

Rajzi. 90. 975 / 70-
/ 9. 10. 3K

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY.

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

DR. GOHL ÖDÖN.

IX. ÉVFOLYAM.

1910.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA.

1910.

300714

TARTALOM.

I. FÜZET:

1. <i>Mihálovics Béla dr.</i> : Magyar jogászok és államférfiak emlékérméi . . .	1. lap
2. <i>Kovács István</i> : Az Erdélyi Múzeum-Egyesület megalakulásának 50 éves jubileuma és jubiláris plakettje	13. »
3. <i>Gohl Ödön</i> : Nemzetközi érem- és plakett-kiállítás Brüsszelben	25. »
4. <i>G—n</i> : Újdonságok	26. »
5. <i>Különfélék</i> (képtáblával)	27. »
6. <i>Ötvös Gábor</i> : Irodalom	28. »
7. <i>Érem- és könyvvásár</i>	30. »
8. <i>Társulati élet</i> . — Tiszti és tagnévsor	31. »
9. Német és francia kivonat	41. »
Melléklet: <i>Magyar Numizmatikai Adattár</i> (első félv).	

II. FÜZET:

10. <i>Siklóssy László dr.</i> : A modern magyar éremművészet és művelői . . .	43. lap
11. <i>Gohl Ödön dr.</i> : Olvasóinkhoz	68. »
12. <i>Jeszzenszky Géza</i> : Egy lappangó vegyesházi dénár	69. »
13. <i>Horváth Adolf János</i> : Tót érmek és jelvények	70. »
14. <i>G—n és Petrikovich János dr.</i> : <i>Különfélék</i>	71. »
15. <i>Harsányi Pál dr.</i> : <i>Éremleletek</i>	72. »
16. <i>Ötvös Gábor</i> : Irodalom	77. »
17. <i>Érem- és könyvvásár</i>	78. »
18. <i>Társulati élet</i>	80. »
19. Német és francia kivonat	82. »
Melléklet: <i>Magyar Numizmatikai Adattár</i> (2-ik félv).	

III.—IV. FÜZET:

20. <i>Faragó Miksa</i> : Adalékok a szabadságharc pénzjegyeinek és jegynyomdájának történetéhez	83. lap
21. <i>Varga Béla</i> : Koronaértékű érmeink	93. »
22. <i>Báró Miske Kálmán</i> : Velemszentvid kelta típusú pénzeinek lelőkörtülményei	100. »
23. <i>Csermelyi Sándor dr.</i> : Emlékérmek az orsz. Ráth György-múzeumból (két képtáblával)	104. »
24. <i>Gohl Ödön dr.</i> : A titeli barbárpénzlelet	112. »
25. <i>Gohl Ödön dr.</i> : A rákosi kelta ezüstpénzlelet	113. »
26. <i>Mihálovics Béla dr.</i> : Magyar jogászok és államférfiak emlékérmek (Pótlék)	115. »
27. <i>Bervaldszky Kálmán</i> : Rákóczi szepesvári pénzverdéje	127. »
28. <i>Gohl Ödön dr.</i> : Dessewffy Miklós gróf barbárpénzgyűjteménye	129. »
29. <i>Gohl Ödön dr.</i> : A brüsszeli kongresszus és éremkiállítás	130. »
30. <i>Leszih, Gohl, Harsányi</i> : Éremleletek	133. »
31. <i>Kovács István, Ötvös Gábor</i> : Irodalom	137. »
32. <i>Érem- és könyvvásár</i>	144. »
33. <i>Társulati élet</i>	146. »
34. E füzet tartalmának német és francia kivonata	153. »
35. A Numizmatikai Közlöny IX. kötetének címlapja, tartalomjegyzéke és betűrendes tárgymutatója.	

Külön melléklet: *Dessewffy Miklós gróf barbárpénzei*. Tizennyolc képtáblával. (Dessewffy Miklós gróf ajándéka.)

A NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

1910. évi (IX.) évfolyamának

BETÜRENDES TÁRGYMUTATÓJA.

A

Abondio (Alessandro) 105. — (Antonio) 105.
Adatgyűjtés 68. 69.
Adattár 148. és az 1.—2. füzet mellékletén.
Aes grave 77. 131. 143 — különböző sorozatai 143.
Albinus (Weisz) Mihály emlékérmé 119.
Áldor Gyula † 146.
Alexander Severus sinopei pénze 140.
Államférfiak (magyar) emlékérméi 5.—20. 41.
120.—127. 155. 156.
Államsegély 147. — leszállítása 152.
Allotte de la Fuye 141.
Almásy-bankó 84. 88.
Alvin 132.
Amerikai ezüstabányászat 93 — tót érmek és jelvények 70. 71. 82.
Analízisek (barbár pénzekéi) 140.
Andrássy Gyula gr. 5. 6. 57. 120. — Lipót gróf gyűjt. 130. — Manó gr. gyűjt. 130.
Antal Sándor 64. 67.
Antimontartalmú gall pénzek 140.
P. Antonián gyűjt. 138.
Apaffy Mihály 137. — aranysegelye 30.
Apollófejes barbárpénzek 114.
Apolloniai ezüstpénzek 113. 154. 156.
Apponyi Albert gr. emlékérmé 6.
Apuliai *aes grave* 143.
Arad 26. 27.
Aradi bankógyártás (1849) 86.—89.
Aranka 21.
Arany barbárpénzek 102.—104. 115. — éremlelet 133.—136. — (koronaértékű érmék) 93. 94. — pénzek 69. 72. 77. 78. 133.—137. — pénzek utánzatai 30. — (római pénzek) 134. 144. — valuta 93.

Aranyosi éremlelet 133.
Arménia érmészete 136.—138. — története 137.
Armorici 140.
Árpádházi királyaink arcképes emlékérméi 46.—48. — pénzek 29. 77. 78. 135. 139. 140.
Arsacidák Arméniában 137.
Árverés 30. 31. 78. 79. 144. 145. — (társulati) 31. 80. 149.
Aszalay József jutalomérme 115.
Attila-érmek 46.
„Augsburg 1575“-éremcsoport 109.
Augustus aranypénzverése 144.
Aulich Lajos arcképes érme 49.
Ausztriai koronaértékű pénzek 93.—99.
Avalos (Alfonso d'A.) emlékérmé 105.
„Avers“ helyett „droit“ 131.

B

Babelon (Ernest) 132.
Badeni Margit hgnő emlékérmé 108.
Bagno (Cesare da B.) 105.
Bagratida dinasztia Arméniában 137.
Bahrfeldt (Max) 144.
Bakács Tamás emlékérmé 120.
Balassa János dr. emlékérmé 56.
Balatonfövényi éremlelet 133.
Bánffy György emlékérmé 6. 23.
Bankó (l. papírpénz) 78. 83.—92. 140. — földarabolása (1849-ben) 87. — -gyár Debrecenben 78. — -gyártás (1849-ben) 83.—92. — prések vándorlása (1849-ben) 83.—92.
Barbárpénzek 30. 77. 78. 102.—104. 112.—115. 129. 130. 133.—134. 140. 141. 154.—

156. — finomsága 113. — kémiai analízisei 140. — repertóriuma 68. 69. — rézből 112. 113. — súlyai 134.
 Barcsay aranycelegye 30.
 Baross Gábor emlékérmé 6. 120.
 Barsverebélyi éremlelet 133.
 Báthory Zsigmond arcképes emlékérmé 47.
 Batinaí éremlelet (l. Kiskőszeg).
 Batthyány Kázmér arcképes emlékérmé 49.
 Batthyány Lajos gr. emlékérméi 6. 7. 49. 120.
 Bauer F. arcképes emlékérmé 140.
 F. Beck Vilmos 59. 61.
 Beck Ödön Fülöp 26. 54. 59. 60. 132. 142.
 Bécsi cs. k. éremtár 113. — dombi (Sopron m.) leletek 103. — fillérlelet 133. — mechitarista zárda örmény pénzgyűjteménye 138. — pénzverde veretei 94.—99. — Schottenstift éremgyűjteményének katalógusa 140. 141.
 Behaim-katalógus 107.
 Békési éremlelet 72.—74.
 Bem József 83. 85. — 86. 89. — emlékérmé 49.
 Benedikt Móric plakettje 57.
 Beöthy Jenő emlékérmé 49.
 Berán Lajos 26. 58. 60. 61. 132. 142.
 Beregmegyei éremlelet 78.
 Berkeszi István dr. 140.
 Bervaldszky Kálmán 127. 128. 155. 156.
 Bethlen Gyula 63. 67.
Bezserédy Ignác arcképes plakettje 1. 47. — István arcképes emlékérmé 49.
Biatec-csoportbeli pénzek 133. 134. — pénzei 133.
Bizanci aranyak 78. — pénzek 141.
 Bizony Tamás 91.
 Blanchet Adrien 140.
 Bocskay István tízszeres aranya 78.
 Bod Péter 21.
 Boi 115. 155.
 Bolsterer (Hans) medaillőr 106. 107.
 Borsos István 28. 29.
Boszniai illyr lakosság 104. — régiségleletek 104.
 Böhm József Dániel 48. 50.
 Bölöni Farkas Sándor 21.
 Braun I. B. medaillőr 106.
 Briot (François) medaillőr 106.
Bronz-karika (La Tène) Velemszentvidről 102. — öntőműhely Velemszentviden 100.—104. — pénz (koronaértékű) 93.—99.
Brüsszeli nemzetközi érem- és plakettkiállítás

25. 26. 130.—132. 142.—144. — nemzetközi numizmatikai és medaillisztikai kongresszus 71. 72. 130.—132. 141. 149. 155. 156.
 Buda vezér érmei 46.
 Buda visszavétele (1849) 83.
Budapesti egyetem 23. — éremlelet 133. 134. — leányegyesület érme 26. — mentőegyesület 27.
 Buls 130. 132.
 Burghardt G. H. 69.
 Burgstaller Kristóf János emlékérmé 115.
 Busbach Péter 2.
 BVSV 134.

C

C verdejegy Rákóczi pénzein (a. m. Szepesvár, Cipser Haus) 127. 128. 155.—156.
 Cales aes grave-je 143.
 C M verdejegy 127. 155.
 Canova 45.
 Capuai aes grave 143.
Carl (Matthaeus) medaillőr 109. — (Melchior) medaillőr 109.
 Carsioli aes grave-je 143.
 Catalauni 140.
 Christoph wettingeni apát emlékérmé 106.
 Cipser Haus 127. 128.
 Coelestin (III.) pápa 137.
 Corpus aeris gravis 131. 143.
 Csáky Albin gr. emlékérmé 7.
 Csányi Károly 27.
 Cserék (múzeumokban) 131.
 Csermelyi Sándor dr. 104.—112. 154. 156.
 Csillag István 26. 63. 66. 132. 142.
 Csiszér (zsákodi) Sándor 26. 63. 67.
 Csóbi erdei éremlelet 114.
 Csokonai V. Mihály vésett emlékérmé 49.
 Csoma Sándor (Kőrösi) emlékérmé 26. 58.
 Csőszteleki éremlelet 134.
 Czegléd 85.
 Czelder Orbán 128.
 Czobolyfalui éremlelet 133.

D

Dályai éremlelet 114.
 Damkó József 52. 54.
 Danielisz ezredes 88.
 Dante 63.
 Darwin Károly arcképes plakettje 26.

Dassier (Jean) medaillőr 141.
 Daucher (Hans) medaillőr 106.
De Gallis ad Cannas-éremfelirat 111.
 Deák Ferenc emlékérméi 8. 9. 49. 120. 121.
 Debreczen 83. 84.
 Debreczeni városi múzeum 29. 30. 78.
Délmagyarországi éremleletek 140. — múzeum 140.
 Dembinszky Henrik gr. emlékérmé 49.
Demole Eugène 141. — rendszere (éremfeliratok leírására) 131.
 De Mot 130.
 Descamps Dávid belga miniszter 130.
 Deschler (medaillőr) 106.
Dessenffy Aurél gr. emlékérmé 9. 49. — Miklós gr. barbárpénz gyűjteménye 113. 114. 129. 130. 155.—156. és 1. a külön mellékletet.
 Dilherr Mangold emlékérmé 109.
 Dionysos képe sinopei pénzen 140.
 Diósgyőri éremlelet 133.
 Ditmayer-gyűjtemény 77.
 Donellus Hugó emlékérmé 106.
 Doria András emlékérmé 105.
 Döbrentey Gábor emlékérmé 2. 21. 48. — vésett emlékérmé 49.
 „Drót“-kapcsolótű (La Tène) 102.
 Dunapentelei éremlelet 133. 134.
 Dupré (Guillaume) medaillőr 105.
 Duschek pénzügyminiszter(1849)83. 87.—89.
 Dyrrhachiumi ezüstpénzek 113. 154. 156.

E

Edények (ezüst), éremleletben 135.
 Elemzés (barbárpénzeké) 140.
 „Előző“ kapcsolótű 103.
 Emberi lábszár képe Sinope pénzén 140.
Emlékérmek (délmagyarországi) 140. — (francia) a brüsszeli kiállításon 143. 144. — kiállítása Brüsszelben 25. 26. 130.—132. 142.—144. — (magyar) 43.—67. — (magyar jogászok és államférfiakéi) 1.—20. 115.—127. — a Ráth György-múzeumból, (ólomból) 104.—112. 154. 156. — stílusa 139.
 Enzola (medaillőr) 105.
 Eötvös József b. emlékérmé 9. 49. 121.
 Eraviszkus pénzek 133.
 Erdély 21.—25. 137.
Erdélyi múzeumegylet jubileuma és plakettje 21.—25. 41. 42. — pénzek és emlékérmek 29. 30. 47. 136.

Erdődy Ferenc gr. emlékérmé 121.
Érem-árverés 30. 31. 78.—80. 144. 145. 149. — feliratok leírasi módja (Demole) 131.
 Érem- és könyvvásár 30. 31. 79. 80. 144.—146.
 Éremgyűjtemények (lásd: *Gyűjtemények*).
 Éremkedvelők egyesülete 25.—27. 58. 132. 142.
 Éremkiállítás (nemzetközi, Brüsszelben) 25. 26. 130.—132. 141.—144.
 Éremleletek rovata 72.—77. 133.—136.
Éremleletek a következő lelőhelyekről: Aranyos 133. — Balaton-Fövény 133. — Bars-Verebély 133 — Batina (l. Kiskőszeg) 135. — Békés 72.—74. — Bereg megye 78. — Budapest 133. 134. — Csóbi erdő 114. — Csősztelek 134. 135. — Czobolyfalu 133. — Dálya 114. — Diósgyőr 133. — Dunapentele 133. 134. — Eszék 112. 114. — Fertő-Rákos 113.—115. 154. 155. — Fövény 133. — Gárdonyi 114. — Gyüd 135. — Ivánmajor 134. 135. — Károlyfalva 140. — Kiskőszeg 135. — Knéz 140. — Kocsér 134. — Kroisbach (l. Rákos). — Kúla 135. — Ladánybene 134. — Makó 135. — Mitrovica 114. — Modor 134. — Nádasd (Sopron m.) 115. — Nagybánya 74.—77. — Nagyfalva 140. — Nagy-Sándori 133. — Nagyvárad 133. — Neudorf 112. — Niemci 112. — Novibanovci 112. 113. — Nyáregyháza 134. — Óbuda 134. — Ópanzua 112. — Ószőny 28. — Pápa 114. — Petrieveci 112. — Rakaca 133. — Rákos 113.—115. 134. 154. 155. 156. — Regöly 112. — Resicza 134. — Réte 134. — Sándori 133. — Somogy megye 113. — Surduk 112. — Szalacska 112. 133. — Szalánkemen 114. 140. — Szászfellak 114. — Szászmagyaros 135. — Szegszárd 140. — Szerbia 114. — Szerém megye 112. 113. — Szoblahó (l. Czobolyfalu). — Szolnok 78. — (Tába VIII. 144.) — Temeskubin 140. — Temesremete 140. — Temesvár 140. — Tiszapolgár 134. — Titel 112. 113. 154. 156. — Tolna megye 113. — Torda 134. — Tót-gurob 133. — Tündérhegy 134. — Velem-szentvid 102.—104. 114. 115. 154. 156. — Verebély 133. — Verőcze megye 113. — Vinkovce 112. 113. — Visegrád 133. — Vörösmart 135. — Zalaegerszeg 135. —

Zalánkemen 114. 140. — Zalaszentgrót 133. — Zamaróc 133.
Éremművészet (magyar) története 43.—67.
Eszéki éremlelet 112. 114.
Eszterházy-gyűjtemény 130.
Eszterházy Imre hg. emlékérmé 121. — Kálmán gr. 23. — László gr. 22. — Miklós gr. 9. — Móric Miklós hg. emlékérmé 121. — Pál Antal hg. 122.
Etrúriai aes grave 143.
Euthydemus I. pénzeinek barbár utánzatai 141.
Exner Károly 50.
1849-iki április 14.-nek emlékérmé 49. — magyar államkincs és állampénztár átadása 88. 89. 153. — magyar papírpénzgyártás 83.—92. 153. 156. — pénzvviszonyok 83.—92. — rendeletek a Kossuth-bankó ellen 84. 85.
Ezüst-bányászat Amerikában 93. — edények éremleletben 135. — pénzek (koronaértékű) 93.—99. — -potin 140.

F

Fa-modell 110.
Falk Miksa és neje plakettje 9.
Faragó Miksa 83.—92. 153. 156.
Farkas Sándor (bölöni) 21.
Fayer László dr. 2.
Fehértemplomi emlékérem 140.
Fejérváry Géza b. plakettje 26.
Fellner Frigyes dr. 26.
Fémes Beck Vilmos 59. 61.
I. Ferdinánd emlékérmé 105.
I. Ferencz arcképes emlékérmé Ferenczy Istvántól 48.
I. Ferencz József 25.
Ferenczy István medaillőr 45. 46. — művei 48.
Fertő-rákosi éremlelet 113.—115. 134. 154.—156.
Festetich György gr. arcképes emlékérmé 122.
Fibulák típusai 101. 102. — Velemszentvidről 101. 102.
„Figyelmező“ (1849) 91.
Finály Gábor 23. 149.—150. 152. — Henrik 23.
Fischer Emil hagyatéka 78.
Forrer Róbert 140.
Földarabolt papírpénz (1849) 87.

Fővényi éremlelet 133.
Francia emlékérmek 105. — emlékérmek a brüsszeli éremkiállításán. (Irodalom) 143. 144.
Francia kivonat 42. 82. 156.
Franges Róbert 142. (bis)
Fruman A. medaillőr 47. 49.
Fuchs Emil medaillőr 105.
II. Fülöp emlékérmé 105.
V. Fülöp (spanyol) pénzei 133.
Fuye (Allotte de la) 141.

G

Gaal István 58. 63. 66.
Galeotti Pierpaolo (medaillőr) 110.
Gall pénzek vegyi elemzése 140.
Gárdonyi éremlelet 114.
Gebel Mathes (medaillőr) 108.
Gémes-Gindert Péter 64. 67.
Genisch András emlékérmé 105.
Gerl Károly 50. 51. 53. 54.
Gienger-Hummel-emlékérem 106.
Gindert Péter 64. 67.
Gobbi Henrik 26.
Gohl Ödön dr. 25.—27. 41. 42. 68. 69. 71. 72. 78.—82. 112.—115. 129.—134. 144.—146. 148. 149. 152.—156.
Goró Lajos 22.
Goldzieher Vilmos dr. emlékérmé 26. 1. és I. képtábla 3. sz.
Gonsalvo de Cordoba emlékérmé 111. 112.
Gozsdu Elek plakettje 2.
Görgey Arthúr 49. 83. 85.—89. — proklamációja 89.
Görög éremlelet 112. 113. — pénzek 23. 28.—30. 77. 78. 112. 113. 141. 144.
Göröncsér 26. 63. 67.
Gráf Vilmos dr. emlékérmé 116.
Granátgyöngyök éremleletben 134.
Granvella (biboros) emlékérmé 110.
Grassalkovich Antal hg. 122.
Gruber József dr. 57.
Gugel Christoph Fabius emlékérmé 109.
Gulovics Tivadar 139.
Gutekunst-gyűjtemény árverése 144.
Guyon Rikárd emlékérmé 49.
Gyöngyök éremleletben (granát és kalcedon) 134.
Gyulay Pál plakettje 56.
Gyüdi éremlelet 135.

Gyűjtemények: Andrassy Manó gr. 130. — Andrassy Lipót gr. 130. — P. Antonian 138. — Dessewffy Miklós gr. 113. 114. 129. 130. 155. 156. (és lásd a külön mellékletet) — Ditmayer 77. — Erbstein 79. — Eszterházy 130. — Eszterházy L. gr. 22. 23. — Fischer Emil 78. — Freybourg 145. — Galamb István 28. — Goró Lajos 22. — Gutekunst 144. — Horský János 79. 144. — Juhász 77. — Kazay Sámuel 29. — Kemény I. gr. (könyvtár) 22. — Klingert 145. — Lambros 145. — Lészay Dániel 22. — Loebbecke 78. — Löfkovichs A. 30. — Mechitaristák (Bécsben) 138. — M. Num. Társulat 32. 81. 150. — Pap Gábor 28. — Pelárgus János 28. — Sárközy József 28. — Schottenstift (Bécsben) 140. — P. Sibilián 137. 138. — Szászvárosi Kún-kollégium 139. — Timoni 140. — Tóth Ferenc 28. — Thury Dénes 28. — Ungvári k. k. főgimnázium 139. — Vay Béla b. 130. — Viczay Mihály gr. 130. — Zsoldos János 28.

H

Haeberlin E. J. dr. 131. 143.
Hagenauer Fr. (medaillőr) 105.
Haider (Hans) 108.
Hájk-dinasztia (Örményországban) 137.
Haller Gábor gr. emlékérmé 122.
Hallstatti kor 100. 101. 103. 104.
Hámos Pál dr. 131.
Hardenheim (Christoph) emlékérmé 106.
Harsányi Pál dr. 72.—77. 134.—136. 153. 155. 156.
Hartmann-érem 108. 109.
Haynau 84. 85. 89.
Heraldikai társulat 23.
Hethum örmény király pénzei 137.
Hohenauer (medaillőr) 111. 112.
Holzschuher Zsigmond emlékérmé 106.
Hooftman Gillis emlékérmé 106.
Hopf Wolfgang emlékérmé 108. 109.
Horský János gyűjteményének árverése 144.
Horváth Adolf János 70. 71.
Horváth Géza 64. 67.
Hradszky József 128.
Hummel (-Gienger) emlékérem 106.
Hún vezérek arcképes emlékérméi 46. 48. 49.

Hunyadi János emlékérmé 46. — János és László emlékérmé 46. — László emlékérmé 47.

Hurtay Lajos 63. 67.

Hübl Albert dr. 140. 141.

I.

Ianus Pannonius 111.
Ij-kapcsoló tű 101.
Illyrek Velemszentviden 104.
Ilosvay Lajos emlékérmé 26.
Irodalom 28.—30. 77.—78. 136.—144.
Irottkő 100.
„Isa por és chomuv wogmuc“ plakett 26.
Ismeretlen nevű magyar medaillőrök 46.—48.
Ismeretlen férfi emlékérmé 109.
Istók János 63. 67. 132. 142.
Itzinger-gyűjtemény 107.
Ivánmajori éremlelet 134.

J

Jamnitzer emlékérmé 106.
Jánó Béla 139.
János (II.) Kasztília királya 137.
János Frigyes szász herceg emlékérmé 106. 108.
János Frigyes württembergi herceg emlékérméi 106.
Járosy Lajos 57.
Jeszenszky Géza 69. 70. 148.
Jogászok emlékérméi 1.—5. 41. 115.—120. 155. 156.
Jókai Mór emlékérmé 2. 116.
Jongelinck (medaillőr) 106.
Jósika Samu b. plakettje 123.
Jubileumi pénzek 93. 94. 95. 97.
Juhász Gyula 58. 61.
Juhász-gyűjtemény 77.

K

Kacs Kovics Zoltánné plakettje 52.
Kákig örmény fejedelem 137.
Kalcedón gyöngyök éremleletben 134.
B. Kalemkorian Gergely 138.
Kállay Benjamin plakettje 10.
„Kalotaszeg“-plakett 58.
Kanalasfejú kapcsolótű 102.
Kapatán V. Márton 136. 138.
Karánsebes 89.

Karap Ferenc plakettje 3.
 Károly m. király aranya 70.
 Károly Emánuel szavojai herceg emlékérmé 111.
 Károlyfalvi éremlelet 140.
 Károlyi István gr. emlékérmé 10.
 Kautz Gyula plakettje 3. 26.
 Kazay Sámuel gyűjteménye 29.
 Kazinczy Ferenc emlékérmé 3.
Kelta (lásd: *Barbár*).
 Kelta invázió Velemszentvid tájára 103.
 Kemény József gr. 21.—25. 123.
 Képzőművészeti társulat téli tárlata 26.
 Kereskedelmi testületek (1849-ben) 85. 91. 92.
 Keresztély (I. és II.) szász hercegek emlékérméi 106.
 Keretes kapcsolótű 102.
 Kettőskereszt örmény pénzek 137.
 Kherndl Károly plakettje 116.
 Kiállítás (lásd: *Éremkiállítás*).
 Kincstári utalványok 92.
 Kis József 64. 67.
Kisfaludy Károly 49. — Sándor 4. 116.
 Kisköszegi éremlelet 135.
 Kiss Aranka 59.
Klapka György 83. — emlékérmé 49. lap és I. képtábla 4. sz.
 Klauzál Gábor vésett érme 10. 49.
 Kléh István plakettje 4.
 Klein Ármin (medaillőr) 50. 54.
 Knézi éremlelet 140.
 Kobolt Lienhart emlékérmé 106.
 Kocséri éremlelet 134.
 Koller Ferenc pesti polgármester (1849) 90.
 Kolozsvári Közlöny 22.
Kongresszus (Brüsszeli numizmatikai) 71. 72. 130.—132. 141. 149. 155. — határozatai 131.
 Kopácsy József emlékérmé 49.
Koronaértékű pénzek 93.—99. 153. — mennyisége 94.—99. 153.
 Koson aranypénzei 68.
Kossuth-bankó disagiója 84. 88. — betiltása 84. 92.
 Kossuth Ferenc plakettje 123.
Kossuth Lajos 10.—13. 83. 85.—89. 123. — hadigőzös (1849) 84. — lemondása 89. — teregovai levele 89.
 Kovachich Márton György emlékérmé 4.
 Kovács István dr. 21.—25. 41.—42. 131. 136.—138.

Kozma Erzsébet 64. 67.
 Kőmodell 107. 110.
 Kölcsey Ferenc vésett emlékérmé 49.
 Kölni aranypénz 78.
 Könyvvásár 31. 79. 80. 145. 146.
 Könyvtár (társulati) 32. 80. 81. 149. 150.
Körmöczbányai éremvésők 50. — veretek 94.—99. 106. — kirándulás emlékérmé 32.
 Körösi Csoma Sándor emlékérmé 26. 58.
 Kövy Sándor emlékérmé 4.
 Kroisbach (lásd: Fertő-Rákos).
 Kugler Ferenc (medaillőr) 50. 53.
 Kúlai éremlelet 136.
 Kuruc sírlelet 78.
 Különfélék (rovata) 27. 71. 72.

L

L mesterjegy 108.
 Lábszár képe sinopei pénzen 140.
 Ladánybenei éremlelet 134.
 II. Lajos magyar király emlékérmé 111.
 Lalanne Emil † 27.
 Lambros-gyűjtemény árverése 144.
 Láng Lajos emlékérmé 13.
 Lange 107.
 Langlois 133.
 V. László m. kir. aranya 134. 135.
 Laténekori régiségek Velemszentvidről 100.—104.
 Lechner Károly dr. 24.
 Lendvay Emil 25.
 II. Leo örmény király 137.
 VI. Leo örmény király 137.
 Leone Leoni 105. 110.
 Lészay Dániel 22.
 Leszih Andor 133. 135. 136.
 Leuci 140.
 Lichtensteiner Meinrad 140.
 Ljipola Irjő (medaillőr) 64. 67.
 Linea (Ic. Hnr. Bri.) emlékérmé 110.
 Lippa 88. 89.
 Litta 111.
 A Lloyd javaslat (a Kossuth-bankók bevéltása iránt) 91.
 Lobkowitz 89.
 Londoni kiállítás érme a m. num. társulatak 149.
 Lóránfi Antal 51. 54.
 Löffelholz Vilmos emlékérmé 108.
 Löfkovics Artúr 30.
 Lubomirsky Tivadar herceg 128.

Lugos 88.
Lugosi bankógyártás (1849) 87.
Lukács Béla plakettje 123. — László emlékérmé 13. 124.
Lyka Károly könyve 139.

M

Magnia Urbica aranypenze 134.
Magnum Clastrum (= Szepesvár) 128.
Magyar éremkiállítás Brüsszelben 132. 142.
— heraldikai társulat 23. — Hirlap (1849) 91. — jogászok és államférfiak emlékérméi 1.—20. 41. 115.—127. 155. 156. — képzőműv. társulat téli tárlata 26. — kongresszusi dolgozatok 131. — koronaértékű pénzek 93.—99. — medaillőrök 46.—48. — modern éremművészet története 43.—47. — munkások rokkant- és nyugdíjintézetének zsetónja 26. 27. — nemzeti múzeum 22. 23. 72. 113. 114. 139. 155. — nemzeti múzeumi éremtár gyarapodása 72. — numizmatikai adattár: az 1. és 2. füzet mellékletén. — numizmatikai társulat 23. 25. (és lásd a Társulati Élet rovatát) — papírpénzgyártás 1849-ben 83.—92. — papírpénz válsága 1849-ben 84. 92. — pénzek (lásd: *Árpádház és vegyesház*) — pénzviszonyok 1849-ben 90.—92. — takarékpénztárak magatartása 1849-ben 91. — természettudományi társulat 26. — vezérek arcképes emlékérméi 46. 48. 49.
Makói éremlelet 135.
Maler Christian (medaillőr) 106. — Valentin (medaillőr) 106. 110.
Margareta bádeni hercegnő emlékérmé 108.
Mária magyar királyné arcképes emlékérméi 47. 111.
Maróti Géza (medaillőr) 61. 63. 67.
Marradas (Don Baltasar M.) emlékérmé 106.
Marsilio Ficino 105
Martel Károly denára 70.
Massilia 140.
Martinuzzi György emlékérmé 124.
Matapan 137.
Matlekovich Sándor plakettje 26. 124.
Mayer Elek 50.
M C verdejegy 127. 128.
Mechitaristák örményéremgyűjteménye (Bécsben) 138.

Medaillisztikai kongresszus Brüsszelben 71. 72.
Meister mit dem Randkranz 108.
Meller Jakab 69.
Mentőegyesület 27. — -garas 27.
Merge von Seine emlékérmé 107.
Mérlegkarok (La Tène) Velemszentvidről 102.
Mester Jenő 63. 67.
Metamorphosis (Ovidius) emlékérméi 141.
Metrológiai adatok a koronaértékű pénzekről 98.
Mezei Mihály † 146.
Michelangelo-plakett 64.
Mihálovics Béla dr. 1.—20. 41. 42. 115.—127. 155. 156.
Mikes Kelemen emlékérmé 56.
Miklós Ödön plakettje 124.
Mikó Imre gr. 22.—25. 125.
Mikola Ferenc 64. 67.
Miksa bajor választófejedelem emlékérmé 105.
Miksa (I.) császár emlékérmé 106. 107.
Miletics Szvetozár dr. emlékérméi 116.
Millenniumi koronák 93. 95. 97.
Miske Kálmán b. 100.—104. 115. 154.—156.
Mitrovicai éremlelet 114.
Modori éremlelet 134.
Mohácsi csata emlékérméi 111.
Moiret Ödön medaillőr 62. 66. 132. 142. (bis).
Mudrony Pál arcképes tót zsetónja 71. 117.
Muhemer Zachaeus emlékérmé 109
Murányi Gyula medaillőr 26. 59. 61. 132. 142.
Mutin Vásza 112.
Múzeum: Berlińi 78. — Debreczen-városi 29. 30. — délmagyarországi 140. — erdélyi 21.—25. — kolozsvári 21.—25. — magyar nemzeti 22. 23. 72. 113. 114. 139. 155. — magyar nemz. múz. éremtári gyarapodása 72. — pápai 28. 29. — pécsi városi 77. 78. — temesvári 140. — turóczen-szentmártoni 72. 138. 139.
Múzeumi cserék 131.
Muzulmán feliratú örmény pénzek 137.
Mühlheimer Zachaeus emlékérmé 109.

N

Nádasdi (Sopron m.) éremlelet 115.
Nagybányai éremlelet 74.—77.
Nagyfalusi éremlelet 140.
Nagysándori-i éremlelet 133.

Nagyvárad 85.
 Nagyvárad éremlelet 133.
 Nauheimi kapcsolótű 102.
 Náday Aladár emlékérmek 4. 117.
 Negro (Stephano di N.) emlékérmek 110.
 Német kivonat 41. 42. 82. 153.—155.
 Német renesszánsz-érmek 105.—109. 144.
 Németalföldi emlékérmek 105. 106.
 Nemzeti múzeum 22. 23. 72. 113. 114. 139. 155.
 Nemzetközi éremkiállítás 25. 26. 130.—132. 142.—144.
 Nemzetközi numizmatikai kongresszus 71. 72. 130.—132. 141. 142. 149. 155.
 Neolithkori telep Velemszentviden 100.
 Neudorfi éremlelet 112.
 Niccolo Fiorentino 105.
 Niemci-i éremlelet 112.
 Nikelpénz (koronaértékű) 93.—99.
 Nór-pannon kapcsolótű 102.
Noricumi barbárpénzek 114. 115. — kelták pénzei 115. 155. 156
 Novibanovci-i éremlelet 114.
Numizmatikai adattár 148. (és az 1. és 2. füzet mellékletén) — irodalom 28.—30. 77.—78. 136.—144. — kongresszus 71. 72. 130.—132. 141. 149. 155. — könyv-vásár 31. 79. 80. 145. 146. — társulat 23. 25. (és lásd a Társulati Élet rovatát).
 Nürnberg 108.—110.
 Nyáregyházai éremlelet 134.

O

Obernitz (Hans) medaillőr 105.
 Óbudai éremlelet 134.
 Olasz renesszánsz emlékérmek 105. 109. 144.
 Ólom emlékérmek a Ráth György-múzeumból 104.—112. 154.—156.
 Ón emlékérmek 105.
 Ópazuai éremlelet 112.
 Orczy Lőrinc b. 125.
Orosz rubelek 72. — pénzek gyűjteménye 145.
 Ormós Zsigmond 4.
Országgyűlés (1842-iki) 21. 22. — (1849-iki) 83. 85. 86.
 Oszónyi éremlelet 28.
 Osztrák koronaértékű pénzek 93.—99.
 Ottó magyar király pénze 139.
 Otto Heinrich emlékérmek 107.

Ovidius metamorphosisainak emlékérmek 141.
Örmény királyság megalapítása 137. — numizmatikai munka 136.—138. — pénzgyűjtemény 138. — pénznemek 137.
 Övkapocs (La Tène) Velemszentvidről 102.
 Ötvös Gábor 28.—30. 42. 77.—78. 136.—144.

P

Pah (örmény pénznem) 137.
 Pálffy Jeromos Károly gr. emlékérmek 13. 14. — Miklós gr. emlékérmek 48. 125.
 Palóczy László emlékérmek 13. 49.
 Pályázat 27.
 Pápai éremlelet 114. — ref. főiskola éremtára 28. 29.
 Papírpénz (magyar, 1849) 83.—92. 140. — földarabolása 87.
 Parthusok Arméniában 137.
 Partinger Gáspár emlékérmek 117.
 Pázmány Péter emlékérmek 126.
 Pécsi városi múzeum 77. 78.
Pénzverő: Brüsszel 132. — Kassa 127. — Kolozsvár 127. — Kőrmöcsbánya 127. — Munkács 127. — Nagybánya 127. — Szepesvár 127.
 Perczel Mór emlékérmek 14. 49.
 Persa katolicka slovenska jednota jelvénye 70. 71.
Pest 83.—85. — város kölcsöne (1849) 85.
Pesther Zeitung 84. 89.
Pesti kereskedelmi testületek (1849) 85. — nagykereskedők testülete (1849) 90. — papír váltópénz (1849) 86.
Petőfi Sándor emlékérmek 1. képtábla 2. sz. — plakettje 52. — vésett emlékérmek 49.
 Petrievci-i éremlelet 112.
 Petrikovich János dr. 72. 138. 139.
 Pfinzing Melchior emlékérmek 105.
 Picenumi aes grave 143.
 Pisanello 105.
 Piso (Antonius) emlékérmek 110.
 Pius (VII.) pápa emlékérmek Ferenczy Istvántól 46. 48.
 Plakettek stílusa 139.
 Poggini (Gianpaolo) 105.
 Ponscarne 54.
 Popper Dávid plakettje 57.
 Potin barbárpénzek vegyi elemzése 140.
 Prehistorikus telep Velemszentviden 100.—104.

Presse javaslata (1849) a Kossuth-bankó be-
váltására 90.

Pulszky Ferenc emlékérmé 14.

R

Rác, Márton, Rákóczi F. kassai pénzverőjé-
nek igazgatója 128.
Radna 88. 89.
Radnitzky Károly 50.
Rajzszerű arcképes magyar emlékérmek 47. 49.
Rakacai éremlelet 133.
II. Rákóczi Ferenc pénzverdéi 127. — sze-
pesvári pénzverdéje 127. 128. 155. 156.
— újveretű emlékérméi 78.
Rákosi éremlelet 113.—115. 134. 154.—156.
Rampacher Pál 148. 149.
Ráth György-múzeum ólom emlékérméi
104.—112. 154. 156. — plakettje 117.
Reatei aes grave 143.
Redukciós eljárás (vita a brüsszeli kongresz-
szuson) 52.
Redwitz Miklós bán denára 133.
Reformáció emlékérméi 30.
Regölyi éremlelet 112. — fajta barbárpénzek
vegyi elemzése 140.
Reisner József éremvő 50. 54.
Reményi József (medaillőr) 58. 61.
Reneszánsz-érmek 105.
Resiczai éremlelet 134.
Rétei éremlelet 134.
Rézpenz (koronaértékű) 93.—99.
Rieter v. Kornburg (Johann) emlékérmé 110.
Róbert Károly ismeretlen denára 70.
Rohde Tivadar 127. 140.
Római aes grave 77. 131. 143. — köztár-
saság és Augustus aranypenzverése 144.
— pénzek 23. 28.—30. 77. 139.—141.
Róna József 62. 64.
Rosenburg (Albrecht v. R.) emlékérmé 109.
Roussel Jeromos medaillőr 141.
Rubelek 72.
Rubien örmény fejedelem 137.
Rudacsok (itáliai) 143.
Rupen-dinasztia Örményországban 138.
Rupienidák 137. 138.
Rüstow 86.

S

Saint Urbain (medaillőr) 141.
Sambucus (Zsámboki) János emlékérmé 48.
119.

Sándor (a Nagy) 137.
Sándori-i éremlelet 133.
I. Sapor pénze 133.
Sarajevói szükségpénz 133.
Sárközy József 28.
Sassanida pénz (hazai lelet) 133.
Sbornik 72. 138. 139.
Scharff Antal 50.
Schilling Lajos dr. 24.
Schottenstift örmény pénzgyűjteménye (Bécs)
140. 141.
Schwartz (Hans) medaillőr 105. 106.
Schwartz István 50. 51. 142.
Scordisci pénzei 112. 113. 154.—156.
Scotti (Girolamo) 105.
Seine (Mergé v. S.) emlékérmé 107.
Sequani pénzei 140.
P. Sibilian örmény numizmatikája 136.—138.
Siklóssy Gyula dr. arcképes plakettje 50.
53. — Irma 52. — László dr. 43.—67.
131. 139. 140.
Silbereisen Christoph wettingeni apát emlék-
érmé 106.
Sinopei pénzek típusa 140.
Sírlelet 78.
Slovenska liga érme 70. 71.
Slovenski Spolok Narod. jelvénye 70. 71.
Sogdianai barbár veretek 141.
Solms grófnő emlékérmé 107.
Solon-érem 45. 48.
Solymosy Dániel 28.
Somogy megyei éremlelet 113.
SONNON 134.
Soproni Bécsidomb leletei 103.
Spanyol pénzek hazai éremleletben 133.
Sperandio 105.
Sport-érmek 58.
Staniek 57.
Steiner Ármin és Ferenc-cég 25.
Strobl Alajos 61. 64.
Surduki éremlelet 112.
Svéd pénzek gyűjteményének árverése 145.
Syczinger Lukács emlékérmé 106.

SZ

Szabadságharc penzjegyei 83.—92.
Szabó József dr. emlékérmé 117.
Szalacska 104.
Szalacsikai éremlelet 112. 133.
Szalánkemeni éremlelet 114. 140.

Szárnovszky Ferenc 51.—54. 56.
 Szász emlékérmek 106.
 Szászfellaki éremlelet 114.
 Szászmagyarosi éremlelet 136.
 Szászvárosi Kún-kollégium éremgyűjteménye 139.
Széchenyi Ferenc gróf plakettje 126. — ünneplése 146. 147. — István gr. emlékérmek 14. 15. 126. — István gr. vésett emlékérmek 49. — Pál gr. emlékérmek 127.
 Szeged 84.—86.
 Szegedi nyomatú 2 frtos és 10 frtos Kossuth-bankó 86.
 Szegszárdi éremlelet 140.
 Szentgáli Károly 77. 78.
Szent György-céh 62. 145. — Szt. György érme 62.
 Szentgyörgyi István medaillőr 62. 66. 132. 142.
 Szent. István-Társulat 26.
Szentiványi Ádám 128. — Márton emlékérmek 118.
 Szentmiklóssy Gotfried krónikája 127. 128.
 Szepesvári pénzverde 127. 128. 155. 156.
 Szerbiai éremlelet 114.
 Szerémségi éremleletek 112. 113.
 Szerencsy István emlékérmek 49.
Szilágyi Dezső plakettje 16. — Sándor emlékérmek 118.
 Szirmay Tony 62. 64. 65. 131. 132. 142. és I. képtábla 5. és 6. sz.
 Szoblahói éremlelet (lásd: *Czobolyfalu*).
 Szoldatics Ferenc 26. 57.
 Szolnok 84.
 Szolnoki éremlelet 78.
 Szódy Szilárd 26. 64. 67.
 Szörényi bánsági denár 133.
 Sztéryeni József plakettje 127.

T

Tagok névsora 33.—41.
 Tahegán (örmény ezüst pénznem) 137.
 Takarékpénztáraink magatartása 1849-ben 91.
 Tallérlelet 72.—74. 134. 135.
 Tamerlan arcképes emlékérmek 48.
Társulati Élet 31.—41. 80. 81. 146.—153. — éremkiállítás 32. — érmek 32. — képvi-selet a brüsszeli kongresszuson 152. 153. 155. — könyvtár 32. 80. 81. — közgyű-lés 147. — számadások 150. 151. — új helyiség 146. 152.

Telcs Ede 26. 32. 56. 60. 132. 142.
Teleki Géza gr. 16. — László gr. 16. 49. — Sándor 83. 86.
 Téli tárlat (képzőművészeti) 26.
 Temeskubini éremlelet 140.
 Temesremetei éremlelet 140.
Temesvári emlékérmek 140. — éremlelet 140. — múzeum 140.
 Teregovai levél (Kossuth Lajosé) 89.
 Természettudományi társulat 26.
 Thaly Kálmán 17. 57. 78. 127.
 II. Theodorik kölni érsek aranypénze 78.
 Thorwaldsen 45.
Thurzó György 17. — arcképes emlékérmek 48.
Tisza István gr. 17. — Kálmán 18.
 Tiszapolgári éremlelet 134.
 Tiszti névsor 33.
 Titeli éremlelet 112. 113. 154. 156.
 Tolnamegyei barbárpénzek vegyi elemzése 140. — éremlelet 113.
 Tót érmek és jelvények (amerikai) 70. 71.
 Tótgurobi éremlelet 133.
 Tóth Béla plakettje 63.
 Tóth Ferenc 28.
 Tordai éremlelet 134.
 Tourneur Victor 132. 141.
 Trefort Ágoston emlékérmek 18. 58. 63.
 Tron Simon 128.
Truchsess Heinrich emlékérmek 107. — Jobst emlékérmek 108. — Lorenz emlékérmek 107.
 Turócszentmártoni múzeum 72. 138. 139.
 Tükörfogantyú (La Tène) Velemszentvidről 102.
 Tündérhegyi éremlelet (Tordán) 134.

U

Udránszky László dr. 24.
 Ujdonságok rovata 26. 27.
U. László m. kir. 111. — aranya 133.
 Ungvári k. k. főgimnázium éremgyűjteménye 139.
 Üveggyöngyök (La Tène) Velemszentvidről 102.

V

Vágó Dezső 63. 66.
 Vámbéry Ármin plakettje 26. I. és I. kép-tábla 1. sz.
 Vandrák András emlékérmek 118. 119.

Varga Béla 93.—99. 153. 156.
 Vas Viktor 64. 67.
 Vasárnapi Ujság 140.
 Vastagh György (ifj.) medaillőr 24. 25.
 64. 67.
Vay Béla b. 130. — † 146.
 Vegyelemzés (barbárpénzeké) 140.
Vegyesházi királyaink arcképes emlékérmek
 47. 49. — pénzei 29. 69. 70. 77. 133.—
 135. 136.
 Velemszentvidi régiség- és éremleletek 103.
 104. 114. 115. 154. 156.
 Velenczei matapanok örmény utánzatai 137.
 Verancsics Antal emlékérmek 127.
 Verebéli éremlelet 133.
 Veres Zoltánné Kozma Erzsébet 64. 67.
 Verhas kísérletei 131.
 Verőczemegyei éremlelet 113.
 Véssett (rajzszerű) arcképes magyar emlék-
 érmek 47. 49.
 Vestini (aes grave) 143.
 Vezérek (hún és magyar) arcképes emléké-
 érmei 46. 48. 49.
 Vianen (Paul v. V.) medaillőr 106.
 Viaszmodell 110.
 Viczay Mihály gróf emlékérmek 119.
 Világos 88. 89.
 Vinkovcei éremlelet 112. 113.
 Visegrádi éremlelet 133.
 Voetter Ottó 28. 141.
 Volkamer Clemens emlékérmek 108.
 Vörösmarti éremlelet 135.
 Vörösmarty Mihály véssett emlékérmek 49.

W

Weinberger Antal 62. 65. 66. 142. (bis) és
 I. képtábla 2. sz.
 Weisz (Albinus) Mihály emlékérmek 119.
 Wekerle Sándor dr. emlékérmek 18.
 Werbőczy István 18. 19.
Wesselényi István 19. — Miklós emlékérmek 49.
Weszerle képtáblái 32. 153. — szövege 153.
 Wettingeni apát emlékérmek 106.
 Wiczay (lásd: Viczay).
 Witte Alfonz 141.
 Wolf Tóbiás medaillőr 106.
 Wurschbauer Károly éremvész 48.

Z

Zala György 26. 57. 61. 64.
 Zalaegerszegi éremlelet 135.
 Zalaszentgróti éremlelet 133.
 Zalánkemeni éremlelet 140.
 Zamaróczi éremlelet 133.
 Zechmeister Károly plakettje 5. 119.
Zichy Jenő gr. emlékérmek 5. 119. — Károly gr.
 emlékérmek 19. — Nándor gr. emlékérmek
 20. 26.
 Zimmermann Lajos dr. 31.—41. 80. 81.
 146.—153.
 Zipser Haus (Szepesvár) 128.
 Zoltay Lajos 29. 30. 78.
 Zrinyi Miklós gr. emlékérmek 20. 127.
 Zsákodi Csiszér Sándor (plakettör) 26. 63. 67.
 Zsámboki (Sambucus) János emlékérmek 48.
 119.
 Zsedényi Ede véssett emlékérmek 20. 49.
 Zsoldos János 28.

Magyar jogászok és államférfiak emlékérméi.

Régi mondás, hogy jogász-nemzet vagyunk; társadalmunk majd minden rétegében úrrá lett a balhit, hogy a jogi pálya az, a melyen legkönnyebben elérhető az úrhatnám-ság ideálja. Ha végig nézünk társadalmi intézményeink és mozgalmaink egész sorozatán, azt látjuk, hogy ezek élén rendszerint jogvégzett emberek állanak; vagy pedig ha a bízalom más kiválóságot tisztelt meg a vezetéssel, mellette ismét a jognak egy harcosa az, aki a vezér működését irányítja, támogatja; tekintjük csak át a képviselőház tagjait: azt látjuk, hogy ezeknek több mint a fele jogászokból verődött össze.

Tény, hogy hazánk újjászületésének történelmét, a szellemi és anyagi átalakulásának nagy folyamatát irányító reform-mozgalmak intézői túlnyomó részben jogászaink sorából emelkedtek arra a színvonalra, amelyen a honfitársak elismerése várja a közügyek terén kifejtett tevékenységet.

Az elismerés koszorújának babérlevelei közé tartoznak azok az emlékérmek is, melyeket kiváló jogászaink és államférfiaink tevékenységének elismerésül létesített társadalmunk hálája. Nem állíthatunk minden kiváló hazafinak szobrot s ha néhánynak állíthatunk is, nem mindenki tekintheti meg a sokszor elérhetetlen távolban felállított emlékművet, hogy abból ihletet és buzdulást is merítsen. Ezen emlékeknek nemcsak az a célja, hogy ezekkel a jobb érzésű társadalom köteles háláját lerója, hanem az is, hogy azok a tette kész hazafiságnak és kötelességtudásnak legyenek mindenkor beszédes apostolai. Hogy e célt a hazai társadalom minden rétegében elérhessük és biztosíthassuk, igen alkalmas eszköz kínálkoznak a könnyen előállítható és terjeszthető emlékérmek. Ha tehát nem örökíthetünk meg minden kiváló érdemet szobrokkal, igyekezzünk e célt érmek készítésével megközelíteni.

Bizonyára a közvélemény lelkiismerete és hálaérzete nyilvánul meg abban, hogy hazánk sorsára igen sok esetben döntő szerepet játszó jogászaink és államférfiak emlékére készült eddigelé a legtöbb emlékérem.

Azt hisszük, hogy az általános hálaérzetnek és a hazai érmészet művelésének is szolgálatot teszünk, amidőn eme kiváló hazafiak emlékére készült érmek sorozatát ezenel bemutatjuk.

I. Jogászok emlékérméi.

Bezerédy Ignác

(volt győri alispán).

1. Balra fordult mellkép, dús hajzattal és bajuszszal, álla borotvált; atilláján felálló gallér, négy sujtás és négy gomb; a fej feletti ívonalban: BEZERÉDI · BEZEREDI · IGNÁTZ · K · TANÁTSOS · T · N · GYŐR · VRGVE · ISÓ ALISPANY. A vállszelvényben: FRUMANN A. 1836. — NM.

Ovális egyoldalú bronz plakett, 138 mm. magas, 115 mm. széles.

* Ezen érmek ismertetésének adatait egyrészt nemzeti múzeumunk éremgyűjteményéből, másrészt Gohl Ödön numizmatánk „Budapest Ujabb Emlékérméi” című 1905. évi munkájából merítettük; utóbbiakat B. U. E. betűkkel és azon tétel számával jelöltük meg, mely alatt Gohl Ödön művében föllehetjük.

Busbach Péter

(volt fővárosi ügyvéd).

2. Mellkép b. Körül: BÚSBACH · PÉTER · 25 · ÉVES · ELNÖKSÉGÉNEK · EMLEKÉRE · | Lenn: 1874—1899 · | A mezőben j.: B. Ö. F. monogramm.

Hátlap: Korcsolyázó fiatal leány szemben, kissé j. A háttérben a városligeti korcsolyacsarnok épülete és néhány korcsolyázó látszik. A mezőben b.: BUDAPESTI | KORCSOLYÁZÓ | folytatólag j.: EGYLET | Lenn, b.: · BECK · Ö · F ·

Bronz. 70 mm. — NM. — B. U. E. 444.

Döbrentey Gábor

(Marosvásárhelyen végezte a jogot, ott lett juratus).

3. Fent egy kis dísz, alatta: DÖBRENTÉY — GÁBORNAK | A HUNYADI MEGYE TÁBLA BIRÁJÁNAK | KI | A DICSŐ ARÁNYT JOL BE FEJÉZET (így) | NEVELÉS GONDJAI KÖZT | AZ | ERDÉLYI — MVZEVM — KI — ADÁSÁVAL | ÉLESZTETTE — A TUDOMÁNYOKAT, | EBRESZTETTE — HAZAFI LELKET. | TERJESZTETTE — A — JO ÉS — SZÉP — IZLÉST | A SZIVEKBE — OLTÓTTA — A · HONNYI NYELV SZERETETÉT. | E | KICSIBE — AZT A MIT A NEMZET ÉREZ | NYUITJA | FÉMLŐ ÉRDEMEINEK ÉS SZEMÉLIÉNEK | BARÁTIA | 1818. | Alul keresztbe fektetett babér- és palmaág.

A hátlapon gyöngykör-szegélyben: VIDÁMIT ES ÉLESZT * E szavak alatt lebegő földgömbön Erdély részei láthatók ERDÉLY felirattal; a földgömb felett a tudomány szeleme kiterjesztett szárnyakkal lebeg, jobb lába térdben meghajva. Lenn j.: C.WURSCHBAUER F. mesterjegy.

a) Bronz. 60 mm. — NM. — b) Ón. 60 mm. — NM.

Fayer László.

4. Középen bemélyített kerek mezőből emelkedik ki a magasan domború, jobbra néző fej. Nyaka megett mélyített apró betűkkel: TELCS mesterjegy Az emléklap felső bal sarkában 1842, jobb sarkában 1906 évszámok; a kép alatti sík mezőben FAYER LÁSZLÓ neve olvasható.

Négyszögletes bronz plakett. 40 mm. széles, 60 mm. magas.

Gozsdu Elek

(kir. ügyész).

5. Balra fordult mellképe; fenn: ÆTATIS SVAE L lenn: GOZSDV ELEK BARÁTNAK SZERETETTEL TELCS EDE.

Négyszögletes bronz plakett. 175 mm. magas, 106 mm. széles. — NM.

Jókai Mór.

(1846-ban ügyvédi oklevelet kapott.)

6. Babérgally fölött mellkép b., rojtos magyar nyakkendővel, állán hegyesen előre hajló szakállal. Fönn, félkörben: JÓKAI MÓR | kétoldalt: SZÜL ♦ 1825 ♦ Lenn, jobboldalt: GERL K. |

Hátlap: Középen három húrral ellátott lant és lebegő szalaggal összekötött palma- és babérág. Balról kezdve, félkörben: 50 É. IRÓI JUBILEUMÁRA | Jobboldalt, a mezőben: BUDAPEST | 1893 | Mindkét lapon gyöngysoros és sima vonalszegély.

a) Ezüst. 48 mm. — Kunváry F. — Kerekes Mihály gyűjt.

b) Bronz. — NM. — Dr. Mihálovics B. gyűjt.

c) Aranyozott réz. 49 mm. — Th. Unger 4226. — a) — c) B. U. E. 474.

7. Előlapja olyan, mint az előbbié; a mezőben, jobboldalt leírt felirat nélkül, kevésbé hegyes szakállal és egyébként is itt-ott csekély változtatásokkal a rajzban. Sima szegély.

Hátlap: 50 ÉVES ÍRÓI JUBILEUMA | EMLÉKÉRE | 1843—1893 | Pontozott szegély. — Fűlezett zsetón:

Sárgaréz. 30·5 mm. — NM. — B. U. E. 475.

8. Mint az előbbi, hanem hátlapján díszítmény alatt: 50 ÉVES ÍRÓI JUBILEUMA | EMLÉKÉRE | Díszítmény. — Sima szegély. (A felirat átlag kisebb betűkkel.) — Fűlezett zsetón.

Sárgaréz. 30·5 mm. — NM. — Th. Unger 4227. sz. — B. U. E. 476.

9. Mellkép b., kétoldalt homorú, ívonalban elhelyezett betűkkel: JÓKAI MÓR | dúsan tagolt sima, erősen előreálló szegély. Egyoldalú kerek öntött plakett. Bronz-színűre volt beeresztve.

Vas. 193 mm. — NM. — B. U. E. 588.

Karap Ferenc

(volt curiai bíró).

10. Mellkép b., szemén csipetével. Ettől balra a mezőben homorú felirat: KARAP FERENC | 70-ÍK ÉLETÉVE | BETÖLTÉSÉNEK EMLÉKÉRE | HÁLÁS SZERETETTEL | ROKONAI | Jobboldalt, ↓ irányban homorú felirat: 1832—1902. IVNIVS 8. | A széles és előreálló szelvényben nyitott könyvre tett egyenes kard és rózsák. Jobbra homorú betűkkel: TELCS. Fönn és kétoldalt kiálló szegély. — Egylapú négyszögletes plakett.

Bronz. 102·5 mm. magas, 149 mm. széles. — NM. — B. U. E. 477.

Kautz Gyula.

11. Az előlap felső szelvényében jobbra fektetett babérág alsó végénél balra 1829, felső végénél jobbra 1909 számok, az alsó hatodnyi mezőben e szavak olvashatók: KAUTZ GYULA | A TUDÓSNAK, A POLGÁRNAK | TANITVÁNYAI és TISZTELŐI |

A középső sík mezőben domborodik a jobbra fordult mellkép, szalonkabátban. A nyak megett a művész jegye: ZALA.

Négyszögletes bronz plakett. 90 mm. magas, 60 mm. széles.

12. Ugyanaz 430×297 mm. nagyságban is készült.

Kazinczy Ferenc

(a sárospataki kollégiumban végezte a jogot).

13. Mellkép b., körül: KAZINCZY FERENCZ SZÜL. OCT. 27. 1759. Lenn: A. FABRIS VTIN. SCULP.

Hátlap: Hungaria szemben áll, mellén pikkelyes páncél, fején koszorú; jobbjával serleget emel magasra, mely felé egy sas repül jobbról, balkezeivel pedig földre bocsájtott, közepén magyar országcímerrel díszített ovális pajzsot tart. Körül: A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA OCT. 27. 1859.

a) Ezüst. 50 mm., 63·5 gr. — NM. — Mont. (magyar) 1501. — Th. Unger 4235.

b) Oksidált bronz (feketés v. kékes). 50 mm. — NM. — Wind. 5575. — Dr. Mihálovics Béla gyűjt.

c) Vas. — Kunváry Fülöp gyűjt.

d) Üveg (csak a fej) egylapú ovális plakett, tejfehér felülettel. 42 és 33·5 mm — N. M.

a) — d) B. U. E. 479.

Kisfaludy Sándor

(Pozsonyban végezte a jogot).

14. Mellkép b., begombolt zsinóros, háromsújtásos dolmánynyal. Egyoldalú ezüst érem. 57 mm. — 69·8 gr. — NM.

Kléh István

(volt fővárosi ügyvéd).

15. Jobbra fordított mellkép; mellén két nagy gombbal. Nyaka megett: BERÁN; alsó szelvényben: KLÉH ISTVÁN
Bronz plakett. 61·5 mm. széles, 101 mm. magas. — NM.

Kovachich Márton György

(orsz. levéltárnok, jogíró).

16. Mellkép, jobbra tekintő borotvált arccal, bekecsben. Körül: MARTINVS GEORGIVS KOVACHICH SENQVICIENSIS. Balkarja alatt: H. KARL F.

Hátlap: Alul szalaggal összekötött és körbe hajló két cserfaág között e felirat:
IN PEREGRINATIONE | DIPLOMATICO LITERARIA | NVSQVAM PEREGRINVS |
MDCCCXIII. A szalagkötés alatt: H. K F.

a) Ezüst. 44 mm. — NM.

b) Bronz. 44 mm. — NM. — Dr. Mihálovics Béla gyűjt.

Kövy Sándor

(volt sárospataki jogtanár).

17. Mellkép j., magas inggallérral, fodros nyakkendővel, vállán prémes bunda öt sújtással. Kettős vonalszegélyben: KÖVY SÁNDOR
Egylapú sárgaréz érem. 44 mm. — NM. — Mont. (magyar) 1514.

Návay Aladár

(az 1899. párisi világkiállításon a magyar kormány biztosa).

18. Mellkép szemben, jobb szemén monoklival. Jobb válla mellett a mezőben családi címer (angyal, a sisakdísz pedig oroszlán liliummal). Fönn, félkörben: * ALADÁR DE NÁVAY DE FÖLDEÁK * A mezőben b. homorú írott betűkkel T. Szirmai | Paris 99 | Egylapú kerek plakett.

a) Bronz. 100 mm. — b) Ezüstölt réz (hátul ólommal kitöltve). — NM. — a) és b) B. U. E. 504.

Ormós Zsigmond

(Temesmegye volt főispánja, előbb ügyvéd, főjegyző, alispán).

19. Mellkép b., vonalszegély alatt: ORMÓS ZSIGMOND FŐISPÁN · C. R.
Hátlap: Alul összekötött két babérág között négy sorban: 1883 · FEBRUÁR · 20 · |
70 · SZÜLETÉS=NAPJÁN | BARÁTAI ÉS TISZTELŐI | TEMESVÁROTT
a) Ezüst. 39·5 mm. — NM. — b) Bronz. 39·5 mm. — NM.

Zechmeister Károly

(volt ügyvéd és győri polgármester).

20. Baloldalon babérkoszorúba van foglalva a jobbra tekintő mellkép; jobboldali felirata: ZECHMEISTER KÁROLY | POLGÁRMESTERNEK GYŐRVÁROS | KÖZÖNSÉGE 1880—1905.

Hátlapján a győri városház képe.

Bronz plakett, 71 mm. magas, 108 mm. hosszú; Mesterjegy: BERÁN L. — NM.

Zichy Jenő gróf

(1872-ben okleveles ügyvéd volt).

21. Középen gr. Zichy Jenő és neje feje b. Körül a homályosított szegélyen: GRÓF ZICHY JENŐ TISZT. ELNÖK S' ZICHY JENŐ GRÓFNÉ ZASZLÓANYA 1879 NOVEMBR. 23. | Mindkét lapon két sima szegély.

Hátlap: Középen Deák Ferenc mellképe szemben, kissé jobbra fordult arccal. Körül, a homályosított szegélyen: DEÁK FERENCZ ÁLT. JÓTEKONY S' EGYLET ZÁSZLÓ-
AVATÁSI EMLÉKÉRME * Fülezett érem.

Aranyozott sárgaréz, 32 mm. — NM. — U. a. fületlen. — NM. — B. U. E. 299.

22. Mellkép balra, körben: GRÓF ZICHY JENŐ A KIÁLLÍTÁS ELNÖKE K X S

Hátlap: körirata kettős vonalkörben: EMLÉKÉREM SZÉKESFEHÉRVÁRI 1879 ÉVI ORSZ. KIÁLLÍTÁS. Sima mezőben két cserágon nyugszik Fehérmegye és Székesfehérvár címerpajzsa.

a) Ezüst. 32 mm., 14 gr. — NM. — b) Sárgaréz. — NM. — Dr. Mihálovics B. gyűjt.

23. Mellkép balra; feje körül kettős vonalkörben: ZICHY JENŐ GRÓF KIÁLLÍTÁSI ELNÖK * A. SCHARFF.

Hátlap: Két babérág közt, Székesfehérvár címere alatt; AZ 1879 ÉVI SZÉKESFEHÉRVÁRI ORSZ. KIÁLLÍTÁS LÉTESÍTŐJÉNEK.

Bronz. 64 mm. — NM.

II. Államférfiak emlékérméi.

Andrássy Gyula gróf.

(Szül. 1823 márc. 3. † 1890 febr. 18.)

1. Kissé homorú mezőben, kettős vonalkörben gróf Andrássy Gyula mellképe b., födetlen fővel, huszártábornoki (kétcsillagos) egyenruhában, vállrövetek mentével, mellén az aranygyapjúval. A váll szelvényében: SCHWARTZ J. | Az emelkedett szegélyen, körül: * CSAK SAJÁT NYELVÉN MŰVELŐDHETIK A MAGYAR. * A SZUNYADÓ MAGYAR-ORSZÁG MINDIG FELÉBRED, HA NEVÉN SZÓLITJÁK.

Hátlap: Középen, két vonalkörben, támlásszékekben ülő nő, kezeiben toll és előre nyújtott babérág, ölében nyitott könyv, térdéhez támaszkodva áll egy baglyot tartó gyermek. Előtte babérral befutott oszlop, talapzatán a főváros címere (a sz. korona alatt), az oszlopon átvetve, fönn lebegő szalagon homorú betűkkel e felirat: HAZAFIAS TEVEKENYSÉGÉRT | Lenn, szintén legendszalagon: AZ ORSZ. MAGYAR ISKOLAEGYESÜLET | Ezen a koronás országcímer (négy pólyával), mellette jobbról: SCHWARTZ J. | Körül, az emelkedett szelvényen: * BUDAPEST FŐVÁROS ALAPÍTVÁNYÁBÓL *
ANDRÁSSY GYULA GRÓF EMLÉKÉNEK | Mindkét lapon gyöngykör és vonalszegély.

Bronz. 80 mm. — NM. — B. U. E. 297.

2. Az 1. sz. érmen lévővel azonos mellkép b., nagyobbított alakban, a váll szelvényében homorú, írott betűkkel: *Schwartz István* | Kétoldalt, ívvonalban: ANDRÁSSY — GYULA. Egylapú, homályosított felületű kerek plakett.

Bronzöntvény. 120 mm. — NM. — B. U. E. 433.

3. Jobbra fordult mellkép, díszmagyarban; baloldalt ívesen: GRÓF ANDRÁSSY és alatta párhuzamosan: GYULA A jobb szelvényében homorúan: TELCS.

Hátlap: Baloldalt két egymásra fektetett babérág alatt, az alsó szelvényben: SZOBOR-EMLEKÉNEK LEPELHULLÁSA ALKALMÁBÓL 1906.

a) Arany. — N. M. — b) Ezüst. — N. M. — c) Bronz. 70 mm. — NM.

Apponyi Albert gróf.

(Szül. 1846 május 29.)

4. Díszmagyar mentében jobbra tekintő mellkép felett félkörben: GR. APPONYI ALBERT. Jobb oldalt SZIRMAI mesterjegy homorú betűkkel.

Hátlap: Emléktábla, két oldalán egy-egy félkerek díszszel; jobbról babér-, balról cserfaág, az előbbenivel alul összekötve.

Ezüstözött bronz. 69 mm. — NM.

Baross Gábor.

5. Mellkép szemben, kissé jobbfelé fordított fejjel, díszmagyarban, erősen kiálló díszes keretben. — Egylapú kerek plakett. Igen magas relief, durva munka.

Egyoldalú bronzöntvény. 117 mm. — NM. — B. U. E. 434.

6. Jobbra tekintő, szalonkabátban levő mellkép felett körben: BELLUSI BAROSS GÁBOR M. KIR. KERESKED. MINISTER, A KIÁLLÍTÁS VÉDNÖKE *

Hátlap: Középen kiállítási csarnok; felette ívkörben: KIÁLLÍTÁSI EMLÉK TEMESVÁR 1891 | alul két egymást keresztező babérág.

Aranyozott ón, fülezett érem. 33 mm. — Temesvári múzeum. — Dr. Mihálovics Béla gyűjt.

Bánfy György

(erdélyi kormányzó volt, Szebenben halt meg 1709-ben).

Kettős körvonal közt, a felső félkörben: S D ··· ET GRYPHES TEGIT VMBRA CVPRESSI ··· K | az alsó félkörben: ··· IACTAMVR IN ALTVM ··· A középső mező középen gyengén hajlított vonallal ketté van osztva. A felső felében cyprusfák közt családí címer pajzs nélkül. Alsó felében hullámos vizen háromárbocos vitorlás hajó, a középső árbocon kis lobogóval; a víz alatti szelvényben: G · S ·

Hátlap: Kettős vonalszegély. NOVIS | SIMIS HONORIB, | GEORGII COM · BANFI | DE LOSONCZ · TRANSY · SVB | AVG · ROM · IMP · LEOP · ET JOS : | XVI AN · GVB : REGII · EIVSDEM Q : | CONIVG : PIENT : CLARAE COM : | DE BETHLEN · POST · QVAM VIX | ILLE AN : XLVIII HAEC XXXIX | DVRANTE CALAMITOSO POPV | LAR : BELLO MORT : ET | CLAVD : CONTVM : FIL · FILIAE Q : AE : GR : E : AN : C : MDCCIX | F : F. |

Ezüst. 36 mm. — 14 gr. — NM.

Batthyány Lajos gróf,

(Szül. 1806, † 1849 okt. 6. A zágrábi egyetemen végezte a jogot.)

8. Finom vonalkörben mellkép szemben, bársonygalléros bő köpönyegben. Feje tetején is van még haja, mely halántékain előre van fésülve. A szegélyen, fönny félkörben: GRÓF BATTHÁNYI LAJOS | Lenn : 1849 |

A kép s a feliratok be vannak vésve egy kerek rézlapba (kézimunka). Hátlapja sima. Réz. 41 mm. — NM. — B. U. E. 435.

9. Szemben álló, kissé balra tekintő mellkép magyar öltözetben, vállára vetett prémes szegélyű mentében. Fönn, félkörben: ELHUNYT 1849 OKTOBER 6^{AN} | Lenn, félkörben: ELTEMETTETETT SZ. K. PEST | VÁROSA ÁLTAL 1870 JUNIUS 9.

Hátlap: Díszítményekre támasztott nyitott, beírt lapú könyv fölött, babér- és cserkoszorúban a koronás magyar országcímer barokk pajzsban. Lenn, félkörben: ALKOTMÁNY ÉS TÖRVÉNY | Lenn j.: KLASSON | Mindkét lapon 2 sima szegély.

a) Bronz. 35 mm. — NM. — Hiersch árv. lajstr. 1087. sz.

b) Sárgaréz. 36 mm. — Mihálovics Béla dr. gyűjt.

c) Ón. 35 mm. — NM. — a) — c) B. U. E. 436.

10. Ugyanazon mellkép, mint az előbbi érmen, hanem nagyobb alakban (3 gomb az atillán). Fönn, ívonalban: EGY ORSZÁG GYÁSZOLJA | Lenn, ívonalban: † 6^{DIK} OKTBR. 1849 | A kép alatt jobbra: A. KLEEBERG

Hátlap: EMLÉK | GRÓF | BATTHYÁNYI LAJOS | 1^{SŐ} M. MINISZTERELNÖKNEK HALÁLA ÉVFORDULATI | NAPJÁRA | 9^{IK} JUNIUSBA | 1870 | Mindkét lapon 2 vonalszegély. — Ovális érem, olykor füllel.

a) Ezüst (fületlen) 32 - 27 mm. — 7·2 gr. — NM. — Mont. 1479. sz.

b) Ólom, ezüstölés nyomaival. — NM. — a) és b) B. U. E. 437.

11. Ugyanazon mellkép, mint az előző érmen, csekély eltérésekkel és kisebb alakban (2 gomb az atillán; a mentekötő 4 vonalból áll). Feliratok ívonalban, fönn: EGY ORSZÁG GYÁSZOLJA | Lenn: † 6. OCTOBER 1848 | A mellkép alatt j.: A. K.

Hátlap: EMLÉK | GRÓF BATTHYÁNY LAJOS | 1^{SŐ} M. MINISZTERELNÖKNEK HALÁLA ÉVFORDULATI | NAPJÁRA 9^{IK} JUNIUSBA | 1870 | Mindkét lapon 2 sima szegély. — Ovális érem füllel. — (Kleeberg Antal műve.)

Ezüst. 23 (füllel 26) mm. magas, 20 mm. széles. — NM. — Wind. 5570. sz. — B. U. E. 438.

12. Mellkép majdnem szemben, kissé j. Fönn, ívonalban: GF. BATYANY | * HAZÁDNAK RENDÜLETLENÜL LÉGY HÍVE OH MAGYAR | Mindkét lapon vonalszegély. — Ovális zsetón fül nyomaival.

Sárgaréz. 18·5 mm. magas és 13 mm. széles. — NM. — B. U. E. 439.

13. Mellkép szemben.

Hátlap: Korona babérágakkal, vánkoson. Lenn: 1849 | Feliratok?

Ón. 30 mm. — Győri múzeum. — Wind. 5560. sz. — B. U. E. 440.

Csáky Albín gróf.

14. Homályosított mezőben lóherelevél formájára elhelyezett és 1—1 gyöngysorba foglalt 3 kerek medaillonban arcképek és feliratok. A felsőben: mellkép kissé b., körül: Dr. WEKERLE MINISZT: ELNÖK | Az alsó, baloldali medaillonban mellkép j., körül: SZILÁGYI IGAZS. ÜGYI MINISZT. A jobboldaliban pedig mellkép szemben és e körül: GRÓF CSÁKY VALL.- ÉS KÖZOKT. MINISZT. A medaillonok közt fönmaradó íves oldalú háromszögű mezőkben vonalkeretben babérlombok. Az érem középpontjában díszítmény.

Hátlap: Középen gyöngykörben, köralakban e felirat: A SZABADELVÜ ESZMÉK ÉS VALLÁS-SZABADSÁG * | beljebb, folytatólag, szintén körben: TÁNTORÍTHATLAN BAJNOKAINAK | középen: EMLÉKÜL | 1894 | A homályosított szegélyen tölgy- és babérkoszorú. — Mindkét lapon két sima szegély.

a) Ezüst. 33 mm. (Külső peremén beverve $\langle \text{Al} \rangle$ ezüst ponc.) — NM.

b) Alumínium (felülete homályosított). — NM. — Th. Unger 4611. sz. — a) és b) B. U. E. 537.

Deák Ferencz.

15. Mellkép szemben, zsinóros, felálló galléros atillában, vonalkörben. Fönn: DEÁK FERENCZ | lenn: 1848 | (A kép és a feliratok be vannak vésve egy 3·5 mm. vastag rézkorongba és fekete anyaggal vannak kitöltve.) — Egylapú érem. Kézi munka.

Réz. 41. mm. — NM. — B. U. E. 448.

16. Babérkoszorús fej j. Körül: DEÁK FERENCZ — SZÜLETETT. 1803 |

Hátlap: koronás magyar címer barok pajzsban. Körül: HA ISTEN VELÜNK — KI ELLENÜNK | Mindkét lapon 2 erősen kiálló sima szegély.

a) Arany. 19 mm. Súly 4·5 gr. — Mont. 1482 sz. — b) Ezüst. 19·5 mm. — NM. — c) Bronz. — NM. — Wind. 5572. — d) Ön. — Kunváry F. gyűjt. (Füllel és karikával, szalagon.) — a)–d) B. U. E. 449.

17. Mint a fenti érem, hanem a fej sokkal kisebb, A K jegy (= Anton Kleeberg) és lenn * a hátlation pedig lenn: 1867 |

a) Bronz. 19 mm. — NM. — Th. Unger 4024.

b) Aranyozott bronz. 20 mm. — NM. (Füllel) — a)–b) B. U. E. 450.

18. Mellkép j., széles gallérú kabátban, sújtással a gombolás helyén. — 2 oldalt: DEÁK FERENCZ | Lenn: A. KLEEGER |

Hátlap: Középen: A HAZA | BÖLCSENEK (igy) | A NEMZET | HÁLÁJA | Körül emelkedett szegélyen: ELJEN AZ ALKOTMÁNY ELJEN A HAZA | Lenn: * 1867 * |

a) Ezüst. 40 mm. — NM. — b) Ön. 40 mm — NM. — a) és b) B. U. E. 451.

19. Mellkép és mesterjegy u. a., mint az előbbi érmen. Körirat: DEÁK FERENCZ (üres tér) A VEZÉREK VEZERE | 2 vonalszegély.

Hátlap: Tölgykoszorúban: SZÜLETET (igy) | 1803 | * OCTOBER 17^{ÉN} | MEGHALT | 1876 | * JÁNVAR (igy) 28^{ÁN} | Fogazott szegély.

a) Ezüst. 37 mm. — NM. — b) Ön. 37 mm. (füllel). — NM. — a) és b) B. U. E. 452.

20. Mint az előbbi érem, hanem az előlapon a felirat egyfolytában halad, lenn * a kabáton nincs sújtás A hátlation tölgykoszorúban: SZÜLETETT | 1803 | OCTOBER 17^{ÉN} | —. — | MEGHALT | 1876 | JANUAR 28^{ÁN} | Mindkét lapon 2 vonalszegély. — Fülezzet zsetón.

a) Ezüst. 26 mm. — NM. — b) Ön. 26 mm. — NM. — a) és b) B. U. E. 453.

21. Előlapja ugyanolyan, mint az előbbi éremé.

Hátlap: Deák Ferencz ravatalon fekszik 12 égő gyertya között, mellette imazsámlyon Erzsébet királyné térdel j., egy koszorú fekszik az asztalon. A ravatal lábánál feszület 2 gyertya közt. Körül, a szegélyen: Ő FELSÉGE ERZSÉBET MAGYAR KIRÁLYNÉ DEÁK FERENCZ KOPORSÓJÁN (igy), lenn: * * * Mindkét lapon sima szegély.

a) Ezüst. 27 mm. — Jeszenszky Alajos gyűjt. — Th. Unger 4023. sz. — B. U. E. 454.

b) Bronz. 26 mm. — NM. — a) és b) B. U. E. 454. — Unger Károlynak Egger testvérek által 1897-ben kiadott árverési katalógusa szerint Kleeberg A. műve.

22. Mellkép (fej) jobbra. A nyakszelvény alatt; J. SCHWERTNER | Kétoldalt ívonalban: DEÁK FERENC | Lenn: PRÁGE V. J. CHRISITLBAUER WIEN | 2 sima szegély.

Hátlap: Tölgykoszorúban üres mező. Ötszörös sima szegély.

a) Ezüst. Külső peremén Dianafejes ezüstpróba és [J. C.] ponc. 60 mm. Súly 84 gr. — NM. — Th. Unger 4021. — b) Bronz. 60 mm. — NM. — a) és b) B. U. E. 455.

23. Deák Ferenc javakorabeli mellképe j. A kép alsó részén homorú betűkkel: A. SCHARFF. A. R. VORB. — Egylapú kerek plakett.

Bronz. 94 mm. — NM. — B. U. E. 456.

24. Deák Ferenc mellképe szemben, elől nyitott kabátban, melyen gomblyukak helyett kis zsinórsújtások vannak, magyaros rojtos nyakkendővel. Semmi felirat. Hátlapja sima. Kerülete szabálytalan.

Ön. 26 mm. — NM. — B. U. E. 457.

25. Deák Ferenc jobbra tekintő domború mellképe. 43—51 mm. átmérőjű ovál lapon; széles gallérú kabátján a gombolás helyein sújtással.

a) Aranyozott réz. — NM. — b) Ezüst. —

26. Középen Deák Ferenc mellképe szemben, kissé jobbra fordult arccal. Körül, a homályosított szegélyen: DEÁK FERENCZ ÁLT. JÓTEKONY S' EGYLET ZÁSZLÓ-AVATÁSI EMLÉKÉRME * |

Hátlap: Középen gr. Zichy Jenő és neje fejei b. Körül, a homályosított szegélyen: GRÓF ZICHY JENŐ TISZT. ELNÖK S' ZICHY JENŐ GRÓFNÉ ZÁSZLÓANYA 1879 NOVBR. 23 * | Mindkét lapon 2 sima szegély. — Fülezzet érem.

Aranyozott sárgaréz. 32 mm. — NM. — B. U. E. 299.

Dessewffy Aurél gróf.

(Szül. 1808, † 184 febr. 9. mint helytartótanácsos.)

27. Mellkép kissé b., magyar huszár-öltönyben, vállravezett, széles prémgalléros, elől zsinórzattal összetartott mentében, ú. n. pléhgallérral. Vonalkör. Fönn: GRÓF DESEWFFY AUREL | (így) lenn: 1848 | A kép s a feliratok sima rézlapkába vannak bevésve és fekete anyaggal kitöltve.

Réz. 40·5 mm. — NM. — B. U. E. 459.

Eötvös József báró

(a volt m. kir. közoktatásügyi miniszter. Szül. 1817 szept. 13. † 1871 febr. 2.)

28. Mellkép szemben, sújtásos kabátban, vonalkörben. A szegélyen: BARÓ (így) EÖTVÖS JÓZSEF | lenn: 1849 | (Rézkorongba vésett, niellóval kitöltött kép és feliratok).

Réz. 40·5 mm. — NM. — B. U. E. 463.

Eszterházy Miklós gróf

(koronaőr, sárosi főispán, orosz nagykövet — 1711—1764 —).

29. Jobbra fordult mellkép simára beretvált arccal, parókával, fodros inggallérral, mellén rendjellel: jobb karja szelvényében: F. G. D. F. magas szegély mentén kettős vonalkör alatt: NIC. COM. ESTERHASY. A. GALANTHA. COR. HVNG. CVSTOS.

Hátlapja: felső kétharmadában II. Katalin orosz cárnő koronás fővel a Szent András-rendjelet a feléje hajló Eszterházy Miklósnak nyakába akasztja, a cárnő uszályát egy udvaronc tartja, lábai alatt FR. G. DUBUT. F. Az alsó harmad sík mezejében S. S. CAES. ET REG. M. M. ORATOR | AB IMP. RVTH. M. M. EQVES S. ANDR. | INAVGV-RATVS PETROPOLI | DIE XXX. NOV. | A. MDCCLV.

Bronz. 64 mm. — NM. — Welzl. 1314. — Unger 3769. — Kállai D. 1731.

Falk Miksa és neje.

30. Egy női, s egy férfi mellkép, mely az előbbi félíg födi. A mezőben fönn balra 1854 | 1904 | szept. 7 | lenn jobboldalt: TELCS | Egyszerű szegély fönn és kétoldalt, lenn széles és előreálló szelvény e felirattal: FALK MIKSA | és | SCHINDLER KLEMENTINA | ARANYLAKODALMÁNAK | EMLÉKÉRE |

Bronz. 162 mm. magas, 133. mm. széles NM. — B. U. E. 464.

Kállai Benjámín

volt közös pénzügyminiszter és Bosznia-Hercegovina kormányzója emlékére készült plakett.

31. Mellkép jobbra Mögötte a mezőben: A. SCHARFF | INV | előtte a mezőben, alább: F. X. PAWLK. FEC. | A szelvényben: IN MEMORIAM | BENJAMINI · KÁLLAY DE NAGY: KÁLLÓ | MDCCCXXXIX—MCMIII.

Hátlap: Középen a Kállay-címer. A többi helyet vízszintes sorokban e felirat tölti be: IMPERII — AUSTRIAC — REGNI—HUNG. | AERIS — PUBLICI | SUMMO — PRAEFECTO | ATQUE — BOSNIAE | ET HERCEGOVINAЕ PER | VIGINTI ET UNUM ANNOS | ADMINISTRATORI | COMMUNIS LABORIS SOCII PIETATIS ERGO | D. D. D.

a) Arany. (Ő Felsége tulajdona.) — b) Ezüst. 55 és 44 mm., 50·7 gr. — NM. — c) Bronz. — a)—c) Num. Közl. 1904. évf. 44. 1.

Károlyi István gróf.

32. Mellkép j. A nyak alatt: C. RADNITZKY | Körül, kissé emelt és homályosított alapú szegélyen: NAGYKÁROLYI GRÓF KÁROLYI ISTVÁN |

Hátlap: Középen fényes alapon: A | HAZA ÉS EGYHÁZ | RENDITHETLEN | HIVÉNEK | HÖDOLATUL. | NAGYÉRDEMŰ ELNÖKÉNEK | HÁLA-EMLÉKÜL | A SZENT ISTVÁN | TARSULAT | Körül, kissé emelt és homályosított alapú szegélyen, fönn: SZÜLETÉSE LXXX-IK ÉVNAPJÁRA | lenn MDCCCLXXVII. NOV. XVIII. | Mindkét lapon két sima szegély.

a) Ezüst. 46 mm. — NM. — b) Bronz. 46 mm. — NM. — a) és b) B. U. E. 478.

Klauzál Gábor

(1824-ben lett ügyvéd, 1825-ben törvényszéki ülnök).

33. Középen vonalkörben mellkép szemben, négysűjtásos magyar kabátban. A szegélyen fönn: KLAUZÁL GÁBOR | lenn 1849 | Kézzel bevéssett kép és feliratok, fekete anyaggal kitöltve. — Hátlapja sima.

Réz. 41 mm. — NM. — B. U. E. 483.

Kossuth Lajos.

(Pesti táblán tett ügyvédi vizsgát.)

34. Mellkép szemben, kissé j., dús hajzattal és szakállal, szélesen kihajtott inggallérral, lazán kötött nagycsokró nyakkendővel, atillában. Kétoldalt: KOSSUTH LAJOS.

Hátlap: Babérkoszorúban a magyar sz. korona. — Mindkét lapon fogazott és sima szegély. — Fülezett zsetón karikával.

Bronz. 22 mm. — NM. — B. U. E. 488.

35. Javakorbéli mellkép szemben, jobbra fordult testtel, elül nyitott, ötsűjtásos kabáttal és rojtos nyakkendővel. Körül: LUDWIG KOSSUTH, GEB. D. 27. APRIL 1806.

Hátlap: Középen vonal- és gyöngykörben, diszitménynyel borított mezőben barokk kartus, pontozott mezővel. Ebben a magyar országcímer, fönn kiugró szélű pajzsban. A szegélyen, fönn: GOTT BESCHÜTZE UNGARN, | lenn: 1849. — Kétoldalt füzérek. — Mindkét lapon 2 sima szegély.

a) Ezüst. 41 mm., 20·5 gr. — NM. — Mont. (magy.) 1506. sz. — b) Aranyozott réz. — NM. — Mont. (magy.) 1507. a) sz. — c) Bronz. — Mont. (magy.) 1507. b) sz. — d) Ón. — NM. — Mont. (magy.) 1507. e) sz. — Wind. 5577. sz. — a)—d) B. U. E. 489.

36. Kossuth Lajos javakorbéli mellképe szemben, kissé j., prémes mentéje összefogva a melle alatt. Fönn, félkörben: KOSSUTH LAJOS A MAGY: ORSZ: VEZÉRJE | SZÜL: 27^{DIK} AP: HAV: 1806.

Hátlap: Középen, kéttős vonalkörben, bojtos sarkú vánkoston, 2 babérág közt a sz. korona fekszik. A kép alatt: 1849. A szegélyen körül: EGY KORONA, EGY JSTEN (így) EGY HONUNK, E' HÁROMSÁGNAK HIVEN HÓDOLUNK * | Mindkét lapon két sima szegély.

a) Ezüst. 31 mm. — NM. — b) Sárgaréz. 31 mm. — NM. — Mont. (magyar) 1508. a) sz. — c) Ön. — NM. — Mont. (magyar) 1508. b) sz. — a) — c) B. U. E. 490.

37. Két babérágból álló félkoszorúban öregkorbeli arckép, egyszerű csokros nyakkendővel, fönn: KOSSUTH LAJOS |

Hátlap; Sugas napban 1848 | Körül: SZABADSÁG EGYENLŐSÉG TESTVÉRSÉG * | Fülezett zsetón. (Durva munka.)

a) Fehérre befuttatott sárgaréz 31 mm. — NM.

b) Sárgaréz. 31 mm. nemzetiszínű szalagcsokorral. — NM. — a) és b) B. U. E. 491.

38. Mellkép szemben, kissé balra fordított fejjel, prémes, vállravezett mentében, atillával, rojtos nyakkendővel. Két oldalt: KOSSUTH LAJOS |

Hátlap: Pálma- és babérágból álló, lenn szalaggal összekötött, jobboldalt nyílt félkoszorú. Az érem mezejében * alatt: DICSŐ KORSZAK | LÁNGLEKÜ (így) ALKOTOJA (így) SZÜLETETT MEGHALT | 1802—1894 | SZEPT 16 MAR 20 | Jobboldalt: NEKED ÉLNI KELL O HON | Mindkét lapon gyöngysoros szegély. — Fülezett zsetón.

Bronz. 29 mm. — NM. — B. U. E. 492.

39. Mint az előbbi, hanem hátlapján LÁNGLEKÜ áll. — Fülezett zsetón.

Sárgaréz. 29 mm. — NM. — B. U. E. 493.

40. Előlapja olyan, mint az előbbieké., hanem a mellkép lenn hosszabbra nyúlik, s így a mentekötő lánc és az atilla két sújtása is látható.

Hátlapja: Szalaggal átkötött, balfelé félkörben hajló babérág. A mezőben * alatt ugyanazon felirat, mint az előbbi érmen, hanem jobboldalt semmi felirat, helyette baloldalt két sorban ívonalban: NEKED ÉLNI KELL | O HON | Fülezett érem.

Ön. 34 mm. — NM. — Wind. 5578. sz. — B. U. E. 494.

41. Aggkori arckép (mellkép) szemben; az érem szélén két oldalt: KOSSUTH LAJOS | a mezőben 1—1 ponc.

Hátlap: Pálmakoszorúban: 1894 | MÁRCZIUS | HO 21-ÉN | Mindkét lapon 2 sima szegély. — Fülezett érem.

Ezüst. 24 mm. — NM. — B. U. E. 495.

42. Kossuth Lajos aggkori mellképe b. Körül: KOSSUTH LAJOS 1802 1848 1894

Hátlap: Fönn sugarakat lövelő csillag, alatta: SZABADSÁG | EGYENLŐSÉG | TESTVÉRSÉG | Szalaggal átkötött félkörben jobbra hajló pálmaág. — Fülezett érem.

Sárgaréz. 29 mm. — NM. — B. U. E. 496.

43. Kossuth Lajos aggkori mellképe szemben, kissé jobbfelé fordított fejjel. — Fönn félkörben: ÜDVÖZLEGY ÜDVARDI KOSSUTH LAJOS † 1894 | Lenn apró betűkkel: MAGYAR EGYESÜLT MŰVÉSEK. |

Hátlap: Babér- és tölgykoszorúban: KOSSUTH LAJOS | MAGYARORSZÁG EGYKORI | POLGÁRA, TÖRVÉNYHOZÓJA, | MINISTERE, MAJD KORMÁNYZÓJA, | A MAGYAR NÉP FELSZABADÍTÓJA | SZÜL. MONOKON 1802 SEPT. 19. | † TURINBAN 1894 MART. 20. ELTEMET. BPESTEN | 1894 APR. 1. —

Mindkét lapon 2 sima szegély.

Sárga bronz. 50 mm. — NM. — B. U. E. 497.

44. Kossuth L. javakorbéli mellképe. szemben kissé b., atillában, nyakkendővel.

Hátlap: széles babérkoszorúban: KOSSUTH LAJOS | 1802—1892 | (az évszám felett és alatt díszítmény). — Mindkét lapon sima lapos szegély. — Fülezett érem karikával.

Bronz. 29 mm. — NM. — B. U. E. 498.

45. 1848—49 | HONVÉD | fönn és lenn díszítmény. (Kissé domború.)

Hátlap: KOSSUTH LAJOS | * | SZÜLETÉSÉNEK | | 100 ÉVES | * EMLEKÉRE * (így) | * | 1802—1892 | Mindkét lapon két sima szegély. — Füleztetett érem

▽ alakban összehajtott nemzetiszínű selyemszalagon.

Fehér fém. 36 mm. — NM. — B. U. E. 499.

(Kossuth L. születésének 100 éves évfordulója ünnepén hordták a 48-as honvédek Budapesten. 201 darab készült.)

46. Kossuth L. javakorbéli mellképe jobbra tekint; prémes kabátja alatt zsinóros, begombolt atilla; gyöngykörselegy mentén: PROFESSOR JOHNSON 317. BOWERY × 1852 ×

Hátlap: Közepén az Egyesült-Államok címerével, körül: UNITED STATES STARCH POLISH

Sárgaréz. 21.5 mm. — NM.

47. Kossuth L. balra néző mellképe, dús hajzattal, prémes nyitott bunda alatt sújtásos begombolt atillával; sima szegélykörben: LOUIS KOSSUTH THE WASHINGTON OF HUNGARY × 1852 ×

Hátlap: Közepén cilinderkalap, gyöngykörselegy mentén, fölül: FRANCISCO & CO × HATTER.

Bronz. 28 mm. — NM.

48. Kossuth L. mellképe szemben, prémgalléros mente zsinórkötéssel, alatta atilla felálló gallérral, begombolva négy sújtással; a fej felett: LOUIS KOSSUTH.

Hátlapon magas vonalszegély mentén babérkoszorú, Magyar-, Angol-, Francia-, Törökország és az Egyesült-Államok címerével; közepén: KOSSUTH | IS FREE! | HUNGARY | HAS | HOPE |

Ön. 51 mm. — NM. — (L. Vasárnapi Ujság 1901 III. 24. sz.)

49. Kossuth L. mellképe balra tekintő fejjel, gyöngykörselegy mentén: NOTHING IS IMPOSSIBLE TO HIM THAT WILLS KOSSUTH |

Hátlapon a közepén az Egyesült-Államok címere felett: UNITED STATES | alul: THE BIRTH PLACE OF FREEDOM

Sárgaréz. 28 mm. — NM.

50. Előlap: Gyöngykörselegy, közepén az Egyesült-Államok címere felett: FOUNTAIN . BLACKING | UNITED . STATES . | alul: BRUSCH & FRENCH BLUEING

Hátul: Gyöngykörselegy; közepén az Egyesült-Államok címere körül: THERE IS NO DIFFICULTY TO HIM THAT WILLETH UNITED . STATES

Aranyozott réz. 27 1/2 mm. — Pereme recézett. — NM.

51. Kossuth L. jobbra tekintő mellképe körül gyöngykör mentén: LOUIS KOSSUTH THE WASHINGTON alatta: OF UNGARY

Hátlapon gyöngykörben: UNITED STATES | OF AMERICA |

Bronz. 28 mm. — NM.

52. Előlapja olyan, mint az előbbié.

Hátlap: Gyöngykörben: NOW IN THE NAME | OF ETERNAL TRUTH. AND BY ALL THAT | IS SACRED AND DEAR | TO MAN: SING THE HISTORY OF | MANKIND IS RECORDED, THERE HAS | BEEN NO CAUSE MORE JUST THAN | THE CAUSE . OF HUNGARY

a) Ezüst. 28 mm. — NM. — b) Sárgaréz. 28 mm. — NM. — c) Sárgaréz. 31 mm. — NM.

53. Kossuth L. javakorbéli mellképén sújtásos atillája felett prémes mentével; körben: LOUIS KOSSUTH BORREL 1851.

Hátlap: Alul összekötött cser- és babérág közt: EXGOVERNOR OF HUNGARIA SET AT LIBERTY BY THE PEOPLE OF THE UNITED STATES OF AMERICA vonal alatt 1851.

54. Kossuth L. jobbra tekintő mellképe, simára fésült hajzattal, körszakállal, atillája öt süjtással és felálló gallérral; körben: KOSSUTH LAJÓS (így) A MAGY: ORZ: VEZERJE, SZÜL. 27^{DIK} AP. HAV. 1806.

Hátlap közepén a magyar címer korona nélkül látható. Magas sima és gyöngykör-szegélyszalagban: ÉLJEN A MAGYAR=ORZÁG=KORMA: 14^{DIK} AP: HAV: 1849.

a) Ezüst. 41 mm. — NM. — b) Bronz. 41 mm. — NM. — c) Ón. 41 mm. — NM.

55. Kossuth L. és Bem mellképe, az előbbi zsinóros kabát felett prémes mentével, jobbra tekint, utóbbi tábornoki kabátban. vállbojttal és két rendbeli rendjellel. Ívonalban: VEREINT I. KAMPF FÜR UNGARNS HEILIGE FREIHEIT | Az arcképek alatt olvasható: LUD. KOSSUTH 1849 JOS. BEM.

Hátlap: Ahul szalaggal összekötött két babérág közt: DES RUHMES UNWELK-BAREN LORBEER WINDET D. GESCHICHTE EUCH BEIDEN. — DRENTWETT F.

a) Ezüst. 40·5 mm. — NM. — b) Bronz. 40·5 mm. — NM. — c) Ón. 40·5 mm. — NM.

Dr. Láng Lajos

(egyetemi jogtanár, volt keresk. miniszter).

56. Egyoldalú bronzérem, vonalszegélylyel, jobbra tekintő arcképpel. 105 mm. — NM.

Dr. Lukács László

(m. kir. pénzügyminiszter, volt jogtanár Győrben)

57. Mellkép jobbra, ettől jobbra K és B betűk közt két keresztbe tett bányászkalapács, a nyak megett: Dr. LUKÁCS LÁSZLÓ | ; a fej felett gyöngysorszegély mentén: A Bányászati Egyesület Díszelnöke | a jobb kar szelvényében: GERL K |

Hátlap: Kettős gyöngysorszegélyben: AZ ORSZ. MAGY. Bányászati és Kohászati Egyesület 1897 · SEPT · 12 · Középen lelkes bányász bal kezében méceszt, jobbában bányászkalapácsot tart; ballábához egy címerpajzs támaszkodik, bányászjelvényekkel és szt. István koronájával. — A háttérben balra egy tárna nyílása; jobbra pedig egy hegy és ennek aljában gyári épület füstölgő kéménnyel. A bányász ballabának bokája mellett egy háromágú cserfalevél látható. Az alsó szelvényben: RIMASZOMBATON TART. KÖZGYÜLÉSÉNEK EMLÉKEÜL | a címerpajzs felett: REISNER |

a) Ezüst. 40 gr., 42 mm. — NM. — b) Bronz. — NM. — c) Aluminium. — NM.

58. Lukács László, mint Körmöczbánya díszpolgárának 1901 július 8-iki látogatása emlékére készült kétlapú □ plakett. Gerl K. műve. 170×170 mm. — N. K. 1905. évf. 19. l.

Palóczy László

(az 1848-ki országgyűlés korelnöke).

59. Vonalkörben mellkép szemben, háromsüjtásos atillában. A szegélyen, fön: PALÓCZY LÁSZLÓ | lenn: 1849. Rézkorongba bevésett és niellóval kitöltött kép és feliratok. (Kézi munka.) — Hátlapja sima.

Réz. 41 mm. — NM. — B. U. E. 505.

Pálffy Jeromos Károly gróf

(1735 okt. 1.—1816 máj. 28., magyar udv. kancellária tanácsosa, zemplénmegyei főispán).

60. Előlap: A Pálffy grófok címere.

Hátlap: CHARLES JEROME COMTE | DE PALFFY VICE CHANCELIER | AULIQUE D'HONGRIE CHEV: DE L'ORDRE DE LA TOISON D'OR | 1782. | Nyolcszegletű ezüst csegegy. 34 mm., 16 gr. — NM.

61. Előlap: A Pálffy grófok címere.

Hátlap: CHARLES JEROME COMTE DE PALFFY | CHANCELIER DU ROYAUME DE HONGRIE | CHEVALIER DE LA TOISON D'OR | GRAND CROIX ET CHANCE-
LIER DE | L'ORDRE ROYAL DE SAINT ETIENE | MDCCLXXXVII

Nyolcsegletű ezüst csegely. 15·8 gr., 33 mm. — NM.

Perczel Mór.

62. Finom vonalkörben mellkép szemben; a szegélyen fönn félkörben: PERCZEL MÓR · lenn: 1849. — A kép és felirat be van vésve egy kerek rézlapba. Hátlapja sima. Réz. 41 mm. — NM. — B. U. E. 495.

Pulszky Ferencz

(20 éves korában ügyész lett; az 1840: XV. t.-cikkbe foglalt váltótörvényünk egyik megalkotója).

63. Mellkép b., a vállszelvényben homorú betűkkel: A SCHARFF | a mezőben b.: PULSZKY | FERENCZ | jobbra pedig: LXX ÉVES KORÁBAN |

Hátlap: Babérkoszorúban: ÖTVENÉVES | ÍRÓI MŰKÖDÉSE | ÜNNEPÉLYÉRE | AZ | ORSZ. RÉGÉSZETI | TÁRSULAT | 1834—1884 | Mindkét lapon gyöngysor és sima szegély.

Bronz. 47. mm. — NM. — Th. Unger 4428. sz. — Loehr 21. l. 97. sz. — B. U. E. 509.

64. Ugyanezen érem előlapja, mint egylapú öntött bronzplakett. — 124 mm. — Dr. Hampel Józsefné tulajdonában. — (Loehr 21. l. 97. a.) — B. U. E. 510.

Széchenyi István gróf.

65. Középen vonalkörben teltképi, javakorbéli mellkép szemben, prémszegélyű sújtásos bekecsben. Fönn: SZÉCHÉNYI ISTVÁN | (igy) lenn: 1849 | Hátlapja sima.

Rézkorongba bevéssett és niellóval kitöltött kép és feliratok. Kézi munka.

Réz. 41 mm. — NM. — B. U. E. 517.

66. Mellkép b., atillában, mentekötővel, vállára akasztott mentével. Körül: GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN | Lenn: MEGHALT APR. 8. 1860

Hátlap: Széchenyi István nevével és címerével díszített antik oltárszerű álló síremlékre boruló nő (Hungaria) lehajlott fővel, kezeiben koszorú és országcímerrel díszített pajzs. E mellett serleg hever a földön. Körül: ELSŐ ALAPÍTÓJÁT GYÁSZOLJA Lenn, a szelvényben: A · M · TUD · AKADEMIA Mindkét lapon két sima szegély.

a) Arany. 50 mm., 53 gr. — NM. — b) Ezüst. 42·2 gr. — NM. — c) Bronz. — NM. — a)–c) B. U. E. 518.

67. Előlapja ugyanolyan, mint az előbbi éremé.

Hátlap: Babérkoszorúban: ALAPÍTÓJÁNAK | EMLÉKÉRE | A · M · TUD · AKADEMIA | MDCCCLXXX | Lenn: K. B. — Mindkét lapon két sima szegély.

a) Arany. 50 mm., 53 gr. — NM. — b) Ezüst. 42 gr. — NM. — Th. Unger 4571. sz. — c) Bronz. — NM. — Wind. 5589. sz. — a)–c) B. U. E. 519.

68. Mellkép b., atillában két sújtással; rojtos nyakkendővel. Körül: SZECHENYI ISTVÁN | Lenn, apró betűkkel: SZÜLET. 1792. SEPT. 17 † 1860. APRIL. 2.

Hátlap: Koronás nő (Hungaria) áll szemben, balkezeivel jobbfelé mutat, jobbkarját egy Széchenyi-címerrel díszített alacsony négyszögletes emlékkőre támasztja. E mellett a földön földgömb, könyv és papírlap fekszik. A háttérben balra a lánchíd; jobbra a Vas-

kapu sziklái közt a Dunán haladó gőzhajó látszik. Fönn, ívonalban: HAZÁJÁNAK ÉLT | Lenn a szelvényben: SEIDAN. — Mindkét lapon két sima szegély.

a) Bronz. 43·5 mm. — NM. — b) Ólom. — NM. — Th. Unger 4567. sz. — a) — b) B. U. E. 520.

69. Középen fényes alapon ugyanazon mellkép, mely az előbbi érmen van, hanem rövidebbre véve, úgy hogy az atillának csak egy sújtása látszik. Körül, kissé emelkedett szegélyen: SZÉCHENYI ISTVÁN. SZÜL. 1792. SZEPT. 17^{EN} — MEGH. 1860 APRIL. 8^{EN} (így) ✱ — 2 sima szegély.

Hátlapja mint az előbbeni éremé.

Ezüst. 44 mm., 29·5 gr. — NM. — Mont. (magyar) 1533. sz. — B. U. E. 521.

70. Mint az előbbeni, hanem az előlapon kijavított felirattal: 8^{AN}
Ón. 44 mm. — NM. — Mont. (magyar) 1534. — B. U. E. 522.

71. A 69. sz. érem előlapjáról vett mellkép. Vonalkeret. — Hátlapja sima.
Ón. 35 mm. — NM. — B. U. E. 523.

72. A 69. sz. éremről vett mellkép, fehér homályos üvegből: hátere kék.
Hátlapja sima. (Csak felülete színes; tömege ellenben színtelen üveg.)

Üveg. 31·5 mm. magas, 25 mm. széles. — NM.

73. Mellkép j., atillában, két sújtással, rojtos nyakkendővel. Vonalszegély, jobb szélén: SEIDAN

Hátlap: Alul szalaggal összekötött két körbe hajló buzakalász közt: „SZÉCHENYI ISTVÁN | † 1860. APRILIS 8^{AN}

Ezüst. 29 mm., 21·3 gr. — NM.

74. Előlap: Mellkép b., atillában, két sújtással, rojtos nyakkendővel; jobbra: SZÉCHENYI balra: ISTVÁN

Hátlap: Középen a Széchenyi család címere, e felett: † 1860. APRIL · 8^{AN} | alul: SZÜL. 1792 · SZEPT. 17.

Fülezett ovális ezüst érem. 21 mm. széles, 25 mm. magas. — Dr. Mihálovics Béla gyűjteményében. — NM.

75. Előlapja ugyanolyan, mint az előbbi.

Hátlap: Két buzakalász közt: † 1860. APRIL 8^{AN}

Fülezett ovális ezüst érem. — NM.

76. Ugyanaz bronzból. — NM.

77. Mellkép b., kétsújtásos atillában; SZÉCHENYI ISTVÁN † 1860 · APRILIS 8^{AN} alul: SZÜLETETT 1792 · SZEPT · 17

Hátlap: Országos címer babérág és buzakalász közt. — Mindkét oldalon sima vonalszegély.

a) Ezüst, 33 mm., 11·2 gr. — NM. — b) Ón. — NM.

78. Ugyanaz, szembenéző mellképpel, ötsújtásos atillával.
Ón. 33 mm. — NM.

79. Ovális vaslapon egyoldalú dombornyomású mellkép, prêmes öltönyben, négy rendjellel; körben: GRÓF: SZÉCHENYI = ISTVÁN — 21—17 mm. — NM.

80. Mellkép b., díszmagyar öltönyben; sima szegély mentén: GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN

Hátlap: A SOPRONI SZÉCHENYI SZOBOR LELEPLEZESÉRE 1897. MÁJ. 23. Középen, kissé jobbra, négyszögű keretben: SOPRON MEGYE ÉS SOPRON SZ. K. VÁROS. — E keret balsarkán át egy babérág van fektetve.

Bronz. — 74·5 mm. — NM. — Mintázta Lorántfi Antal; öntötte ifj. Herpka Károly.

Szilágyi Dezső.

81. Lásd a 14. szám alatti érmet.

82. Előlap: Szilágyi Dezső jobbra tekintő mellképe.

Hátlap: BJ · IVRISTA BÁL · 1906 · FEBRVAR 10^{EN}. — Fülezzet érem karikával. Ezüstözött réz. 21 mm. — NM.

83. Mellkép balra néző arccal, a nyak megett: JUHASZ | alsó szelvényében: SZILÁGYI DEZSŐ | 1840—1901 |

a) Ezüst plakett. 52 × 34 mm. — NM. — b) Bronz. — NM.

Teleki Géza gróf.

84. Balra néző mellkép előtt két keresztben álló bányászkalapács alatt: K. B. | A fej megett: GRÓF TELEKI GÉZA | a fej felett: A BÁNYÁSZATI EGYESÜLET ELNÖKE

Hátlap: Kettős vonalkörben: * AZ ORSZ · BÁNY · ÉS KOH · EGYESÜLET 1898 · SEPT · 9 · PÉCSETT TART: KÖZGYÜLÉSÉNEK EMLÉKEÜL | A köriraton belül látható bányaurban két bányász dolgozik; a bánya felett kohóépület két füstölő kéménnyel, csillét tartó munkás és sodronykötélpálya két csillével látható.

a) Ezüst. 42 mm. — NM. — b) Bronz. — NM.

Teleki László gróf.

85. Középen, kettős vonalkörben mellkép szemben, kissé balfelé fordított testtel, míg az arc inkább jobbfelé van fordítva. Öltönye nyitott atilla és magas mellény. Körül, az előreálló szegélyen: * GRÓF TELEKI LÁSZLÓ SZÜL: 1811 FEBRUAR (így) 11^{KÉN} |

Hátlap: Domborműves babérkoszorúval díszített, letakart sírkőre boruló nő (Hungária) búsul kezére hajtva fejét. Jobb kezében, melylyel az ovális országcímeres pajzsra támaszkodik, babérlomb. Mellette széttört bilincs, a tízparancsolat táblái, földgömb, fényes nap, kígyó és növények. Fönn ívonalban: A JÖVŐ MIÉNK | Lenn, a szelvényben: MEGHALT | 1861 MAJUS (így) 8^{KÁN} | A szelvény felső határánál, jobbra: A KLEBERG | Mindkét lapon 2 sima szegély.

a) Ezüst. 58 mm., 70 gr. — NM. — Mont. (magyar) 1553. sz.

b) Bronz. — NM. — Mont. magy. 1554. sz. — Th. Unger 4576. sz. — a) — b) B. U. E. 557.

86. Mellkép szemben, kissé j., elül nyitott atillában, rojtos nyakkendővel. Fönn félkörben: SZÉKI GRÓF TELEKI LÁSZLÓ |

Hátlap: Kilencágú korona alatt, barok keretben a Teleki grófok címere (arany mezőben ágaskodó bakkecske), fönn. félkörben: ✱ 1861 MÁJ. 8^{KÁN} | Mindkét lapon sima szegély. — Ovális érem füllel.

a) Ezüst. Füllel 28 mm., fül nélkül 25 mm. magas, 21 mm. széles. — Súly 5·3 gr. — NM. — Mont. (magyar) 1557. sz. — Th. Unger 4577. sz.

b) Bronz. Füllel 29 mm., fül nélkül 25 mm. magas, 21 mm. széles. — NM. — Győri múzeum. — a) — b) B. U. E. 528.

87. Középen ugyanazon mellkép, mint az előbbin. Fönn, ívonalban: SZÉKI GRÓF TELEKI LÁSZLÓ HALÁLA EMLÉKEÜL | Lenn, ívonalban: SZÜL: FEBR: 11^{KÉN}, 1811 ✱ MAJ: 8^{ÁN}, 1861. |

Hátlap: ISTENI LELKE HAZÁNK ŐS | ÉLETÉBE OLVADVA: ÍGY Ő | ÉLNI FOG ITT KÖZTÜNK, | MÍG E' HON ÉLETE TART; — | SÓT HA E HON NEMESÜL | ELVÉREZNE A SZABAD ESZMÉK | HARCZAIBAN TELEKI | AKKOR IS ÉLNI FOGAND: | VÉRTANUKÉNT, MINTEGY DICSŐÜLT | — NAGY SPÁRTAI JELLEM, | — S SZELLEME MINT NEMTŐ: | ... MESSZE VILÁGRA HATAND. | Mindkét lapon 2 sima szegély.

Ön. 50 mm. — NM. — Mont. magy. 1555. sz. (átm. 60 mm.). — B. U. E. 529.

88. Mint az előbbi érem, hanem a hátlapján a felirat körül kalászkoszorú, fölötté pedig a Teleki grófok kisméretű koronás címerpajzsa áll. A felirat 2. sorában ÉLTÍBE áll. Őn. 50 mm. — NM. — B. U. E. 530.

89. Ugyanazon mellkép, mint az előbbieken Körül: SZÉKI GRÓF TELEKI LÁSZLÓ SZ: 1811 FEBR. 11^{KÉN}, † 1861 MAJ: 8^{KÁN}. |

Hátlap: Babérkoszorúban, a koronás és barok keretű kis ovális családi címer alatt: EGY ORSZÁGNAK VOLTÁL REMÉNYE | MOST EGY ORSZÁGNAK | GYÁSZA VAGY; | REMÉNYÜNK MEGHALT; MÉLY | GYÁSZUNKBAN | ÓH ISTEN! KÉRÜNK, | EL NE HAGYJ! | Mindkét lapon 2 sima szegély.

Őn. 41 mm. — NM. — Mont. magy. 1556. — Th. Unger 4578.

Thaly Kálmán.

90. Mellkép b., sima szegélyű négyszögletes mezőben, j.: TELCS A széles szelvényben: THALY KÁLMÁNNAK | HARCZOK ÍRÓJÁNAK | BÉKE SZERZŐJÉNEK | 1904 ÉVI MÁRCZIVS 10.-E EMLÉKÉRE | BARÁTAI ÉS TISZTELŐI. | Jobboldalt T. E. monogram. | Telcs Ede műve. — Egy lapú, lekerített sarkú, homályosított felületű [] plakett.

a) Arany. 65 mm. magas, 41 mm. széles. — Egyetlen példány Thaly K. hagyatékához tartozik. — b) Ezüst. — NM. (Peremén ezüstpróba és [J.C.] ponc.) — c) Bronz. a) — b) B. U. E. 532.

91. THALY KÁLMÁNNAK. II. RÁKÓCZI FERENCZ HAMVAI HAZA SZÁLLÍTÁSÁNAK EMLÉKEVL, A M. KELETI TENGERRAJÓZÁSI RESZV. TÁRS. ≡ Jobbra fordult mellkép, magyar díszruhában áll a alatt: 1906. OKT. 24. Hátnál a nyak irányában: BERÁN L

Hátlap: A felső $\frac{1}{3}$ részben a hamvakat hazaszállító hajó, füstölgő kéménnyel, két árboccal. Az alsó $\frac{2}{3}$ részben következő szöveg: A MAGYAR KELETI TENGERRAJÓZÁSI RESZV. TÁRS.-NAK EZ A HAJÓJA A „KELET” SZÁLLÍTOTTA | VISSZA MAGYARORSZÁGBA A MAGYAR NEMZET | SZÁMKIVETETT HŐSEINEK: II. RÁKÓCZI FERENCZ, MAGYARORSZÁG ÉS ERDÉLY DICSŐSÉGES FEJEDELMÉNEK, HŐSLELKŰ ANYJA ZRINYI ILONÁNAK. FIÁNAK RÁKÓCZI JÓZSEF HERCEGNEK, HŐS FŐ VEZÉRÉNEK ÉS FEJEDELMÍ HELYTARTÓJÁNAK SZÉKESI GRÓF BERCSÉNYI MIKLÓSNAK ÉS HITVESÉNEK SZÜL GRÓF CSÁKY KRISZTIÁNNAK. VITÉZ TÁBORNAGYÁNAK GRÓF ESZTERHÁZY ANTALNAK. HŰ FŐUDVARMESTERÉNEK, SZARVASKENDI SIBRIK MIKLÓSNAK ÉS A FEJEDELEM MOSTOHA ATYJÁNAK, A MAGYAR VALLÁS SZABADSÁG ELŐHARCZOSÁNAK, KÉSMÁRKI THÖKÖLY IMRE ERDÉLYI FEJEDELMÉNEK DRÁGA TETEMEIT. — Berán műve.

a) Arany. — b) Ezüst. — c) Bronz. 70 mm. — NM. — Num. Közl. VII. k. 125. 1.

Thurzó György

(1609-ben nádor).

92. Mellkép j., díszmagyarban, tollas kucsmával, körben: GEORGIVS · THVRZO · DE · BETLEMFALVA · Æ · S · 41 ·

Hátlap: Kettős vonalkörben: POST ANNOS XLVI PATRIAE REDDITA · Középen, vánkoston Sz. István koronája; az alsó szelvényben: MDCVIII.

Bronzöntvény. 51.5 mm. — NM. — Welzl v. W. 14924. sz.

Tisza István gróf.

93. Négyszögletes 75 mm. magas, 54 mm. széles egy lapú bronz plaketten balra fordított fej és nyak, a bal felső sarokban: 1907, az alsó szegélyben: TISZA ISTVÁN GRÓF, a nyakszirt megett jobbra Beck Ö. Fülöp monogramja. — NM.

Tisza Kálmán.

94. Mellkép j., díszmagyarban. Baloldalt a válszelvényben: L. A. K. B (a. m. Loránffy Antal, Körmöczbánya.) — Pontozott keret.

Hátlap: Tölgy- és babérkoszorúban: 1875—1885 | A SZABADELVŰ PÁRT | TISZA KÁLMÁN | TÍZ EVI | MINISZTERELNÖKSEGE | EMLÉKEŰL | Mindkét lapon két sima szegély.

a) Arany. 70 mm. — NM. — b) Ezüst. — Th. Unger. 4586. szám. — Szegedi múzeum. — Temesvári múzeum. — c) Bronz. — NM. — a)–c) B. U. E. 533.

Trefort Ágoston.

95. Mellkép b., négyszögletes, előreálló szegélyű mező jobb oldalán. Balra, lenn, apró homorú betűkkel: BERÁN LAJOS | a szelvényben: TREFORT ÁGOSTON | 1817—1888 |

Hátlap: Baloldalt mélyített □ mezőben, mintegy fülkében, 2 fél alak: Bőrkötényes, pörölyt tartó fiatal munkást homlokon csókol egy ecsetet és palettát tartó magyar ruhás leány. (Ipar és művészet.) A mezőben jobbra a 3 művészpajzs és ezek alatt: ALAPÍTÓ-JÁNAK | ES | ELSŐ ELNÖKÉNEK | A MAGYAR | IPARMŰVÉSZETI | TÁRSULAT | Egyik oldalára állított, lekerekített sarkú és homályosított felületű négyszögletes cszegely. (Készült 1905-ben.)

a) Ezüst. 61·5 mm. magas és 60 mm. széles. — NM. (Külső peremén ezüstpróba: Dianafej és J.C. ponc. — b) Bronz. — NM. — a)–b) B. U. E. 536.

96. Mellkép balra, polgári öltözetben, jobbra: K. B. | sima szegélykörben: ★ TREFORT ÁGOSTON M. K. VALLÁS ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTER

Hátlap: Alul összekötött és körbe hajló két babérág végén balra Buziás, jobbra Temesvár címere, az ágak közt: A | MAGYAR ORVOSOK | ES | TERMÉSZETVIZSGÁLÓK XXIII. VÁNDOR | GYÜLESE BUZIÁS—TEMESVÁROTT | 1885 |

Bronz. — NM.

97. Balra tekintő mellkép, keretben: 1817—1888, az arc előtt jobbra babérág, alul cserág, legalul meghajlított emléklapon: TREFORT ÁGOSTONNAK HALÁS EMLÉKŰL A MAGYAR IPAR MŰVÉSZETI TÁRSULAT | oldalt: TONY SZIRMAI

Hátlap: Felső bal sarkon: LABOR GLORIA — az iparművészeti palota megett a felkelő nap szórja szét sugarait, jobbra díszes épület; előtte műtárgyak közt ül az iparművészet géniusza és egy ifjút karol át, utóbbi balkarjában egy lapot tart e szavakkal: FESTÉSZET. SZOBRÁSZAT. ÉPÍTÉSZET. IPARMŰVÉSZET — e két alakkal szemben egy női alak rajzol, legalul rajzeszközök láthatók.

Bronz plakett. 80 mm. magas, 57·5 mm. széles. — NM. — B. U. E. 609. sz.

Dr. Wekerle Sándor.

98. Mellkép b., magas szegélyen belül vonalszegély és gyöngysor közt: Dr. WEKERLE SÁNDOR A BÁNYÁSZ EGYESÜLET VEDNÖKE | balkarja szelvényében: GERL K.

Hátlap: Magas szegély, gyöngykörön belül két vonalkör közt: ★ AZ ORSZÁGOS MAGYAR BÁNYÁSZATI EGYESÜLET 1904 AUGUSZTUS 6. Sík mezőben bányászati eszközök felett: NAGYBÁNYÁN TARTOTT KÖZGYÜLÉSÉNEK EMLÉKEŰL K. B.

a) Ezüst. 36 mm., 24·95 gr. — NM. — b) Bronz. — NM.

99. Lásd a 13. sz. a. Csáky—Szilágyi—Wekerle-féle érmet.

Werbőczy István.

100. Mellkép j., körirata: STEPHANUS DE WERBÖCZ.

Hátlapján: Justitia álló alakja mindkét kezében egy-egy mérleget tart. Mellette jobbra egy kőkoczkán a Festetich grófok címere alatt: GEORGICON felirat, jobbra egy lefelé

fordított bőségszaru ontja az áldást, ettől jobbra látható egy szikla néhány fával. Körirata: VIVE MEMOR NOSTRI RIGIDI SERVATOR HONESTI. A szelvényben alul: PRISTALDO | ADIUD · C · G · F |

a) Ezüst. 65 mm., 105·8 gr. — Szivák Imre gyűjteményében. — Keszthelyen a Festetich gr. gyűjteményben. — b) Ón. — NM. — Num. Közl. VIII. évf. 36—37. l.

101. Mellkép kimetszve. Körirata: WERBŐCZI ISTVÁN | alul: 1849. — Szerzője ismeretlen. — Egylapú sárgaréz érem.

102. Mellkép b., prémes díszmentével. Körirata: STEPH VERBECZ · IC · CLARISSIMVS · Æ · 39 |

Hátlap: Nyitott könyv baloldalán: TRIPARTITVM | jobboldalán: VERBOECZIANVM | mint körirat e szavak olvashatók: A REGE SOLENNITER CONFIRMATA ANNO M · D · XIV ·

Ezüst. 55 mm. — 71 gr. — Szivák Imre gyűjteménye.

103. Werbőczy mellképe; azonos a Georgikon érmének képével. Fönn: ORSZÁGOS lenn a szelvényben: ÜGYVEDGYÜLES (így) | BUDAPESTEN 1907 |

Bronzjelvény (kis plakett). 23 mm. magas, 15—17 mm. széles. — NM.

Wesselényi István

(Erdély helytartója).

104. Előlap körirata: ALTA RVIT CEDRVS · SYLVAE TREPIDITATE · MINORES. az alsó negyedben: VRBS HABITATA VALE TANTIS AGITATA PERICLIS TUTIOR IN SOLYME MOENIBVS HOS PESERO A C MDCC XXX IV. Cédruserdő közepén álló legmagasabb fát a villám lesújtja. A középső szelvényben a hullámos rét baloldalán fallal kerített város nyitott kapuval, ennek hátat fordítva lépked Wesselényi, mint földi vándor, Jeruzsálem jobboldalt látszó mennyei városának nyitott kapuja felé.

Hátlap: Kettős vonalkörben: FESSA IACET SYREN DECIMAS IACTATA PER VNDAS · SVRGIT AD ANGELICAE CLASSICA PRIMA TVBAE. — A kéttéosztott hátlap felső félkörében baloldalt a hullámos tengerből kiálló sziklához egy szirén fekve támaszkodik, a vízen négy vitorlás leng. A szikla felett három felhő közt egy jobbra repülő angyal trombitál. Az alsó félkör e feliratot foglalja magában: MEMORIAE GRATAE EXCELLENTISSIMI DD ST | EPHANI WESSELENY · L · L · B · DE HADAD SCR | MATTIS · STATUS INT · ET EXC · REGINTRANNIA | GVBERNII CONSILIARII INC STATVVM ET ORD | PRINC TRAN PRAESIDIS ET INC COMITATVS | SZOLNOK MED COMITIS SVPR NATI AN C MDCCXXX IV D XXVI | AVG DE NATA A C MDCCXXIV D · XXVII · | APR · COMITISSA CATARINA BANFFI DE LOSO | NCZ CONIUX MOESTA VOTVM SOLVIT

Ezüst. 48 mm., 33·2 gr. — NM. — Latour 6868. sz. (49 mm., 25·9 gr.)

Zichy Károly gróf.

105. Mellkép b., magas aranyhimzésű galléros kabátban, jobb vállán átvetett rendszalaggal, mellén az aranygyapjas rend jelvényével és bal mellén a Szent István rend csillagával. A válszelvényben: POSCH F mesterjegy. Körül: CARL GRAF ZICHY K : K : STATUS U : CONF : MINISTER R : D : GOLD : V : U : GR : K : D : K : VNG : S^t : ST : ORD : & — Egylapú kerek öntött plakett.

Vas. 90—91 mm. — NM. — Num. Közlöny. V. k. 99. l.

A Zichy család vázsonyi ágának megalapítója, cs. k. kamarás, 1782-ben békési főispán, tárnokmester, a Sz. István rend nagykeresztese, 1787-ben országbíró s a magy. kir. helytartótanács elnöke volt. 1808-ban miniszterelnök.

Zichy Nándor gróf.

106. Mellkép jobbra fordult arccal. A fej felett balra: 1829 | jobbra: 1909 | a nyak megett balra: MÁTRA | az alsó szegélyben: ZICHY NÁNDOR GRÓFNAK | a következő két sor kisebb betűkkel: FÁRADHATATLAN ELNÖKÉNEK | A SZENT-ISTVÁN TARSVLAT. Egyoldalú plakett, 130 mm. magas, 100 mm. széles.

a) Arany. — Zichy Nándor gróf tulajdona. — b) Ezüst. — c) Bronz. — NM.

Zrinyi Miklós

1518—1566.

107. Jobbra tekintő kalpagos mellkép, hátul sisakos címerpajzs, évszám nélkül. Ezüst. 28 mm., 11·5 gr. — Welzl 15149.

108. Piéfort érem. * DOMINVS · ADIV · ET · PROTEC × MEVS körirat közepén sik mezőben a bán mellképe kalpaggal és 15—27 évszámmal.

Hátlap: Családi címer sisakdíszszel és körben: MONETA × NICOLAI * COMITIS × ZR ·

Ezüst. 26 mm., 17 gr. — Th. Unger 4649. sz. — Welzl II. 15149.

109. Mellkép j., bajusz és körszakállal, magyar díszruhában, felálló gallérral ellátott nyitott mentéjén jobbról-balról látható Halsújtás, mindkét végén gombok láthatók; mentéje alatt végig gombolt atillájának gallérja lehajlik; jobb válláról a mentén át húzódik le kardkötője. Magas szegélyen belül, kettős vonalkörben: NICOLAVS COM · A · ZRINYI |

Hátlap: Magas szegély alatt, kettős vonalkörben: × PRO DEO ET PATRIA · MOR-TVVS · 1566 · Középen, sima mezőben, könyökben meghajlott jobb kar ökölbe szorít egy felfelé álló kivont kardot. — Modern munka a XIX. századból.

a) Ezüst. 46 mm., 51 gr. — Welzl II. 1547. sz. a. — Unger 4650. sz. a.

b) Fehérfém. 46·5 mm. — NM.

110. Mellképe j., szakáltalan arc bajússzal; hosszú lelógó hajjal, fején széles, lapos kalappal (barettel) nyakán kihajló inggallérral, vállát prémgallér borítja. Kettős gyöngykörben: · · · DOMINVS · ADIVTOR · ET · PROTECTOR · MEVS | Hátlap sima.

Ezüst. 29 mm., 15·5 gr. — NM.

111. Mellkép szemben, kissé jobbra tekintő arccal, diszmagyar ruhában, vonalszegély alatt háromnegyed körben: NIKOLA SUBIĆ KNEZ ZRINJSKI BAN HRVATSKI |

Hátlap sima.

a) Ezüst. 23·5 mm., 5·2 gr. — NM. — Unger 4651.

b) Bronz. 23·5 mm. — NN. — Unger 4652.

112. Mellkép u. a. — Hátlapon vonalszegélyben: NA | USPOMENU | HRVATSKIH | JUNAKAH POD | SIGETOM | 1566 | újabb keletű érem Zrinyi halálára.

a) Fülezett ón. 24 mm. — NM. — b) Fületlen ón. 24 mm. — NM.

Zsedényi Ede

(az első magyar váltótörvény egyik megalkotója).

113. Vonalkörben mellkép jobbfelé, négysújtású atillában. Körül: ZSEDÉNYI EDVÁRD MAGY. KIR. ELŐTERJESZTŐ UDVARI TANÁCSOS | Lenn: 1846 | Egylapú érem. — Rézkorongba vésett és nielloval kitöltött kép és feliratok. — Kézi munka.

Réz. 41 mm. — NM. — B. U. E. 540. sz.

Dr. Mihálovics Béla.

Az Erdélyi Múzeum-egylet megalakulásának 50 éves jubileuma és jubiláris plakettje.

Ha a plakett révén, e folyóirat hajábjain, hosszasan foglalkozunk az Erdélyi Múzeum-Egylet megalakulásának történetével, szolgáljon indokul az, hogy az Egylet kebelében született meg és azon növekedik ma is hazánk egyik nagyobb éremgyűjteménye, az Erdélyi Nemzeti Múzeum éremtára. Így válik az Egylet jubileuma az éremtár ünnepévé és így számíthat érdeklődésre az Egyletnek, mint szülő intézménynek multja e folyóirat olvasójánál is.

A múzeum gondolata nem ötven év előtt született meg Erdély területén. Ötven évvel ezelőtt *megvalósították* az eszmét, de szükségérzete hamarabb mutatkozott, kisarjadzása is jóval előbb megtörtént.

Az erdélyi részek mindig fontos kisugárzó területei voltak a nemzeti törekvéseknek. Nem egyedül rajta múlt, ha törekvéseit mindenben siker nem koronázta. Erdély, önálló fejedelmei alatt, nem egyszer sietett az anyaállam megtartására. A nemzeti nevelésben pedig éppen elől járt magyar fejedelmi udvarával. A tanulni vágyó ifjak részére intézményileg biztosították fejedelmei a külföldi egyetemek látogatását és ezek révén állandó szellemi összeköttetést tartottak fenn a művelt nyugattal. A felvilágosodás, haladás magvait aztán itthon hintgették el a tudós férfiak és szorgalmas kezekkel ápolgatták a már hazai földből kinövő plántákat. Átalakítani azonban az egész társadalmat olyanná, amilyennek képe az ő lelkükben élt, csak hosszas, százas munká árán sikerülhetett utódaiknak. Mikor azonban idáig jutottak, megváltoztak a politikai viszonyok is.

Bod Péter már elérkezettnek látta az időt arra is, hogy programot adjon arról, miképpen kell a nemzetet művelni. Az általa tervezett Akadémia eszméje azonban csak úgy, mint kevéssel utóbb *Battyányi Ignác* „Tudós társasága“, megvalósítatlan maradt.

Annál maradandóbb sikerrel tudtak irodalmi és nyelvművelő társaságokat alakítani *Arankáék* és *Döbrentei Gábor*. De ezek mindvégig magánvállalkozások maradtak. Országos alapon való szervezésüket megakadályozta a pénzhiány, főleg azonban a kormány rosszakarata, amely mindennek, ami nemzeti célt szolgált, Kain-ellensége volt. Ilyen fogadtatásban részesült a Főkormányzók részéről *Bölöni Farkas Sándor* tervezete is, mely egyesenes gyűjtemények, múzeális anyag segítségével kívánta a nemzet művelődését előbbre vinni. Sikertelenül. Gondoskodtak róla, hogy törekvéseinek minél hamarabb nyakát szegjék. A kormány magatartása intőjelül szolgálhatott a nemzetnek, melyet mind jobban áthatott annak a tudata, hogy egyesülni kell a közös cél érdekében, a haza, szabadság és művelődés felvirágoztatására. Minél inkább tört a nemzet ellen az ármány, annál féltékenyebben ragaszkodott intézményeihez, szokásaihoz és annál nagyobb kegyelettel őrizte a multak emlékét. A kegyeletes emlékezés megszentelte a tárgyi emlékeket is, amelyekben a nemzet elei dicső korának emlékeit s jövődő boldogságának zálogát látta.

Száztében alakultak kisebb-nagyobb magánkönyvtárak és gyűjtemények, melyek mindenütt lelki szükségét elégítették ki. Csak egy lépés kellett ahhoz, hogy megszülessék a múzeum gondolata, mely országos alapon szervezve egyaránt szolgálhatja a nemzet művelését, a mult iránt érzett kegyeletet s a nemzeti összetartást.

Gróf Kemény József tette meg az első lépést a múzeumi eszme megvalósítása érdekében azzal, hogy gazdag könyvtárát egy létesítendő múzeum céljaira felajánlotta. Ajánlatának hatása alatt az 1842-diki erdélyi országgyűlés törvényjavaslatot dolgozott ki a létesítendő múzeum számára, de a szászok akadékoskodása miatt az országgyűlés végéig a javaslatból nem lett törvény, azután pedig a kormány halogatása miatt nem lehetett többé napirendre tűzni. Az unió kimondását nyomon követte a szabadságharc. Ennek

lezajlása után, a nemzetre nehezedő elnyomatás kora jó sokáig nem volt alkalmas arra, hogy a múzeumi eszme felszínre kerüljön és nyilvánosan tárgyalassék. De az utána való vágyakozás nem szűnt meg, sőt határozottabb formában élt a nemzet során kesergő honfiak lelkében. Alig hogy Ausztriát a külügyi helyzet alakulása elfoglalta s kezdett megfogyatkozni az abszolutizmus ereje, mindjárt ismét aktuálissá lett a múzeum kérdése. Erre a közvetlen alkalmat gróf *Kemény József*nek 1855-ben bekövetkezett halála szolgáltatott. Kemény t. i. végrendeletében is a felállítandó múzeum számára hagyta könyvtárát, de addig is, míg saját épületébe költözhetik, a Magyar Nemzeti Múzeum őrizetére bízta gyűjteményét.

Az erdélyiek azonban nem akarták kiengedni kezeik közül az Erdélyt érdeklő könyvekben és kéziratokban bővelkedő gyűjteményt, már csak azért sem, mert félni lehetett attól, hogy a kormány a szebeni száz gyűjtemény gyarapítására fordítja. Társadalmi úton indítottak tehát mozgalmat a Kolozsvárt felállítandó múzeum érdekében. Talán most sem koronázza siker a jó ügy lelkes felkarolását, ha gróf *Mikó Imre*, a gazdag és tekintélyes erdélyi főúr és államférfiú, nem veszi kezébe az ügyek vezetését. Gróf Mikó ezt megelőzőleg is melegen táplálta magán-érintkezései és levelezései során a múzeális gondolatot.

Alig hangzottak el most az első szavak a múzeum érdekében, 1856-ban a „Kolozsvári Közlöny“ hasábjain rámutatott arra, hogy a Kemény-féle gyűjtemény elhelyezése a legsürgősebb feladat s egyben ennek megoldásáról is gondoskodott olyanformán, hogy a múzeum céljaira odaadományozta Külsőszén-utcai 10 holdas kertjét a rajta épült kilenc szobás villával egyetemben. Most már csak idő kérdése volt az Egyesület megalakulása. Az áldozatkészség önmagából merített erőt, kitartást ettől kezdve. Mikó felszólítására egész sereg pénzbeli segítséget és tárgyat ajánlanak a honfiak a múzeum céljaira. Közben Mikó egy szűkebbkörű bizottsággal az alapszabályok kidolgozásán fáradozott, hogy előkészítse a megalakulást.

A kormány azonban most sem mulasztotta el kedvét szegni a pezsgésbe jött honfiúi lelkeknek. Az alapszabályokat ismételten visszaküldötte és olyan módosításokat kívánt azokon tenni, melyek minden nemzeti jelleget eleve letörültek volna az intézményről. Így meg a nemzetnek nem kellettek. Már-már ismételten belefáradt a nemzet sikertelen kísérletekbe és a kormány részéről megnyilatkozó húza-vonába, mikor gróf Mikó szerét ejtette mégis olyan módosításoknak, melyek úgy fölfelé, mint lefelé kielégíthették a kedélyeket.

A végre megerősített alapszabályok leérkeztek és 1859 november 23-án megalakulhatott az Erdélyi Múzeum-Egyesület, gróf Mikó Imre elnöklété alatt. „Szinte négy évi törekvés után a kezdetnek valahára a végén vagyunk.“ Így kezdhette Mikó megnyitó beszédét a vezetése alatti küzdelmekre célozva. Majd így folytatta: „Legyen e nap nekünk ünnep, szándékaink és amit teszünk, legyenek Istentől megáldva“. Es valóban a nap, melyen a nemzet végre célját elérhette, ünnepnappá lett. Az alapítók szándékait, tetteit valóban Isten áldása kísérte.

Az Egyesület 50 év után is él és virágzik. Az ötven év alatt a rendelkezésére álló eszközökkel erején felül munkálta a haza javát, művelését. Legfőbb eredményeinek egyike, hogy biztosította az erdélyi részekben a magyarság számára a tudomány-egyetemet, melylyel ma karöltve halad céljai felé.

Az Egyesület kebelében kialakult öt tár közül, t. i. a könyvtár, érem- és régiségtár, állat, növény, és ásványtár közül a minket leginkább érdeklő éremtárnak bölcsője ott ringott az 1842-diki országgyűlésen. Születésében csaknem olyan fontos tényezője volt a létesítendő múzeumnak mint a gróf Kemény-féle könyvtár. Az éremtár alapját t. i. gróf *Eszterházy László* vetette meg azzal, hogy a nevezett országgyűlésen gazdag és értékes régi pénzgyűjteményét szintén a haza oltárára tette le, a múzeum számára ajánlotta fel. Példáját követték ugyanazon országgyűlésen dr. *Lészay Dániel* és *Goró Lajos*. Lészay 1000 darabot meghaladó éremgyűjteményét ajánlotta fel, Goró Lajos őrnagy, egyéb tárgyakon kívül, 450 darab római érmet.

A gróf *Kemény* halálával felszínre került múzeumi kérdés kapcsán és a Mikó által hozott újabb áldozat hatása alatt támadt honfiúi felbuzdulásnak aránylag legtöbb hasznát az éremtár látta. Az Egyesület még nem tekinthetett három éves múltra vissza, mikor az éremtár azzal dicsekedhetett, hogy 18.000-nél több pénzdarabot és pénzjegyet őriz. Amint azonban a politikai láthatár tisztulni kezdett, úgy csappant az érdeklődés a múzeum és ezzel együtt az éremtár iránt is. Istenben boldogult érdemes igazgatója, dr. *Finály Henrik*, egy pillanatra sem szűnt meg munkálni, fáradozni érdekében. Valósággal dédelgette az éremtárat. Hosszú időn át hitte, hogy a társadalom közönyét ellensúlyozza a kormány, hisz az idők megváltoztak a század eleje óta és másfelől is erre kötelezte az egyetem felállítása alkalmával az Egyesülettel kötött szerződése. Mindhiába aggódott a vezetése alatt álló táruk sorsa miatt. Az Egyesület pénzügyi viszonyai alig biztosították azok fejlődését, a kormány pedig nem teljesítette vállalt kötelezettségét. Anélkül szállott sírba, hogy hő óhaját, az érem- és régiségtár méltó fejlődésének biztosítását elérhette volna.

Az éremtár fejlődése folyamán mutatkozó stagnálás csak akkor szűnt meg, mikor alig 9 esztendővel ezelőtt új jövedelmi forrásokat nyitott az állam a táruk számára és dr. *Pósta Béla* egyetemi tanár, az érem- és régiségtár jelenlegi igazgatójának ismételt sürgetésére biztosította az állami éremleleteknek megvásárlási jogát. Jóllehet ezek a leletek csak azután küldetnek le, ha előbb már a magyar Nemzeti Múzeum és a Budapesti Tudomány-Egyetem éremtára élt a kiválogatás jogával, mégis gazdag és főleg olcsó gyarapodási forrásai az éremtárnak.

Ma az éremtár körülbelül 30.000 darab érmet számlál. Ebből 6403 darab ókori, 7460 darab hazai és 11.828 darab külföldi. Több, mint 2000 emlékérem. Ezekhez jön még az Eszterházy-féle gyűjtemény 3779 pénzdarabbal és emlékéremmel. Altalános gyűjtemény. Az ókori érmek leggyengébb osztálya a görög érmeké. Legváltozatosabb sorozatokat mutat fel római köztársasági és császárkori pénzekből. Gazdag anyag képviseli középkori érmelelőnk emlékeit az ú. n. múzeumi gyűjteményben, míg Erdély enémű emlékeit az Eszterházy-kollekcióban találhatjuk meg. Ez utóbbi a tárháza az éremtár tulajdonában levő emlékérmeknek is.

A gyűjteményt annak idején dr. *Finály Henrik* rendezte. Helyszíni kezelésénél a kartonlapokba mélyített lokulus-rendszert fogadta el s az így elrendezett gyűjteményről egy könnyen használható, átnézetes lajstromot készített. Ma 12 új szekrény áll rendelkezésre abból a célból, hogy a gyűjtemény azokban leljen új elhelyezést. Az érmek átrakása már meg is történt, sőt a rendezés is meglehetősen előre haladt. Minthogy azonban a fiókokban rögzített új rendszer nyer ez alkalommal bevezetést, és minden éremről külön cédula készül, a rendezés munkája csak lassan haladhat előre.

* * *

Az Erdélyi Múzeum-Egylet múlt évi november hó 23-án ülte 50 éves fennállásának örömnepét, székhelyén, Kolozsvárt, egy díszközgyűlés keretében. Az egyetem auláját ez alkalomból színültig megtöltötték a jubiláns Egyesület üdvözlésére siető testvér-intézetek, a kormány, az iskolák, különböző törvényhatóságok és városok képviselőiben, az ország legkülönbözőbb pontjairól összesereglett kiküldöttek. Ő Felsége, a király képviselőiben gróf *Bánffy György* főajtónálló mester adta meg az engedélyt a gyűlés megnyitásához, mire az Egyesület kiváló elnöke, gróf *Eszterházy Kálmán* megnyitó beszéde során, visszatekintve az Egylet multjára, egyrészt háláját róta le a nemzet nagyjai iránt, akik megtették és felvirágoztatták azt, másrészt pedig lelkes szavakkal ecsetelte az Egylet működésének hatását hazai kulturánk fejlesztésére, tökéletesítésére. Majd a szebbnél szebb, lelkesebből lelkesebb üdvözlő beszédek hosszú sora következett. A Magyar Numizmatikai Társulat és a Magyar Heraldikai Társulat nevében dr. *Finály Gábor* köszöntötte az Egyesületet, mint akit boldogult atyja, dr. *Finály Henrik* révén közelebbi kötelékek is fűznek az Egyesülethez.

Az üdvözlő beszédek elhangzása után az új adományozók és új tagok névsorát olvasta fel a titkár, ezután dr. *Schilling Lajos* főtitkár tartotta meg igazán szép, magvas beszédjét az Egyesület multjából vett tárgykörrel.

Ezután az elnök hálás szívvel köszöntö meg a minden oldalról megnyilatkozott érdeklődést, örömet fejezte ki az Egyesületet ért kitüntető elismerések felett és szerencsésnek mondotta magát azért, hogy ott lehetett az Egyesület alapításánál, most pedig, 50 év múlva, vezethette annak jubiláris közgyűlését.

Végül, az esőzés miatt, gróf Mikó szobrának megkoszorúzása helyett a teremben pálmák közé felállított életnagyságú olajfestménye elé járultak s koszorúk lehelyezésével hódoltak a nagy alapító szellemének az Egyesület nevében dr. *Lechner Károly* alelnök, az egyetem nevében dr. *Udránszky László*, az egyetem ezidei rektora.

Az ünnepély egész lefolyása, komoly külszíne, nemes tartalma, minden jelenlévőben méltán kelthette azt a jól eső érzést, hogy az Egyesület 50 év alatt azzá lett, amivé alapítói tervezték, a hazai kultúra elsőrendű tényezőjévé. Egy erkölcsileg súlyos, hatalmas intézménynyé fejlődött, mely igaz, nemes munkával szolgálja a nemzet művelését.

Az E. M. E. plakettel örökitette meg 50 éves fennállásának emlékét. A választmány a művész személyének megválasztásánál nemcsak a művészi talentumokat vette tekintetbe, hanem súlyt kívánt helyezni arra is, hogy az erdélyi részek szülötte legyen. Így állapodott meg ifj. *Vastagh György* személyében, kinek keze alól csak nem rég került ki a budapesti XVI. nemzetközi orvoskongresszus plakettje is. Ifj. *Vastagh György* jól ismert tehetsége eleve biztosította a feladat művészies megoldását, másrészt pedig mint Kolozsvár szülötte, a kívánalmak második felének is megfelelt. Pár nap alatt bemutatta a választmány előtt a plakettnek viaszba mintázott tervezetét, mely annyira megnyerte a tetszést, hogy a művészt azonnal megbízták a kivittel is. Így jutott az Egyesület egy művészies plaketthez, mely méltó megörökítője alapítása történetének, 50 éves múltjának, és így gyarapodott a magyar éremmetsző művészek alkotása egy jelentős darabbal.

Előlapján, a baloldali előtérben egy Nemtő áll az oszlopcsarnokos épület sarkán. Balkezében Viktoriát tart, jobbával a jobboldali háttérben emelkedő palotára mutat. Lábával egy hatalmas sárkány nyakára tapos. A plakett bal, hosszanti szélén, az épület falán, kifelé fordított homorú betűkkel IFJ. VASTAGH GY.

Hátlapján, a felső részen babérágakból font koszorú között gróf Kemény József

mellképét félig elföldi gróf Mikó Imre mellképe. A koszorú felül nyitott, jobbról és balról széles szalag fonja át.

A jobboldali szalagon az alulról kiinduló felirat domború betűkkel GR. MIKÓ IMRE, a baloldali szalagon felülről kiinduló felirat, szintén domború betűkkel. GR. KEMÉNY JÓZSEF. A plakett alsó kisebb felét egy album tölti be, melynek csigavonalba szaladó két felső sarkáról egy bojt csüng alá. Az album tábláján domború betűkkel ERDÉLYI MÚZEUM | EGYESÜLET | 1859—1909; alsó balsarkán homorú betűkkel IFJ. V. GY. Az albumot és a babérkoszorút a szalag köti össze.

A Nemtő a haza Nemtője, a sárkány a haza ellensége, az ármány, melyen a nemzet csak úgy vehet diadalmat, ha a Nemtő útmutatása szerint, felkarolja a múzeumi eszmét és megalósítva azt, táplálja a mult emlékét és szolgálja általa a nemzet művelését, a nemzeti összetartást. Az eszme itt már diadalát üli. Ezért nem küzd már a Nemtő a szörnnyel. Egész testsúlyával a jobb lábára nehezedik, ballábát ellenben térdben könyvedén meghajlítva a sárkány nyakán pihenteti. Félig leővezett vékony drapériája bal csipőjéről aláhullva szabadon hagyja az egész baloldalt, míg másik vége bal karjára van vetve. Az eszme diadala közvetlenebb kifejezést a Nemtő arcvonásaiban, egyéb mozgulataiban és abban a környezetben lel, amelybe a művész helyezte. Jobbjával energikusan mutat, a háttérben álló emeletes épületre, a múzeumi eszme képviselőjére. Balkarjával az architektura alacsony párkányára könyököl, de felemelt kezében Nikét tart már. A múzeum épülete mögött felkelő nap már is szétöntötte sugarait az égboltozaton, míg az épület előtt egy oltár füstje száll a magasba.

A Nemtő figyelmeztetését gróf Kemény József és gróf Mikó Imre értették meg. Az ő áldozatkészségük, fáradozásuk gyümölcse az 50 év előtt megalakult Erdélyi Múzeum-Egyesület, mely most háláját róttá le fennkölt alapítóival szemben.

A minden ízében szépen kidolgozott plakett mintáját a Steiner Ármán és Ferenc-éreműárú cég öntötte bronzba Budapesten. Ott redukálták, ott készítették a verőtöveket és ott verték a plaketteket is. Úgy a bronzmintát, mint a verőtöveket az Erdélyi Nemzeti Múzeum érem- és régiségtára szerezte meg.

- Vertek: a) két aranyat 60×45 mm. nagyságban, egyenként 150 gramm súlylyal. E. N. M.
 b) két ezüstöt, hasonló nagyságban, egyenként 96·2 gramm súlylyal. E. N. M.
 c) 500 bronzot hasonló nagyságban, egyenként 90·6 gramm súlylyal. E. N. M.

Valamennyi homályosított.

Az aranyak csak annyiban különböznek az ezüst és bronz példányoktól, hogy a hátlapot tekintve, a plakett jobb hosszanti peremén, aranyponz van bemélyítve.

Az első veretű arany és ezüst példányokat az Erdélyi Nemzeti Múzeum éremtára őrzi, míg a másik arany ő Felsége számára, az ezüst pedig az Egyesület elnöke számára készült. Bronzpéldányok tíz korona ellenében kaphatók. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület, a Magyar Numizmatikai Társulat és a Magyar Éremkedvelők Egyesületének tagjai kedvezményes árban 8 koronáért szerezhetik meg. Akik birtokába akarnak jutni a plakettnek, forduljanak az Egyesület pénztárosához. *Lendvay Emil* kir. tanácsos bankigazgató úrhoz (Kolozsvár, Erdélyi Bank).

Kovács István.

Nemzetközi érem- és plakett-kiállítás Brüsszelben.

Az 1910. évi brüsszeli világkiállítás egyik csoportjának: a palais du cinquantenaire helyiségeit elfoglaló jelenkori szépművészeti csoportnak keretében a festészeti, metszészeti, szobrászati és építészeti szakosztályokon kívül medaillisztikai szakosztályt is állít a belga kormány. Ezen nemzetközi medaillisztikai szalon élén a kormány által kinevezett háromtagú szervező bizottság áll, mely egyszersmind a jury jogait és kötelelességeit is viseli.

A szervező bizottság a külföldi államok részvételét általa közvetlenül fölkerített megbízottak (délégue) közreműködése útján kívánja biztosítani. A magyarországi csoport szervezésére e folyóirat szerkesztőjét kérte föl a brüsszeli szervező bizottság. A kiállításon saját műveikkel résztvenni kívánó magyar művészek előzetes tájékoztatásául szolgáljanak a következő sorok: A kiállítás f. évi május 1-től november 15-ig tart. A beküldendő tárgyakat április 15-ike előtt kell Brüsszelben beszoigáltatni. Kivánatos, hogy minden kiállító művész külön-külön üveg nélküli keretbe erősítve küldje be műveit a kiállításra. Helybér nem terheli a kiállítókat, a beküldés költsége ellenben a kiállítókat fogja terhelni, viszont azonban a kiállításra beküldendő tárgyak vámmentesek.

A szépművészeti kiállításon résztvevő művészek közt öt, darabonkint 2000 frank értékű jutalmi aranyérmét fog kiosztani a kiállítási jury, azonkívül 3—4 ezüst- és hat bronzérem is kerül kiosztásra.

Minthogy a kiállításon nagy tombola is fog tartatni, melyhez a nyereménytárgyak egy részét a szépművészeti osztályból fogják beszerezni, a kiállító művészek sziveskedjenek megjelölni, hogy beküldött tárgyaik közül melyeket hajlandók e célra eladni.

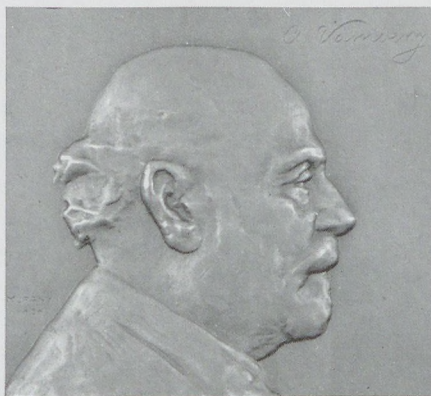
Ámbár a kiállítás tulajdonképpen csak a jelenkori művészek műveire terjed ki, mindazonáltal, hogy a modern medaillisztika legutóbbi fölvirágzásának korszaka a maga egészében bemutatható legyen, elfogad a kiállítási bizottság néhány, az utóbbi évtizedekben jeles művésztől alkotott kiváló érmet vagy plakettet is. — (Ami hazánkat illeti, Ferenczy, Fruman és Szárnovszky egyes művei jöhetnének szóba e csoportot illetőleg.) — A kiállításon résztvenni kívánó művészeknek és gyűjtőknek a föntiek értelmében szívesen szolgál mindennemű útbaigazítással a brüsszeli szervező bizottság magyarországi megbízottja:

Gohl Ödön.

U j d o n s á g o k.

Az orsz. magyar képzőművészeti társulat 1909—1910. évi téli tárlatán számos új alkotással vettek részt érem- és plakettkészítő művészeink. Murányi Gyula b. Fejérváry Géza nagy (120—110 mm.) bronzplakettjét állította ki, melynek kisebbített (60—55 mm.) vert ezüst és bronz példányai a m. num. társulat állandó éremkiállításán is megszerezhetők. Ugyancsak Murányi Gyula Vámbéry Ármín arcképes plakettjét, Zsákodi Csiszér Sándor Gobbi Henrik nagy bronzplakettjét, Beck Ö. Fülöp Ilosvay Lajos arcképes plakettjét és Matlekovics Sándor nagy plakettjét állította ki. — A legutóbbi hetekben megjelentek még a következő érmek és plakettek: Körösi Csoma Sándor arcképes ezüst- és bronzérmek, — Berán Lajos műve, — (az éremkedvelők egyesületének 1909. évi tagsági illelménye), Szoldatics Ferenc arcképes plakettje és a budapesti leányegyesület érme: Teles Ede művei. „Isa por és chomuv wogmuc“ plakett, Göröncsértől, Goldzieher Vilmos arcképes érme Csillag Istvántól, Zichy Nándor gróf arany, ezüst és bronz arcképes plakettjei, melyeket a Sz. István-társulat veretett elnökének 80-ik születésnapjára. Darwin Károly arcképes plakettje, melyet Szódy Szilárd magyar művész készített a k. m. természettudományi társulat által 1909 decz. 2-án. a m. nemz. múzeum dísztermében tartott évszázados Darwin-émlékünnep alkalmából. Zala György Kautz Gyula arcképes plakettjét készítette el Kautz 80-ik születésnapjára, kétféle nagyságban. A 430—297 mm. nagy öntött plakett 60 koronáért, a kisebb 90 mm.-es vert plakett 10 koronáért rendelhető meg Feller Frigyes dr. útján (Budapest, V., Erzsébet-tér 9. sz.).

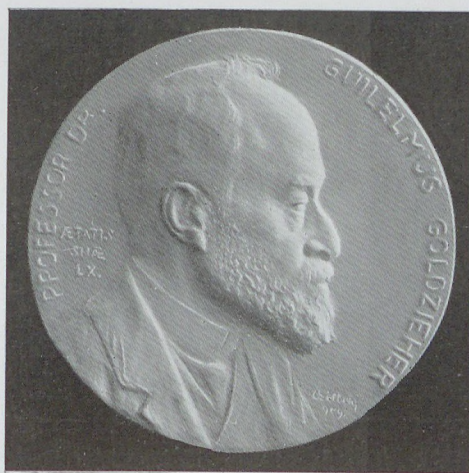
A magyarországi munkások rokkant- és nyugdíjegyletének emlékszetonja. Egy-mással kezét fogva, szembe fordulva áll 2 bőrkötényes munkás. A baloldali ifjabb, magasabbiknak fején sapka van és társának vállára teszi kezét, a másik pedig kalapácsot tart

1.

2.

3.

4.

5.

6.

1. Murányi Gyula: *Vámbéry Ármin* arcképes plakettje. — 2. és 4. Weinberger Antal: *Petőfi Sándor* arcképes emlékérmé. — 3. Csillag István: *Goldzieher Vilmos dr.* arcképes emlékérmé. — 5. és 6. Szirmai Tony: *Klapka György* tábornok arcképes emlékérmé, (a genfi ünnepélyre készült).

kezében. A szegélyen, körül: MAGYARORSZÁGI MUNKÁSOK ROKKANT. ÉS NYUG-DÍJ EGYLETE * |

Hátlap: AZ | ARADI FIOK | (így) 10 ÉVES FÖNÁLLÁSA | EMLÉKÉRE | 1899—1909 | K. B | Mindkét lapon sima szegély. — Felülete homályosított. — Bronz, 29 mm. — G—n.
N. M.

K ü l ö n f é l é k.

Lalanne Emil, a hírneves francia numizmatikai író 1909. évi október hó 18.-án életének 78-ik évében Bordeauxban elhunyt. Távozását az élők és munkálkodók sorából őszinte fájdalommal veszi tudomásul szakunknak minden művelője és barátja.

Pályázati hirdetmény. Az „Érdemkedvelők Egyesülete” alábbi feltételekkel nyilvános pályázatot hirdet egy oly éremre vagy plakettre, mely az egyesület által 1910. évre kiosztandó tagilletmény céljainak megfelel.

A pályázatban való részvétel a magyar állampolgársághoz van kötve. Az érem vagy plakett egy- vagy kétoldalú lehet s tárgyát az alkotó művész szabadon választhatja. A tervezetnek gipsz- vagy agyagmintája, mely legalább is részben kidolgozandó, hogy a művész technikai készsége megállapítható legyen, jelígs levél kíséretében legkésőbb 1910. évi február hó 10. napjának déli 12 órájáig Csányi Károly tanár úrhoz, az országos magyar iparművészeti múzeum igazgató óréhez (IX, Üllői út 33—37.) nyújtandó be

A választmány a következő pályadíjak odaítélése tekintetében 1910 március 1. napjáig fog határozni:

I. díj: külön kötendő szerződés alapján kivitel s ennek folyományaképen a tagilletmény céljaira rendelkezésre álló 1800 koronának azon része, mely az elkészítési sokszorosítási és szétküldési költségek levonása után fennmarad. II. díj: 400 korona. III. díj: 200 korona.

A díjak csak feltétlen művészi értékkel bíró pályamunkáknak adatnak ki, a választmány jogában áll tehát a pályázat meddő volta esetén a díjak odaítélését mellőzni, avagy csupán a második vagy harmadik díjat kiadni. Budapest, 1909 december 24. Érdemkedvelők Egyesülete.

Mentő-garas. A budapesti önkéntes mentőegyesület gyűjtő-akciójának egyik eszközeül adáltak ki az itt leírandó éremalakú papír-bárcák:

1. Középen, vonalkörben, hármás dombon kettős kereszt. E körül, 2 vonalkör közt: BUDAPESTI ÖNKÉNTES MENTŐ EGYESÜLET | * 1887 * | Kőirat: MINDNYÁJUNKAT ÉRTHET BALESET. |

Hátlap: HÁLÁS | KÖSZÖNETTEL IGAZOLJUK | HOGY E | „MENTŐ GARAS” | ELLENÉBEN | 2 FILLÉRT | ADOMÁNYOZOTT | NEKÜNK | Vonalkör.

Barna (drapszinű) kerek papirkorong, sima fekete nyomással. Átm. 33 mm. — NM.

2. Hasonló az előbbihez, hanem 2 FILLÉRT helyett 10 FILLÉRT van a hátlap szövegében. — Fekete nyomás papíron. — NM.

3. Az előbbiekhöz hasonló, hanem a hátlap szövegében 20 FILLÉRT olvasható. — Élénk piros nyomás halványabb piros papíron. — NM.

1909 december utolsó napjaiban fizetéseknél pénz helyett adták vissza a kávéházakban Budapesten.

G—n.

I r o d a l o m.

Borsos István: A pápai református főiskola éremgyűjteményének leírása. I. Magyar érmek. — Pápa, 1909. Főisk. könyvnyomda. 138 lap 8°. Ára 2 korona. — Az érem-lajstromot a könyvben az éremgyűjtemény története előzi meg, amelyet szerző gondos részletességgel beszél el. — A nagyrészt ajándékokból összegyűlt gyűjtemény alapját mintegy száz évvel ezelőtt Tóth Ferenc, a dunántúli egyházkerület püspöke vetette meg, amidőn még tanár korában gyűjtögette a régi pénzeket az intézet számára. A Numophylacium megalapításának külső formáit az 1854. évi révkomáromi kerületi gyűlés határozata adta meg, mely egyúttal Tóth Ferencre bízta annak kezelését. 1815-től 1834-ig pontos lajstromot is vezettek a gyűjteményről, illetve annak szaporulatáról. 1817-ben 303 dbból, 1833-ban 1445 dbból állt a gyűjtemény. — 1835-ben Zsoldos János éremgyűjteménye jutott részint ajándék, részint vétel útján a kollégium birtokába, mely 2116 dbból, ezek közt 1090 görög és római éremből állt. Amikor 1848–49-ben Pápát a horvát zsoldosok megszállták, az éremgyűjtemény becsesebb darabjait az iskolai főhatóság nagyobb biztonság céljából az ó-kollégium pincéjében elásta. Az elásott érmeket valaki ellopta és csak hűlt helyüket találták, mikor elő akarták venni.

1863-ban Sárközy József kömlödi birtokos és főbíró ajándékozta a kollégiumnak, tanára: Solymosy Dániel emlékére Sárközy-Solymosy néven, majdnem 3000 dbból álló éremgyűjteményét.

A Voetter Ottótól kiegészítésül vásárolt 18 római arannyal és egyéb szaporulattal együtt a Sárközy-gyűjtemény 3817 darabból állt, melyek között 2302 volt az antik görög és római pénzek darabszáma.

Pelárgus János 203 dbbal, Pap Gábor dunántúli ref. püspök 1889-ben 279 magyar pénzből, emlékéremből és papírpénzből álló gyűjteményével gazdagította, Galamb István zirci járásbíró 1893-ban 923 dbbal gyarapította a kollégium éremgyűjteményét.

1898-ban 349 Ó-Szőnyben lelt római pénz került vétel útján a gyűjteménybe, végül 1901-ben Thury Dénes vörösmarti gyógyszerész ajándékozott 106 db., nagyrészt római pénzt a kollégiumnak.

Ezek a gyűjtemény történetének főbb vonásai. Szerző mintegy 10 év óta kezeli a gyűjteményt és rendszeres cédula-katalogust készít minden egyes darabról, ezenkívül pedig megírja az éremgyűjtemény lajstromát. A magyar érmekkel kezdte, mert ezek ránk nézve a legfontosabbak. A múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelősége 500 K rendkívüli állami segélyt is utalványozott a katalógus kinyomatására.

A magyarországi pénzek és emlékérmek lajstroma 1176 tétel alatt ugyanannyi éremdarabot ír le. A lajstromban **P**-vel a Pap Gábor. **G**-vel a Galambos István gyűjteményéből származó érmek vannak jelölve, továbbá kövér **S** betűvel jelzi szerző a „Sárközy-Solymosy“-gyűjteményből való érmeket, amely gyűjteményt, mint a 8. lapon 3. pont alatt olvasható, a nemeslelkű ajándékozó oly kikötéssel juttatta a kollégium birtokába, hogy „mind a két gyűjtemény a fent említett néven nevezve, *elkülönítve* kezeltessek“. — Ha jól értem a 10. lap 7—8. és következő sorait, miszerint „a sok helyről összegyűlt anyagot *egységes*, magyar, római és külföldi sorozatokba egyesítve“ dolgozta föl a szerző, — a kikötött „külön kezelés“ nyomait, legalább ezen lajstromban, csakis a kövér **S** betűvel való jelzésben találjuk föl. Magában a gyűjteményben szintén csak az egyes rekeszeknek **S** betűvel való jelzésével felelt meg az intézet — kissé tág értelmezéssel — az ajándékozó által kikötött föltételnek. Ezen intézkedés, mint a 9. lapon olvassuk, még a Voetter által való rendezés alkalmával, 1877-ben történt. — A magam részéről azon álláspontot védelmezem, hogy a nemeslelkű ajándékozók által kikötött föltételeket vagy szoros értelemben kell teljesítenünk, ha már elfogadtuk a hazafias ajándékot, vagy pedig, ha a föltétel ellen kifogásunk van, ne fogadjuk el egyáltalában az ajándékozott tárgyakat sem. *Tertium non datur!*

Az egyes érmek leírásai, amennyiben beható kutatás nélkül nyilatkozhatunk, nagy gondnal és részletességgel vannak fogalmazva. Az Árpád- és vegyesházi magyar pénzek meghatározására szerző a C. N. H. és Rupp számaait idézi. Hogy mily nehézségekkel kellett olykor megküzdnie, midőn a változatok leírásait az idézett művek tételszámaival azonosítani kívánta, mindjárt Sz. István pénzeinek lajstromán tapasztaljuk. (Pl. az 1., 2. és 5. sz. mind: C. N. H. 1. sz., pedig valamennyi különbözik egymástól!)

Az árpádházi magyar pénzek sorozatának darab- és tételszáma, — Vencel és Ottó (!) pénzeit is ideszámítva, aminek nyitját igen, de a helytálló indokolását alig találjuk, — száztizenöt. Van ezenkívül 24 szlapon denár az árpádházi korszakból és 238 vegyesházi magyar pénz és emlékérem a Róbert Károlytól Zápolya Jánosig terjedő időből. Habsburg-házi királyaink pénzeinek és emlékérmek sorozata 696 tételre rúg, a magyar személyi és városi emlékérmek (és pénzek, pl. 1080. sz.) száma 103-at tesz ki. — Ami az emlékérmeket illeti, vannak köztük becses fajok is (pl. 368., 558., 559., 561.).

Nagyon nélkülöztem az emlékérmek átmérőjének szokásos megállapítását, ami annál szükségesebb lett volna, mert e hiány olykor némi homályt vet magukra a leírásokra is (pl. 1007—1011. sz.), különösen mivel egyes sorozatokban, így l. Ferenc József emlékérmek és a személyi és városi érmek sorozatában irodalmi idézetet is hiába keresünk. — A gipszmásolatokat szívesebben láttam volna a lajstrom végén, külön csoportba sorozva; a „cinn“ szó helyén „ón“ állna helyesebben. A helyi érdekű és a személyi emlékérmeket két külön sorozatba soroztam volna, mert Csurgó, Deák Ferenc, Előpatak, stb. hasonló sorozatok kissé szokatlanok az éremlajstromokban. Az 1129. sz. tárgy valószínű, hogy arany súly, kettős aranyok vagy két arany súlyának ellenőrzésére. Ennél a darabnál is nélkülözzük az átmérő nagyságát. — Hamisítványok vagy kétes példányok külön csoportba foglalandók, vagy mint ilyenek megjelölendők!

Az erdélyi érmek 47 tételre rugó csinos sorozatában sok aranypénz is van. E csoportban Resch könyvének rendszeres használatát konstatálhatjuk a meghatározásoknál.

Mindent összegezve, örömdetes jelenség, hogy a pápai ref. főiskola oly kiváló gondban részesíti éremgyűjteményét és hogy a szerző nem kimélte a fáradságot, — tapasztalásból tudjuk, hogy ez a fáradság éppen nem mondható csekélynek, — ezen első lajstromkötet megírására. — A fő mindig az, hogy a leírások hűek, igazak és kimerítők legyenek, így válik hasznossá a lajstrom és így felel meg hivatásának úgy az intézet, mint a nagyközönséggel szemben. Meg vagyunk győződve, hogy e tekintetben a bemutatott könyv megfelel a méltányos kívánalmaknak, ami kívánnivaló pedig még volna, az á további füzetekben kielégítést nyer.

Zoltai Lajos: Debreczen sz. kir. város múzeuma címen hosszabb, 17 oldalra terjedő, képekkel élénkített ismertetést tett közzé, mely a debreczeni képes kalendáriumban is megjelent. — Elismerjük a vidéki múzeumaink szempontjából gyakorlati haszonnal, a közönségre nézve pedig ismeretterjesztő, buzdító és lelkesítő hatással bíró hasonló cikkeknek jogosultságát és előnyeit. Darnay Kálmán is évek óta adja ki és terjeszti gyűjtése területén az ő saját maga szerkesztette naptárát, melyben a föld. népet szórakoztatóan kioktatta: mit, hogyan kell gyűjteni, megmenteni, hova beszállítani. Zoltai beküldött cikke a középosztálynak szól és bizonyára nem fogja elteveszteni célját. Rövid foglalásban felsorolja a debreczeni régi gyűjtőket, elmondja a kollégium gyűjteményeinek és a városi múzeum alapításának történetét és leírja ennek mai állapotát, állományát.

A XVIII. században Kazay Sámuel alakított tekintélyes éremgyűjteményt Debreczenben. 60 arany-, 680 ezüst-, 591 bronzéremből állott antik görög és római éremgyűjteménye; ezeken kívül 8 arany- és 264 ezüstpénze, 20 nagy ezüsterme és sok külföldi pénze volt. 150 gemmájával, 5 római bronz táblájával, pár kőszobrocskával stb. együtt 1797-ben már 3650 frtra becsülte a saját gyűjteményét. Számos egyéb régi és mai debreczeni gyűjtőt is sorol fel cikkében Zoltai, a debreczeni városi múzeum őre. A régi

gyűjtemények egy része közintézetekbe vándorolt, így a Kazay gyűjteményét a debreczeni kollégium vette meg 1796-ban 2500 rénes forinton, 60 r. frt évi járadékon és halála után a gyűjtő fiának fizetendő 100 r. frton.

A kollégium 100.000 kötetre rugó könyvtára és gyűjteményei jórészt magángyűjtemények révén növekedtek, külön pénzalap és dotáció hiányában azonban az intézet kevés pénzt áldozhatott ily célokra és javarészből ajándékokra volt utalva. Gyűjteményei minden jóakarat mellett sem voltak, helyszűke következtében, oly mértékben hozzáférhetők, mint azt a közönség érdeke és a muzeális cél megkívánná.

A városi múzeum eszméjét már a 60-as években megpendítették, három évtizeddel később a helyi lapok újították föl a mozgalmat, míg végre 1902-ben, amikor Löfkovits Artúr ékszerész a városnak ajándékozta érem- és egyéb gyűjteményeit és 5000 koronát is adott ezek gyarapítására, — a városi közgyűlés helyiséget adott ezek elhelyezésére és megalapította a városi múzeumot. 1908-ban 7000 kor. városi és 2800 kor. állami dotációban részesült a debreczeni múzeum, mely 1905-ben nyílt meg és most hat helyiségben van kiállítva. A múzeumi anyag ma már több mint 17.000 darabra rúg és ebből 8800 jut a régiségtárra. Van könyv- és kéziratára (6300 db.), néprajzi (1600 db.) és iparművészeti (500 db.) gyűjteménye is, melyeket Zoltai szintén ismertet cikkében.

Az éremgyűjtemény hatodfélezer darabra rug. Sok friesachi és kevés árpádházi magyar denárral kezdődik a sorozat, van egy csomó utánzott erdélyi arany, továbbá Barcsay és Apaffy fejedelmeknek egy-egy valódi 5 # csegelye és számos magyar és külföldi arany pénz, 100 római köztársasági és igen sok római császári pénz; Nagy Sándornak egy aranya és egy tetradrakmonja, néhány syrakusaei, egyiptomi, attikai és thasosi és pár barbár ezüstpénz egészítik ki a sorozatot.

A művelődéstörténeti s az ereklelygyűjteményt, a helybeli vonatkozású igen becses régiségek sorozatát — köztük egy 1772. évi debreczeni gyógyszerár-berendezést — Zoltai igen érdekesen írja le, ezekkel mi itt nem foglalkozhatunk, hanem arra szorítkozunk, hogy őszinte örömmel üdvözljük hazai nagy és régi kulturális központunknak, Debreczen városának szépen fejlődő és immár biztosított jövőjű intézményét: a minden esetre megtekintésre méltó, sok becses és érdekes látni és megismerni valót nyújtó városi múzeumot.

Ötvös Gábor.

Érem- és könyvvásár.

1. Éremárverések.

Adolph Hess Nachfolger (Frankfurt a/M., Mainzer Landstr. 49) f. évi január 27-ikén árverez egy, a reformációra s a protestantizmusra vonatkozó érmekből álló gyűjteményt. A 918 tételre rúgó árverési lajstromban időrendben és országok, uralkodók, városok, illetve személyek szerint igen áttekinthető rendszerrel vannak felsorolva az idevonatkozó német, francia, németalföldi, svéd stb. érmek. A ritkább és becsesebb fajok képei a lajstromhoz mellékelte négy képtáblán láthatók. Néhány numizmatikai könyv is kerül ezuttal árverésre.

Adolph Hess Nachfolger f. évi január 31-én árverez a Londonban elhunyt Sir Maurice Holzmannnak különféle országok újabbnakori aranypénzeiből, tallérjaiból és emlékérmekből álló gyűjteményét, melyhez lövész-érmek, antik érmek és numizmatikai könyvek gyűjteménye is járul. Számos magyar és erdélyi érem is van a gyűjteményben. A négy képtáblával ékesített árverési lajstromban 4880 tétel alatt vannak felsorolva az árverés alá kerülő tárgyak.

Adolph Hess Nachfolger f. évi február 9-én árverez Grabe tábornoknak brakteátákból és közép- és újkori, a „Kipperzeit“-ig terjedő kisebb ezüstpénzekből és numizmatikai

könyvekből álló gyűjteményét. Az árverési lajstrom 2286 tétele közül 1199 esik a brakteátákra Magyarország csak a Rupp 116. sz. lemezpénzzel van képviselve a gyűjteményben.

Rudolph Kube (Berlin SW. Wilhelmstr. 31. I.) 1909. évi november 22-én árverezett egy orosz emlékérmekből, Lübeck, Rostock, Weimar s a német birodalom pénzeiből és a reformációra vonatkozó érmekből álló gyűjteményt (1344 tétel).

C. F. Gebert (Nürnberg, Tafelhofstr. 32. I.) 1909. évi december 7-én tartotta 33-ik éremárverését, mely alkalommal XV—XVI. századbeli tallérok, nürnbergi és orosz érem-sorozatok stb. kerültek eladásra (639 tétel).

Étienne Bourgey (Paris, 7, rue Drouot) 1909. évi november 23. és 24. napjain görög és római, francia és egyéb vegyes pénzekből és emlékérmekből álló gyűjteményt árverezett. Egy hr jegyű tizaranyos körmőczbányai Sz. György-érem is volt e sorozatban. A lajstromban 723 tételre rugó éremleírás és egy képtábla is foglaltatik.

Ugyanazon cég 1909. december 3-án egy gall és kelta pénzekből álló gyűjteményt árverezett. — Számos becses és érdekes darab cserélt gazdát ezuttal. A lajstrom 829 tételnyi éremleírást és három képtáblát tartalmaz.

Ugyanazon cég 1909. évi december 15.—17. napjain a H. M.-féle görög, római és francia pénzekből álló éremgyűjteményt árverezte. 786 tétel éremleírás és nyolc képtábla van a lajstromban.

2. Eladó érmek lajstromai.

Numismatische Mitteilungen 1909. nov. 124.

Numismatisches Offerten-Blatt (Edmund Rappaport, Berlin W. Lutherstr. 9) 180. sz. (1909.) 1939—2413 tétel. (Antik görög pénzek is.) — 181. sz. (1910) 559. tétel.

Spink & Sons. Monthly Numismatic Circular. 204. és 205. sz. (1909 nov. és dec.)

3. Numizmatikai könyvek.

Catalogue des ouvrages numismatiques . . . de feu **dr. Paul Ch. Stroehlin**. (Árverésre kerültek Stroehlin Pál éremgyűjteményének árverése után, 1909. évi novemberben. 211 tétel.)

Paul Geuthner (Paris, 6-e rue Mazarine) Ephémérides Bibliographiques. 1900 oct.—nov. (no. 20.)

Lásd még fönnebb: Adolph Hess Nachfolger 1909 január 27., január 31. és február 9-iki éremárveréseinek lajstromait és a Num. Offertenblatt 181. számát is.

T á r s u l a t i é l e t.

Összejövetelünket a társulati helyiségben tartjuk a következő napokon: 1910 január 13. és 27., február 10. és 24., március 10. és 31., április 14. és 28., május 12. és 26., június 9. és 30., július 14., augusztus 11., szeptember 8. és 29., október 13. és 27., november 10. és 24., december 8. és 29. napján. — Az összejövetelek után társas-vacsora Katona Géza éttermében (IV., Váci-utca 38.) június 30., július 14. és augusztus 11-ike kivételével, amely napokon a vacsora egy, a tagokkal külön közlendő nyári helyiségben lesz megtartva.

Lakhelyváltozásaik bejelentésére igen t. tagjainkat már saját érdekükben is felkérjük.

Gyűjtési körük, vagy az abban történt változtatás közlésére kérjük fel igen t. tagjainkat, hogy a tagok névsorában azt a valóságnak megfelelően kimutathassuk.

A társulati második éremárverés jegyzékét legközelebb küldjük szét s ez úton is felhívjuk arra t. tagjaink figyelmét.

Magyar éremművészek műveinek állandó kiállítását társulati tagjaink naponként, a nagyközönség hétfőn, csütörtökön és szombaton délután 5–7 óráig díjtalanul tekintheti meg társulati helyiségünkben. — Minden kiállított tárgy eladó.

Társulati tagsági érmünk, az illető tag nevével és a felvétel évszámával kiverve ezüstben 12 korona, bronzban 8 korona áron rendelhető meg a társulat titkári hivatalánál. A vételárral együtt a helybeli tagok 32 fillér, a vidéki tagok 55 fillér postaköltséget is szíveskedjenek beküldeni.

Körmöcbányai kirándulásunk emlékére Telcs Ede által készített érmünk ezüst példánya 8 korona, bronz példánya 5 korona áron rendelhető meg a társulat titkári hivatala útján. — Az ezüst példányokra csakis a kiránduláson részt vett tagok tarthatnak igényt. Az érem árával együtt a fővárosi tagok 32 fillér, a vidéki tagok 55 fillér postaköltséget szíveskedjenek beküldeni.

A Numizmatikai Közlöny régi évfolyamai, a teljesen elfogyott II. évfolyam kivételével, évfolyamonként 6 kor. 30 fillér áron rendelhetők meg a társulat titkári hivatalánál.

Weszerle érmészeti táblái második kiadására előfizetett t. tagjaink türelmét kell kikérnünk, miután a szöveg szerkesztőinek nagy elfoglaltsága miatt a mű kiadása még késik, azonban előreláthatólag még a f. év első felében meg fog jelenni.

Társulati könyvtárunkat t. tagjaink rendszerint hétfőn és csütörtökön d. u. 5–7 óráig használhatják. Ugyanekkor megtekinthetik társulati gyűjteményünket is.

A társulati könyvtár és gyűjtemény gyarapítására utolsó kimutatásunk óta a következő adományok érkeztek: Adler D.-től (Pozsony) egy 48-as kori ezüst jelvény; Blanchet Adrientől 2 füzet saját műve; Despinits Pétertől 12 db. II. Constantius érem, nagybecsereki leletből; dr. Faludy Gézától 2 db. hamis római érem és 1 db. galvanoplasztikai utánzat; dr. Finály Gábortól az Erdélyi Múzeum-Egyesület jubiláris közgyűlési jelvénye; Murai Pétertől 3 db. hamis pénz és 3 db. zalavármegyei kutyabárcza; Szentgáli Károlytól 1 db. egyforintos képét viselő pléhdoboz; végül a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségétől évi jelentése. — Az ajándékozók fogadják ez úton is hálás köszönetünket.

Kivonat a választmány 1909 november 11-iki ülésén felvett jegyzőkönyvéből. — Elnök: Kilényi Hugó. Jegyző: Kiss Zoltán. Jelen vannak még: Finály Gábor dr., Rampacher Pál, Szentgáli Károly és Zimmermann Lajos dr. választm. tagok.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület 50 éves fennállásának ünnepélyén a társulat képviselőivel megbízott Finály Gábor dr. vál. tag. — A m. kir. főfémjelző hivataltól letétül 4260 db. érem vétetett át, amely feldolgozás alatt van. — A rendes tagok sorába felvételre: *Sziklaváry Zoltán, körorvos, Veszprém-Varsány.*

K. m. f. Kilényi s. k. elnök. Kiss Zoltán s. k. jegyző. Hitelesítjük: Rampacher Pál s. k. Szentgáli Károly s. k.

Kivonat a választmány 1909 december hó 9-iki ülésén felvett jegyzőkönyvéből. — Elnök: Sziklay Jenő; jegyző: Kiss Zoltán. — Jelen vannak még: Babics József, Finály Gábor dr., Gohl Ödön, Kilényi Hugó, Kunváry Fülöp, Rampacher Pál, Szentgáli Károly és Zimmermann Lajos dr. vál. tagok.

Titkár bejelenti, hogy az államsegély iránti kérvényt átadta Szivák Imre dr. tiszteletbeli elnöknek beadás végett. A választmány elfogadja a következő tagok kilépését: Andrassy Gyula, Gergelyfi Tamás, Krajtsik Ferencz dr., Kramer József, Lenz József és Veber Ernő J. — A tagok sorából törli Pallós Albert r. tagot. — A választmány elhatározza, hogy a Közlönyt 500 példányban nyomtatja ki. — A helyiség fentartási költségeire jóállást vállaló tagoktól a garantált összeg felét kéri be a választmány. — A rendes tagok sorába felvételre: *H. Fekete Péter, közs. iskolaszéki jegyző, Nagyvárád.* —

K. m. f. Sziklay Jenő s. k. elnök, Kiss Zoltán s. k. jegyző. Hitelesítjük: Kunváry Fülöp s. k., Szentgáli Károly s. k.

A Magyar Numizmatikai Társulat tisztikara:

Tiszteletbeli elnök: Dr. Szivák Imre.
Elnök: Dr. Réthy László.
Alelnök: Kilényi Hugó.
Alelnök: Sziklay Jenő.
Titkár: Dr. Zimmermann Lajos.
Másodtitkár: Rampacher Pál.

A Numizmatikai Közlöny szerkesztője:
 Gohl Ödön.
Pénztáros: Kunváry Fülöp.
A gyűjtemény és könyvtár őre: Dr. Finály Gábor.
Másodkönyvtáros: Szentgáli Károly.
Jegyző: Kiss Zoltán.

Választmányi tagok:

Babics József.	Gohl Ödön.	Dr. Pákozdi Károly.
Dr. Despinits Péter.	Kiss Zoltán	Rampacher Pál.
Gróf Dessewffy Miklós	Kunváry Fülöp.	Szentgáli Károly
Dr. Finály Gábor.	Mihalik József	Telcs Ede.
Báró Forster Gyula.	Dr. Moldoványi István.	Dr. Zimmermann Lajos.

Felügyelő bizottság:

Fejér József.	Ott János.	Ifj. Zachar Antal.
---------------	------------	--------------------

Póttag: ifj. Walla József.

A Magyar Numizmatikai Társulat tagjai 1910-ben.

Alapító tagok:

1. Andrássy Dénes gróf, nagybirtokos,
Krasznahorkaváralja	200 kor.	10. Dessewffy Sándor, csanádi püspök,
v. b. t. t., Temesvár († 1907)	200 kor.
Arad szab. kir. város közönsége,
Arad	200 „	Docan Miklós, román kir. külügy-
miniszteri osztályfőnök, Bucarest,
Strada Regala 14. (<i>román érmek</i>)	200 „
Babics József, uradalmi jogigazgató,
Zsombolya (Torontál m.) (<i>magyar
és erdélyi pénzek és érmek</i>)	200 „	Festetics Pál gróf, földbirtokos, fő-
rendiházi tag, Budapest, V. ker.,
Zrinyi-utca 10.	200 „
Belvárosi takarékpénztár-részvény-
társaság, Budapest, IV., Kigyótér 1.	400 „	Frigyes főherceg Ő cs. és kir. Fen-
sége, Bécs	200 „
5. Bleyer Izsó dr., ügyvéd, Temesvár,
Lonovics-utca 6. (<i>magyar és
erdélyi, barbár, görög, római és
középkori pénzek</i>)	200 „	Fülöp Szász-Coburg-góthai herceg
Ő kir. Fensége, Bécs I. Seiler-
státte 3	300 „
Budapest székes főváros közönsége,
Budapest	200 „	15. Glück Frigyes, szállodatulajdonos,
Budapest, VIII., Rákóczi-út 7	200 „
Daróczy Zoltán, királydaróci, föld-
birtokos, Pusztá-Alsó-Biritó, u. p.
Paks (Tolna m.) (<i>ált. gyűjt., kü-
lönösen római p.</i>)	200 „	Győr szab. kir. város közönsége	200 „
Debrecen szab. kir. város közön-
sége, Debrecen	200 „	Hatvany-Deutsch Károly báró, nagy-
birtokos, Bpest, VI., Délibáb-u. 16.	200 „
Dessewffy Miklós gróf, földbirtokos,
Budapest, VIII., Fhg. Sándor-u.
(<i>görög pénzek</i>)	200 „	Horsky János, vállalkozó mérnök,
Bécs, IV., Luisengasse 3. (<i>ált.
gyűjt.</i>)	200 „
		József főherceg Ő cs. és kir. Fen-
sége, Budapest, I., Szentgyörgy-
tér 4.	200 „

20. Karátsonyi Andor, földbirtokos, Beodra (Torontál m.) 200 kor.
 Karátsonyi Jenő gróf, v. b. t. t., nagybirtokos, Budapest, I. ker., Krisztina-körút 127. 200 "
 Klobusitzky János, földbirtokos, Budapest, VIII., Fhg. Sándor-u. 9. és Zsitva-Újfalu (Bars m.) 200 "
 Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Bank, Budapest, V., Dorottya-utca 6. 200 "
 Nákó Sándor gr., v. b. t. t. nagybirtokos, Nagyszentmiklós (ált. gyűjtő) 200 "
 25. Nuber Károly, numizmata, Eszék (Sirmiumi, délszláv és oláh p.) 200 " ¹
 Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye közönsége, Budapest, IV., Vármegye-ház 200 "
 Rampacher Pál, kir. tvszéki joggyakornok, Budapest, VI., Podmaniczky-u. 12. 200 "
 Réthy László dr., nemz. múzeumi igazgatóőr, Budapest, VIII., Szentkirályi-u. 14. 200 "

- Sacellár György, Budapest, IV., Zöldfa-u. 15. 200 kor.
 30. Spitzer Mór, földbirtokos, Budapest, VI., Szondy-u. 98/A. 200 "
 Szeged szab. kir. város közönsége, Szeged 200 "
 Sziklay Jenő, m. á. v. főmérnök, Budapest, V., Nádor-utca 56. (nagybányai veretek) 200 "
 Telcs Ede, szobrász, Budapest, VI., Lendvay-utca 8. (görög és római érmek) 200 "
 Temesvár szab. kir. város közönsége, Temesvár 200 "
 35. Vay Béla báró, v. b. t. t., földbirtokos, Alsó-Zsolca (Borsod m.; ált. gyűjt.) 200 "
 Walla József, gyáros, Budapest, VII. Rottenbiller-utca 15. (római, magyar és erdélyi gyűjt.) 200 "
 Wodianer Albert báró, főrendiházi tag, Bpest VI., Liszt Ferenc-tér 7. 200 "
 Zichy Jenő gróf, v. b. t. t., orsz. képviselő, Budapest († 1906) . 200 "
 39. Zimmermann Lajos dr., ügyvéd, Budapest, VIII., József-körút 64. (árpádházi magyar p.) 200 "

Rendes tagok:

1. Alsó-fehérmegyei történelmi, régészeti és természettudományi egyesület, Gyulafehérvár (Alsó-Fehér m.) (ált. gyűjt.).
 Akantisz Ignác, nyug. 1848/49-iki honvéd hadnagy, kir. törvényszéki irodaigazgató. Jászberény. (ált. gyűjt.)
 Ábrahám Vilmos, az osztr. magy. bank felügyelője, Budapest, V., Szabadságtér 8.
 Ábrai Lajos, felső keresk. iskolai igazgató, Arad (magy. és erdélyi tallérok és aranyak).
 5. Áldor Gyula, gyógyszerész, Rákospalota — Széchenyi-telep.
 Árvamegyei Csaplovics-könyvtár, Alsókubin.
 Baich Milán báró, főrendiházi tag, Budapest, V., Bécsi-u. 8.
 Balatoni múzeum-egyesület, Keszthely (Zala m.) (Balatonvidéki eredetű éremleletek).
 Ballagi Aladár dr., orsz. képviselő, egyetemi ny. r. tanár, Budapest, IX., Kinizsi-u. 29.
 10. Baranya vármegye közönsége, Pécs.

- Bartalos Gyula dr., róm. kath. pap, Eger (Heves m.)
 Bathó Lajos, vármegyei aljegyző, Komárom.
 Baumgarten Nándor dr. ügyvéd, egyet. m. tanár, Budapest, V., Nagykorona-u. 18.
 Bács-Bodrogh vármegyei történelmi társulat, Zombor (Bács-Bodrogh m.) (ált. gyűjt.).
 15. Bártfai magy. kir. állami gimnázium, Bártfa (Sáros m.) (ált. gyűjt.).
 Beck Ö. Fülöp, szobrász, Budapest, VI., Városligeti fasor 22.
 Beökönyi Viktor, földbirt., Ludas (Heves m.).
 Berán Lajos, szobrász, Budapest, IX., Bakács-tér 6. I. em. 13.
 Berwaldszky Kálmán, el. isk. tanító, iskolaszéki jegyző, Iglo, Kossuth Lajos-sor 91.
 20. Besztercebányai városi múzeum (Besztercebányai történelmi és régészeti társulat, Besztercebánya (Zólyom megye) (általános gyűjt.).

¹ Alapítványát érmekben tette.

- Békéscsabai múzeum-egyesület, Békéscsaba (Békés m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Békésvármegyei közmívelődési egyesület, Gyula *(ált. gyűjt.)*.
- Biharmegyei és nagyváradi régészeti és történelmi egyesület, Nagyvárad *(ált. gyűjt.)*.
- Bodrogi János, főgimn. tanár, Nagyenyed, (Alsó-Fehér m.).
25. Boroskay János, városi erdőmester, Zólyom (Zólyom m.).
- Borsod-miskolci közmívelődési és múzeum-egyesület. Miskolc (Borsod m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Borsos István, főgimn. tanár, Pápa (Veszprém m.) *(a pápai ref. kollégium számára görög, római és magyar p. és emlékérmeket)*.
- Bothár Samu dr., városi orvos, Besztercebánya (Zólyom m.).
- Bozó Géza, gyógyszerész, Budapest, I., Alkotás-utca 34.
30. Böhm Lénárt, szőlőbirtokos, Fehértemplom, Verseci-utca 13.
- Brenner Ferenc, takarékpénztári pénztáros, Esztergom *(magyar és római p.)*.
- Br. Bruckenthal-féle múzeum, Nagyszeben (Szeben m.) *(általános gyűjt., különösen Magyarország és Erdély)*.
- Budapest IV. ker. kegyesrendi főgimnázium, IV., Városház-tér 4. *(ált. gyűjt.)*.
- Budapest VII. ker. (Barcsay-utcai) állami főgimnázium ifjúsági könyvtára, Budapest, VII., Barcsay-utca.
- 35 Cahn E. Adolf, éremkereskedő, Frankfurt a. Main. Niedenau 55.
- Csillag István, szobrász, Budapest, V., Sas-utca 15.
- Czapáry László dr., ciszt. r. főgimn. tanár, Székesfehérvár (Fehér m.) *(magyar és római pénzek)*.
- Daniel Ferenc, gazdasági gyakornok, Vargyas u. p. Olasztelek (Udvarhely m.) *(magyar és erdélyi p.)*.
- Darnay Kálmán, szentmártoni, vaskereskedő, birtokos, Sümeg (Zala m.) *(magyar és erdélyi p., barbár és római Sümeg-vidéki leletek)*.
40. Daubner József, gyógyszerész, Ulma (Temes megye) *(Magyar és osztrák papírpénzek, ezek hamisítványai, ezekre vonatkozó irodalmi adatok)*.
- Dáni Nándor, gyáros, Budapest, VIII., Rökk Szilárd-utca 37. *(medáliák és plakettek)*.
- Despinitz Péter dr., ny. ítélőtáblai bíró, Budapest, VI., Bajza-u. 25. *(ált. gyűjt.)*.
- Délmagyarországi történelmi és régészeti múzeum társulat, Temesvár *(délmagyarorsz. emlékérmek, ottani leletek, barbár, viminaciumi és dáciai p.)*.
- Dimák Gyula, takarékpénztári pénztáros, Selmeczbánya.
45. Dirner Gusztávné, Budapest, IV., Kigyó-tér 1. *(magyar és erdélyi p. és emlékérmek)*.
- Dobay Ferenc, nyomdatulajdonos, Gyula (Békés m.) *(magyar p. és emlékérmek)*.
- Dobiaschi József, gyáros, Arad, Kölcsey-u. 2.
- Dombai Mihály, vasuti altiszt, Érsekújvár.
- Duka Marcel, min. tanácsos, p. ü. főtanácsos, kat. helyszíni felügyelő, Szeged, Bástyautca 19.
50. Durugy Ferenc, m. kir. adótárnok, Szászsebes (Szeben m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Egger Ármin, éremkereskedő, Bécs, I, Opernring 7.
- Enyeter Ferenc, m. kir. csendőrezredes, Budapest, I., Pauler-utca 10. *(ált. gyűjt.)*.
- Eperjesi ág. hitv. ev. kollégium főgimnáziuma, Eperjes (Sáros m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Erdélyi Aladár dr., ügyvéd Budapest, IV., Sörház-u. 4.
55. Erdélyi nemzeti múzeum érem- és régiség-tára, Kolozsvár *(ált. gyűjt.)*.
- Ernusz József dr., ny. főispán, Szombathely.
- Eszék sz. kir. város múzeuma *(délsláv pénzek, görög és római pénzek, emlékérmek)*.
- Esztergom főegyházmegyei könyvtár, Esztergom *(ált. gyűjt., különösen magyar p., egyházi emlékérmek, kivált esztergomiak)*.
- Esztergom vármegye törvényhatósági bizottsága, Esztergom.
60. Éber Lászlóné, Budapest, I., Kemenes-u. 6.
- Édeskúty Jenő, nagykereskedő Budapest, V., Erzsébet-tér 8.
- Éles Géza, oklev. gyógyszerész, Miskolc, Serház-utca 4. *(magyar és római pénzek)*.
- Éremkedvelők Egyesülete, Budapest, VI., Ó-utca 1. *(modern érmek és plakettek)*.
- Érseki papnevelő intézet, Esztergom.
65. Faludi Géza, dr. orvos, Budapest, VI., Váci-kürút 19.
- Farkas Sándor, magánzó. Nagyenyed, Rákóczi-út 4. *(görög és római p.)*.
- Farkas Sándor, gyógyszerész, múzeumtulajdonos, Szentes *(ált. gyűjt.)*.

- Fejér Gyula, műszaki és keresk. iroda tul., Budapest, V., Eötvös-tér 2. (*római és magyar p.*).
- Fejér József, éremkereskedő, Budapest, VIII., József-körút 70.
70. Fekete Győző, finevelőintézeti igazgató, Szalmonca u. p. Bolesó (Trencsén m.) (*ált. gyűjt. különösen magyar és ókori pénzek, emlékérmek*).
- H. Fekete Péter, községi iskolaszéki jegyző, Nagyvárád, Damjanich-utca 7.
- Felkai Tatra-múzeumegylet, Felka (Szepes m.) (*ált. gyűjt.*).
- Felsőlövői ev. főgimnázium, Felsőlövő. (*ált. gyűjt.*).
- Fiala Ede, cs. kir. kormánytanácsos, a cumberlandi hg. gyűjteményeinek őre, Bécs, Penzingerstrasse, Palais Cumberland.
75. Finály Gábor dr., főgimn. tanár, Budapest, VIII., József-körút 68. (*Magyarország területén lelt római pénzek és érmek lelőhelyeinek a katonai térkép szerinti pontos közlését s az illető érmek leírását kéri*).
- Fischer János, ny. jószágfelügyelő, Tolna.
- Fogel Ágoston, kereskedő, Eger (Heves m.).
- Forray József Sándor, az osztr.-magy. bank felülvizsgálója, Szeged (*magyar és erdélyi p., valamint az országban forgalomban volt osztrák pénzek*).
- Forster Gyula báró, főrendiházi tag, min. tanácsos, a műemlékek orsz. bizottságának elnöke, Budapest, II., Lánchíd-u. 4.
80. Főfémjelző és fémbeváltó hivatal (m. kir.), Budapest, V., Mérleg-u. 11.
- Fraknói Vilmos, arbei vál. püspök, a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelője, Budapest, VIII., Magyar Nemzeti Múzeum.
- Frey Imre, ötvös, Zombor (Bács-Bodrog m.) (*görög, római, barbár és magyar p. és emlékérmek*).
- Friedmann Izidor, régiségkereskedő, Budapest, IV., Károly-u. 4.
- Gálócsy Zoltán, vármegyei levéltárnok, Ungvár (Ung m.). (*görög és római köztársasági p., tallérok és emlékérmek*).
85. Gáspár Fülöp, m. kir. honvédszázados kt., Budapest, VIII., Népszínház-u. 44.
- Geszti György, műszaki nagykereskedő, Budapest, VII., Izabella-u. 87.
- Gohl Ödön, tanár, nemzeti múzeumi őr és szerkesztő, Budapest, I., Márvány-u. 20.
- Gömörmegeyi múzeum, Rimaszombat (Gömör m.) (*ált. gyűjt.*).
- Gramberg Nándor dr., ügyvéd, Pancsova (Torontál m.) (*római császári, különösen viminaciumi és délszláv p., Belgrádra vonatkozó emlékérmek*).
90. Grünhut Alfréd, kereskedő, Nagykanizsa (Zala m.) (*római és magyar p., Nagykanizsára vonatkozó tárgyak*).
- Gulovics Tivadar, főgimn. tanár, Ungvár.
- Gundel Károly, szálloda-igazgató, Tátralomnicz, (Szepes m.) (*lengyel p., különösen III. Zsigmond hármass garasai, magyar p. és emlékérmek*).
- Győri Szent-Benedekrend főgimnáziumának múzeuma, Győr (*ált. gyűjt.*).
- Györík Márton, liceumi tanár, Pozsony, Vécölöp-u. 59. (*a pozsonyi ág. hitv. ev. liceum számára magyar és erdélyi p.*).
95. Gyulai Noé Hugó dr., ügyvéd, Budapest, VIII., József-körút 81.
- Hajdú Dezső dr., ügyvéd, Zenta.
- Halász Olivér ifj. dr., Budapest, IV., Veres Pálné-utca 6.
- Hamburger József, éremkereskedő, Frankfurt a. Main, Uhlandstr. 56.
- Haranghy György, takarékpénztári osztályfőnök, Debrecen, Péterfia-u. 72. (*ált. gyűjt.*).
100. Harsányi Pál dr., magy. nemzeti múzeumi gyakornok, Budapest, VIII., Magyar Nemzeti Múzeum.
- Hauzer Pál, szig. állatorvos, Dunapentele (Fehér m.).
- Helbing Ottó, éremkereskedő, München, Maximilianstrasse 13.
- Hernfeld Miksa, éremkereskedő, Bécs, I., Lugeck 7.
- Hess Adolf utódja, éremkereskedő, Frankfurt a. Main, Mainzer Landstrasse 49.
105. Hidvéghi Sándor, közs. iskolai tanító, Gic-Hathalom (Veszprém m.) (*római p.*). (*különösen IV. századbeli officina- és bélyegvázlatok*).
- Hild Viktor író, Szolnok (Jász-Nagykún-Szolnok m.).
- Hirsch Jakab dr., éremkereskedő, München, Arcisstr. 17.
- Hlatky József, ny. áll. főreáliskolai tanár, Körmöcbánya
- Hódmezővásárhelyi ref. főgimnázium. Hódmezővásárhely. (*ált. gyűjt.*)

110. Hoffmann Frigyes, dr., Budapest, V., Zoltán-utca 18.
Holesch István dr., keresk. és iparkamarai titkár, Besztercebánya.
Hont vármegye közönsége, Ipolság (Hont m.).
Horváth Antal, ügyvéd, Pécs (Baranya m.), Ferenciek-u. 25. (ált. gyűjt.).
Horváth A. János, áll. tanítóképző-intézeti tanár, Igló (Szepes m.) *(magyar, osztrák és római p.)*.
115. Horváth B. Ákos dr., Coburg hg. uradalmi orvosa, Vereskő (Gömör m.) *(ókori, különösen kelta p.)*.
Horváth Mihály, m. kir. honvéd huszár százados, Budapest, IX., Üllői-út 115/b. II. em. 3.
Hurtay Lajos ifj., pénzverőhivatali éremvénkök, Körmöcbánya.
Husnik János ifj. okl. gazdász, órás, Kolozsvár, Rudolf-út 13. *(20 krajcárosok)*
Hültl Dezső dr., műépítész, Budapest, I., Budafoki-út 3. *(rég. és modern emlékérmek, különösen a római Szent Péter templomra vonatkozó érmek)*.
120. Iglói ág. hitv. ev. főgimn., Igló (Szepes m.) (ált. gyűjt., különösen magyar p.).
Jankovich-Bésán Endre, földbirtokos, Gic, u. p. Gichathalom (Veszprém m.)
Jankovics József Mihály dr. áll. főgimn. tanár, Munkács, *(magyar és osztrák p.)*
Jászberényi m. kir. állami főgimnázium, Jászberény.
Jeszenszky Alajos, apátkanonok, Nyitra *(magyar pénzek és emlékérmek; pápai emlékérmek)*.
125. Jeszenszky Géza, földbirtokos, Patvaróc, u. p. Brunóc (Nyitra m.) *(magyar p. és érmek; különösen árpádházi p., II. Rákóczi Ferenc, lotharingiai Ferenc pénzei és rézpénzek)*.
Joanneum, Münzen- u. Antikenkabinet am Landesmuseum, Graz (ált. gyűjt., különösen stájerországi veretek).
Jókay Endre, áll. polg. iskolai tanár, Mór. (ált. gyűjt., különösen magyar és osztrák p. és magyar leltőhelyű római p.)
Kacska József, róm. kath. plebános, Dóval, u. p. Motyók (Zólyom m.) (ált. gyűjt.).
Kalocsai Jézustársasági érseki főgimnázium, Kalocsa, (ált. gyűjt.).
130. Kammerer Ernő dr., min. tanácsos, a szépművészeti múzeum igazgatója, Budapest, VIII., Fhg. Sándor-u. 28.
Karácson Béla, főgimn. tanár, Kisújszállás. Karcagi ev. ref. gimnázium, Karcag (Jász-Nagykún-Szolnok m.) (ált. gyűjt.).
Kassai múzeum (ált. gyűjt., különösen Felső-magyarországon veri magy. p. és római p.)
Katona Béla, joghallgató, Budapest, VII., Rákóczi-út 26. (ált. gyűjt.).
135. Kállai Dezső, éremkereskedő, Bécs, I., Lobkowitzplatz 3.
Kállay András, földbirtokos, nyug. főispán, Nyíregyháza (Szabolcs m.).
Kecskemét t. h. város tanácsa, Kecskemét (Pest m.).
Kecskeméti róm. kath. főgimnázium, Kecskemét. (ált. gyűjt.).
Keppich Gyula dr., ügyvéd, Budapest, V., Zoltán-u. 18. (ált. gyűjt., különösen árpádházi magyar, görög és római császári p.).
140. Kertay Viktor, pénzügyi fogalmazó-gyakornok, Arad, Pénzügyi palota. *(római császári p.)*.
Kilényi Hugó, ny. miniszt. tanácsos, Budapest, I., Lógody-u. 23. (ált. gyűjt., különösen magyar, erdélyi és osztrák érmek).
Kiskunfélegyházi városi múzeum, Kiskunfélegyháza (Pest m.) (ált. gyűjt.).
Kiskunhalasi ev. ref. főgimnázium, Kiskunhalas (Pest m.) (ált. gyűjt.).
Kiss Zoltán, a Műemlékek orsz. bizottságátisztviselője, Budapest, VIII., József-körút 70.
145. Kolozsvári kegyestanító-rend kath. főgimnáziuma, Kolozsvár (ált. gyűjt.).
Kolozsvári ref. kollégium, Kolozsvár. (ált. gyűjt.).
Komárom vármegye közönsége, Komárom.
Komárom vármegyei és városi múzeum-egyesület, Komárom (ált. gyűjt.).
Konkoly Thege Balázs dr., ügyvéd, Komárom *(magyar p.)*.
150. Korentsy Sándor K., tanító, Kistapolcsány (ált. gyűjt.).
Kósa Sándor, m. á. v. főművezető, Temesvár-Józsefváros, Pacsirta-u. 11. (ált. gyűjt., különösen magyar p.).
Kovács István, osztályarchaeologus, Kolozsvár, központi egyetem.
Kováts Ede, díszműárúkereskedő, Kolozsvár, Mátyás király-tér 4.
Kováts Ferenc dr. egyetemi m. tanár, jogakadémiai ny. r. tanár, Pozsony, Védőölöp-u. 51. *(magyar aranyforintok és azokkal rokon középkori p.)*.

155. Kováts Kálmán, díszműárúkereskedő, Kolozsvár, Mátyás király-tér 4.
Kunváry Fülöp, ny. főmérnök, Budapest, VII., Wesselényi-u. 20. (ált. gyűjt., különösen magyar érmek).
- Kürti Gyula, hivatalnok, Rózsahegy (Liptó m.) (ált. gyűjt., különösen magyar és osztrák p., 1. Ferenc József érmei).
- Küttel Samu dr., kir. ítélőtáblai bíró, Temesvár-Belváros, Kormánysházi épület.
- Leszih Andor, a borsod-miskolci múzeum őre, Miskolc (Borsod m.), Borsod-miskolci múzeum.
160. Lippay Károly, a 17. sz. helyőrségi gyógytár főnöke, Budapest, I., Alkotás-u. 25. (numizmatikai könyvek és folyóiratok, érmészek életrajzai, arcképei és arcképes érmei).
- Listyevity Lajos, kereskedő, Zenta.
- Losonc rendezett. tanácsú város közkönyvtára, Losonc.
- Lossonczy István ifj., Miskolc (Borsod m.), Verbóczy-u. 1. (görög és római p. és borsodmegyei eredetű kelta p.).
- Lossonczy Károly, m. kir. gazdasági intéző, Bábolatpuszta (Komárom m.) (ált. gyűjt., különösen római és magyar p.).
165. Lötkövit Artúr, ékszergyáros, a debreceni városi múzeum igazgatója, Debrecen.
- Löwenstein Arnold, a Pallas irod. és nyomdai r.-t. igazgatója, Budapest, V., Honvéd-u. 10.
- Lukeschitz Ármán, éremkereskedő, Graz, Volksgartenstrasse 4.
- Magurányi József, főkapitányi ügyész, Esztergom.
- Magyar Iparművészeti Társulat, Budapest, IX., Üllői-út 33—37.
170. Magyar Kegyes-Tanítórend, Budapest, IV., Városház-tér 4.
- Magyar Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségosztálya, Budapest, VIII., Múzeum-körút 14—16.
- Magyarországi Kárpátkegyesület múzeuma, Poprád.
- Maksziányi Dezső dr., vasuti felügyelő, Budapest, VI., gf. Zichy Jenő-utca 12.
- Markoff Alexis, a császári Éremitage-múzeum éremtárának igazgatója, Szentpétervár, (Oroszország).
175. Marosvásárhelyi ev. ref. kollégium, Marosvásárhely (Maros-Torda m.) (ált. gyűjt.).
- Martinovich Róbert dr., m. á. v. fogalmazó, Arad, M. á. v. üzletvezetőség (magyar, erdélyi és osztrák p.).
- Maszlachy Ferenc, pápai prelátus, szentszigmondi prépost, komáromi főesperes és kanonok, Esztergom.
- Mayer Elek, m. kir. vésnök, Körmöczbánya.
- Mály János dr., Budapest, I., Disztér 2.
180. Merzbacher Jenő dr. utódai (előbb Merzbacher Jenő dr. és Neustätter és Társa), éremkereskedők, München, Karlstrasse 10.
- Mezey Mihály, kir. közjegyző, Nagyvárad, Kossuth-u. 3.
- Mezőturi ev. ref. főgimnázium, Mezőtúr (Jász-Nagykunszolnok m.) (ált. gyűjt.).
- Mihalik József, kir. tanácsos, a múzeumok és könyvtárak orsz. felügyelőségének előadója, Budapest, VII., Aréna-út 29.
- Mihálovics Béla dr., ügyvéd, Budapest, IV., Ferenc József-rakpart 23. (ált. gyűjt.).
185. Milch Ármán, fakereskedő, Komárom (által. gyűjt., különösen római császári p.).
- Mild Gyula ifj., a mosonm. tört. és régészeti egyesület titkára, Magyaróvár (Moson m.), Magyar-u. 11. (modern érmek és plakettek).
- Milleker Bódog, községi néptanító, múzeumi őr, Versec (Temes m.).
- Moldoványi István dr., kir. ipari főfelügyelő, Budapest, II., Fő-utca 71. (magyar pénzek 1526—1848-ig; erdélyi p. 1538—1690-ig; II. Rákóczi Ferenc p.).
- Mosonmegyei történelmi és régészeti egyesület, Magyaróvár (Moson m.) (mosonm. leletek).
190. Moson vármegye közönsége, Magyaróvár.
- Munkácsi m. kir. áll. főgimnázium, Munkács (Bereg m.) (ált. gyűjt.).
- Munkácsy József, vaskereskedő, a gráci magyar egyesület elnöke, Graz, Brockmann-gasse 59. (ált. gyűjt.).
- Múzeumi tót társaság, Turócszentmárton (Turóc m.) (ált. gyűjt.).
- Nagy József, tanár, Debrecen, Thaly Kálmán-utca 13. (római, magyar és erdélyi p. és emlékérmek).
195. Nagy Mór, könyvnyomdatulajdonos, Budapest, VIII., Röck Szilárd-u. 28.
- Nagy Sámuel dr., belügyminiszteri fogalmazó, Budapest, IX., Ferenc-körút 10.
- Nagy Zoltán, állomásfőnök, Verebély (Bars m., (római császári p., magy. p. és emlékérmek).
- Nagybányai múzeumegyesület, Nagybánya (Szatmár m.) (ált. gyűjt.).

- Nagyenyesi Bethlen-kollégium régiségtára, Nagyenyed (ált. gyűjt.).
200. Nagyszombati városi közkönyvtár, Nagyszombat.
- Nagyvárad premontrei kath. főgimnázium, Nagyvárad (ált. gyűjt.).
- Nedeljković Tódor dr., ügyvéd, Zimony (Szerém m.) (Zimony környékén lelt pénzek).
- Neubauer Zoltán, természetrajzi preparatórium és tanszerkészítő-intézet tulajd., Leibic (Szepes m.) (erdélyi p.).
- Neumann Károly dr., min. osztálytanácsos, Budapest, VI., Nagy-János-u. 7.
205. Neuschloss Kornél dr., műépítész, Budapest, II., Fő-utca 17.
- Nécsey József, kir. postamester és földbirto-
kos, Verebely (Bars m.) (Verebely kör-
nyékén lelt p.).
- Nyitra megyei múzeum, Nyitra (ált. gyűjt.).
- Nyáry Albert br. dr., Bpest, VII., Klauzál-tér 16.
- Országos Magyar Iparművészeti Múzeum,
Budapest, IX., Üllői-út 33—37.
210. Országos Régészeti és Embertani Társulat,
Budapest, I., Attila-u. 23.
- Ott János, vasuti üzletvezető, Budapest, VIII.,
József-körút 31/B. (ált. gyűjt., különösen
római császári p.).
- Örmény múzeum-egyesület, Szamosújvár.
- Pannonhalmi szent Benedek-rendi központi
főkönyvtár, Pannonhalma, u. p. Győr-
szentmárton (ált. gyűjt.).
- Payer Endre dr., fogorvos, Pozsony, Kos-
suth Lajos-tér 5.
215. Pazár Zoltán, okl. rajztanár, Léva (Bars m.)
(magyar árpádházi és római császári p.).
- Pákozdi Károly dr., orvos, Budapest, IV.,
Kecskeméti-utca 14. (magyar és erdélyi p.
és emlékérmek).
- Pápay Pál dr. ügyvédjelölt, Kisújszállás.
(római és magyar p.).
- Pelachy János, kir. járásbirósági tisztviselő,
Selmechánya (Hont m.).
- Pesti Ferenc, székes fővárosi IV. kerül. elől-
járó, Budapest, X., Orczy-út 23.
220. Petrikovich János dr., megyei járásorvos,
Turócszentmárton (Turóc m.) (a mű-
zeumi tót társaság számára ált. gyűjt.).
- Pécsi városi múzeum, Pécs (Baranya m.)
(ált. gyűjt.).
- Pénzverőhivatal (m. kir.), Körmöcbánya
(Bars m.) (körmöcbányai veretek).
- Pfinn József, vasuti felügyelő, Budapest, VI.,
Eötvös-u. 42.
- Philipp István, főgimn. rajztanár, Székesfehé-
vár (Fehér m.) (magyar és lengyel p., cseh
és osztrák pénzek magyar vonatkozásban).
225. Pintér Sándor, ügyvéd, Nagyszécsény (Nóg-
rád m.).
- Pokorny László, kir. betétszerkesztő bíró,
Kisújszállás (Jász-Nagykun-Szolnok m.).
- Pompéry Elemér, minist. tanácsos, m. kir.
szabadalmi bíró, Budapest, I., Gellért-tér 3.
- Pozsony városi múzeum, Pozsony, Városház
(ált. gyűjt.).
- Pozsonyi ág. ev. hitv. liceum dr. Schimkó
Dániel-féle éremgyűjteménye, Pozsony,
Védcölöp-u. (ált. gyűjt.).
230. Pozsonyi kir. kath. főgimnázium, Pozsony
(ált. gyűjt., különösen magyar, erdélyi és
osztrák érmek).
- Puky József, ny. minisz. tanácsos, Tomor
(Abauj m.) (ált. gyűjt., különösen magyar
és erdélyi p.).
- Rajos Lajos ifj., mérnök, Budapest, IX.,
Lónyay-u. 9.
- Rausch Aladár, gyáros, Budapest, VI., And-
rássy-út 8. (emlékérmek).
- Rácsay Géza dr., kir. közalapítványi ügyész,
Budapest, I., Biró u. 8.
235. Regényi István ifj., Ujvidék (római császári,
magyar és erdélyi p. és emlékérmek álta-
lánosságban).
- Rehák Rezső, takarékpénztári tisztviselő,
Budapest, I., Bécsikapu-tér 5.
- Reisner József, m. kir. pénzverdei vésnök,
Körmöcbánya.
- Resch Adolf, ékszerész, Brassó.
- Réthy Zsigmond, régiségkereskedő, Budapest,
IV., Városház-u. 1.
240. Révay Gyula br. ifj., Kisselmec (Túróc m.).
- Rhé Gyula, m. á. v. hivatalnok, Jutas, Pálya-
udvar (Veszprém m.).
- Richter Viktor dr., Pozsony, Deák-utca 8.
- Ritter Frigyes Vilmos, takarékpénztári tiszt-
viselő, Sopron, Müller P.-u. 1. (magyar
és erdélyi p. és emlékérmek).
- Rohde Tivadar, ingatlan-tulajdonos, a zurányi
magy. robbanóanyag-gyár r.-társ. igazgató-
sági tagja, Bécs, I., Schauflegasse 2. (ró-
mai p., különösen Aurelianus, I. Ferenc
József p. és forgalmon kívül helyezett
magyar és osztrák papírpénzek).

245. Roser József, kereskedő, Zenta.
Ruisz Gyula, kir. jószágigazgató, Kisbér (Komárom m.) (*lakóhelyén előforduló leletek*).
Sarbó Leó, a Foncière biztosító-intézet igazgatója, Budapest, V., Sas-utca 10. (*emlékérmek*).
Sárosvármegyei múzeum, Bártfa (*ált. gyűjt.*).
Schlesinger József, magánzó, Budapest, VI., Nagymező-u. 37.
250. Schmideg Alfréd, a m. kiviteli és csomagszállítási r.-t. főtitiztviseelője, Budapest, I., Lövház-u. 3. (*ált. gyűjt.*)
Scholz Antal ifj., sörgyáros, Pécs, Új sör-gyár.
Schreiber Antal, bútor- és régiségkereskedő, Pécs, Zrinyi-u. 10.
Schulek Alfréd dr., orvos, Budapest, V., Sas-u. 23. (*magyar p. és magyar vagy magyar vonatkozású emlékérmek*).
Schvarcz Nándor, joghallgató, Budapest, V., Szabadság-tér 5.
255. Schweng József, városi tanácsos, Besztercze-bánya.
Schweninger Jakab, r.kath. plebános, Ferencfalva, u. p. Resicza (*magyar p.*).
Selmec és Bélabánya sz. kir. város közön-sége, Selmecbánya (Hont m.).
Selmecbányai ág. hitv. evang. liceum, Sel-mecbánya (Hont m.) (*ált. gyűjt.*).
Severeanu György dr., orvos, Bucarest, Str. Campineana.
260. Smetana Aladár, gyógyszerész, Ecseg (Nógrád m.) (*ált. gyűjt.*).
Somogyvármegyei könyvtára, Kaposvár (So-mogy m.), All. főgimnázium (*ált. gyűjt.*).
Somssich János gróf, Hetes (Somogy m.) (*magyar tallérok és vegyesházi aranyak*).
Soproni ev. főgimnázium, Sopron (*ált. gyűjt.*).
Steiner Ferenc, gyáros, Budapest, IX., Köz-telek-u. 6.
265. Steinitz Sándor, a „Landesbank“ tisztviselője, Sarajevo (*ált. gyűjt.*).
Strauss Pál, kereskedő, Budapest, V., Árpád-utca 11.
Szabadka sz. kir. város közön-sége, Szabadka.
Szabó Elemér dr., m. kir. honvéd-törzsorvos, Székesfehérvár, Tolnai-utca 4. (*Magyar-ország területén lakott népek p. és emlékérmek; különösen a Rákóczi-korszak pénzei*).
Szabó György, joghallgató, Hajdu-Dorog (Hajdu m.).
270. Szabó Otmár, ciszterci-rendi pap, könyv- és levéltár-őr, Zirc (Veszprém m.) (*ált. gyűjt. a zirci apátsági gyűjtemény számára*).
Szalay Imre, min. tanácsos, a magy. nemz. múzeum igazgatója, Budapest, VIII., Jó-zsef-körút 35.
Szarvasi ág. hitv. ev. főgimnázium, Szarvas (Békés m.) (*ált. gyűjt.*).
Szatmári Kölcsey-Kör múzeuma, Szatmár-németi (*ált. gyűjt.*).
Szatmárvármegyei múzeuma, Nagykároly. (*ált. gyűjt.*)
275. Szászvárosi ev. ref. Kún-kollégium, Szász-város (*ált. gyűjt.*).
Szeghalmi Gyula, tanító, Szeghalom.
Szekfü György, ny. városi főjegyző, Zenta. Szép-u. 247. (*ált. gyűjt.*)
Szende Gyula dr., főgimn. tanár, Budapest, VII., Damjanich-u. 25/a.
Szendrei János dr., miniszt. osztálytanácsos, az Orsz. régészeti és embertani társulat titkára, Budapest, I., Attila-utca 23. (*ált. gyűjt.*)
280. Szentgáli Károly, főv. tanító, Budapest, I., Fehérvári-út 16/B.
Székely Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgy (Háromszék m.) (*ált. gyűjt.*).
Székesfehérvár szab. királyi város tanácsa, Székesfehérvár.
Sziklaváry Zoltán dr., körorvos, Veszprém-Varsány.
Szilágyi Imre dr., ügyvéd, Debreczen.
285. Szirmai Antal, szobrász-érmész, Páris, 112. Boulevard Malesherbes (*modern érmek és plakettek*).
Szivák Imre dr., ügyvéd, orsz. képviselő, a budapesti ügyvédi kamara elnöke, Buda-pest, IV., Egyetem-tér 5. (*ált. gyűjt.; fő-képen a Rákóczi-korszak érmei*).
Sztehlo Ottó, építőművész, Budapest, I., Karátsanyi-u. 9.
Thallóczy Lajos, udv. tanácsos, cs. és kir. osztályfőnök, Bécs, I., Johannesgasse 6.
Tinis József, kir. telekkönyvvezető, Abauj-Szepsi (Abauj-Torna m.).
290. Tiszafüredi múzeum és könyvtáregylet, Tisza-füred (Heves m.) (*ált. gyűjt.*).
Tolnavármegyei múzeum, Szekszárd (Tolna m.) (*ált. gyűjt.*).
Tomik Bernardin, kapucinus r. áldozár, Tata (Komárom m.) (*a tatái kapucinus rend*

- studiuma számára ált. gyűjtő, különösen magyar p.).*
 Torontál vármegye közönsége, Nagybecskerek (ált. gyűjt.).
 Tóth Sándor, kegyesrendi főgimnáziumi igazgató, Léva (ált. gyűjt.).
 295. Tömörkény István, a szegedi Somogyi-könyvtár és városi múzeum igazgatója, Szeged.
 Türk József L., takarékpénztári pénztáros, Kőrösladány.
 Tyll Gusztáv, birtokos, Újmoldova (Krassó-Szörény m.).
 Ujvári Béla, urjeli, magánzó, Dunapentele (Fehér m.).
 Ungar Dezsőné, Budapest, V., Báthory-u. 6.
 300. Ungvári kir. kath. főgimnázium, Ungvár (Ung m.) (ált. gyűjt.).
 Varannai István, gimn. tanár, Szokolca (ált. gyűjt., különösen magyar p.).
 Varga Béla, tinódi, az osztr.-magy. bank felülvizsgálója, Bpest, V., Nádor-u. 55. (magyar pénzek, emlékérmek és zsetonok általában).
 Varsányi Román, főgimn. bencés tanár, Pápa.
 Vasvármegyei kulturegyesület, Szombathely (Vas m.) (ált. gyűjt.).
 305. Váci múzeumegyesület, Vác (ált. gyűjt.).
 Várnay Ernő ifj. dr., közjegyző, Ujvidék (görög, római, magyar és erdélyi p.).
 Váry Szabó Elemér, uradalmi számvevő, Budapest, IX., Erkel-u. 19. (magyar pénzek és emlékérmek).
 Versec városi múzeum, Versec (Temes m.) (ált. gyűjt.).
 Verseci m. kir. állami főreáliskola, Versec.
 310. Veszprém megyei múzeum, Veszprém (ált. gyűjt.).
 Vértessándor, körjegyző, Vaskőrtvélyes.
 Voetter Ottó, cs. és kir. alezredes, Bécs, III., Kollergasse 3. (római érmek).
 Vojtás Mátyás, főgimn. tanár, Selmechánya.
 Vuits János, földbirtokos, Zenta.
 Walla Ferenc dr., éremkereskedő, Bécs, I., Mülkerbastei 12.
 315. Walla József ifj., gyáros, Bpest, VII., Rottenbiller-utca 15. (római, magyar és erdélyi p.).
 Walla Vilma, Budapest, VII., Rottenbiller-utca 15. (római, magyar és erdélyi p.).
 Weifert Ignác, birtokos és sörfőzőtulajdonos, Pancsova (Torontál m.) (római p.).
 Weiss Berthold, udvari tanácsos, Budapest, VI., Váci-körút 27.
 320. Wersényi Róza, városi óvónő, Selmechánya.
 Wertheim Pál, bizt. főgynök, urad. bérő, Székesfehérvár (Fehér m.), Ligetsor 1. (I. Ferenc József érmei és pénzei, kiállítási érmek és zsetonok, Napoleon-érmek, papírpénzek, modern művészi érmek és plakettek).
 Woyciechowski Vilmos, a magy. leszámítoló és pénzváltó-bank tisztviselője, Budapest, IX., Fővámter 15.
 Zachar Antal ifj., székes-fővárosi pénztáros, Budapest, IX., Páva-u. 34. (ált. gyűjt.).
 Zanandrea Vilmos, cs. és kir. őrnagy, Ujvidék, 6. számú cs. és kir. gyalogezred.
 325. Zentai községi főgimnázium, Zenta (Bács-Bodrog m.) (ált. gyűjt.).
 Zilahy ev. ref. Wesselényi-kollégium, Zilah (Szilágy m.) (ált. gyűjt.).
 Zöld János, polg. isk. tanár, Nagyszombat (Pozsony m.).
 Zsoldos Benő, gimnáziumi tanár, Sárospatak (Zemplén m.).
 329. Zwack Ákos, kereskedő, Budapest, VI., Csengery-utca 80.

Inhalt.

Dr. Béla Mihálovics: Medaillen ungarischer Juristen und Staatsmänner. — Die Ungarn — so sagt man — sind ein Juristen-Nation, — so beginnt der Verfasser, — und wirklich finden wir in unserem gesellschaftlichen Leben Juristen in überwiegender Anzahl. Kein Wunder also, dass auch in der Serie der ungarischen Porträt-Medaillen jene der Juristen und Staatsmänner juristischer Provenienz reichlich vertreten sind. — Diese Serie publiziert der Verfasser hier, das Material dazu lieferte grösstenteils das ungarische Nationalmuseum. — Das häufig vorkommende Zitat: B. U. E. bezieht sich auf das Werk von Edmund Gohl: Budapest Ujabb Emlékérmei (Die neueren Medaillen von Budapest).

Stephan Kovács: Die 50jährige Jubelfeier des Siebenbürgischen Museum Vereins und seine Jubiläums-Plaque. — Verfasser erzählt sehr anregend die Geschichte des

Vereins und die harten Kämpfe, welche die Patrioten Siebenbürgens mit der damaligen absolutistischen und reaktionären Regierung um die Gründung einer nationalen literarischen und wissenschaftlichen Gesellschaft und speziell eines siebenbürgischen Museums zu kämpfen hatten. Graf Joseph Kemény vermachte seine Bibliothek im Jahre 1855 zu diesem Zwecke, Graf Emerich Mikó gab im folgenden Jahre Grund und Gebäude dazu, und nur im Jahre 1859 gelang es endlich die Approbation der Statuten des Siebenbürgischen Museum-Vereins von der Regierung zu erlangen. Seit dieser Zeit wuchs und erblühte der Verein in immer steigendem Masse. Ausser der Bibliothek wurde ein Antiquitäten- und Münzkabinet, ferner zoologische, botanische und mineralogische Sammlungen gegründet. — Den Grund der Münzen- und Medaillensammlung legte Graf Ladislaus Eszterházy im Jahre 1842, als er seine reiche Sammlung dem Museum stiftete. Zur selben Zeit schenkten Dr. Daniel Lészay und Major Ludwig Goró ihre Münzensammlungen zum selben Zwecke. Das Münzkabinet besass im Jahre 1862 über 18000 Stücke, der spätere Kustos: Universitäts-Professor Dr. Heinrich Finály vergrösserte mit hingebendem Eifer die Sammlung, doch hatte er infolge der geringen Dotation des Münzkabinetts viele Schwierigkeiten zu überwinden. Erst vor neun Jahren, nachdem der jetzige Direktor der Münzen- und Antiquitätensammlung: Universitäts-Professor Dr. Béla Pósta, die Leitung übernahm, wurde die Dotation seitens der Regierung erhöht und das Recht, von den Münzfunden auf offiziellem Wege kaufen zu können, auch dem Siebenbürgischen Museum zugesagt. — Heute besteht die Münzen- und Medaillensammlung ausser der obengenannten, 3779 Stücke zählenden Sammlung-Eszterházy, aus 30000 Stücken, zählt also insgesamt zirka 34000 Stücke. — Die Gruppe der griechischen Münzen ist schwach belegt, die reichsten Serien sind jene der ungarischen und siebenbürgischen Münzen.

Am 23. November 1909 feierte der Verein seine 50jährige Jubelfeier und zu dieser Gelegenheit schuf der siebenbürgische Künstler Georg Vastagh jun. die Jubiläums Plakette, deren Abbildung dem Texte beigegeschlossen ist. Der Avers zeigt einen weiblichen Genius, welcher den Drachen der Intrigen bereits besiegt hat, und auf das Gebäude des Museums hinweist. Auf der Kehrseite sind die Porträts der Gründer: der Grafen Joseph Kemény und Emerich Mikó zu sehen. Es wurden 2 goldene, 2 silberne und 500 Bronze-Exemplare geprägt (60 X 45 mm). Der Preis der Bronze-Plakette beträgt 10 Kronen.

Edmund Gohl: 1. Die internationale Medaillenausstellung in Brüssel. — 2. Neue ungarische Medaillen und Plakette. — **Miscellen.** — **Gabriel Ötvös:** Numismatische Literatur. — **Auktions- und Lagerkataloge.** — **Gesellschafts-Nachrichten** und Verzeichnis der Mitglieder der ung. Numismatischen Gesellschaft.

Beilage: Sammlung auf ungarische Numismatik und Münzgeschichte bezüglicher Angaben. (Von nun an wird diese Beilage jedem Hefte des Numizmatikai Közlöny regelmässig beigelegt, jede Angabe erhält fortlaufende Numerierung und eine gehörige Anzahl dieser Angaben wird einen selbständigen Band bilden, welcher mit Sach- und Personenregister versehen wird.

S o m m a i r e.

Le **dr. Béla Mihálovics:** Médaille des juristes et des hommes d'état hongrois. — **Étienne Kovács:** La fête cinquantenaire de la société muséale de Transylvanie et sa plaquette jubilaire. — **Edmond Gohl:** 1. L'exposition médaille internationale à Bruxelles. 2. Médailles et plaquettes hongroises récentes. — **Miscellanées.** — **Gabriel Ötvös:** Littérature numismatique. — **Ventes et catalogues.** — Nouvelles de la société hongroise de numismatique et liste des membres. — **Çi-joint:** Corpus des données numismatiques hongroises.

Alle Rechte vorbehalten. — Droits réservés.

A modern magyar éremművészet és művelői.

(1817—1910.)

Irta: *Dr. Siklóssy László.*

Az az élénk érdeklődés, melyet művészeink és közönségünk a modern éremművészet* iránt tanúsítanak, kell, hogy művészettörténeti irodalmunk terén is váltson ki hasonló irányú törekvéseket és mozgalmat. A közönség nemcsak gyönyörködni akar, hanem ismeretei közé rendszeresen be is akarja illeszteni azt, amiben esztétikai örömét lelte. Azonban a modern magyar éremművészet összefoglaló történetét megírni, az adott viszonyok közt, nagyon nehéz és hálátlan feladat. A 93 esztendő, melyre jelen dolgozat visszanyúlik, — 1817-től, mikor Ferenczy első érmét készítette, egészen mai napig — két főrészt öszt. ható. A multa, mely 1896-ig terjed s a jelenre 1906-tól napjainkig.

A multnak van némi irodalma, azonban még itt is nagyon sok a tennivaló. Amint látni fogjuk, vannak érmeink, sőt éremsorozataink, melyeknek szerzőit nem ismerjük. Itt még szorgos munkára van szükségünk. Stíluskritikával s egykorú levelezések, újságok felkutatásával kell az ismeretlen szerzőket kikutatnunk. Fáradtságos munka, de kulturánk érdekében való. Számos, eddig alig vagy éppen nem ismert régi magyar érem és plakett lappang még magánkézből; ezeknek föl kutatása és összeírása is mulhatlanul szükséges.

Továbbá: magyar éremművészetünk régebbi időszakának történetéből ki kell küszöbölünk a belé nem tartozó elemeket. Nem szabad azt a módszert követnünk, hogy magyar-nak tekintsük a bevándorolt művészt is, de a külföldre kiszakadt magyar embert is. Itt nem szabad formai szempontok után indulnunk. A magyarországi születés nem elégséges arra, hogy valakit a magyar művészek közé sorozzunk, épp oly kevésbé, mint az, hogyha valaki néhány évig egy magyar pénzverőben működött. Az összes szempontok szigorú mérlegelésével kell megállapítanunk, magyar művész-e valaki és határvonalat kell húznunk a magyar érmek és a csupán magyar vonatkozású érmek között. Éremművészetünk elég erős arra, hogy ne a sovínizmus, hanem az objektivitás szemüvegével tekintsünk rá.

Ami a jelent illeti, a magyar érem- és plakettművészet pár év óta erős virágzásnak indult. És a jelen mindig kalleidoszkopszerűen változó. A jelenről írt történelem mindig hiányos, kiegészítésre szoruló, rendszertelen, aminthogy nem is lehet másféle. Ugyanez áll azokra az összegezésekre nézve is, melyekben a fejezetek végén egy-egy művész munkásságát (oeuvre-jét) igyekszem összeállítani. — Ám, ha hiányosak is ezek az összeállítások, fontosságukat mind a művész, mind a gyűjtő szempontjából nem szükséges bővebben magyaráznom.

A tárgyalás módját illetőleg kétrendbeli nehézséggel is találkoztam. Nagyon csábító lett volna u. i. a modern plakettör mintájára az anyagot széles, hatásos síkokban bemutatnom, mellőznöm a jelentéktelenebb, kevésbé érdekes részeket, vagyis csupán csak a fejlődés vázolására szorítkoznom. Azonban nem ez volt a feladat, amelyre vállalkoztam. Az érmet kedvelő és gyűjtő közönség érdekében indultam ki és ha kimerítő monografiát nem is sikerült nyújtanom, legalább ráakartam mutatni minden jelenségre, amely művészeti vagy művelődéstörténeti vonatkozásánál fogva e témával kapcsolatban fontossággal bír. Természetesen olyan dolgokkal, melyeknek a művészethez vagy kulturtörténethez semmi közük sincs,

* Érem és plakett között esztétikai szempontból nincs különbség.

nem foglalkoztam. Másfelől azonban a részleteknél, így különösen egy-egy mester munkásságának összeállításánál, fájdalommal kellett mellőznöm az anyag numizmatikai leírását. Ez ugyanis csak esztendői munkája után lenne lehetséges, ha ugyan a maga teljességében egyáltalában lehetséges, amennyiben sok mű már nem hozzáférhető és így pontosan le nem írható. A numizmatikai leírást tehát mellőznöm kellett; a legfontosabb adatokat, u. m. az érmek anyagára, készítésének módjára és évére vonatkozó adatokat azonban megtalálja az olvasó.

Mindezen szempontok mérlegelésével csupán kísérletnek tekintem dolgozatomat; kísérletnek a modern magyar érmészet történetének megírására és a modern művészi magyar érem és plakett nagy nyilvántartási könyvének összeállítására. Ha valaki dolgozatom valamely hézagát kitölti, mindenesetre nagy szolgálatot tesz az ügynek, melynek én is szolgálni kívántam.

Ami munkám szerkezetét illeti, először a kezdeményezés korát tárgyalom, mely az 1849-ki szomorú esztendővel záródik le. Az 1850. év, melynél — önkényes számítással — a modern művészet kezdetét szokás számítani, nálunk természetes határu kínálkozik annál a teljes művészeti pangásnál fogva, mely az abszolutizmus éveiben nálunk beállt. Ez az idő, az utána következő kísérletezésekkel együtt, 1896-ig, az átmenet ideje, melyről a második fejezet szól. A következő fejezetben tárgyalom a tulajdonképeni modern érem- és plakettművészet megalapítását: Beck Ö. Fülöp és Telcs Ede művészetét, akik után külön-külön fejezetben szólok napjaink fiatal művészeiről. A fejezetek végén találja az olvasó egy egy művész munkásságának összeállítását.

Forrásaim tekintetében — különösen mai korunkat illetőleg — nagyrészt az adatoknak közvetlen beszerzésére voltam utalva. Felhasználtam ezenkívül Gohl Ödön dr.-nak többrendbeli cikkét és munkáját, Ráth György monografiáját az éremről, Meller Simon dr.-nak Ferenczy Istvánról írott könyvét, Elek Arthurnak a *Művészet*-ben megjelent dolgozatát, a *Numizmatikai Közlöny*-nek, a *Magyar Iparművészet*-nek és a *Művészet*-nek anyagát, valamint a budapesti művészeti kiállítások katalógusainak, ezek közt Csányi Károlynak az Éremkedvelők 1907-ki kiállításról szerkesztett katalógusa anyagát. Külön köszönettel tartozom Gohl Ödön dr. úrnak, ki a Nemzeti Múzeum éremtárát számos ízben bocsátotta szakszerű felvilágosítások kíséretében rendelkezésemre, Beck Ö. Fülöp, Rampacher Pál dr., Peregrinyi János dr. és Reisner József uraknak, kik adatokkal támogattak, végül mindazon művész uraknak, kik saját munkálkodásukat illetőleg nyújtottak nekem felvilágosítást.

I. A kezdeményezés kora.

(1817–1849.)

(Történelmi visszapillantás. — Ferenczy István. — Az Árpád-házi vezéreket és királyokat ábrázoló érmek. — Hunyadi János érmei. — Fruman A. — Rajzszerűen véssett érmek. — Idegen érmészek. — A szabadságharc hatása.)

Ismeretes a tétel, mely szerint a politikai és gazdasági viszonyok kedvező volta alapfeltétele a képzőművészetek virágzásának. Kétszeresen áll ez az éremművészetre, amelynek csak hatalmas, gazdag, megelégedett országban van termékeny talaja. Az éremművészet a dicsőség és dicsekvés számára termett művészet. A megengedett dicsekvés művészete, amelynek örül az is, aki dicsekszik, az is, aki előtt dicsekszenek. S ez a dicsekvés mindig valamely közület vezetőitől indul ki: legtöbbször a fejedelemtől, de nem egyszer az elhatalmasodott polgárságtól. Többnyire a fejedelmi udvarokat tekinthetjük az éremművészet kiindulási pontjául. Az első érmek fejedelmek arcképei, majd fejedelmek hozzátartozóinak, közelállóiinak arcképei és olyanoké, kiket a fejedelem ki akar tüntetni. A hátsó lap a fejedelem tetteit mutatja be s már alkalmat ad a művésznek, hogy fantáziáját foglalkoztassa. A személyes vonatkozás aztán lassankint megszűnik, a művész alkotása levetközi az alkalmazott művészeti jelleget és végre a művész alkalmától függetlenül, öncélképen alkot e téren is.

Ez a fejlődés rendes menete. Ott azonban, hol a fejedelem s az ország nagyjai megvonják szeretetüket az országtól, az éremművészet csak vergődve tengetheti életét. S ez az eset áll egy ideig a magyar érem- és plakettművészetre is, mindaddig, míg újabban a modern fejlődés meg nem kezdődött.

Sokat beszélünk régi magyar érmeiről. Van szép érmészeti és numizmatikai irodalmunk és vannak gyönyörű közgyűjteményeink. Ám ezek a magyar érmek vagy csak azért kapták ezt a nevet, mert Magyarországon készültek, vagy azért, mert magyar vonatkozásúak; az utóbbiak ismét kétfélek: vagy tárgyuk magyar vagy készítőjük idegenbe szakadt magyar ember.

Azt, hogy magyar éremművészetünk legyen, mint speciális magyar művészet, történelmünk sokáig nem tette lehetővé. Mátyás idejében olasz éremremek készülnek Magyarországra; később a kőművesi pénzverőben jeles német mesterek készítik munkáikat; az erdélyi fejedelmek mindent megtesznek, hogy érmeikkel is megörökítsék szerencsés vagy szerencsétlen uralmukat; Rákóczi Ferencz Varouval készített mesterműveket, külföldön pedig minden időben bukkannak fel vésnökök, kik Magyarországból szakadtak oda. Lehet, hogy ez utóbbiak magyar szívvel dolgoztak a külföldön, lehet hogy az előbb felsoroltak közt egyik-másik magyarrá lett, sőt lehet, hogy nem egy jeles érem ismeretlen szerzője magyar ember volt: a magyarság szerves munkájáról azonban nem beszélhetünk. Az okát ennek már fentebb megadtuk. Nem szabad a magyar művészeti génusz hiányára gondolnunk, mert az efféle feltevést egész művészetünk történelme megcáfolja. Az okot politikai és gazdasági állapotainkban kell keresnünk.

*

Az a kor, melyet a magyar nemzeti állam megalapozása korának szokás nevezni, a XIX. század első fele. Széchenyi István kora ez, melyet ez előző századok külső háborúival, szabadságharcaival és felekezeti csatározásaival szemben céltudó, okos törvényhozás és a gazdasági szempontok kellő mérlegelése jellemez. E korban hazánk kulturája a politikában és az irodalomban csúcsosodott ki. A képzőművészetekre, egynéhány főúron kívül, kiknek szeme a külföld felé fordult, nem gondolt senki. Nem volt közönség és nem voltak művészek. E politikailag fejlődő kor azonban mégis lehetővé tette, hogy a képzőművészetek terén is kezdeményezésekről beszélhessünk. Ami pedig a mi speciális témánkat illeti, ez a kor az, amelyben az a vérbeli magyar szobrászművész élt, kihez virágzó magyar éremművészetünk fejlődésének szálait, annyira-amennyire, visszavihetjük.

Ferenczy István 1792 február 23-án született Rimaszombatban. Apja értelmes lakatosmester volt. Fiát ugyancsak lakatosmesternek szánta, de azért a középiskolát végigjáratta vele. A fiúban azonban hamar felülkerekedik az ambíció és ismereteit gyarapítani 1814-ben Bécsbe megy, hol eleinte Turiet acélgyárosnál dolgozik, majd mint rendkívüli hallgató a bécsi képzőművészeti akadémia vésnöki iskolájába jár; itt 1817-ben egy, sajnos, elvesztett érmével, mely Solont ábrázolta díjat nyer és az iskola rendes tanítványa lesz, Fischer és Klieber mesterek vezetése alatt. Ugyancsak 1817-ben kör alakú plakettet mintáz, melynek *A béke allegóriája* címet ad. Az érem főalakja egy fiatal nő, ki kissé romantikusan helyezkedik el különböző emblémák közé, hogy a mű címének megfelelhessen. Az alak megmintázása biztoskezü szobrászra vall, az egésznek éremtechnikai megmunkálása pedig hivott medaillőrre.

Nagy kár, hogy Ferenczy nem maradt érmész. De a viszonyok, amint jeleztük, olyanok voltak, hogy Magyarországon éremszobrásznak nem lehetett jövője. Magyarországon ez időben szobrászat sem volt. Ferenczy elhatározta, hogy ő lesz az első magyar szobrász. Nagy ambícióval és lángoló hazaszeretettel fogott terve megvalósításához. Rómába ment, ahol Thorwaldsen, majd Canova műhelyében dolgozott és tanult. Az éremhez ezidőben hűtlen lett; kizárólag csak a monumentális szobrászattal foglalkozott.

Római tartózkodásának végén, 1823-ban ismét visszatér első szerelméhez és mintázza VII. Pius pápa arcképét. Érdekes munka ez az érem. Ferenczy egész életén át klasszicista volt. Mintázott meg legyen bármilyen fajmagyart, az arcot Canovától kölcsönzött római hidegség önti el. VII. Pius érmén azonban megtagadja ezt az irányt. Így látjuk, hogy az ő igazi működési tere a medália lett volna. Ime itt egy teljesen ellenkező irányú művészi nevelés dacára kitör belőle valódi egyénisége: a realista; VII. Pius arcképében meleg realisztikus arcképét kapunk. A szobrászi és éremvésnöki ismeretek, melyek ezen az érmén megnyilatkoznak, leolvastatják velünk, hogy itt egy olyan művész munkájával van dolgunk, ki belát az emberi lélek mélyére s a maga eszközeivel a látottakat kifejezésre tudja juttatni. Ferenczy ezen érmének revelációképen kellett volna hatnia önmagára és azokra, kik a művészt ismerték. Arra kellett volna szorítani a művészt, hogy e téren maradjon és alkosson hasonló mesterműveket. De nem akadt ily élesszemű műbarát, őt magát pedig elvakította a vágy, hogy megalapítsa a magyar monumentális szobrászatot. Hazajött s itt sok dicsőítésben, de még több félreértésben volt része. Elkecserevedve halt meg 1856-ban.

VII. Pius-érmén kívül még Rómában mintázott egy érmet Hunyadi János és László emlékére. Ez az érem azonban az előbbi mögött marad. Az előlapon két arc fordul egymás felé; két hideg klasszikus arc; a hátlapon egy kevésbé sikerült kompozíció. Élete végefelé néhány éremvázlatot készít, melyek mint egy tehetséges, de elkecserevedett művész időtöltése jönnek számba.

*

Ferenczy nem alapított iskolát, művészetének nem volt egyenes folytatása. Mondhatjuk ezt rá mint monumentális szobrászra, de még inkább mint érmészre; hiszen az érem utóvégre is csak epizód volt művészi pályáján és így a vajmi csekély mennyiségben elszórt mag hazánkban nem talált termékeny talajra.

Találkozunk azonban ezidőben más törekvésekkel az érmészet terén. Maradt reánk egy sorozat köralakú öntött plakett, mely Attilát, Budát, a hét vezért s az *Árpádház* fejedelmeit és királyait mutatja be mellképekben. Nincsen biztos adatunk ki és mikor készítette e plaketteket, mindazonáltal nem lehet kétség, hogy a harmincas-negyvenes évek termékei.

Korhűbb dolgot e plaketteknél nem igen lehet találni. A nemzet kulturális léte a politikában és irodalomban csúcsosodott ki. Politika és irodalom sugárzik ki e darabokból is. A régi multból akar a nemzet bizalmat meríteni és ezt a multat igyekszik minél régibbé, dicsőbbé, ragyogóbbá tenni. Attila és Buda egyenes ősei az Árpádoknak; felvonulnak a hun vezérek romantikus alakjai, utánuk magyar utódaik, végül árpádházi királyaink egytől-egyig; valamennyi kacagányos díszruhás dalia, kipödrött bajuszszal gondozott szakállal, öntudatos, de jószágos arccal, akárcsak a díszmagyarba öltözött országgyűlési követek arcképcsarnokát látnók együtt. A századeleji képes almanachok acél-metszetű alakjai ezek, kiket aztán átvesz a litografia és terjeszt egészen a hatvanas, sőt hetvenes évekig. Ne bíráljuk szobrászi szemmel e kedves, naiv műveket. Alkotójuknak vagy alkotóiknak szeme előtt — mert egy részük határozottan ügyesebb kézre vall — nem lebegett egy érmészeti iskola művészeti regulája; nem tudta, mit kell és mit lehet, mit szabad csinálni a plakett-lapon; nem eszével, de szívével dolgozott s így történik, hogy a rajzhibák, durva modellirozás, szobrászatlan beállítás dacára is találunk kedvességeket, sőt szépségeket e műveken.

E sorozattal körülbelül egyidős két másik érem, melynek mesterét szintén nem ismerjük.

Az egyik előlapján *Hunyadi Jánost* ábrázolja, páncélosan, hátlapján pedig a Hunyadi címet, mindkét lapon arhaisztikus stílusban tartott feliratokat. Ezt az érmet valószínűleg ugyanaz a hazafiúi lelkesedés sugalta alkotójának, mint az árpádházi királyok érmeit. De

technikája. A szorgalmas művész azonban, ha az érdeklődés úgy hozta magával, mégis megcsinálta több eredeti példányban ugyanazt a témát; erre mutat pl. a Döbrentey Gábor-érmén az „Érdemeit becsülői“ felírás, valamint az, hogy egyik-másiktól több példány is ismeretes.

A most tárgyalt érmek is egy irodalmi kor termékei. Kedves naiv dolgok, akárcsak az árpád-házi királyok főnnebb tárgyalt érmei. Kísérletezések, melyeket nem hivatásos művészek, nem hivatalos közönség számára készítettek. Mert a hivatalos érmeket nem magyar művészek készítették. Legalább is nem vélem a magyarsághoz számíthatóknak azt a két érmészt, kik e korban a legtöbb magyarországi megrendelést kapták.

Ezek Böhm József Dániel (1794—1865) és Wurschbauer Károly (1774—1841). Az előbbi Magyarországon született. Bécsbe került, hol előkelő pozíciót szerzett magának; mint osztrák ember élt és halt meg; az utóbbi Stájerországban született, Gyulafehérvárra került mint éremvéső, de németiségét mindvégig megtartotta. Természetes következménye volt ez akkori politikai állapotainknak. Nincs okunk tehát, hogy ehelyütt bővebben foglalkozunk velük; megfogjuk ezt tenni ott, ahol nem csakis a magyar érmészettel, hanem a magyar vonatkozású érmek szélesebb körével fogunk foglalkozni. Most még csak annyit, hogy főképp Böhm elégitette ki a tulajdonképeni Magyarországnak, Wurschbauer pedig Erdélynek hivatalos éremszükségletét.

Láttuk tehát, hogy e kornak, mely kultúra dolgában mindenesetre előbbre vitte hazánkat, megvan a nyoma az érmészetben is. Voltak magyar érmészeink és volt magyar közönség az érmek számára. És ha tervszerű fejlődést nem is állapíthatunk meg, kétségtelen, hogyha Magyarország békében haladhat tovább a megkezdett irányban: egy virágzó magyar éremművészet sem várthatott volna magára sokáig. És eljött volna ez a fejlődés és ez a virágzás a magyar talajból fakadólag. Az 1848/49-ki magyar szabadságharcnak azonban e részben is szomorú hatása volt. Az 1792-ki francia forradalmi köztársaság elhatározhatta, hogy a köztársaságot érdeklő minden öröndetes esemény emlékére érmet veret és így szolgálja a történelmet, de egyúttal a művészet fejlődését is; a mi viszonyaink között azonban ilyesmire gondolni sem lehetett. A szabadságharc ideje alatt nálunk a művészeti élet teljes pangásnak indult. Az ércnemű nem éremre, de ágyúöntésre kellett; annak a néhány éremnek, mely szabadságharcunkkal vonatkozásban külföldön készült, jelen dolgozatunkban nincs helye. (Egy részüket lásd a „Numizmatikai Közöny“ II. k., 68—70. II.)

Ferenczy István művei: Solon. 1817. A bécsi képzőművészeti akadémián díjat nyert pályamunka. (Nincsen meg.) — I. Ferenc. Ugyancsak díjat nyert pályamunka. (Kazinczy említi. Nincs meg.) — A béke allegóriája. Vert és cizellált érem. Bécs, 1817. — VII. Pius. veret. Róma, 1823. (Nemzeti Múzeum.) — Hunyadi János és László, veret. 1823. (Nemzeti Múzeum.) — Éremterv a Magyar Tudományos Akadémia felállítására. 1828. Elveszett. — Hat darab érem és domborműterv viaszvázlatban a Szépművészeti Múzeum birtokában. Rimaszombat. 1850 körül.

I. *Ismeretlen érmész művei:* Hun és magyar vezérek, valamint az árpád-házi királyok sorozata. Az itt felsorolt sorozat a Történelmi Arcképcsarnok tulajdonában: Keve. — Kadicha. — Keve. — Béla. — Buda. — Atilla. — Árpád. — Zoltán. — Toxis. — Sabolch. — Gyula. — Kund. — Lehel. — Verbulch. — Eurs. — Phalitzein (így!). — Geisa. — Szt. István. — Péter. — Aba-Sámuel. — I. András. — I. Béla. — Salamon. — I. Géza. — I. László. — Kálmán. — II. István. — II. Béla. — II. Geisa. — III. István. — II. László. — IV. István. — III. Béla. — Imre. — III. László. — II. András. — IV. Béla. — V. István. — IV. László. — III. András.

Ugyanezen mestertől: Tamerlan. — Pálffy Miklós gr. — Thurzó György (?). — Zsámboki (Sambucus) János (?).

II. *Ismeretlen érmész művei:* Hunyadi János (cizellált öntvény). — I. Mária (cizellált öntvény).

III. *Ismeretlen érmész művei*: Báthori Zsigmond (öntvény).

IV. *Ismeretlen érmész művei*: Hunyadi László (öntvény).

Fruman A. műve: Bezerédi Ignác (öntvény).

V. *Ismeretlen érmész művei* (rajzszerűen vésett érmek, ezüstözött rézalapon):

1. A Történelmi Arcképcsarnok gyűjteményében: Balambér. — Chan. — Álmos. — Szent István. — Gizella királyné. — I. Géza. — I. László. — Imre. — Kálmán. — II. András. — IV. Béla. — V. István. — IV. László. — III. András anyja. — Vencel. — Ottó. — Róbert Károly. — Nagy Lajos. — I. Mária. — Kis Károly. — Zsigmond. — Albert. — V. László. — I. Ulászló. — I. Mátyás. — II. Ulászló. — II. Lajos. — Weselényi Miklós. — Beöthy Jenő. — Bezerédi István. — Kopácsy József. — Dezsewffi Aurél. — Szerencsy István. — Palóczy László. — Teleki László. — Aulich Lajos. — Bem József. — Gróf Dembinszki Henrik. — Görgei Arthur. — Guyon Richárd. — 1849 április 14-ike emlékére. — Klapka György (két változatban). — Bonyhádi Perczel Móric. — Batthyányi Kázmér. — Deák Ferenc. — Klauzál Gábor. — Batthyányi Lajos. — Eötvös József. — Zsedényi Ede. — Kisfaludy Károly. — Csokonai Vitéz Mihály. — Kölcsey Ferenc. — Döbrentei Gábor. — Vörösmarti Mihály. — Petőfi Sándor.

2. A Nemzeti Múzeumban (a fentiek egy részén kívül): gr. Széchényi István.

II. Az átmenet ideje (1850—1896).

(Művészeti pangás a szabadságharc után. — A kiegyezés gazdasági fellendüléssel jár. — Bécs monopoliuma 1880-ig. — Kugler Ferenc. — Körmöczbányai érmészek. — Lóránfi Antal. — Szárnovszky Ferenc s a francia hatás kezdete.)

Az 1850-ik évet szokták megjelölni a modern művészet kezdetétől. 1850-ig uralkodnak a történelmi stílusok, 1850 után kezd megszületni az, amit — még jóformán nem tudjuk, milyen fogalmi tartalommal — modern stílusnak szokás nevezni. 1850-ig antik tárgyokról beszélünk, 1850 után modernekről.

Mint minden időhatármegvonásban, úgy ebben is nagy az ösztönesség hiánya, hogy ne mondjuk: ez is nagyon híján van a tökéletességnek. Hamar lehet találni kivételeket, amelyek nem megerősíteni, de felborítani látszanak a szabályt. Am czélszerűségi okokból elfogadható ez a dátum. Sőt nekünk kiváltképen alkalmas, hogy határvonalul használjuk. Nem, mintha 1850 után nálunk csakugyan egy modern értelemben vett éremművészet kezdődött volna, hanem éppen ellenkező okból.

Az 1849. évi szabadságharc leverése ugyanis elemi erővel hatott ki a művészetekre; ha ugyan Magyarországon akkortájtban ilyesmiről szó lehetett. A szabadságharc előtti magyar életben, mely Széchényi hatása alatt állott, mégis láttunk erre vonatkozó törekvéseket. A szabadságharc letörésével mindennek vége. A nemzet a sötét elkeseredés napjait élte és nem gondolt a művészettel; a vér- és pénzveszteség, melyet a szabadságharc okozott, oly óriási volt, hogy a magyar ember lelke semmi másra nem vágyott, mint a csendes magabazárkózásra — Nagyjaink elbujdostak; az abszolutizmus üldözött minden olyan törekvést, melyben a nemzeti élet fölpezsdülését gyaníthatta. Ki számára és ki által készültek volna ily időben érmek és plakettek? Még ha olyan nagy esemény történik is, mint a szent koronának Orsovánál történt feltalálása, ez is csak egy művészi szempontból teljesen értéktelen veret készíttetésére ad alkalmat.

Ez a nagy csend tehát mint természetes időhatár kínálkozik. Jó évtizedig a teljes terméketlenség korát éljük. A hatvanas években fellélegzik a nemzet. Megkezdődnek a tárgyalások öfelségével és jön az ú. n. magyar világ. Irodalmunk nekilendül, megkezdődik az irodalmi ízű történelmi festészet kora, ám az éremművészetre még nem kerül a sor. Meg kell elégednünk azzal, hogy megállapítsuk, hogy lassan-lassan ismét kezdenek érmek készülni Magyarországon számára is.

Sőt volt ez időben egy magyar szobrász, ki foglalkozott plakettszerű munkákkal. Ez a művész *Kugler Ferenc* (1836—1875) volt, ki a monumentális szobrászat terén szép műveket alkotott. Minket azonban e helyütt csak az a plakettje érdekel, melyet 1869-ben dr. Siklóssy Gyuláról, a jeles magyar szemésről készített. Kugler e művében a klasszicizmus felé hajlik, de elkerüli az ezzel járó merevséget és helyesen figyeli meg a formákat. Alkotott-e több hasonló művet, nem tudom, de nagyon valószínű. Mindenesetre nagy kár, hogy a megrendelők figyelme nem fordult jobban feléje.

Azt a csekély közönséget ugyanis, mely a hatvanas években kezdődő, úgynevezett magyar világgal és az 1867-iki gazdasági fellendüléssel kapcsolatban az érem számára is jutott, teljesen Bécs monopolizálta. Bécs szerepe a magyar vonatkozású érmek terén, amint említettük, külön lapra tartozik s e témával alább még behatóbban fogunk foglalkozni.

A már említett *Böhm József Dániel* tanítványai: Radnitzky Károlylyal (1818—1901), valamint Scharff Antallal főképvisezője azoknak a bécsi művészeknek, kik Magyarország számára érmeket szállítanak. Hozzájuk csatlakozik Schwartz István (sz. 1851), ki hasonlóképen mint Böhm, magyar származású. Az utóbb említett művészek még a nem régmúltban is kaptak magyarországi megrendeléseket.

A bécsi hatás ezenkívül abban is állott, hogy míg a magyar plakett szerves fejlődése meg nem indult, néhány érmészünk e bécsi művészek hatása alatt szolgált hivatásának. Két derék körmöczbányai vésnökünkre, Gerl Károlyra és Reisner Józsefre célozok itten, kiknek működése a nyolcvanas években kezdődik és tart egészen napjainkig.*

E körmöczbányai medaillőrök elszigetelten álnak a magyar érem történetében. Hivatásuk a körmöczbányai pénzverő-intézet szükségletének kielégítése lévén, csak természetes, hogy követték e pénzverő-intézet hagyományait, melyek viszont nagyon szorosan a bécsi hagyományokhoz kapcsolódtak. — Ők Radnitzky tanítványai és hatása alól alig tudnak szabadulni.

Gerl Gároly (1858—1907) működését inkább a pályája iránti szeretet, mint a nagy sikerek jellemezték. A bécsi képzőművészeti akadémián Radnitzky tanítványa s mint ilyen 1876-ban egy pályamunkájával megnyeri a Füger-aranyérmet. Nemsokára Körmöczbányára kerül. Első nyilvános érmészeti munkáját 1880-ban a budapesti tudomány-egyetemen százéves jubileumára készítette. Jobb ennél édesanyjának arcképe, majd szüleinek páros képe, bár ez utóbbi túlságosan kemény. Általában, ha egy témához nagy szeretet fűzi, felszabadul a sablontól, melyet egyéb munkáin érzünk; a túlságos kemény kezelés azonban nem egyszer rontja esztétikai élvezetünket. Későbbi munkái váltakozó értékűek. Mutkoroff Száva arcképe 1893-ból és Láng Lajosé 1897-ből a sikerültebbek közé tartoznak. Művészete élete utolsó éveiben is fejlődött. Legjobb műve, önarcképe, 1905-ből való. Kevésbé sikerültek azok a munkái, melyeknél a megrendelők kívánságára mindenféle részletet összehalmozott és sajnálatos eltévelyedései azok az érmek, ahol a tájképi perspektíva problémáival igyekezik megbirkózni.

Gerl Károly idegen földről szakadt ugyan hozzánk, de nagy szeretettel csüggött új hazáján. Szűkebb pátriáját meg éppenséggel szívén hordozta: minden alkalmat megragadott, hogy Körmöczbányát érmeken örökítse meg. Hasonlóképen magyarrá lett a magyar földön *Reisner József*, ki tartalmasabb és tanulékonyabb művészi tehetség, mint Gerl Károly. Reisner 1859-ben született Bécsben és 1875—1880-ig Radnitzky tanítványa, majd segédje volt. 1887-ben Bécsből Londonba megy, hol mint Wyon Allan udvari vésnök segédje dolgozik. Itt önállóan is mintáz érmeket, melyek azonban gazdájának nevét viselik. 1892-ben lép a körmöczbányai állami pénzverő-intézet szolgálatába. Az általa véssett, majd mintázott érmek arról tanuskodnak, hogy Reisner igen tanulékony éremművész, ki igye-

* Gerl és Reisner mellett megemlítiük *Mayer Elek* (sz. 1840) körmöczbányai fővésnököt, ki azonban néhány éremhátlap vésésén kívül, melyeket nem szignált, olynemű munkával, melyet a művészi medaillisztika körébe lehetne vonni, nem foglalkozott; továbbá a Radnitzky-tanítvány *Exner Károlyt*, ki mint vésnök Budapesten működik; különösen sok sport és egyesületi érmet véssett.

kezdi meg, majd a nyolcvanas évek végén Párisban dolgozik, honnan 1890-ben Londonba megy. Ezután még Olaszországban folytat tanulmányokat, majd hazajön, hogy 1893-ban ismét Párisba menjen, hol hosszabb ideig tartózkodik. 1898-ban leplezik le főművét, Garay János szobrát Szekszárdon. A tíz szobor megrendelésénél neki jut Pálffy János szobrának elkészítése; e munkája közben azonban erőt vesz rajta súlyos idegbaja, műve mintáját megsemmisíti, ő maga pedig önkézével vet véget életének.

Szárnovszkynak, mint plakett-művésznek életében az 1893-as esztendő a fordulópont. Szárnovszky addig is szeretettel gondol a plakettre. Első párisi útján, úgy látszik, nem foglalkozott vele, itthon azonban folyton kísértik a plakettművészet problémái. Első műve, egy Petőfi-plakett mely a nyolcvanas évek legvégén készülhetett; ezt nem nevezhetjük másnak, mint gyöngye kísérletnek. Úgy látszik, főképen csak a négyszögletes forma csábította, hogy ezt az igénytelen, jellemző erő nélküli fejet belemintázza. Viszont azt is kiolvasható véleményem e munkájából, hogy Szárnovszky, kinek már ismernie kellett Ponscarne és tanítványainak műveit, talán félt, hogy beleesik e nagy szellemek bűvös körébe és inkább igyekezett, bármilyen ingatagon, de a saját lábán elindulni. És csakugyan következő művein már megállapíthatunk valami tervszerűséget a stíluskeresésben.

Igazán csekélyszámú munka az, amelyből ítélünk kell, de azért — bármennyire kísérletjellegűek is — mindegyiken megérzik valami egyéni vonás. Idesorozható első munkája: Kacs Kovács Zoltánné, született Siklóssy Irma arcképe. A kisméretű, öntésre szánt érmet igen finoman mintázza meg, úgy hogy szinte hajlandók volnánk benne redukciót sejteni; a beállítás meglepően bátor és feledtetni a formáknak kevésbé szobrászias voltát. Az érem hátlapjával, — megjegyzendő, hogy az előlap és a hátlap csak külön-külön került öntés alá — címet és évszámot mintáz s ezt az arhaisztikus elemet igazán bájosan, puhán kezeli. Mintha az arhaisztikus elemet nem vélné kihagyhatónak a magyar éremből! Ebbe kapaszkodik be a francia plakett hódító árja elől. 1892-ben ugyanis megnyeri azt a pályázatot, melyet az Iparművészeti Társulat egy Szent László-éremre hirdetett. Az ő Szent László éremét teljesen arhaisztikus felfogás lengi át; e finoman mintázott éremnek előlapja a sikerültebb része, a hol Szent Lászlónak ismeretes hermaját vette alapul; a hátlap kompozíciója már hagy fenn kívánni valót; kár, hogy a betűkkel nem sokat törődött, pedig, hogy a betűkkel elérhető dekoratív hatás iránt megvolt a kellő érzéke, azt előbb tárgyalt címeres érmén megmutatta. — Itt említjük meg, hogy e Szent László érem pályázaton a második díjat *Damkó József* szobrászművész nyerte sokatigérő munkájával; Damkó ezenkívül még csak egy érmet mintázott, a Magyarországi Tornaegyletek Szövetségének érmét. — Befejezi Szárnovszky e ciklusbeli munkásságát az az érem, melyet ő Felsége koronázási jubileumának huszonöt éves évfordulójára készített. Itt is már további fejlődést látunk. Az ügyes elrendezés bizonyos monumentálisitást kölcsönöz az éremnek, a formák pedig már jobban elárulják a szobrászt, mint eddigi művein.

E művek azonban, bármily tehetséges művészről tegyenek is tanúságot, csak kísérletek; kiforrott művészetről itt még nem lehet beszélni. A plakettművészet különben sem az a művészet, melyet valaki csakis önmagából építhet ki. Különösen nem volt ez lehetséges 1890 táján, mikor a franciáknál már egy nagytehetségű, rutinizott szobrászgárda a technika vívmányainak segítségével a raffináltságig finom plakettművészet termékeivel kábitotta el a világot.

A francia plakettnek ezt a renaissance-át nem lehetett ignorálni. A kicsinyítő (redukciós) eljárás lehetővé tette, hogy a mintázásnál egyenesen a szobrászi elemek lépjenek előtérbe. A franciák emellett nem felejtették el, hogy a plakettművészet speciális studium és az anyagnak, a rendelkezésre álló eszközöknek s a megoldható problémáknak beható tanulmányozása után juttatták el e művészeti ágat arra a magas fokra, amelyen már az időben is állott. Éremmel, plakettel foglalkozni és a franciákkal nem törődni: lehetetlen volt. Szárnovszky érdeme volt, hogy ezt elsőnek látta be. Nem jelentette ez még egyénisége feláldozását, csak tanulást, e szónak a művészetben megengedett értelmében,

szemben az utánzással. Ezen az iskolán — amint látni fogjuk — átmentek későbbi igen jeles művészeink is, anélkül, hogy ez egyéniségüknek ártott volna. Viszont természetes, hogy a tanulás éppen első idejében kíván legtöbb áldozatot a művésztől, egyéniségének rovására. Így volt Szárnovszkyval is. 1893-ban az állam támogatásával ismét Párisba megy, hogy most már kifejezetten az érem- és plakett-művészetnek szentelje magát. Nagy fogékonysággal szívja magába a francia plakett parfümös levegőjét. Teljesen szakít előbbi kísérleteinek irányával: az elrészletezett felszín széles síkok váltják fel, a jól felismert formákon arhaizáló törekvéseknek semmi nyomuk immár s a kompozíció tekintetében is már egy francia routinier biztonságával lép meg.

Sajnos, csak egy-két érem és egy terv maradt ránk Szárnovszky ezen idejéből. Ezek között az Iparművészeti Múzeum állami nagy érme a legjobb. Ez Szárnovszky legkiforrottabb munkája. Ha valamit nélkülözünk benne, úgy talán azt, hogy a művész itt mindenképen kifogástalan munkát akart nyújtani. Egyénisége látta kárát. Ez volt utolsó minket érdeklő műve. Ha módja van tovább foglalkozni a plakettel, nem kétséges, hogy individualitását is kellőképpen érvényre tudja juttatni s így mindenképen értékes műveket alkot. Ám Szárnovszky pályájának ismertetésénél nemcsak ezen kell sajnálkoznunk, hanem főképen azon, hogy ő, ki már ennyire belelátott a plakettművészet titkaiba, aki elsőnek látta be azt, hogy a francia plakett-renaissance vívmányait nem szabad mellőznünk, nem tudott a művészek közt munkatársat vagy tanítványt keresni, a közönségben pedig nem tudta az érdeklődést felkelteni. Így történik azután, hogy vele még mindig nem jutottunk el a modern magyar plakett szerves fejlődéséhez; ő maga senkinek sem adja át a mintázó fát, ellenben az időben tőle függetlenül már szorgalmasan dolgozik egy fiatal magyar művész; hogy a modern értelemben vett magyar plakettet megteremtse. És ez — amint látni fogjuk — sikerül is neki. E fiatal művész Beck Ö. Fülöp.

Kugler Ferenc műve: Dr. Siklóssy Gyula arcképe Kerek plakett. Gipsz. 1869. (Később öntötték bronzba.)

Gerl Károly művei: Victoria, tanulmány. Bécs, 1876. — Orpheus, Füger-aranyérmet nyert pályamunka, 1876. Bécs. — Meine erste Kopfgravur, 1877. — Szent György-érem, 1878. — Női mellkép, tanulmány. 1879. — A tudományegyetem jubileumára készült érem, veret. 1880. — Vas megyei gazdasági egyesület érme, veret. 1880. — Munkácsy Mihály, 1882. — Országos vadászegylet érme, veret. 1883. — Agancskiállítás érme, veret. 1883. — Alsófehérmegyei gazdasági egyesület érme. — Magyaróvári Kazinczi-kör érme, veret. 1884. — Simor kápolna érme, veret. 1884. — Székely Aranka. 1885. — Trefort Ágoston, veret. 1886. — Szentiványi Márton, veret. 1886. — A művész anyja. (Gerl Zsófia.) — A művész szüleinek páros arcképe, veret. 1888. — Latzkó Lajos, öntvény. — Liszt Ferenc — Lotz Károly, öntvény. — Dr. Kubacska Hugó, öntvény, 1890. — Komáromi ipari és gazdasági kiállítás. Veret. 1891. — Tanulmány az előbbi előlapjához. 1891. — Stegner család (?) érme, veret. — Temesvármegyei gazdasági egyesület érme, veret. (Két nagyság.) — Jókai Mór, veret. 1893. — A magyar ötkoronás ezüstpénzek hátulapjának tervezete (gipsz). — Mutkorofti Száva, 1893. — Wekerle Sándor, veret. 1894. — A kassai tanulók tornaversenyének érme, veret, 1894. — Belházi N. János, veret. 1895. — Sarah Bernhardt, 1895. — Bányászfiú, 1895. — A millenniumi kiállítás érmeinek pályázata. (Nyolc modell.) 1895. — Millenniumi Szent-György-tallér, 1896. Veret. — I. Ferdinánd-tallér (millenniumi érem). Veret. — Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület eke-dinánd-tallér (millenniumi érem). Veret. — Az országos Magyar Gazdasági Egyesület eke-dinánd-tallér (millenniumi érem). Veret. — Öfelsége arcképe a kiváló érdemek jutalmazására szánt versenyének érme. Öntvény. — Ófelsége arcképe a kiváló érdemek jutalmazására szánt versenyének érme. Öntvény. — Láng Lajos, öntállami éremre, 1896. — A magyaróvári gazdasági egyesület érme. — Lukács László-vény, 1897. — Körmöczi főreáliskola tornaversenyének érme, veret. — Lukács László-érem, veret. 1897. — Érem I. Ferenc József 50 éves császári uralkodásának emlékére. 1898. — Reisner József, öntvény. — Lubich József. — Rechnitz Bernát. — A magyar kir. bányászati és erdészeti akadémia érme, veret. — Hungária-plakett. — Munkácsy Mihály, plakett-minta, 1900. — A selmeczi atlétikai klub érme. Veret. — A Numizmatikai

Társulat tagsági érme, veret. 1901. — Lukács László körmőczi diszpolgárságának emlékére, 1901. Öntvény. — Körmőcbányai emlék. (Két különböző példány.) Veret. — Emlék a körmőcbányai pénzverőből. (Két különböző példány.) Veret. — Budapesti magyar amatőr-fotográfiai kiállítás érme. — A körmőczi pénzverők személyzetének zászlóavatási ünnepére. Alumínium veret. — Önarckép, 1905. Öntvény. — Újévi kártya Foest részére. Veret. — Pipázó, tanulmány. — Bányászok, tanulmány. — Ivó (Munkácsy Mihály után.) 1906. — Kosok. (Pállik Béla után.) 1906 — Szarvasbögés. Tanulmány. — Gyermekek. Veret. — Körmőcbánya főtere. 1907. Vázlat.

Gerl Károly és Reisner József közös művei: Ferenc József. (Az ezredéves kiállítás körül szerzett kiváló érdemek jutalmául.) 1896. Veret. — A Körmőczi Nándor-altáró. Emlékplakett, veret. 1899. — Rimély Károly-érem, veret. 1904.

Reisner József művei: Gyermekek, színes viasz, 1884. — Pénzverdei kiállítás emlékére ma millenniumi kiállításon veret. 1896. — Teleki Géza gf. érem, veret. 1898. — Graenzenstein Béla plakett, veret. 1902. — Edward VII. király, öntvény. 1901. — Pénzverdei látogatási érem, veret. 1906. — Reitzner Miksa plakett, veret. 1907. — Farbak István érem, veret. 1909. — Ferdinánd I. bolgár király, galvano 1909.

Klein Ármin műve: Erzsébet királyné. (Érem.) Öntvény. 1879.

Loránfi Antal művei: Lotz Károly érme, viasz. 1884. — Tisza Kálmán, veret. Veste Gerl Károly; hátlapját veste Mayer Elek. 1885. — Gönczy-érem, viasz. — Férfiarckép, viasz. — A katolikus legényegylet jubileumi érme, veret. — Gróf Széchényi István, öntvény. 1897. — Payr Ede, galvano (plakett). 1903. — Hilibi Haller József, veret. 1906.

Damkó József művei: Szent-László-érem pályaterve, 1891, — Magyarországi Tornaegyletek Szövetségének érme, veret.

Szárnovszky Ferenc művei: Petőfi Sándor (plakett). Öntvény. — Benczur Gyula, öntvény. — Bihari Sándor, öntvény. — Hubay Jenő, öntvény. — Kacs Kovics Zoltánné sz. Siklóssy Irma, öntvény. 1891. — Emlékérem e felirással: 1891 január 27 ik emlékére. Öntvény. 1891. — Szent-László-érem. Veret. 1892. — Ferenc József. Koronázási jubileumi érem. Öntvény. 1892. — Wesselényi Miklós. (A Wesselényi vívó-klub érme.) Veret. — Az egészségügyi és demográfiai kongresszus érme. Veret. 1894. — Az Iparművészeti Múzeum állami nagy érme, veret. 1896. — Tervezet az előbbihez. Vázlat. 1896.

III. A modern magyar plakett megalapítása.

(Beck Ö. Fülöp, Telcs Ede és tanítványai.)

Beck Ö. Fülöp 1873-ban született. Művészi nevelésének Á-B-C-jét a budapesti iparművészeti iskolában nyerte, hol Loránfi Antal volt mestere. Beck iparművésznek készült és már mint ilyen a kisplasztikai feladatok érdekelték elsősorban.

Budapest a fiatal Becket misem hajthatta a plakettművészet felé. Nem voltak érmek és nem voltak érem iránt érdeklődők. Így történt aztán, hogy a fiatal művésznek Velenczében, majd Bécsben kellett a modern érem első példányait meglátnia. Bécsben 1893-ban, tehát husz éves korában járt. Az itt látottak inspiráltak első e nemű művére édes anyja arcképének megmintázására. Úgy látszik ekkortájt már föltett szándéka volt, hogy mint plakettör szolgálja a művészetet. Ily hajlammal ment Beck 1894-ben Párisba, hol az École des beaux Arts-ban, az éremszobrászati tanfolyamon a nagy Ponscarne-nak tanítványa lett. Sajnos, nem sokáig maradhatott Párisban, de e csekély idő alatt is tele tudóval szívtá magába a modern francia éremművészet üde levegőjét.

Hazajövéen, a legnagyobb ambícióval folytatta tanulmányait és fogott egyszersmind munkába. Mert ambíciójának kielégítésére mindjárt alkalom is kínálkozott. 1896-ban a magyar nemzet gyönyörű kiállítás keretében ünnepelte meg ezeréves fennállását. Ez

alkalomra Beck a kormánytól — még Párisban készült pályatervei alapján — egy emlék-pénznek, az úgynevezet milleniumi koronának és három kiállítási díjéremnek megmintázására kapott megbízást. Becsülettel oldotta meg e feladatokat. Ha valamikor Franciaország mintájára igazán művészi pénzünk lesz, Beck milleniumi koronáját mindenesetre egy lépésnek fogjuk tekinteni e cél elérése felé. A díjérmekben már merészen nyúl a legnehezebb problémák után. Magyarországot pl. az egyiken ifjú nőben személyesíti meg, ki koronával fején, fáklyatartó génusz vezetésével egy hármast fogatott hajt. Beck e művén már helyesen ismeri fel a formáit, amelyeket lágyan és laposan kezel. Ha a kompozíció hagy is fenn kívánni valót s ha itt még nem is nyilatkozik meg Beck későbbi művészi egyénisége, el kell ismernünk, hogy e korai munka is mindjárt egy harmonikus művész-lelek megnyilatkozása.

S az elismerés nem is maradt el; néhány további munkája, melyben nyilvánvaló volt folytonos haladása, megalapították Becknek, mint plakettőrnek hírnevét. Azonban a siker nem kapta el, szakított avval a patetikus stílussal, melyet első megrendeléseinek természetére ráerőszakolt s a legszorgalmasabb autodidaxis útján jutott el mai kiforrott stílusához.

E tanulmányait nemcsak Budapesten folytatta. A milleniumi esztendő után csakhamar Münchenbe megy, hol sok jeles művésszel érintkezik s ezt nem mulasztja el hasznára fordítani. Innen Frankfurtba, majd Hanauba megy, hol ezüstárú-gyárosoknak készít plakett-féle munkákat iparművészeti célokra. 1898-ban véglegesen hazajön és eleinte megosztja tevékenységét a plakett és az iparművészet között, de iparművészeti munkáin is megérzik, mint vonzolta Becket tehetsége és hajlandósága kezdettől fogva a plakettművészet felé. Ha azt nézzük, hogy egy vázára hogyan rakja fel a díszítő domború ékítményt, ha hamutálcainak stilizált virágait nézzük, ha észrevevessük, mint lopja a tálca fenekére egy kalotaszegi menyecske fejét: mindjárt az az érzésünk, hogy egy plakettművész foglalkozik iparművészeti tevékenységgel.

Később elkedvetlenedik az iparművésszettől. Több ízben jár lent Olaszországban, majd 1909-ben ismét hosszú időt tölt Münchenben. Ezen útjainak hatását mind megérezzük művén. Mert Beck nemcsak nagytehetségű, de végtelen lelkiismeretes művész is. Jól tudja, hogy nem az a plakettőr, ki elsajátítja a modern plakettművészet külsőségeit és megelégszik avval, ha úgy-ahogy viasszal felrakván a formákat, a többit a redukciós eljárásra, a verő intézetre és a behízelt patinára bízza. Az igazi plakettőrnek szobrásznak és vésnöknek kell lennie egyaránt. Ismernie kell nemcsak művészetének, de mesterségének minden titkát. Mint szobrász tudjon mintázni, de tudjon faragni is; mint vésnök ismerkedjék meg az anyagnak, a kő s az érc minden fájának titkaival; ne tekintse a mintázással befejezettnek művét; a gipszmintán még felismerhet egyes eddig észre nem vett hibákat s a verőtőkét sem szabad szentírásaként kezelnie; ha a művész vésni is tud, ez sem lesz akadály számára.

Igy dolgozik Beck. Ami művészetét magát illeti, Beck éremszobrász a szó legjobb értelmében. Teljesen tisztában van az eszközökkel, melyek rendelkezésére állanak; tudja, melyek a célok, melyeket elérnie lehet; nem válik soha túlságosan festőivé, amire pedig annyi, szerintünk éppen nem helyeselhető példa van. Egyetlen műve van, Korányi Frigyes érmének hátlapja, ahol a festőiség felé hajló kompozíciót találunk. Ez a plakett Beck javakorának elejéről, 1901-ből való. De ez elszigetelt jelenség művészetében. Mint éremszobrász megmarad az érem és plakett által eléje szabott határok közt s az a körülmény, hogy a monumentális szobrászattal is kezd foglalkozni, nem csábítja az ellenkező végletbe. Petőfi-plakettjén megmutatja, mily monumentális hatást tud elérni, mennyi erőt és mozgást tud beszorítani a plakett kis felületére, ám további műveit egytől-egyig bizonyos érett, előkelő nyugalom jellemzi. A kompozícióban mindig gondos s a rendelkezésére álló tért mesteri módon használja ki. A formák felismerésében nem téved, anatómiája biztos és alakjait kitűnő művészi érzékkel állítja be. A plakett további felületét nem oldja fel oly részletekre, melyek perspektivikus zsonglőr-mutatványokra emlékeztetnek, hanem a háttér

kitöltését dekoratív érzékére bízta. A betűk felrakása pl. nem ballaszt neki, hanem további eszköz az artisztikus hatás fokozására.

Emellett Beck igazi magyar művész. Magyar témák izgatják őt első sorban. II. Rákóczi Ferenc arcképét többször is megmintázza. Az egyik egy példásan sikerült en face plakett. Hasonló szeretettel mélyed el Petőfi tanulmányozásában.¹ Magyarországi Szent Erzsébetről egy bájos női fejecske alakjában szintén plakettet mintáz. A magyar Nemzeti Múzeum százéves jubileumának emlékére két plakettje van.

Külön említjük meg Gyulai-plakettjét, melyet 1906-ban készített Gyulai Pál 80-ik születése napjára. Beck szakított a sablonnal és nem arcképes plakettet nyújt, hanem Gyulai egy költeményét ragadja meg s azt illusztrálja; de nem a szónak már-már gyűlöletes, hogy úgy mondjuk, cinkografikus értelmében; Beck a szó nemes értelmében illusztrál itt: a költeményt újra megkölti, de a saját anyagában, a plakett négyszögletű bronz alapján. A művész azt a momentumot ragadja meg, amikor az anya megjelenik három kis árvájának. Az anya alakjára, mint akin a kompozíció súlypontja nyugszik, hatalmas vertikális hívja a fej figyelmet, mely azonban érvényesülni engedi a fej fenkölt-fájdalmas tartásában s a kezek finoman differenciált mozdulatban rejlő szép motívumokat. E mozdulatokat horizontális vonalak viszik tovább a három gyermeknek bájosan felépített csoportja felé. A kompozíciót jobbról egy szekrény puszta fala zárja le s a tér érzetét kelti bennünk; ez szükségszerű kiegészülése az anya elsuhanó, szellemszerű mozdulatának és ellensúlyozása, de egyszersmind kiemelése a lap bal sarkában levő főalaknak. A háttér nyugodt, dekoratív előadása igen sikerült és perspektívát teremt anélkül, hogy ez a plakettszerűség rovására menne.

Ezen időből való munkája Becknek Balassa Jánosnak, a híres magyar orvosprofessornak arcképe. E műve egyszerűségében is monumentális hatásával s a mintázásnak bravúrosan lapos kezelésével Beck legjobb művei közt foglal helyet. Későbbi időből való arcképplakettjei közül Tisza István gr. karakterisztikus fejét említjük meg. (1907.) E művek Beck jelenlegi javakorából valók.

Ezekhez járul egyik legújabb műve, a Mikes Kelemen emlékére mintázott plakett. (1909.). A műnek ismét kompozíciója érdemel különös figyelmet. Az absztrakt művészi probléma a következő volt: ülve író alak elhelyezése a körben a tér lehető legnagyobb kihasználásával. A bemutatott ábra mutatja, mennyire sikerült a probléma megoldása. Kissé meggömbülve ül a kuruc vitéz asztalánál; merész rövidülésben bemutatott széles váll s az oldalán szerényen jelzett kard elárulják, hogy nemcsak a toll-, de a kardforgatás is a mestersége. Fejének tartása mintegy párhuzamos görbülő hátával s e két motívummal, melyet a többi ellenkező irányú vonalak még jobban kiemelnek, végtelen melankólia és egyszersmind nyugalom költözik a kompozícióba.

E példák eléggé jellemzik Beck sokoldalú, komoly művészetét. De Beck érdemeinek méltánylásánál nem szabad felejtenuünk, hogy ő volt az, aki plakettművészetünk öröktűzét nem engedte kialudni. Amint láttuk, 1896 után Szárnovszky már nem törődött a plakettel s ha ezidőtájt Beck nem szenteli magát jóformán kizárólag e művészetnek, nagyon valószínű, hogy esztendőkre estünk volna vissza és kénytelenek lettünk volna ismét minden alkalommal Bécshez fordulni segítségért. Hogy ez nem így történt, az Becken kívül egy másik nagytehetségű magyar szobrász érdeme: Telcs Edéé. Beck csendes, műtermébe zárkózó ember. Munkásságának mégis megvolt a propagatív hatása is. De ideális segítő-társa volt ebben a mozgékony Telcs Ede, kiben a plakettművészet nemcsak jeles művelőt, de ügyes, mozgékony apostolt is nyert.

Telcs Ede 1872-ben Baján született. 1887-ben Budapestre kerül, hol egyideig Vasadi

¹ Petőfiről — 1905-ben készült Petőfi-plakettjével egyidejűleg s evvel egyező felfogásban — mellszobrot is mintáz; ez Beck első monumentális műve, melyet 1908-tól kezdődőleg több síremlék terve, valamint maga faragta márvány- és kőszobra követ.

Ferenc szobrászati iskoláját látogatja. 1888-ban fölveszik a bécsi képzőművészeti akadémiára, hol négy évig Hellmer, három évig Zumbusch vezetése mellett tanul. Az akadémia elvégzése után szolgálja le egyéves önkéntesi esztendőjét, majd egy évig Zala György műtermében, azután pedig önállóan dolgozik. Telcs nem szentelte magát kezdettől fogva úgy a plakettnek, mint Beck. Monumentális szobrásznak készült s amikor egy csomó monumentális és kisplasztikai művel már megalapította hírnevét, akkor kezdett el plakett-mintázással is foglalkozni és méltán vívott ki magának e téren is közelismerést.

Telcsnek ez a tevékenysége 1903-tól datálódik. Ezidőponttól kezdve sűrűn találkozunk a Telcs-plakettekkel. Ám ezt megelőzőleg is van Telcsnek néhány érdekes munkája. Így például 1896-ban, amely esztendő mint Szárnovszky és Beck műveinek éve, a legnevezetesebb esztendő a magyar plakettművészet történetében, megmintázza Benedikt Móric, majd a rákövetkező esztendőben Gruber József dr. magyar származású bécsi orvosok mellképeit. Mindkettő teljes szigorúsággal, biztos kézzel és erős realizmussal megmintázott képmás és elárulja alkotójuk hivatását. E két plakettnek különben érdekes története van. A betűket ugyanis Staniek Eduárd bécsi származású érmész írta, ki később Frankfurtban tanár lett. Staniek a Benedikt-plakettet saját neve alatt ki is állította az ottani műcsarnokban, honnan azokat Telcs tiltakozására eltávolították. A lapok ekkor hasábos cikkekben tárgyalták a dolgot, mégis mindkét érem Staniek neve alatt, mint osztrák munka szerepel és külföldi szakmunkák is (pl. Chauffepié) mint ilyent említik.

Telcs az 1896/97-es esztendőkből még Járosy Lajos és neje arcképét mintázza meg, majd néhány esztendeig csaknem kizárólag monumentális szobrással foglalkozik, míg 1903-ban újult kedvvel nem fog ismét plakettek mintázáshoz. Művei kevés kivétellel mind arckép-plakettek. Mindegyik elárulja a plakett technikájában való teljes otthonosságot; amellet mindegyik műve egyenesen szoborszerű benyomást tesz. A laposságra való törekvést nem tekinti feltétlen szükségnek. Nem egyszer eljut hozzá, de ennek kedvéért semmi fontosabbat fel nem áldoz. Művein a monumentális szobrász kezét érezzük. Thaly Kálmán arcképénél pl. az az érzésünk, hogy a művész először in idea a modell-metszbrát készítette el s onnan mintázta ezt a karakterisztikus részletekben gazdag profilt. Valósággal ez volt az eset az Andrássy-éremnél, hol a mintázás alapján Zala György lovas Andrássy-szobra szolgált. De hogy átalakította Telcs Andrássy fejét a saját céljaira. Itt már nem az impozáns megjelenésű lovast látjuk, hanem az államférfit, kinek finom, száraz profiljából egész intellektusa ránk sugárzik.

A pszichológiai megfigyelést bekapcsolja a szobrász birodalmába. Ott van pl. Popper Dávidnak, a gordonkaművésznek arcképe. Mellképet nyújt a kiváló muzsikusról. Érdekes arcot látunk profilban; a tekintet nem ránk esik, hanem a távolba mélyed; nyilván a gordonkájából kicsalt hangokra figyel; igen, ott a gordonka nyele, mint erős, hangsúlyos vonal, balkezeiben; sem a cello további részeit nem kapjuk a képbe s a kézből is, csak a kéz fejét látjuk; így maradnak el a kompozícióból a mellékes részek és így terelődik figyelmünk a lényeges dolgokra.

Kiváló munkája Telcsnek Szoldatics Ferenc arcképe, melyet 1909-ben mintázott. Egy istenfélelemben és művészetben eltöltött életű aggastyán tiszteletreméltó fejét látjuk magunk előtt vertikális irányban, nyugodtan beállítva. E vertikálist sok erővel ismétli meg az ötletesen megválasztott hosszukás forma, mely — ha szabad ismét zenei hasonlattal élni — az először megütött hangot hatalmas akorddá bővíti ki.

Amint láttuk, Telcs portaitista. De sikerrel foglalkozott más témákkal is. Nem egyszer mély pszihikai hatásra törekszik. Ha könnyebb, lágyabb hatást akar elérni, ez is sikerül neki, így pl. 1909-ben készült leány-egyesületi érmében. E sokoldalú szorgalmas munkás-sága mellett Telcs azt szokta mondani, hogy ő tulajdonképpen nem „érmész“; érmészeti tanulmányokat nem végezett, nem tanult senkitől plakettet készíteni, csak az élet véletlenei hozták magukkal, hogy mégis ennyi éremnek és plakettnek lett alkotója. Lehet, hogy úgy van. Mindenesetre konstatálnunk kell még, hogy Telcsnek nem csak plaketteket

köszönhetünk, hanem plakett-művészeket is. A most tárgyalandó fiatal művészek az ő biztatására kezdtek a plakettel foglalkozni. E fiatalokra nagy hatással volt mindig Beck kiforrott művészete is, azonban Telcs volt tulajdonképeni mesterük, ő volt az, ki biztatással, tanítással folyton ébren tartotta ambíciójukat.

*

E művészek sorát Berán Lajos nyitja meg.

Berán Lajos 1882-ben született Budapesten. 1899-ben Telcs műtermébe kerül, honnan még azon év októberében a bécsi képzőművészeti akadémiára jut, Hellmer tanár tanítványai közé. Itt három évet tölt. 1902-ben ismét Telcsnél, majd nemsokára önállóan dolgozik. Első érmeit 1901-ben készíti. Döntő hatással volt pályájára az Iparművészeti Társulatnak Trefort Ágost emlékére kiírt plakett-pályázata. E pályázaton résztvettek Beck Ö. Fülöp, Berán Lajos, Gaal István és Szirmai Toni. A bíráló bizottság Gaal Istvánnak ítélte oda az első díjat, Beránnak a másodikat, egyszersmind e két művészt szűkebb pályázatra szólította fel, melyen aztán Berán lett a győztes; így ő kapott megbízást a kivitelre.

Ez időtől fogva Berán kizárólag az érem- és plakett-művészetnek szenteli magát. Évről-évre mind több és több munka kerül ki műterméből, úgy hogy Beck és Telcs után ő a legtermékenyebb itthon élő éremművészeink közt. Nagy szorgalmával hasonló lelkiismeretesség párosul. Ő is igyekszik behatolni az érmészet technikai rejtelseibe. Nem elégszik meg a kényelmes redukáló eljárás által elérhető olcsó sikerekkel, hanem tanul acélt vésni, fát és követ faragni, hogy érmeit anyagszerűen tudja készíteni. E részben folytonos fejlődést állapíthatunk meg nála. A Trefort-plakettől (1904) a Kőrösi Csoma Sándor-plakettig (1909) hosszú utat tett meg Berán. Ott meglepően hatott a téma rutinos kezelése, a probléma könnyed megoldása, itt azonban már értékesebb dolgot látunk: a művész egyéniségének érvényesülését; a fejet teljesen egyéni módon mintázza meg; talán akarattal mellőzte itt a lapos formákat, hogy ezek nélkül is éremnek érezzük művét; mintha a véső vonalait látnók a fejen; nyoma sincs a pasztózus elkentségnek, melyre a gyenge művészt oly hamar elcsábítják a jó-rossz példák; érmet látunk magunk előtt, gyönyörködünk benne s nem jut eszünkbe, hogy egy segítő-folyamatra, a redukció előtti mintázásra gondoljunk vissza.

Egyáltalában bizonyos férfiaság jellemzi Berán munkáit, amihez hozzájárul az, hogy műveinek hátsó lapjára szívesen helyez el egy-egy akt-tanulmányt, melyek erőről és különösen a férfi-szépségben rejlő artisztikum helyes megfigyeléséről tanuskodnak.

Szépek és ügyesek Berán sport-érmei; jelenleg ismét tíz-féle sport-érmen dolgozik, amelyek előreláthatólag nemcsak neki fognak népszerűséget szerezni, hanem magának a plakett-művészetnek is. Valóban itt is a legfőbb ideje, hogy csodásan fellendült sportéletünk kövesse a francia példát és amikor jutalmazni akar, számoljon avval, hogy egyik-másik athléta mégis csak tud valamit a modern művészetről és röstelkedve fogadhat el jutalmul olyasmit, aminek egyáltalán semmi belső értéke sincs és csak egy rossz kor ízléstelenségéről tesz tanúságot; mert rendszerint ilyenek sport-tiszteletdíjaink. Ha e téren állapotaink megjavulnak, úgy ez jórészt Beránnak lesz köszönhető. (Sport-érmeket mintáztak kivülről Beck Ö. Fülöp, Weinberger Antal és Maróti Géza.) Berán különben most hosszabb külföldi útra indult, melynek célja, hogy kedvenc művészetében tovább képezze magát.

Telcs Edének további két tanítványa *Reményi József* és *Juhász Gyula*. Mindkettőn meglátszik a mesterüktől nyert egészséges útmutatás, mely azonban nem megy e fiatal művészek egyéniségének rovására.

Reményi arcképekkel ért el szép sikereket, 1909-ben pedig ő készítette az Éremkedvelők Egyesülete „Kalotaszeg“-plakettjét. E nehéz témának, melyet a festőiség és folklóre szemüvegén át szoktunk nézni, szobrászi megoldása meglepetést keltett; a plakett monumentálisan s amellet magyarosan hat.

A monumentális vonásra nagy súlyt fektet *Juhász Gyula* is. Ezt célozza pl. Szilágyi Dezső-plakettje, melyben kiváló jellemzést nyújt; a lapos formák keresését itt úgy látszik jószántából hanyagolja el, de azért nem válik brutálissá, bár a plakett nagy öntvényét jobbnak ítéljük redukciójánál. Húsupari kiállítási és balesetügyi kiállítási plakettjei értelmes, szép kompozíciók.

Ha nem is Telcs tanítványai közé, de a Telcs-csoporthoz számíthatjuk még Murányi Gyulát, ki szintén sokáig dolgozott Telcs műtermében, bár ha egyenesen tanítást a plakettre vonatkozólag nem is nyert Telestől.

Murányi Gyula 1882-ben született. Szobrásznak készült kezdettől fogva és finoman átérzett munkáival csakhamar elismertette tehetségét. A plakettel csak nem régiben, 1906-ban kezdett foglalkozni szeretettel és odaadással. Első munkája egy Heine-plakett volt, melyet arckép után mintázott. E műve meglep avval, hogy mily bátran mellőzi Heine arckifejezéséből azt a ráerőszakolt édeskességet, melytől a legkiválóbb Heine-mintázók sem tudtak szabadulni. Majd élet után kezd mintázni és nagyszámú arckép-plakettet alkot. Stilizációra és nyugalomra törekszik. Plakettjeinek térbeosztására jellemző, hogy a plaketten a tulajdonképeni kompozíció számára rendszerint keretet készít s a feliratot a kereten kívül helyezi el, ami által elkerüli az esetleg nem kellőképen alkalmazott betűjegyek által okozott zavaró hatást.

Telcs Ede tanítványai közé tartozik még *Kiss Aranka*, ki szintén mintázott néhány sikerült plakettet, viszont Beckhez közelállónak látjuk öccsének, *Fémes Beck Vilmosnak* művészetét, ki a Múcsarnok 1910. évi tavaszi kiállításán szerepelt először nyilvánosan.

Beck Ö. Fülöp művei: Anyám arcképe, galvano. 1892. — Dr. Nékám Lajos, ezüst öntvény. 1894. Páris. — Dr. Láng Nándor, bronz öntvény. 1894. Páris. — Caligula, kerek mintázat, öntvény. 1894. Páris. — Basch Árpád, kerek mintázat (csak viasz). 1894. Páris. — Constance, kerek öntvény. 1895. Páris. — Maria de Labadie arcképe, öntvény. 1895. Páris. — Susanne Coriot, öntvény. 1895. Páris. — Millenniumi korona, veret. 1895. Páris. — Az ezredéves országos kiállítási nagy érem. 1895. — Az ezredéves országos kiállítás érme, közreműködők érme, veret. 1895. — Az ezredéves országos kiállítás érme, az érdem jutalmául. 1895. Páris. — Pásztorjelenet, galvanoplasztika. 1896. — Hungária, öntvény, Ófelsége tulajdonában. 1906. Frankfurt. — Tépelődés, öntvény. 1897. München. — J. L. Windholz arcképe. 1898. München. — Dr. Kovács József, veret. 1898. — Petőfi, tanulmány, gipsz. 1898. — Petőfi és Bem, tanulmány, gipsz. 1898. — Petőfi és Bem, papírnymás számára acélban vésve (kerek). 1908. — Budapesti Korcsolyázó-Egylet érmei. 1898—99. (Veretek.) — A műkorcsolyázás érme. — A gyorskorcsolyázás érme. — Bajnoksági érem. — Buda és Pest, öntvény. 1899. — Duna, öntvény. 1899. — Duna, öntvény-kisebbités, 1900-ban. — Aratás, öntvény. 1899. — Juhász, öntvény. 1899. — Az Országos Gazdasági Egyesület emblémái. 1899. — Gyermekef, öntvény. 1899. — Az Országos Gazdasági Egyesület plakettje, veret. 1900. — Férfi arckép, öntvény. 1899. — Irgalmasság, öntvény, 1900, a kisebbités, 1902-ben. — Margit, öntvény. 1900. South-Kensington múzeum tul. — Beatrix, öntvény. 1900. — Szent Erzsébet, öntvény. 1900. — Móríc bátyám arcképe, öntvény. 1900. — Dr. Korányi Frigyes, veret. 1901. — János bácsi, öntvény. 1901. — Busbach Péter, öntvény és veret. 1901. — Samassa József, veret. — Magyar Nemzeti Múzeum emléplakettjének redukció alá nem került terve, öntvény. — Széchenyi Ferenc, tanulmány, öntvény. 1902. — Madarassy Beck Nándor báró, öntvény. 1902. — Spiegl János, öntvény. 1902. — Kornfeld Zsigmond, öntvény. 1902. — Leányfej, öntvény. 1903. — Tanulmány, öntvény. 1903. — Öreg ember, öntvény. 1903. — Elek Artur arcképe, öntvény. 1903. — Egy munkás élet allegóriája, öntvény. 1903. — Mihály bácsi, öntvény. 1903. — Az Országos Magyar Kertészeti Egyesület plakettje, veret. — Sz. Erzsébet, öntvény. 1903. — A Photo-Klub plakettje, veret. 1903. — Tanulmány a Petőfi-plaketthez, öntvény. 1903. — Gámán Zsigmondnak, dekoratív plakett, öntvény. 1903. — Tanulmány a Rákóczi-plaketthez, öntvény. 1904. — Rákóczi Ferenc, önt-

vény. 1904. — És megyünk az életen keresztül, öntvény. 1904. — Az élet végén, öntvény. 1904. — Endrei S.-né arcképe, öntvény. 1904. — H. úrnő, öntvény. 1904. — Cserhádi Jenő, öntvény. 1904. — A kereskedelemügyi magyar királyi Miniszter iparművészeti érme, veret. 1904. — Az Evezős Egyletek Országos Szövetségének plakettje, veret. 1904. — Kis leány, öntvény. 1904. — A Photo-Klub plakettje, veret. 1905. — Balassa János-tanulmány, öntvény. 1905. — Balassa János, veret. 1905. — Rákóczi Ferenc, veret. 1905. — Petőfi Sándor, veret. 1905. — Anyó, öntvény. 1905. — Gyulai Pál jubileumára készült plakett, veret. 1905. — Kössler János, plakett, öntvény és veret. 1906. — Ili baba, öntvény. 1906. — Fellner Henrik, öntvény. 1907. — Weisz Fülöp, öntvény. 1907. — A vas- és fémipari kiállítás érme, veret. 1906. — Jónás H. úr és úrnő arcképei, öntvények. 1907. — Tisza István gróf (I. minta, signatura nélkül), öntvény. 1908. — Tisza István gróf, veret. 1908. — Zsolnay Miklós, veret. 1908. Mancsi, Lonci, Sándor és Laci, négyes gyermekarckép, öntvény. 1908. — A Mikes Kelemen-érem első mintája után készült próbaveret. 1908. — Mikes Kelemen, veret. 1908. — Samassa József, veret. 1908. — Matlekovics Sándor, veret. 1908. — Ráth György, veret. 1909. — Liszt Ferenc, öntvény. 1909.

Telcs Ede művei: Benedikt Móric, veret. 1896. — Járosy Lajos, öntvény. 1896. — Gruber József dr., veret. 1897. — Járosy Lajosné, öntvény. 1897. — Thaly Kálmán, veret. 1903. — Cahn-Lorie Ida, öntvény. — Karap Ferenc, öntvény. — Germain Louise, öntvény, 1903. — Sonenthal Adolf, veret. — A művész anyja, öntvény. — Eppstein Jehudo, öntvény. — Lukács Antal, veret. 1903. — Thaly Kálmán, veret. 1904. — Falk Miksa és neje, sz. Schindler Klementina, öntvény. 1904. — A börtönügyi kongresszus plakettje, veret. 1905. — Marczali Henrik, öntvény. 1905. — Gyermekarckép. 1906. — Lenkei Henrik, öntvény. 1906. — Puccini Giacomo, veret. 1906. — Popper Dávid, veret. 1906. — Kossuth Ferenc és Sztéryi József, veret. (Hátlapja Berán Lajostól.) — Anyaság, veret. 1906. — Gozdsu Elek, öntvény. — Andrassy Gyula gr., veret. 1906. (Hátlapja Zala Györgytől.) — Görgey Arthur. 1907. — Politzer Ádám, veret. 1907. — A Magyar Numizmatikai Társulat kőmőczbányai kirándulásának érme, veret. 1908. — A Tőzsdepalota érme, veret. 1908. — Leány-egyesületi érem. 1909. — Reiszmann Mór, veret. 1909. — Szoldatics Ferenc, veret. 1909. — Beóthy Zsolt, veret. 1909. — Fayer László, veret. 1909. — Görgey Artur, gipsz. 1909. — A közoktatásügyi miniszter érme vidéki kiállításokon kitüntetett művészek részére, veret. 1909.

Berán Lajos művei: Férfi tanulmányfej, nagyobb méretű öntvény, 1899. — Raics Leopoldina, öntvény. 1901. — Berán Vilma, öntvény. 1901. — Berán Nándor, nagyobb méretű öntvény. 1902. — Berán József, öntvény. 1902. — Vedródi István rajztanár, öntvény. 1902. — Trefort Ágoston, öntvény. 1903. — Berán József, öntvény. 1903. — Hofer Károly főigazgató, nagyobb méretű öntvény. 1904. — Trefort Ágoston, kétoldali emlékplakett, veret. 1904. — A művész neje, öntvény. 1904. — Gyermektanulmányfej, öntvény. 1904. — Crettier Ferenc és Gecks Ilona, öntvény. 1904. — A Ferencvárosi Tornaklub kétoldali díjplakettje, veret. 1905. — Schanzer Béla, Margit, Pali és Médi, négyes arckép, plakett, öntvény. 1905. — Zechmeister Károly győri polgármester 25 éves jubileumának kétoldali arcképes plakettje, öntvény. 1905. — Aranylakodalmi emlékplakett, egyoldali veret. 1906. — Dr. Kovács Jenő és Knuth Emilia páros arcképe, öntvény. 1906. — Semmelweis J. F. emlékplakett, kétoldali, veret. 1906. — Építési Rajzoló Egyesületének díjplakettje, veret. 1906. — Révész Artur, öntvény. 1906. — Stricker úrnő, kerek öntvény. 1906. — Az orsz. vas- és fémipari kiállítás plakettjének hátlapja, veret. 1906. (Előlapja Telcs Edétől.) — Aczél Katica, kerek öntvény. 1906. — Benkő János főhadnagy, öntvény. 1906. — A technikus bál jelvénye, veret. 1907. — Pécsi kiállítási jelvény, veret. 1907. — Kléh István arcképes plakettje, öntvény. 1907. — Dr. Véghely Aladár, öntvény. 1907. — Thaly Kálmán emlékérmé, veret. 1907. — Czigler Győző, kétoldali arcképes plakett, a Magyar Mérnök- és Építő-Egylet Czigler-díja, veret. 1908. — A művész neje, kerek öntvény. 1908. — A kereskedelemügyi miniszter iparművészeti érme, veret. 1908. — Hüttl József bányaigaz-

gató, veret, 1908. — Dr. Hüttl Hümér, dr. Rosenak Miksa, dr. Paunz Sándor hármas arcképe, veret, plakett. 1908. — Az I. honvédgyalogezred jubileumi plakettje, veret. 1908. — Killer Jolán rajztanárnő, kerek öntvény. 1909. — „Lóusztatás“, az E. K. E. pályázata, gipszöntvény. 1909. — A nemzetközi tejgazdasági kiállítás egyoldalú díjplakettje, veret. 1909. — Fadrusz-tanulmány, gipsz. — Fadrusz János emlékére, veret. 1909. — Ram-pacher Irma, öntvény. — Dr. Sarbó Arthur gyermekei, páros arckép, öntvény. 1909. — A Magyar Uszó-Szövetség díjérme, veret. 1909. — Körösi Csoma Sándor, érem, veret. 1909. — A Magyar Építőművészek Szövetségének díjérme, veret. 1909. — Dr. Herczel Manó jubileumi plakettje, veret. 1909.

Reményi József művei: Dr. Berger Ignác, öntvény. — Dr. Beck Károly, gipsz. — Édes anyám, gipsz. — Dr. Kertész József és neje, öntvény. — Édes atyám, gipsz. — Erdődi Mihály, gipsz. — Gyömrői M. Manó, veret. — „Kalotaszeg“, veret. — Dr. Telbisz Károly, öntvény. — Felszabadítás, öntvény. — Öreg emberfej, gipsz. — Lehoczky Ede és mamája, veret.

Juhász Gyula művei: A húsupari kiállítás plakettje, veret. 1907. — Szilágyi Dezső, veret. 1908. — A balesetügyi kiállítás érme, veret. 1909. — Dr. Schönherr Gyula, 1909.

Murányi Gyula művei: Heine, öntvény. 1906. — Beer S.-né, öntvény. 1906. — Zichy Mihály, öntvény. 1907. — Nemzetközi sütőipari kiállítás, veret. 1907. — Kerpel Pali, öntvény. 1907. — K. Zs.-né, öntvény. 1907. — Anyám, öntvény. 1908. — Dr. Kövesi J., öntvény. 1908. — Pintér József, veret. 1908. — Fodor István, öntvény. 1908. — Beer Bertalané, öntvény. 1908. — Gerber J.-né, öntvény. 1908. — Bohoumil Pára, öntvény. 1908. — László Henrik, öntvény. 1908. — Dr. Engel Károly, öntvény. 1908. — Dr. Szun S.-né, öntvény. 1908. — Nezsil Renci, gipsz. 1908. — Balog Lajos, öntvény. 1908. — Stella, kutyatanulmány élet után, öntvény, 1908. — Kató, öntvény, 1909. — Báró Fejérváry Géza, veret. 1909. — Vámbéry Ármin, veret. 1909. — Dr. Frigyesi József, öntvény. 1909. — Meller M.-né, öntvény. 1909. — Beethoven, öntvény. 1909. — Haydn, öntvény. 1909. — Törley József, veret. 1909. — Tanulmányfej, öntvény. 1910. — Mikszáth Kálmán, öntvény. 1910. — Ferrer, veret. 1910.

Fémes Beck Vilmos művei: Emlékplakett, 1910. — Gyermekarckép, 1910.

A jelen.

(A plakett elterjed. — Szirmai Antal. — Weinberger Antal. — Szentgyörgyi István. — Moiret Ödön. — Vágó Dezső. — Gaál István. — Csillag István. — Csiszér János. — Vendégszereplések a plakettművészetben.)*

Amint az előző fejezetben láttuk, a modern magyar plakettművészet megalapozása a XIX. század utolsó öt esztendejében befejezést nyert. A plakettnek megvoltak a művelői és megvolt a közönsége. Most már szobrászaink, azok is, kik nem tartották magukat plakettöröknek, szívesen kalandoznak el az immár tetszetős plakettművészet irányában, a fiatal nemzedék pedig nagy kedvteléssel kapcsol be első tanulmányaiba plakett-studiumokat.

A közállapotaink fellendülése óta működő első szobrász-generáció tagjai közül, *Strobl* Alajos (sz. 1856) is mintáz plaketteket; művei közül csak sok finomsággal készült Hauszmann-érmét ismerem, melynek hátlapját Maróti Géza mintázta és Ormódi Zsigmondnak 1908-ban készült portraitját.

Zala György (sz. 1858-ban) nevét viseli egy jelentéktelen kis érem, mely 1901-ben

* Napjaink érmészetéről szólván, szintén nyújtunk oeuvre-összeállításokat; ezek tekintetében — minden vonatkozásban — azon művész urakra hivatkozunk, kik — ki ki saját műveit illetőleg — ezen adatokat velünk közölni szívesek voltak. Ezen sorozatok helyes megértésére szükségesnek találjuk itt megjegyezni, hogy ott, ahol a modern plakettnél veretet említünk, azt minden egyes esetben öntvény is előzte meg, amelyet mint ilyent, külön nem említünk meg.

a cseklési jótékonyági ünnep alkalmára veretett. 1906-ban ő készíti Andrassy-szobra leleplezése alkalmára vert érem sikerült hátlapját; 1907-ből két arckép van nevével jelezve; 1910-ben pedig ismét plakettet mintáz Kautz Gyula tisztelőinek megbízásából. A jeles szobrász e művét, bár műterméből elsőrendű plakettörök kerültek ki, nem tartjuk sikerültnek, sőt inkább például állítanók annak, hogy a plakettművészet speciális studiumot igényel.

Róna Józseftől (sz. 1861-ben) is ismerünk egy plakettet: Gänsbacher József arcképét.

Külföldön járó művészeinkre a francia példa nem téveszti el hatását. Így a most említett egyes jelenségek mellé ellentétképen állítsuk ide a legtermékenyebb magyar plakettőrt, Szirmai Antait.

Szirmai Antal (Tóni) 1871-ben született Budapesten. Öt évig tanult a budapesti iparművészeti iskolában, majd két-két évig Münchenben Eberlénék, Rómában Kopfnak, Párisban Barriasnak tanítványa volt. 1892 óta Párisban él, hazájával azonban állandó összeköttetést tart fenn, kiállításainkon és pályázatainkon részt vesz. 1900 óta kizárólag érmek és plakettek készítésével foglalkozik, még pedig óriási termékenységgel. (Jegyzünk 193 munkáját sorolja fel). Eklektikus s a francia plakettörök modorához simuló iránya, valamint nagy agilitása számos külföldi megrendelést szerzett számára, de nagy számmal vannak magyar vonatkozású munkái, arcképei, kiállítási és egyéb alkalmi érmei is.

Plakettművészeink közül külföldön él Weinberger Antal is. Weinberger 1879-ben született Resicán katolikus szülőktől. Kecskeméten járt iskolába, de sok időt töltött Aninán, hol az osztrák-magyar államvasutársaság ipartelepének mintázó és cizeláló műterme teljesen lekötötte érdeklődését. Szülei felismervén tehetségét és hajlandóságát a mintázáshoz, a turnai iparművészeti iskolába küldték, honnan a bécsi képzőművészeti akadémiára kerül. Itt az éremszobrászatnak szenteli magát és 1904-ben megnyeri a Gundel-díjat. Azóta állandóan Bécsben él ugyan, az összeköttetést azonban fenntartja hazájával, készít magyar vonatkozású érmeket és kiállításainkon részt vesz; nincs okunk tehát, hogy ne számítsuk magyar művészeink közé. Munkálkodását szorgalom és rutin jellemzik, melyekhez a komponálás iránti érzék járul; ezek teszik érthetővé a számos megrendelést és a sikereket, melyekben része volt.

Külföldi tanulmányok után egyszerre mint kész művészek jelentek meg közöttünk Szentgyörgyi István és Moiret Ödön. Mindkettő tulajdonképen a nagyméretű szobrászattal foglalkozik, ám plakettjeik is igen figyelemre méltó alkotások s e téren még sokat várunk tőlük.

Szentgyörgyi István a torontálmegyei Bégaszentgyörgyön született, hol apja, Schreiner István jelenleg is cipésmester. Szegeden elvégezte az állami fa- és fémipari szakiskolát, majd külföldre ment, hol mint fa-szobrász és kőszobrász alaposan megismerkedett a szobrász anyagával. Így teleszíván magát praktikus ismeretekkel, visszajön Budapestre, hol az iparművészeti iskolát végzi el, végül Bruxellesbe megy, hol az akadémián befejezi művészi kiképzését. A magyar közönség már mint kész művésszel ismerkedett meg vele az 1908. évi téli tárlaton, ahol több monumentális szoborral és hét plakettel szerepelt. Megelőzőleg állított már ki plaketteket 1906-ban Genfben, 1907-ben Párisban és Bruxellesben. Mint plakettőr igyekszik a plasztikai hatásnál maradni. Kerüli a festői hatást, a minden áron való ötletességet, az esetlegességet. Egyszerű és lelkiismeretes marad, amit az anyagnak alapos ismerete megkönnyít neki.

Moiret Ödön 1883-ban született Budapesten. Művészeti tanulmányait a budapesti mintarajziskolában kezdte meg, majd a bécsi akadémián folytatta. Innen Bruxellesbe, végül Bécsbe került, hol jelenleg mint a Hellmer-féle mesteriskola növendéke dolgozik. Plakettekkel 1904 óta foglalkozik. Kár, hogy sok munkája csak vázlatban van meg s így a közönségnek hozzáférhetetlen. Sikerült alkotása az a Szent György-érem, melyet a Szent György-Céh, Magyar Amatőrök és Gyűjtők Egyesülete megbízásából 1910-ben mintázott.

Érdekes művészi egyéniség *Vágó Dezső*. 1882-ben született Budapesten. Középiskolai tanulmányainak befejezése után az iparművészeti iskola növendéke lett, hol *Lóránfi Antal* volt a tanárja. Nagy hatással volt rá *Walter Crane* itteni látogatása s a modern angol iparművészet bemutatkozása. Odaadással kezd foglalkozni a zománcművészettel, különösen a domborművű zománccal, amelynek egy speciális készítési módjára szabadalmat is nyer. 1902-ben Párisba megy, hol iparművészeti dolgok tervezésével és mintázásával foglalkozik és sikerrel vesz részt pályázatokon Budapesten, Londonban és Párisban. 1906—1907-ben, megkapja Budapest főváros *Ferenc-József* alapítványának iparművészeti díjat és az *École des Beaux Arts*-ban *Thomas* tanítványa lesz. Ez időben már mind szorgalmasabban foglalkozik plakett-studiumokkal, 1907-ben a párisi Szalonban tíz plakettet állít ki, majd Budapestre jöven sikerrel vesz részt a *Ráth György*-plakett-pályázaton. Hosszabb olaszországi tanulmányút után most ismét Budapesten dolgozik. Műveiben, melyek csaknem kivétel nélkül arckép-plakettek, sok az egyéniség és eredetiség. Nem híve a redukciónak; ezt, mint fölösleges gátat a művész és a műélvező közt, mellőzendőnek tartja és csupán csak öntés alá mintáz plaketteket. Őszinteségre, egyszerűségre, zártságra törekszik, de nem híve a plakettlapra összeszorított szobrász-monumentalitásnak; inkább kissé a festőiesség felé hajlik, amelynek túlzásaitól mindazonáltal mentes marad. Szóval *Vágó* nem riad vissza a legnehezebb problémáktól és még értékes jövőt sejtet előttünk.

Csak jó híreket várunk egy jelenleg Münchenben élő fiatal magyar szobrászunkról, *Gaál István*-ról (sz. 1883.), kiről már tettünk említést annak kapcsán, hogy a *Trefort*-érem első pályázatán ő nyerte meg az első díjat. E művén kívül egy *Dante*-fejét és egy gyermekportróját ismerem. *Gaál*-ban sok kvalitás szunnyad, melyek, ha rendszeres munkának szentelheti magát, napvilágra fognak jönni.

Fiatal művészeink egyik legszorgalmasabbika *Csillag István*, ki újabban kizárólag a plakettnek szenteli magát. *Csillag* 1881-ben született. Budapesten és Németországban, majd itthon folytatott szobrászi tanulmányokat. Plakettjeiben, melyeket 1896 óta készít, igyekszik a tért nagy formákkal lehetőleg teljesen kitölteni. *Tóth Béla* plakettje kitünően sikerült en-face plakett. Újabb munkái közül *Lóczy Lajos* karakterisztikus arcképét emeljük ki.

Bezárhatjuk a sort *Zsákodi Csizsér Jánossal*, ki 1883-ban született. Nagy lelkesedéssel lépett a szobrászi pályára s e szakbeli tanulmányainak befejezése végett sokat időzött külföldön. Igen szorgalmas művész, ki az utóbbi években sikerrel működik a plakettművészet terén, amelyen való első kísérletei egészen 1897-ig visszanyúlnak.

*

Ezekben végeztünk azokkal a fiatal művészeinkkel, kiknek egyrésze hivatásos plakettőr, másik része, ha csak mellékesen is, de mégis munkáinak már egy-egy sorozatával kér helyet a plakettőrök között. Hátra van még, hogy azokról a művészekről szóljunk, kik csak egyszer-másszor foglalkoztak egy-egy plakett vagy érem megmintázásával. Természetesen egyáltalában nem tartjuk kizártnak, hogy e művészek is még kedvet kapnak a plakett fokozott műveléséhez.

Így várhatjuk ezt *Bethlen Gyulától*, ki már 1904-ben mintázott érmet és *Istók Jánostól*, kinek 1909-ből ismerjük két igen sikerült érmét. Mellékesen foglalkozott az éremmel *Maróti Géza* is, kinek szintén vannak sikerült művei. Az ő tanítványa — vajjon a plakettmintázásban is az-e, nem tudom — *Göröntsér László*, kitől 1909-ből bírnk egy kiválóan sikerült, sok egyéniséget eláruló plakettet. (Isa pur és chomuv vogmuc). Nincs eredetiség híján *Mesler Jenő*; *Ujházi* plakettje azonban nyilván csak egy humorisztikus ötlet megtestesítése.

Körmöczbányán, mint vésnök működik *Hurtay Lajos*, ki — szintúgy, mint karársai — mint érmész, Bécsben nevelkedett; mesterei *Tautenhayn* és *Scharff* voltak; tudomásom szerint őt medáliát mintázott.

Néhány plakettet s a plakettművészettel rokon művet mintázott *Veres Zoltánné sz. Kozma Erzsébet* (sz. 1879; a szobrászattal 1893 óta foglalkozik) és egy-két munkát ismerünk *Horváth Gézá*tól, *Kis József*től, *Vas Viktortól*, *Mikola Ferencz*től, *Gémes Gindert* Pétertől, *Liipola Irjótól*, ifj. *Vastagh Györgytől*. Most már inkább irodalmi téren működik *Antal Sándor*, kinek Michelangelo plakettje ügyes szobrász kezére vall Végül, mint szorgalmas dilettánst *Szödy Szilárdot* kell megemlítenünk.

Strobl Alajos művei: Hauszmann Alajos, veret. 1905. (Hátlapja Marótitól.) — Ormódi Zsigmond, öntvény. 1908.

Zala György művei: A csekléshi jótékonyági ünnepély érme, veret. 1901. (?) — Az Andrássy-szobor leleplezési emlékérmének hátlapja, veret. 1906. — Dr. Alapi Henrik anyja, galvanoplasztika. 1907. — Gyenes László, öntvény. 1907. — Kautz Gyula, öntvény. 1910.

Róna József műve: Gänsbacher József, öntvény.

Szirmai Antal művei: A következő államoknak a párisi nemzetközi 1900. évi kiállításán való részvétele emlékére készült veretek: Dánia, Spanyolország, Portugália, Luxemburg, Görögország, Szerbia, Bulgária, Törökország, Románia, Svédország, Norvégia, Perzsia. — Danilo montenegrói trónörökös házassági érme, veret. 1901. — Lahovary generális romániai külügyminiszter érme, veret. 1907. — Dr. A. Kuyper hollandi miniszterelnök érme, veret. 1904. — Miss Edith Austin érme, veret. 1904. — A nemzetközi tuberkulózis-konferencia Kopenhágában, veret. 1904. — A francia mentők egyesületének érme, veret. 1904. — VII. Edwárd és Viktor Emánuel királyok entree-érme, veret. 1904. — Oszkár svéd király jubileumi érme, veret. 1905. — I. Károly román és György görög királyok entree-érme, Abbazia. 1905. — E. Mongeot plakettje. 1904. — Nemzetközi koloniális intézet érme, Bruxelles, veret. 1907. — E. Stefanescu jubileumi plakettje, veret. 1904. — A párisi belga kereskedelmi kamara jubileumi érme, veret. 1905. — Concours hippique de Spaa; öt éven keresztül minden alkalommal újabb tervezetű veretek. 1905, 1906, 1907, 1908, 1909. — XIII. Alfonso spanyol király látogatása Lissabonban, érem, veret. 1903. — II. Carlos portugál király látogatása Madridban. 1904. — Az osztendei királyi színház ünnepélyes felavatása, érem, veret. 1905. — Viribus Unitis, Ó Felsége 75. születésnapjára készült plakett, veret. 1905. — Gr. Trindafil érme, veret. 1907. — Congrès d'expansion mondiale, veret. 1905. — Az upsalai egyetem jubileumi érme, 1907. — Miklós montenegrói herceg megnyitja az első parlamentet Cetinijében, érem, veret. 1905. — Nemzetközi antialkoholista kongresszus Stockholmban, érem, veret. 1907. — György görög király látogatása Windsorbán az angol udvarnál, plakett. 1906. — Durand k. a., veret. 1905. — Therese Roger k. a., veret. 1903. — A nemzetközi orvoskongresszus érme, Lissabon. 1906. — Az angol és olasz királyok entreeje Gaetában. 1907. — I. Károly román király 50 éves katonai jubileumi plakettje, veret. 1907. — Sigmaringen és Sinaia (román királyi kastélyok) érem, veret. 1906. — A nemzetközi interparlamentáris konferencia plakettje, London, veret. 1906. — A következő államok emlékplakettje a hágai béke-konferencián való részvétel emlékére, veretek. 1907. Németország, Egyesült-Államok, Belgium, Bolívia, Brazília, Bulgária, Chili, Kína, Kolumbia, Cuba, Dánia, San Domingo, Ecuador, Spanyolország, Franciaország, Anglia, Görögország, Guatemala, Haiti, Itália, Japán, Luxemburg, Mexiko, Montenegro, Nicaragua, Norvégia, Panama, Paraguay, Németalföld, Peru, Perzsia, Portugália, Románia, Oroszország, Szalvador, Szerbia, Sziám, Svédország, Svájc, Törökország, Uruguay, Venezuela. — A vidini csata emlékplakettje, veret. — B. de Oliva érme, veret. 1906. — Madame Renaud érme, veret. — 1906. — M. G. I. Lahovary érme, veret. 1906. — Az északi sark kutatóinak kongresszusa Bruxellesben, érem, veret. 1906. — Az aberdeeni egyetem jubileumi plakettje, veret. 1906. — Conférence Internat. contre le Regime des Spiritueux en Afrique à Bruxelles, érem, veret. 1906. — A hágai nemzetközi tuberkulózis-elleni kongresszus érme, veret. 1906. — A római nemzetközi földművelésügyi intézet zárkönnepély-plakettje, veret. 1907. — A német uralkodók

látogatása Ő Felségénél Schönbrunnban, plakett, veret. 1908. — Románia egyesülésének emléklakettje, veret. 1909. — I. Péter szerb király koronázási plakettje, veret. 1909. — I. Károly román király, mint a német hadsereg tábornagya, plakett. 1909. — A következő államok emléklakettjei az 1909.-iki orvoskongresszusról, veretek: Franciaország, Szerbia, Bulgária, Anglia, Hollandia, Belgium, Portugália, Japán, Olaszország, Oroszország, Norvégia. — A következő államok emléklakettjei az 1909-ben Párisban az automobilközlekedés rendezésére összeült nemzetközi diplomáciai konferencia emlékére: Franciaország, Németország, Anglia, Belgium, Románia, Szerbia, Montenegro, Itália, Svédország, Norvégia, Dánia, Magyarország, Ausztria, Spanyolország, Portugália, Görögország (veretek). — L. Barthou plakettje, veret. 1909. — A Spaa városában tartott repülőgépversenypakettje, veret. 1909. — Miss Lillian Russel plakettje. 1909. — Az orosz cár látogatása Racconigiben, érem, veret. 1909. — Montenegrói herceg 50 éves uralkodói jubileum-érme, veret. 1909. — Montekarlo plakettje, veret. 1910. — A román király mint német dragonyos, plakett. 1909. — Az első luxusvonal Róma és Nizza között, plakett, veret. 1907. — Entrevue az olasz és sziámi király között kiállítás Hágában, plakett, veret. 1907. — Entrevue az olasz és sziámi király között Messinában, plakett, veret. 1907. — Sleeping Sickness Conference London, érem, veret. 1907. — A nemzetközi szállodás-kongresszus Rómában, érem, veret. 1907 (2 nagyság). — I. Károly román király látogatása Péterváron, plakett. 1908. — Anglia és Portugália kereskedelmi szerződése, plakett. 1908. — A hármas szövetség 25 éves jubileumi plakettje, veret. 1908. — A bolgár király 20 éves jubileumi plakettje, veret. 1908. — Hasden román költő plakettje. 1908. — A VI. nemzetközi tuberkulózis-elleni kongresszus plakettje, Bécs, veret. 1908. — Az osztrák-magyar hajóraj látogatása Barcellonában, érem. 1908. — Nemzetközi útkongresszus plakettje, Páris, veret. 1908. — A római nemzetközi földművelésügyi intézet felavatása, plakett, veret. 1908. — Cannes város érme, veret. 1908. — Chulalongkorn sziámi király jubileumi plakettje, veret. 1909. — Carmen Sylva román királyné plakettje. — Take Ionescu román demokrata pártvezér érme, veret. 1909. — Spaa város ünnepélyeinek érme, veret. 1908. — Ugyanaz más kompozícióban. — A művész arcképe két nagyságban, veret. 1901. — Ch. W. Bulpett érme, veret. 1902. — P. Delyami érme, veret. 1902. — Madame Jeanne Müller portrait-érme, veret. 1902. — Le Chevallier Colonel d'Ersel kettős profil-plakettje két nagyságban. 1902. — Mademoiselle Jeanne d'Ersel érme, veret. 1902. — M. et Madame d'Ersel kettős profil-plakettje, veret. 1902. — M. C. Alessandrescu plakettje, veret. 1908. — D. Ollanescu plakettje, veret. 1901. — Ugyanannak ezüstlakodalmi plakettje. — M. et Madame Olannescu, veret. 1902. — G. Marquet érme, veret. 1901. — Schönberger M. jubileumi plakettje, veret. 1902. — IX. Christian dán király jubiláris érme, veret két nagyságban. 1902. — Ugyanaz, jubiláris plakett. 1903. — XIII. Alfonso spanyol király koronázási plakettje, veret. 1902. — Ugyanaz, érem, veret. 1902. — Mademoiselle Jeanne Dupont érme négy nagyságban, veret. 1902. — Munir pasa török nagykövet érme, veret. 1903. — Görög királyi katonai érem, veret. 1905. — Berta Fischer plakettje, veret. 1906. — E. Allard érme, plakett. 1910. — Lipót hohenzollerni herceg plakettje, veret. 1910.

Weinberger Antal művei: Schiller Frigyes, pályadíj-nyertes érem, veret. 1905. — Ferdinand von Saaz, veret. 1906. — Gráci jubileumi kiállítási érem, veret. 1908. — Kremsi jubileumi kiállítási érem, veret. 1908. — Bécsi dohánykiállítási érem, veret. 1908. — Radeckzy tábornagy, veret. 1908. — Schwind, Führich és Steinle festők, öntvény. 1908. — Petőfi Sándor, veret. 1908. — Téli sport, vert plakett. 1908. — Téli sport, vert érem. 1908. — Szent Hubert, veret. 1908. (Két nagyság.) — Keringő, veret. 1908. — Madonna, veret. 1908. — Szent Antal, veret. 1908. — Szent Teréz, veret. 1908. — Szent Ferenc, veret. 1908. — Krisztus, veret. 1908. — I. Ferenc József, veret. — Úszó-sport-érem, veret. — Engl S., veret. — Orth Th., veret. — Automobil-sport, veret. — Ausztria, veret. — Eskü, öntvény. — Kempf von Hartenkampf, veret. 1909. — Blasel K. bécsi komikus jubileumi érme, veret. 1909. — Troppau kiállítási érem, veret. 1909. —

Amster B., veret. 1909. — Lueger K., veret. 1909. — Minerva, veret. 1909. — Hock-Ofner, veret. 1909. — Emlékérem az aradi Kossuth Lajos-szobor leleplezésére. 1909. — Don Quichotte, veret. 1909. — Prosit, veret. 1910. — Linzer Handwerker-Ausstellung, veret. — Voisthaler Hütte, veret. — A művész szülei. — Á Liszt-család, galvano. — Károly Ferenc József, veret. 1909.

Szentgyörgyi István művei: Hecht Adolfné, öntvény. 1905. — Pinkert Zsigmond, öntvény. 1905. — Hlotha István, öntvény. 1906. — Férfi-arckép, öntvény. 1906. — Férfi-arckép, öntvény. 1906. — Siegel Kurt, öntvény. 1906. — Női arckép, öntvény. 1907. — Orsó Irén, öntvény. 1907. — Kaufmann Istvánné, öntvény. 1907. — Szentgyörgyi Ignácné, öntvény. 1908. — Női arckép, öntvény. 1908. — Női arckép, öntvény. 1908. — Siegel kisasszony, öntvény. 1908. — Férfi-arckép, öntvény. 1908.

Moiret Ödön művei: Madame A. Bruyère, öntvény. 1904. — M. N. Guggenheim, öntvény. 1904. — A rézkigyó, vázlat. 1905. — Doctrina Omnia Natura Vincit. Pályaterv. 1905. Az Academie des Beaux pályázatán második díj (deuxième prix avec grand distinction) nyertese. — Barca Sándorné, öntvény. 1906. — Zene, vázlat. 1906. — Iparművészet, öntvény. 1907. — Beteg leány, öntvény. 1907. — Moiret Irma, öntvény. 1908. — Moiret F. Ödönné, öntvény. 1908. — Nyugalom, öntvény. 1908. — Özv. Barca A.-né, öntvény. 1909. — Barca Gyuláné, öntvény. 1909. — Foot-ball, vázlat. 1909. — Jó szelek, vázlat. 1909. — Lovasnő, vázlat. 1909. — A tavasznak, vázlat. 1909. — Elesett hős, vázlat. 1909. — Női arckép, öntvény. 1909. — A művész nejének arcképe, öntvény. 1909. — Léda, öntvény. 1910. — Szent György, öntvény.

Vágó Dezső művei (öntvények): Morlin Amadé. 1907. — Zádor István. 1907. — A művész arcképe. 1907. — Popovitsné. 1907. — Freund Miksáné. 1907. — A művész nejének arcképe. (Két minta.) 1907. — Herzfeld Frigyes. 1907. — Herzfeld Frigyesné. 1907. — Geiger Jenő és neje. 1908. — Keler Ferencné. 1909. — Fodor Janka. 1909. — Dr. Bánóczy József. 1909. — Alexander Bernát dr. 1910. — A művész nejének arcképe. 1910. — Március. 1910. — Klasszikus tanulmány. 1910.

Gaál István művei: Pályaterv az iparművészeti társulat Trefort-plakett pályázatára, 1904. — Pályaterv a m. kir. kereskedelemügyi miniszter iparművészeti érem-pályázatára. — Carolus Herramhof, öntvény. 1906. — Anyám, öntvény. 1906. — Havas Miksa, öntvény. 1906. — Nemes József, öntvény. 1906. — Húgom, öntvény. 1907. — Forró Erzsike és Magda, öntvény. 1908. — Liszt, öntvény. 1909. — Zene, öntvény. 1909. — Munka, öntvény. — 1909. Kurth Nyl, öntvény. 1909. — Seibold Max, öntvény. 1909. — Dela-grange hegedűművész, öntvény. 1909. — Kislány-arckép, öntvény. — Dante, öntvény. 1909.

Csillag István művei: Kaszás Ernő, öntvény. 1906. — Mátyás király, öntvény. 1906. — Dante, öntvény. 1906. — Férfi-tanulmány (Kőhalmi József), öntvény. 1906. — Baby, öntvény. 1906. — Fejér József, öntvény. 1906. — Lenni vagy nem lenni, öntvény. 1906. — Gráber Lajos, öntvény. 1907. — Ábray L.-né és leánya, öntvény. 1907. — Róna Ilona, öntvény. 1907. — Anyám arcképe, öntvény. 1907. — Tóth Béla, veret. 1907. — Szöllősy Aladár, öntvény. 1908. — Roboz Benő építész, öntvény. 1908. — Katiczás Ilonka, öntvény. 1908. — Dr. Princz Gyula, öntvény. 1908. — Feri, Olga, Alice, öntvény. 1908. — Lukács I.-né, öntvény. 1908. — Hesz József, öntvény. 1908. — Radnai Béla, öntvény. 1908. — Dr. Strelinger S. orvos és neje, öntvény. 1908. — Eljegyzési plakett: dr. P. Gy. és menyasszonya, öntvény. 1908. — Hármask plakett (K. L.-né két fiával), öntvény. 1908. — Kramer A. képmása, öntvény. 1908. — Vámos I. és neje, öntvény. 1909. — Keszthelyi Ernő és neje, öntvény. 1909. — Sz. L. és neje, öntvény. 1909. — Lord Mimi és Jancsi, öntvény. 1909. — Dr. Lóczy Lajos, egyetemi tanár, veret. 1909. — Er. Goldzieher Vilmos, egyetemi tanár, veret. 1909. — Guttmann Géza, öntvény. 1909. — Ezüstlakodalmi plakett: dr. Erdélyi és neje, öntvény. 1909. — Ferry F. és neje, öntvény. 1909. — Süss Nándor, öntvény. 1909. — Beregi Oszkár, öntvény. 1909. — Walles Magda és Lili, öntvény. 1910. — M. Rózsi, öntvény. 1910. — Balla Juliska. 1910.

Zsákodi Csiszér János művei: Jakab Gizella, öntvény. 1897. — Szabó Gáspárné, gipsz. 1898. — Özv. Fodor Demeterné. 1900. — Juon Sucijs Ferjata úr és neje, öntvény. 1900. — Dr. Oculu Sucijsné, öntvény. 1900. — Dr. Weisz Emil leánya, gipsz. 1900. — Bognár Józsefné, gipsz. 1902. — Ravvay X. úr, öntvény. 1902. — Kőröss Andrásné, öntvény. 1902. — Veres Jánosné, gipsz. 1902. — Özv. Császár Kálmánné, gipsz. 1902. — Dr. Gálffy Béla, bronz. 1903. — Késess X. úr, gipsz. 1903. — Berkes Valér, bronz. 1903. — Duhony Irén, galvanoplasztika. 1903. — Nagy Vilma, gipsz. 1904. — Kiss Károly, bronz. 1904. — Dr. Láng Ferenc, bronz. 1904. — Höltsér bácsi, gipsz. 1905. — Dr. Alfred Dugearec, veret. 1905. — Taumatte Janette, öntvény. 1905. — Beguaures George, öntvény. 1905. — Valenti Viktor, gipsz. 1906. — Charles Ducc, öntvény. 1906. — Perri Luca, gipsz. 1906. — Guhraner Ottóné, gipsz. 1907. — Weszelovszky Vilmosné, gipsz. 1907. — Ebersz Károly, gipsz. 1908. — Zichy Mihály, emléklakett, gipsz. 1908. — Lippich Elek, öntvény. 1909. — Malonyay Dezső, öntvény. 1909. — Weszelovszky Vilmos, öntvény. 1909. — Gobbi Henrik, öntvény. 1909.

Bethlen Gyula művei: A magyar izraelita kézmű- és földművelési egyesület érme. 1904. — Női fej, öntvény.

Istók János művei: Antal Gábor, veret. 1909. — A temesvári élelmezési, háztartási és konyhaművészeti kiállítás érme, veret. 1909. — Corinthian vándordíj. 1910.

Maróti Géza művei: A Műgyetemi Athletikai és Football-klub plakettje, veret. — A Hauszmann Alajos-érem hátlapja, veret.

Göröntsér László műve: Isa pur és chomuv vogmuc, veret. 1909.

Mester Jenő művei: L. J. arcképe, öntvény. 1905. — Ujházi Ede, veret. 1908. — Liszt Ferenc, veret. 1908.

Hurtay Lajos művei: Reitzner Miksa, öntvény. — Odescalchi Arthur hg., öntvény. — Munkácsy Mihály, öntvény. (Két minta.) — Starna Sándor, öntvény.

Veres Zoltánné művei: 1899–1901. gipszek: Ferencz József unitárius püspök. — János Zsigmond — Kriza János. — Kormöczy János. — Bölöni Farkas Sándor. — Dávid Ferenc. — Dániel Elek. — Finály Henrik, veret. 1908. — Bláthy Ottó Titus, márvány. 1909. — Khuen grófné, szül. Eltz Johanna grófnő, gipsz. 1909.

Horváth Géza művei: Lascar-érem, veret. 1908. — Markovits Iván, veret. 1908. — Netzhammer Reinhold, veret. 1910.

Kis József műve: Férfifej, öntvény. 1908.

Vas Viktor művei: Gyermektanulmányfej, öntvény. 1909. — Arckép, öntvény. 1909.

Mikola Ferenc műve: Erzsébet királyné. 1909.

Gemes Gindert Péter műve: Női arckép, 1908.

Liipola Irjö műve: Maywald József dr., veret. 1910.

Ifj. Vastagh György művei: A budapesti nemzetközi orvoskongresszus jelvénye, veret. 1909. — Az erdélyi múzeumegylet plakettje, veret. 1909.

Antal Sándor műve: Michelangelo, öntvény.

Sződy Szilárd művei: Darwin, öntvény. 1909. — Női arckép. 1909.

Olvasóinkhoz.

Miként az egész társadalom, úgy a m. numizmatikai társulat is a kölcsönösség elvén alapult. A „damus petimusque vicissim“ a tudományos világnak is egyik sarkalatos elve. Egymástól való kölcsönös okulás nélkül egészséges haladás el sem képzelhető. Ez okból *ma két kérelemmel fordulok a t. olvasóközönséghez*: az egyikkel egy külföldi szaktudós, a másikkal saját magam számára. Mindkettőt egyaránt ajánlom jóindulatú figyelmükbe. Mindkét kérelem tárgya szíves segédkezés *numizmatikai adatgyűjtésben*. Itt adom elő mind a kettőt:

1. A Koson-aranyakat beható tanulmány tárgyává tette egy kiváló külföldi érmészeti szakíró. Az ő kérelmét tolmácsoljuk itt olvasóinknak, midőn arra kérjük, értesitenék e folyóirat szerkesztőjét az esetleg birtokukban levő, vagy tudomásukra jutott Koson-aranyak pontos súlyáról, föntartásukról, továbbá: van-e monogram a mezőben, vagy nincs.

2. A hazai barbárpénz-lelőhelyek általános repertóriumát összeállítani mind sürgősebben szükséges. Csakis egy minél kimerítőbb lelet- és lelőhely-lajstrom alapján oldhatjuk meg egészséges és biztos alapon a hazai barbárpénz-fajok hovatarozóságának kérdését s az ehhez csatlakozó többi kérdéseket. Évtizedek mulasztásait kell pótolnunk; mennyivel biztosabban ítélnék meg e legrégebb hazai veretű pénzeket, ha pl. egy félszázad óta minden előkerült darabról a lelőhely megnevezésével kapcsolatosan pontos vagy legalább a fajok egymástól való megkülönböztetésére elégséges leírásokkal rendelkeznenk a régibb szakirodalomban. Fájdalom, még a régi, pár évtizedes múzeumi naplók sem elégítik ki e tekintetben jogos kíváncsiságunkat. — Egy esztendő óta egymagam hozzáálltam a hiányok pótlásához, feldolgoztam a m. nemz. múzeum összes naplóit, a legrégebb időktől kezdve, szintűgy a gyűjtemény céduláit, továbbá hazai és külföldi múzeumok tanulmányozása alkalmával készített jegyzeteimet. Ezek után átnéztem lapról-lapra az Archaeologiai Értesítő, Arch. Közlemények, a Num. Zeitschrift, Num. Monatshefte, Monatsblatt, Mitteilungen d. Centralkommission, számos vármegyei és városi monográfia, vidéki folyóiratok, gyűjteménylajstromok, szakmunkák stb. kötetait, szóval mindazt, amihez hozzájutottam és ahol elszórt adatokat véltem találni, habár csak egyenkint is előfordult barbárpénzekről. — Kiterjeszkedtem a szomszédos országoknak és tartományoknak minket érdeklő tartalmú barbárpénzleleteire is. — Azt az anyagot, amit e munkával összegyűjtöttem, kétféleképpen állítottam össze. Először is egy vak térképbe lehető pontossággal bevezettem a konstataált lelőhelyek neveit, másodsor pedig ugyanezen lelőhelyeknek betűrendes jegyzékét készítettem el, a hol minden egyes lelőhely neve után a reá vonatkozó összes múzeális és irodalmi adatok be vannak jegyezve. Sok lelőhelyen t. i. több tömeges vagy szórványos lelet fordult elő, egymás után. — Vidéki szakemberekhez és gyűjtőkhöz is fordultam levélben a tudomásukra jutott adatok szíves közlése végett; több oldalról kaptam is becses és új adatokat azon vidék szórványos leletei felől, de bizony előfordult, hogy éppen olyan helyről, ahonnan specialiter legbiztosabban reméltem adatokat, halogató biztatásoknál egyebet mai napig sem kaptam. — Máig mindössze vagy 400 barbárpénz-lelőhelyről (melyek közül 35 az ország határain kívül esik) szereztem adatokat. A leletek száma sokkal nagyobb, mert egyes helyeken több lelet is került elő. Mindazáltal még nagy hiányok mutatkoznak térképemen. Így különösen Komárom, Bars, Zólyom, Liptó, Sáros, Zemplén, Abauj, Szabolcs, Ung, Máramaros, Hajdú, Bihar, Kolozs, Csík, Háromszék, Szeben, Pozsega, Zágráb, Modrus és Lika-Krbava vármegyékre nézve, továbbá Somogy vármegye déli és éjszakkeleti, Vas vármegye délkeleti, Zalamegye déli és nyugoti, Somogy déli és nyugoti, Verőczemegye nyugoti, Nógrádmegye északi, Bácsmegye északi és keleti, Torontál megye középső és északi, Temesmegye középső, Krassómegye keleti, Jász-Nagy-Kun-Szolnokmegye nyugoti, Hevesmegye déli, Beregmegye északi és Hunyadmegye északi részeiből hiányosak a barbárpénz-leletekre vonatkozó eddigi adataim.

Arra kérem tehát tisztelt olvasóimat, tagtársaimat és másokat is, kik e nemű adatokról tudomással bírnak, hogy *szíveskedjenek velem közölni adataikat.* — *Tájékoztassék* — már t. i. a mennyiben lehetséges, — a következőkre ügyelni: 1. a lelőhely meghatározásánál a megye, járás, esetleg a határ bizonyos része, a dűlő és a telek birtokosának neve is érdekel. A lelés ideje és körülményei igen fontosak. Edény-, ékszer- vagy sírletet különösen kiemelendők. 2. Az ott lelt pénz vagy pénzek rajza, vagy írónnal átdörzsölt másolata, esetleg gipszmásolata vagy ólompapírlenymata, melynek hátsó homorú oldala gyertyával (stearinnal vagy viaszszal) teli lett csepegtetve, esetleg spanyolviasz lenymata, — ha lehetséges, valamely irodalmi műben megjelent leírására vagy ábrázolására hivatkozó, nagyon pontos, hibátlan és lelkiismeretes idézet, vagy pedig legalább írásbeli részletes leírása kívánatos, azon célból, hogy a fajt lehető biztossággal megállapíthassam. — 3. Kívánatos az érem átmérőjének, anyagának, főtartási állapotának és súlyának közlése is. — 4. Nemcsak tömeges leletekről, hanem egyenkint, szórványosan lelt pénzekről is kérek ilyen értesítést. — 5. A nagy ezüst tetradrakmonokon kívül az apró pénzre is, továbbá a tulajdonképeni barbár („kelta“) pénzeken kívül a thasosi, makedóniai, apolloniai vagy dyrrhachiumi stb. görög pénzeknek és a római köztársasági és császári, továbbá a bizánci pénzeknek (zavaros feliratú vagy durva kivitelű) barbár utánzataira vonatkozó adatokat is egyaránt kérem. — 6. Végül nagyon fontos az is, hogy a beküldött adatok megbízhatóságának foka felől teljesen tárgyilagos és lelkiismeretes tájékoztatást nyerjek. Tessék nyíltan megírni, hogy csak állítólag, vagy hallomás szerint, avagy hogy érdekelt fél pl. kereskedő vagy földműves állítása szerint, vagy pedig, hogy hozzáértő és szavahihető tanult ember közlése alapján állapítottatott-e meg a lelőhely, illetőleg az érem leírása (pl. régibb leletről szóló szóbeli közlések esetén). — A leletreperitorium megjelenésekor minden egyes adatnál hivatkozni fogok a forrásra, a honnét értesülésemet szereztem. — 7. Régi hazai, különösen vidéki hírlapokban vagy folyóiratokban elszórva szintén akadnak idevágó híradások. Ilyenekről szóló szíves értesítést (a forrás pontos megnevezésével) szintén hálásan fogadok.

Inkább többet és részletesebben írtam, mert kérelmem a nagy közönségnek szólt. — Most pedig ismétlem kérésemet: szíveskedjenek velem e különösen fontos és hazafias jó ügy érdekében minél előbb közölni a tudomásukra jutó adatokat, melyekért mindenkor a legőszintébb elismeréssel fogok viseltetni a szíves beküldők, mint önkéntes munkatársaim iránt.

Dr. Gohl Ödön.

Egy lappangó vegyesházi denár?

Mélázva forgatok egy ócska könyvet. Hát volt olyan idő is, midőn német tudósok nem az ádáz fajgyűlölet hangján írtak rólunk és a mi dolgaikkal nemcsak a hatalmi terjeszkedés szempontjából foglalkoztak? Olyan idő, midőn történetünk egy szakaszát hazai forrásaink (Thuróczi, Bonfin, Istvánffy, Bél Mátyás stb.) nyomán részrehajlatlanul ismertették a német közönséggel? Hát volt, — de régen volt.

1699-ben jelent meg Lübeckben Jacobus a Mellen könyve: *Series Regum Hungariae e numis aureis*. Inkább történeti mint numizmatikai munka. Nagy Lajostól I. Lipótig minden uralkodónak egy-egy aranyát írja le elég felületesen és ehhez fűzi a király uralkodásának rövid történetét. Róbert Károly és Mária aranyait nem ismerte, de felvette a sorozatba Hunyadi Jánost, Izabellát és János Zsigmondot. Két rézmetszetű táblán 18 arany elég jó rajzát látjuk.

Azt a munkát dr. Gottfried Heinrich Burghardt, professore primario (!) a briei királyi kollégiumon, a mennyiségtan és természettudományok nyilván. rend. tanára németre fordította, jegyzetekkel ellátta, 1750-ig folytatta és 40 érem leírásával és jó rajzával tol-

datta meg. Az így megbővült művet (ameddig Mellen munkája terjedt párhuzamos latin és német szöveggel) Pietsch Dániel adta ki 1750-ben Boroszlóban és Lipcsében. Ez van kezeim közt.

Mária Terézia aranyai után legutolsónak egy ezüst denár következik: „den wir, als ausserordentlich seltsam, den Lesern nicht missgönnen wollen, ob es gleich kein Goldstück ist“.

Minthogy ezt a denárt a Corpusban hiába keressük és Burghardt határozottan állítja, hogy az összes ábrák eredetiekről vannak rajzolva, érdemesnek tartom vele e helyen röviden foglalkozni.

Avers: vonalkörben REGIS · CAROLI A király szakáltalan képe térdig, fején nyílt korona, jobbjában jogar, baljában birodalmi alma, mellén lilium. Revers: vonalkörben REGIS · HUNGAR · hegyes pajzs, jobb mezejében 3 pólya, bal mezejében 2:2:1 = öt lilium, a pajzs felett ötágú nyílt korona, melynek abroncsa alig kisebb a pajzs szélességénél.

Burghardt a királyi alak fiatalsága, nem magyaros ruházata és az egyszerű Carolus rex Hungariae titulus miatt Martel Károlynak tulajdonítja. A denár kétségtelenül Róbert Károlyé.

Mint említettem, az érem ilyen alakjában ma ismeretlen. Teljesen hasonló hozzá a Corpus II. 18, de ott a pajzs felett nincs korona és a körirat: ✠ M · REGIS · HUNGARIE · Amennyire az ábrákból kivethető, a betűk, különösen az A betűk karaktere is eltérő A és T.

Mármost két eset lehetséges: vagy hitelesnek fogadjuk el Burghardt rajzát — pedig teljesen annak látszik — és akkor Róbert Károlynak egy ezidőszerint lappangó dénárjával van dolgunk, aminthogy már egy ilyen aranyforintjáról is van tudomásunk, — vagy pedig, tekintve a denárnak egyébként a Corpus 18-al azonos voltát, azt tételezzük fel, hogy Burghardt példánya éppen ezen felső részén rosszul fenntartva és a rajzoló a körirat IE ✠ M betűiből és a pajzs felett álló siglából alkotta meg a koronát. Az utóbbi vélemény mellett gyenge érvül azt lehet felhozni, hogy az első koronázott pajzsú denár csak jó 100 esztendővel később, I. Ulászló idejében lép fel s így a rajzoló tévedése nem valószínűsíthető, — míg az új species mellett az R betű után következő pont tanuskodik. Ez a pont befejezi a legendát és helyet csinál a koronának.

A kérdést véglegesen csak egy előkerülő példány döntene el.

Jeszenszky Géza.

Tót érmek és jelvények.

Hazánk északnyugati részéből a tótság nagy számban vándorolt és vándorol az Észak-Amerikai Egyesült Államokba, hol aztán részint könnyebb boldogulás, részint egymás segítése, gyámolítása végett, ezekkel kapcsolatban bizony néha pánszlávisztikus vagy zsaroló célokat is szolgálva, különféle társulatokat, szövetkezeteket szerveztek. Itt Szepes vármegyében három ily amerikai szövetkezetről beszélnek, vidékenként azonban mások is lehetnek. Egyik az ú. n. „Slovenska Liga“ (tót liga), másik a „Slovenski Spolok Narod“ (tót népszövetség), a harmadik pedig: „Persa Katholicka Slovenska Jednota“ (első katolikus tót szövetség).

Mind humánus célokra alakultak, újabban csakis ezt szolgálják, különösen a két utóbbi. A legutolsó egyenesen felekezeti és hazafias jellegű betegsegélyző egyesület. Ezen

egyesületek jelvényekül, reklámul, de jövedelmeik fokozására is különböző érmekeket, zsetonokat, jelvényeket árulnak. Ezen egyesületek közül egynémelyik idehaza rossz hírbe került, — s nem ok nélkül, — pánszlávisztikus irányuknál fogva. Itt-ott úgy látszik el is kobozzák idehaza a postán, — esetleg a közigazgatási hatóságok is — ezen hazaérkező jelvényeket. De már Amerikában is kifogás alá esnek az ilyen egyesületek, egyrészt mert szeparálni akarják a tót munkásságot, másrészt sok a panasz ellenük a tagok részéről. A hazatérő tagok nem nyilatkoznak valami kedvezően az ottani szövetkezetekről. Mostanában — úgy látszik — szünetelnek is a szövetkezetek agitációi, mivel a mostani visszatérők keveset tudnak azokról mondani. A „tót ligá“-ról beszélnek legkevesebbet, pedig ez látszik legjobban a politikával foglalkozni. Ezen egyesület 25 éves fennállásának emlékére bocsátottak ki egy kerek, 26 mm. átmérőjű s alumíniumból készült érmet, melynek előlapján, kiemelkedő szegélykör és a belső gyöngysor között latin betűkkel a következő felírás olvasható: * JA SOM PYŠNY ZE SOM SLOVÁK * PAVEL MUDROŇ (Büszke vagyok, hogy tót vagyok. Mudrony Pál.) A gyöngykörön belül kiemelkedő mellkép: Mudrony Pál turóc-szentmártoni ügyvéd képe. A hátlapon kiemelkedő két körvonal között: * ZA TU NASU SLOVENCINU * SLOVENSKA LIGA (A mi tótságunkért. A tót liga.) A belső kör közepén „25“, alatta szalagdíszben „1907“. (A ligának 1 centes, elég csinos, kék bélyegei is vannak.)

Az amerikai tót népszövetség (felekezeti jelleg nélküli betegsegélyző) jelvénye máltai kereszt alakú, díszes, szépen zománcozott, aranyozott, esetleg arany, bros-tűszerű, egy kicsit domború. — Ára ott 80 cent (4 K). — A kereszt alakja fekete zománcsal van jelezve. Középen, pajzsban a magyar címer-hármas halma a kettős kereszttel. A címer mezeje világoskék zománc. A kereszt aranszegélyes fehér zománc. A hármas halom vörös zománc aranszegélyvel. A címer felett kiterjesztett szárnyú sas. A pajzs körül fekete zománc-vonalkázás. A kereszt négy ágában betűk fekete zománcból: SLOV. — SPOL. — NAR. — VS OF AMERICA (SLOVENSKI — SPOLOK NARODU — United states of Amerika. Tót népszövetség — Amerikai Egyesült Államok.)

Azok a tagok, akik hosszabb idő óta tagok, valami kerek jelvényt kapnak, melyről adatokat nem sikerült szerezni.

Az amerikai kath. tót szövetség jelvénye arany kereszt fekete zománc-vonaldíszítéssel és felette zománcbetűkkel. Bros-tű jellegű. A kereszt felső részében négy betű van: I. K. S. T. (Persa Katholická Slovenska Jednota = Első Kath. Tót Szövetség.)

Horváth Adolf János.

K ü l ö n f é l é k.

A brüsszeli nemzetközi numizmatikai és medaillisztikai kongresszus f. évi június 26-án vasárnap nyílik meg a belga király védnöksége alatt az akadémia palotájában és négy napon át fogja tartani üléseit. A numizmatikai ág elnöke Babelon lesz, a párizsi éremtár tudós igazgatója, az alosztályok ülésein felváltva fognak elnökölni a felkérendő különböző országbeli tagok. A megnyitás napján a városi hatóság a városházán rendez ünnepélyes fogadást a kongresszus tagjainak. Ünnepélyes bankettben sem lesz hiány. A kongresszus tagjai az ülések végeztével meg fogják látogatni a brüsszeli pénzverdét, ahol akkor fogják verni az új király képét viselő pénzeket, továbbá tanulmányozni fogják az állami érem

tárat, nemkülönben a brüsszeli világkiállítás keretében május hó 15-én megnyitandó nemzetközi medaillisztikai és plakettkiállítást, amelynek magyar osztályában hazai művészeink java képviselve lesz válogatott érem- és plakett-sorozatokkal. — Kérjük a kongresszuson személyesen résztvenni kívánó tagtársainkat, szíveskedjenek tájékozásul és további részletek megbeszélése céljából e szándékukat mielőbb közölni e folyóirat szerkesztőjével, mint a kongresszus magyarországi patronázs-bizottságának tagjával.

G-n.

A magyar nemzeti múzeum éremtárának 1909. évi gyarapodása. 1. Éremtári A) osztály: Görög pénzek: 4 ezüst, 9 bronz, összesen 13. — Barbár pénzek: 2 arany, 46 ezüst, 18 réz, összesen 66. — Róm. köztársasági pénzek: 3 ezüst. — Róm. császári pénzek: 5 ezüst, 49 bronz, összesen 54. — Bizanci pénzek: 1 ezüst, 1 réz, összesen 2. — Az osztrák tartományok pénzei: 9 arany, 58 ezüst, 2 réz, összesen 69. — Ugyanazok, a Delhaes-féle hagyatékból: 22 réz. — Magyar és hazai vonatkozású emlékérmek, rendjelek, jelvények: 6 arany, 39 ezüst, 104 más anyagú, összesen 149. — Külföldi emlékérmek (stb.): 8 ezüst, 29 más anyagú, összesen 37. — Ugyanazok, a Delhaes-féle hagyatékból: 108 ezüst, 196 más anyagú, összesen 304. — Hazai bárcák: 9, külföldiek: 22. — Valóságos tárgyú érmek: hazaiak: 2 ezüst, 9 más, ugyanazok a Delhaes-hagyatékból: 1 ezüst, 11 más, külföldiek: 6 ezüst, 16 más, ugyanazok a Delhaes-féle hagyatékból: 33 ezüst, 13 más. Az éremtár A) osztály szaporulata: 17 arany, 314 ezüst, 510 más anyagú érem, mindössze 841 darab. — 2. Éremtári B) osztály: Magyar és erdélyi pénzek: 15 arany, 253 ezüst, 18 réz, mindössze 286. — Külföldi pénzek (közép- és újkori): 6 arany, 181 ezüst, 57 más, mindössze 244. — Papírpénzek: hazaiak: 8, külföldi: 1, összesen 9. — Az éremtári B) osztály szaporulata: 21 arany, 434 ezüst, 75 más fémből és 9 papír, mindössze 539 darab. — Az egész éremtár 38 arany, 748 ezüst, 585 más fémből való éremmel és 9 papírpénzzel, vagyis mindössze 1380 darabbal szaporodott a lefolyt esztendőben.

G-n.

A turócszentmártoni múzeum éremtárának 1909. évi gyarapodásáról. Az elmúlt év folyamán 54 adakozótól 1568 darab érc- és papírpénz folyt be ajándékképen, melyek közül 1059 réz, 75 nikkel, 354 darab ezüst pénz, 26 medália és emlékpénz, valamint 2 ólom pénzhamisítvány volt. A gyűjtemény részére 106 réz, 43 nikkel, 154 darab ezüst, 6 darab emlékpénz és 33 papírpénz használtatott fel.

Csere útján szereztük: 1. II. János lichtensteini herceg aranyát 1906-ból; 2. I. Miklós ötös arany rubelét 1818-ból; 3. I. Sándor ötös arany rubelét 1850-ből; 4. Rákóczi Zsigmond négyszeres aranyát; 5. II. Rudolf aranyát 1605-ből; 6. Bethlen István aranyát 1630-ból; 7. János Zsigmond aranyát 1560-ból; 8. III. Ferdinánd N—B jegyű tallérját 1637-ből; 9. Bocskay István tallérját 1606-ból és 10. IV. Béla brakteatáját

A múzeumi tót társaság az elmúlt évben is folytatólagosan kiadta dr. Petrikovich János által szerkesztett éremlejtromát, mely a „Sbornik“ nevű folyóirat XIV. évfolyamának 1. és 2. füzetében megjelent és pedig Magyarország érmeinek V. folytatása (1—265. tétel), továbbá Luxemburg, Belgium, Németalföld, Dánia, Svéd- és Norvégország érmeinek katalógusa (1530—1709. tétel).

Dr. Petrikovich János.

Éremleletek.

Békés városában gróf Wenkheim Frigyesné házában 908 db. XVIII., XIX. századi ezüstérmét (264 db. tallért, 90 db. fél- és kétharmadtallért, 7 db. negyed-tallért, 547 db. huszast) találtak. Voltak a leletben magyar érmek: Mária Terézia s. k. (B) P. D. jegyű tallérja 1779-ből (1), ugyanilyen jegyű $\frac{1}{2}$ tallérja 1780-ból (1), EvM (B) D jegyű 177C-ből (1), XX-asai K—B jegygyel 1764-ből (1), 1765-ből (2), az előlapon B, a hátlapon EvM—D jegygyel az 1767. (1), 1769. (3), 1770. (1), 1771. (2) évből, az előlapon B, a hátlapon s. k.—P. D. jegygyel az 1775. (1), 1776. (1), 1778. (1), 1779. (2), 1780. (2) évből, a hátlapon

IB—IV jeggyel 1780-ból (1), Loth. Ferenc nevére vert tallér 1760-ból (1), K—B jeggyű XX-as 1763-ból (2), az előlapon B, a hátlapon N—B jeggyel 1765-ből (1), csak N—B jeggyel 1759-ből (1), 1765-ös évszámmal Loth. Ferenc halála után az ő nevére verettek BA, EvM—D jeggyel (1), BM, S. K—P. D jeggyel (1), BN, BL, S. K—P. D jeggyel (2), II. Józseftől B jeggyű XX-asok az 1779. (1), 1782. (1), 1783. (1), 1785. (4), 1786. (3), 1787. (10), 1788. (2) évből, az előlapon B, a hátlapon S. K—P. D jeggyel 1775-ből (1), E jeggyel 1788-ból (1), 1789-ből (1), előlapon E, hátlapon H—G jeggyel 1766-ból, 1769-ből, 1776-ból (3), G jeggyel 1781, 1787, 1790-ből (3), II. Lipóttól B jeggyű XX-as 1792(?)-ből (1), Ferentől B jeggyű tallér az 1818. (6), 1821. (4), 1822. (11), 1823. (5), 1824. (24), 1825. (21), 1826. (14) évből, E jeggyel az 1821. (2), 1822. (2), 1823. (1), 1824. (6), 1830. (1), G jeggyel az 1814. (3), 1819. (1), 1821. (4), 1822. (4), 1823. (11), 1824. (6), 1825. (6), 1826. (1) évből, B jeggyű $\frac{1}{2}$ tallér 1821-ből (1), 1824-ből (3), E jeggyű 1821-ből (2), 1822-ből (3), G jeggyű 1821-ből (4), 1822-ből (1), 1823-ből (4), XX-asok B jeggyel az 1793. (2), 1794. (4), 1795. (2), 1796. (4), 1802. (4), 1803. (7), 1804. (5), 1805. (1), 1806. (6), 1808. (1), 1809. (1), 1813. (2), 1815. (6), 1818. (5), 1827. (5), 1828. (4), 1829. (4), 1830. (19), 1833. (34, ebből 24 magyar típusú, patrónás), 1834. (25, ebből 16 magyar típusú), 1835. (22), E jeggyel az 1797. (1), 1802. (1), 1803. (2), 1805. (4), 1808. (1), 1814. (1), 1815. (1), 1819. (1), 1821. (1), 1822. (1), 1824. (3), 1825. (1), 1826. (6), 1827. (8), 1828. (10), 1829. (2), 1830. (18), 1834. (6), 1835. (11), G jeggyel az 1794. (1), 1796. (2), 1797. (3), 1803. (1), 1804. (1), 1806. (2), 1809. (1), 1812. (1), 1815. (2), 1820. (1), 1824. (1), 1827. (2) évből, V. Ferdinándtól E jeggyű XX-as 1837-ből (1); *olaszországi* M jeggyű veretek: II. Ferenc tallérja 1820-ból (1), $\frac{1}{2}$ tallér 1823-ból (1), V jeggyű veretek: II. Ferenc tallérja 1818-ból (3), 1824-ből (2); *brabanti* tallérok: M. Teréziától 1759-ből (1), 1764-ből (1), A jeggyel 1780-ból (2), $\frac{1}{2}$ tallér 1767-ből (1), Ferentől 1767-ből (1), II. Józseftől 1788-ból A jeggyel (2), jegy nélkül (1), M jeggyel 1789-ből (2), $\frac{1}{2}$ tallér A jeggyel 1788-ból (5), 1789-ből (3), $\frac{1}{4}$ tallér B jeggyel 1788-ból (1), II. Lipóttól M jeggyű tallér 1792-ből (1), H jeggyű 1792-ből (1), $\frac{1}{4}$ tallér A jeggyel 1791-ből (1), II. Ferentől B jeggyű brabanti tallér 1793-ból (1), M jeggyű 1793-ból (1), 1794-ből (3), 1795-ből (1), 1820-ból (1), G jeggyű 1795-ből (1), 1796-ból (1), $\frac{1}{2}$ tallér E jeggyel 1797-ből (1), C jeggyel 1797-ből (1), $\frac{1}{4}$ tallér A jeggyel 1794-ből (1), 1796-ból (1), B jeggyel 1797-ből (2), C jeggyel 1797-ből (1); *erdélyi* érmek: M. Terézia XX-asa 1765-ből (1), 1768-ból H—G jeggyű (Anton Joseph Hammerschmied—Alex. de Gagia, gyulafehérvári bélyegvésők neve) (1), 1775-ből H—G jeggyű (1), 1780-ból H—S jeggyű (Ant. Jos. Hammerschmied—Gottfried Schickmayer gyulafehérvári bélyegvésők neve) (1); *szász* érmek: Frigyes Ágost E. D. C jeggyű (Ernst Dietrich Croll drezdai pénzverő jegye, 1764—1778.) tallérja az 1772. (1), 1774. (1), 1776. (1) évből I. E. C jeggyű (Johann Ernst Croll drezdai pénzverő neve 1779—1804.) 1793-ból (1), 1799-ből (1), 1802-ből (1), S. G. H jeggyű (Samuel Gottlieb Helbig drezdai bélyegvéső neve, 1804—1813.) 1808-ból (2), 1811-ből (1), I. G. S jeggyű (Johann Gottfried Studer drezdai pénzverő neve, 1813—1832.) 1816-ból (1), 1821-ből (1), E. D. G jeggyű $\frac{2}{3}$ tallérjai az 1764. (1), 1765. (2), 1766. (2), 1767. (1), 1768. (3), 1770. (3), 1771. (2), 1772. (4), 1773. (1), 1777. (1) évből, I. E. G jeggyűek az 1779. (1), 1781. (1), 1782. (2), 1789. (1), 1794. (1), 1797. (1), 1800. (1) évből, S. G. H jeggyűek az 1807. (1), 1808. (1), 1809. (1), 1810. (1), 1812. (1) évből, I. G. S jeggyű 1817-ből (1), Antal szász király tallérja 1829-ből (1); *bajor* érmek: Max. III. József tallérja 1760-ból (1), 1770-ből (1), az előlapon A jeggyel (1763—1795-ig Amberg pénzverőhely jelölése) 1768-ból (1), Max. III. József $\frac{2}{3}$ tallérja 1754-ből (1), jegynélküli XX-asa 1764-ből (3), 1768-ból (2), 1773-ból (1), A jeggyű 1766-ból (1), 1774-ből (1), Károly Theodor XX-asa 1778-ból (3), Max. IV. József XX-asa 1809-ből (1); III. Frigyes *szász-góthai* tallérja 1764-ből (1); Ferenc *nürnbergi* tallérja, előlapján L jegy (Lausser pénzverő neve), a hátlapján két címer közt M. F (Mann nemesfémvizsgáló és Förster pénzverő neve) 1759-ből (1), II. József S—R jeggyű (Scholtz és Riedner) 1766-ból (1); *nürnberg-bayreuthi* érmek: Frigyes C. L. R jeggyű

(Cristoph Lorenz Rucdeschel pénzverő neve) XX-asai 1760-ból (1), 1761-ből (1), Frigyes Keresztély $\begin{smallmatrix} C & L & R \\ I & A & S \end{smallmatrix}$ jegyű ($I \cdot A \cdot S =$ Johann Anton Schröder pénzverő neve) XX-asa 1765-ből (1), E—s jegyű (Eberhard Schmiedhammer nemesfémvizsgáló neve) 1765-ből (2), 1766-ból (2); II. Frigyes *württemberg-stuttgarti* $I \cdot L \cdot W$ jegyű (Johann Ludwig Wagner bélyegvéső neve) XX-asa 1812-ből (1); II. Frigyes brandenburgi XX-asa 1759-ből (1); Károly löwenstein-wertheimi XX-asa az előlapon ST jegygyel (Stockmar bélyegvéső neve), a hátlapon W—E jegygyel (Weler nemesfémvizsgáló és Eberhard pénzverő neve) 1767-ből (1); XV. Lajos *francia* király tallérja 1727-ből (1), I. Ferdinánd spanyol infáns *sziciliai* tallérja 1817-ből (1); M. Terézia $\begin{smallmatrix} S & T \\ S & F \end{smallmatrix}$ jegyű *osztrák* tallérja 1780-ból (1), S · F jegyű 1780-ból (15), I · C · — F · A · jegyű 1780-ból (5), A · H · — G · S · jegyű (nagyobb és kisebb betűkkel) 1780-ból (2), S · C jegyű 1773-ból (1), II. Ferenc A jegyű $\frac{1}{2}$ tall. az 1808., 1809., 1810., 1814. évekből (4), az 1815. (4), 1818. (2), 1819. (3), 1820. (7), 1821. (7), 1822. (15), 1823. (5), 1824. (7), 1825. (2), 1830. (1) évekből, C jegyű 1809-ből (1), 1819-ből (1), Mária Terézia A · — S · jegyű $\frac{1}{2}$ tallérja 1772-ből (1), II. Ferenc A jegyű $\frac{1}{2}$ tallérja 1815-ből (18), 1821-ből (2), 1832-ből (1), M. Terézia jegynélküli XX-asa az 1775. (1), 1763. (1), 1765. (9), 1766. (1) évből, I · C · — S · K · jegyű az 1769. (2), 1771. (1), 1772. (2), 1773. (1) évből, I · C · — F · A · jegyű 1777. (1), 1778. (1) évből; Loth. Ferenc nevére vert H—A jegyű 1756-ból (1), W—I jegyű 1756-ból (2), 1764-ből (1); II. József I · B · — F · L jegyű XX-asa 1772-ből (1), A jegygyel az 1771. (1), 1782. (1), 1783. (2), 1786. (2), 1787. (1), C jegygyel az 1767. (1), 1773. (1), 1783. (1), F jegygyel az 1783. (1), 1786. (1), 1788. (1) évből, II. Lipóttól A jegygyel az 1790. (1), 1792. (1), F jegygyel az 1791. (1), H jegygyel az 1791. (1) évből; II. Ferencről A jegygyel az 1804. (1), 1802. (1), 1803. (5), 1804. (1), 1805. (2), 1806. (14), 1808. (8), 1809. (3), 1810. (3), 1811. (8), 1813. (1), 1814. (1), 1815. (3), 1817. (2), 1818. (6), 1819. (3), 1720. (3), 1821. (1), 1822. (1), 1823. (1), 1824. (2), 1825. (3), 1826. (4), 1827. (11), 1828. (11), 1829. (4), 1830. (5), 1831. (6), 1832. (9), 1835. (1), C jegygyel az 1796. (1), 1797. (1), 1803. (3), 1804. (1), 1805. (1), 1806. (1), 1809. (1), 1833. (1), D jegygyel az 1808. (3), 1809. (2), E jegygyel az 1835. (1), F jegygyel az 1804. (1), H jegygyel az 1803. (1) évekből, S 3 db. kopott; M. Terézia *cseh* XX-asai az 1758. (1), 1760. (1), 1763. (1), 1771. (1, EvS—A · S jegygyel), *tirol* $\frac{1}{2}$ tallérja 1761-ből (1), XX-asa V · C · — S · jegygyel 1775-ből (1), 1778-ből (5), Hieronymus *salzburgi* M jegyű XX-asa 1780-ból (1), 1789-ből (1).

Nagybánya város telkén 3379 darabból álló ezüst éremleletet találtak Benne a XVI., XVII., XVIII. századból való érmek voltak. — 1. *Magyarországiak*: I. Ferdinánd K—B jegyű denárja 1551-ből (1), Miksa K—B jegyű denárja 1575-ből (1), Rudolf K—B jegyű denárja 1580-ból, 1590-ből, 1593-ból (3), II. Mátyás K—B jegyű denárja 1612-ből, 1615-ből (2), N—B jegyű garasa (Weszerle VII:12) 1615-ből, 1617-ből (2), II. Ferdinánd N—B jegyű garasa (Wesz. IX:3) 1630-ból (1), 1631-ből (2), P—P jegyű garasa (Wesz. IX:4) 1623-ból (1), KB jegyű VIII-garasa (Wesz. IX:6) 1623-ból (1), I. Lipót N—B jegyű $\frac{1}{4}$ tallérja (v. ö. Wesz. XVI:13., az előlapon a váll alatt ICB jegy) 1700-ból (2); K—B jegyű XV-ösei az 1674. (3), 1675. (5), 1676. (3), 1677. (7), 1678. (9), 1679. (9), 1680. (6), 1681. (6), 1682. (1), 1683. (3), 1684. (2), 1688. (1), 1691. (3), 1692. (2), 1694. (1), 1696. (1) évből; K—B jegyű VI-osai 1668-ból (1), 1670-ből (1), 1671-ből (3), N—B jegyűek 1681-ből (4); K—B jegyű 3-krosai az 1661. (2), 1662. (6), 1663. (1), 1665. (10), 1666. (6), 1668. (4), 1672. (3), 1674. (1), 1675. (2), 1676. (2), 1677. (5), 1678. (1), 1680. (3), 1681. (2), 1682. (2), 1686. (2), 1687. (1), 1688. (2), 1689. (1), 1690. (3), 1691. (1), 1692. (7), 1693. (13), 1694. (25), 1695. (7) évből, N—B jegyűek 1696-ból (1), 1697-ből (1), 1698-ból (5), $\begin{smallmatrix} N-B \\ P-O \end{smallmatrix}$ jegyűek 1693-ból (5 + 19 + 9 + 18, négyféle körirattal), 1694-ből (1 + 3 + 3 + 4 + 2, ötféle körirattal), 1695-ből (4 + 3 + 3, háromféle körirattal), 1696-ból (9 + 5 + 14 + 3, négyféle körirattal), 1697-ből (8 + 11, kétféle körirattal), 1698-ból (13 + 11, kétféle körirattal), $\begin{smallmatrix} N-B \\ I-S \end{smallmatrix}$ jegyűek 1677-ből (7), az előlapon a váll alatt ICB = Johann Christ. Brett-

schneider, a hátlapon $n-B$ jeggyel 1698-ból (9), 1699-ből (27 + 11 + 1, háromféle körirattal), az előlapon icB jeggyel, a hátlapon $n-B$ -vel 1699-ből (7), $c-M$ jegyű 3-krosai 1695-ből (5 + 11), 1696-ből (24), 1697-ből (5 + 4), a Madonna mellett $c-H$ jeggyel (= Camera Hungariae, Pozsony), a Madonna lábai alatt, a magyar címer két oldalán $c-HS$ monogrammjával (Christ. Sigmund Hunger nevének kezdőbetűi) 1696-ből (3 + 1), 1697-ből (1 + 12 + 1), 1698-ből (1 + 4 + 8), 1699-ből (1 + 1) jegynélküli poltúrai 1696-ből (1 + 2), 1697-ből (3), 1698-ből (1), 1699-ből (1), 1700-ből (2), 1703-ből (1), $n-B$ jegyűek 1700-ből (4), 1701-ből (4), 1702-ből (1), 1703-ből (9), $n-B$ jeggyel 1703-ből (2), $n-B$ jeggyel 1704-ből (3), $n-B$ jeggyel 1699(?)-ből (1), $n-B$ jegyű 1-krosai 1694-ből (1), 1699-ből (9), $k-B$ jegyű duarius 1698-ből (1), $k-B$ jegyű denárai az 1668. (1), 1669. (1), 1691. (1), 1693. (1), 1694. (1), 1695. (1), $n-B$ jegyűek az 1700. (2), 1702. (3), 1703. (2), évből, kopott darab (4). — 2. *Erdélyiek*: Bocskay István III-as garasa 1607-ből, Resch 105. sz. alatti (1), Báthory Gábor garasa 1612-ből, Resch 172. (1), 1613-ból Resch 209. (1), Bethlen Gábor széles garasai 1625-ből, Resch 288. változata, az előlapon: ... PRIN . , a hátlapon: PAR . REG . HVN . DO . SIC . CO . OP . R . DVX . 1626 (1 db.), Resch 289. (1), Resch 290. (4), Resch 293 (5), Resch 294. (2), Resch 297 (4), Resch 291. változata, az előlapon ... TRAN . PRI . 1625. (1), Resch 298 (5), 299. (2), 1626-ből Resch 329. (8), 335 (2), Resch 339. (3), Resch 342. (12), Resch 344. (25), Resch 345. (6), Resch 347. (1), R. 352. (1), R. 342. változata, a koronában ötágú csillaggal (41), R. 360. (4), az előlapi körirat a madonnás oldalon van s a R. 339. sz. a. leírtól csak abban különbözik, hogy a hátlapon ... OP . RA . DVX . van (5, e közül háromnál a kormánypálca beér az évszám közepébe, egynél az évszám 2-jének alsó részét érinti, egynél nem megy túl a gyöngykörön), R. 366. A. (2), 1627-ből R. 418. (5), R. 423. (2), ennek változata, a hátlapon ... SI . CO : OP . RA . DVX . 1627 s az év utolsó száma a Madonna fénykoszorújához simul (1), R. 424. (10), ugyanez a koronában + — + díszszel (1), a koronában + — + díszszel (4), a koronában + — + díszszel (10), R. 427. (1), R. 428. (1), u. ez, a koronában csak két ponttal (2), R. 435. (1), R. 436. (4), 1628-ból R. 488. (1), 491. (4), R. 494. (5), a köriratban ... TRAN . PRINC . (1), 1629-ből R. 517. (1), R. 518. (2), az előlapon ... TRAN . PRIN . körirattal (1), ... TRAN . PRINC . körirattal (1), kopott, széles garasok különböző évekből (12), I. Lipót 3-krosa 1696-ból, Resch 21. (1), R. 22. (1), R. 23. (3), R. 24. változata, előlapja olyan, mint a 21. szám alattié, hátlapja körirata olyan, mint a 24. sz. alattié (4), R. 21. vált., az előlap köriratában ... H . BO . REX . (1), (ezeknél az F jegy beleesik a köriratba), R. 22. köriratával (3), (ezeknél az $F-T$ jegy a sas lábai fölött van), 1697-ből R. 34. vált. (3), (az előlapon H . BO . REX . s a hátlapon az $F-T$ jegy beleesik a köriratba). — 3. *Lengyelországiak*: III. Zsigmond VI-os garasai, Hutten-Czapski 1458. szám alatti (4), H.-Cz. 1485. (7), H.-Cz. 1511. változata (8), H.-Cz. 1529. vált. (... M : D : L . és ... M : D : L .) (3), H.-Cz. 1551. (8), kopott (5), III-as garasai, évszám nélkül, hátlapja alján Daniłowicz címerével (1), H.-Cz. 973. (1), H.-Cz. 1115. (1), H.-Cz. 1125. (?) (1), H.-Cz. 1274. (1), H.-Cz. 1313. (1), H.-Cz. 1373. típus 1621-ből (7), 1622-ből (28), 1623-ből (11), 1624-ből (15), kopott (3), poltúrai, H.-Cz. 1331. (1), H.-Cz. 1378. (1), H.-Cz. 1389. (1), H.-Cz. 1402., 1403. (41), H.-Cz. 1422. és vált. (64), H.-Cz. 1437., 1438. (221), H.-Cz. 1460., 1461. (364), H.-Cz. 1488—1491. (244), H.-Cz. 1512. (91), H.-Cz. 1513. (6), H.-Cz. 1514. (17), H.-Cz. 1530. (52), H.-Cz. 1552. (26), H.-Cz. 1554. (1); János Kázmér $A-T$ jegyű XXX-as garasa, H.-Cz. 2275. (1), 18-as garasa, H.-Cz. 2318. (2), H.-Cz. 2328. (2+1) H.-Cz. 2331. vált. (1), VI-os garasai, H.-Cz. 2126. (1), H.-Cz. 2142. (2), H.-Cz. 2162. (3), H.-Cz. 2163. (4), H.-Cz. 2164 (4), az 1661-ik évből, H.-Cz. 2192. köriratával (3), H.-Cz. 2195. vált. (2), H.-Cz. 2184. (8), H.-Cz. 2189. (1), H.-Cz. 2190. (1), H.-Cz. 2192. (2), H.-Cz. 2210. (4), H.-Cz. 2213. és vált. (8), H.-Cz. 2216. és vált. (9), az előlap H.-Cz. 2213., a hátlap 2216. (1), H.-Cz. 2217. (1), H.-Cz. 2219. vált. (1), H.-Cz. 2207. (6), H.-Cz. 2244. (15), az 1663-ik évből H.-Cz. 2217. bélyegével, 1663-ból H.-Cz. 2213. bélyegével (3), ennek vált.

(3), H.-Cz. 2257. (11), H.-Cz. 2258. (9), ennek vált. (6), H.-Cz. 2271. (thorni 18-as garas, 1), H.-Cz. 2278. (3), ennek vált. (1), H.-Cz. 2279. (4), H.-Cz. 2280. (15), H.-Cz. 2296. és vált. (15 + 19), H.-Cz. 2297. és vált. (2 + 1), H.-Cz. 2319. (1), H.-Cz. 2320. (2), H.-Cz. 2322. (6), H.-Cz. 2323. (9), TL—B jegyű H.-Cz. 2319. bélyegével (5), TL—B jegyű H.-Cz. 2320. bélyegével (4), nagyobb TL—B jeggyel H.-Cz. 2322., 2323. köriratával (9 + 10), kopott darabok A—T jeggyel (20), TL—B jeggyel (6), TL—B jeggyel (1), T—T jeggyel (4), A_c—T jeggyel (1), III-as garasú H.-Cz. 2222. (2), H.-Cz. 2286. (1), poltúrája 1662-ből (1); III. Sobieski János VI-os garasai, H.-Cz. 2455. (1), H.-Cz. 2473. (1), III-as garasai, H.-Cz. 2493. (3), H.-Cz. 2497. (3), kopott poltúra (170). — 4. *Pomerániai* poltúra: XIV. Bogislávtól 1620-ból (1). — 5. *Svédországiak*: Gusztáv Adolf poltúrái 1632-ből (10), 1633-ból (12), 1634-ből (1), III-as garasai 1632-ből (1), 1634-ből (1), Christina poltúrái 1634-ből (1), 1635-ből (4), kopott darab (20). — 6. *Elbingi* poltúrák: Gusztáv Adolftól H.-Cz. 4271. sz. a. (3), H.-Cz. 4274. (8), H.-Cz. 4279. (1), H.-Cz. 4281. (2). — 7. *Rigai* poltúrák: Gusztáv Adolftól H.-Cz. 4368. (3), H.-Cz. 4370. (2), Christinától 1647-ből H.-Cz. 4396. bélyegével (1), H.-Cz. 4402. (3). — 8. *Litvániai* poltúrák: Christinától 1647-ből (1), 1648-ból (1). — 9. *Brandenburgi* érmek: János Frigyes $\frac{1}{e}$ tallérja az 1676. (5), 1677. (3), 1678. (3), 1679. (4) évből, VI-krosa 1679-ből (1), György Vilmos poltúrája 1622-ből (9), 1623-ból (5). — 10. *Poroszországiak*: Frigyes Vilmos BA jegyű VI-os garasa 1686-ból (3), III. Frigyes s—D jegyű III-as garasa 1695-ből (6), 1696-ból (11), 1697-ből (2), György Vilmos poltúrái az 1620. (1), 1621. (2), 1622. (2), 1624. (3), 1625. (12), 1626. (10), 1627. (1), 1633. (1) évből. — 11. *Liegnitz-Briegi* 3-krosok György Lajos Christiantól 1658-ból (1), Christiantól E—W jeggyel 1660-ból (1), 1. 6. 6. 1-ből (1), jegy nélkül 1664-ből (1), C—B jeggyel 1668-ból (1), 1669-ből (5), György Vilmostól 1674-ből (2), kopott (1). — 12. *Württemberg-Ölsi* 3-krosok Sylv. Frigyesstől s—P jeggyel 1674-ből (2), 1676-ból (1), I. I—T jeggyel 1695-ből (1), Christán Ulriktől L—L jeggyel 1696-ból (3), 1698-ból (1), C—VL jeggyel 1701-ből (4). — 13. János György jägerndorfi 3-asa 1620-ból (1). — 14. *Anhalti* poltúra: János-György-Christ.-Ágost-Rud.-Lajostól 1615-ből (1). — *Schaumburg-Lippe* garas: Adolfától 1594-ből (1). — 16. *Ausztria és tartományai* érmei: II. Ferdinánd jegy nélküli 3-krosa 1625-ből (1), félholdon csillag jeggyel 1630-ból (1), HP monogrammal 1630-ból (1), csillag jeggyel 1631-ből (2), horgonnyal 1634-ből (1), 1635-ből (1), III. Ferdinánd 3-asa jobbfelé lépő madárral 1639-ből (2), balfelé néző madárral 1657-ből (1), G—H jegyű 1650-ből (1), I. Lipót VI-krosa rozetta jeggyel 1677-ből (1), MM jeggyel 1690-ből (1), 3-krosok jegy nélkül 1693-ból (3), 1694-ből (2), 1695-ből (4), 1699-ből (3), G—H jeggyel 1660-ból (1), 1661-ből (2), AC monogrammal 1662-ből (2), 1664-ből (2), 1665-ből (1), SHS jeggyel 1665-ből (1), 1666-ból (7), 1667-ből (7), 1668-ból (15), 1669-ből (10), 1670-ből (32), Δ jeggyel 1665-ből (3), rozettával 1668-ból (1), 1669-ből (9), 1670-ből (12), 1672-ből (4), 1673-ból (1), FIK jeggyel 1673-ból (1), 1674-ből (1), MMW jeggyel 1693-ból (4), 1695-ből (39), 1696-ból (5), 1697-ből (31), 1698-ból (7), 1699-ből (1), C—B jeggyel 1696-ból (109), 1697-ből (13), 1698-ból (41), 1699-ből (13), 1700-ból (17), 1701-ből (12), FN jeggyel 1699-ből (1), 1700-ból (9), 1701-ből (10), 1702-ből (6), F—N jeggyel 1699-ből (1), 1-krosa 1696-ból (1), 1699-ből (1); II. Miksa cseh egy lapú fillére 1576-ból (1), Schlick s—A jegyű 3-asa 1637-ből (1), I. Lipót cseh 3-krosai horgony jeggyel 16—64-ből (1), kalapácsot fogó karral 1668-ból (1), 1669-ből (1), 1670-ből (1), C $\times$ K jeggyel 1678-ból (1), 1695-ből (1), 1697-ből (1), 1699-ből (2), 1700-ból (1), GE jeggyel 1694-ből (1), 1695-ből (15), 1696-ból (6), 1697-ből (16), 1698-ból (12), 1699-ből (10), 1700-ból (1), 1701-ből (5), 1702-ből (1), 1703-ból (5); Ferd. Károly tiroli 3-asai az 1638. (1), 1639. (1), 1640. (2), 1641. (1), 1642. (2), 1645. (1), 1648. (2), 1650. (1), 1653. (1), 1658. (1), 1659. (2), 1660. (4), 1661. (1) évből, Zsigm. Ferenc tiroli 3-asai 1663-ból (2), 1664-ből (3), 1665-ből (4), Lipót 3-asai évszám nélkül (2) és az 1668. (2), 1669. (1), 1670. (1), 1671. (2), 1675. (2), 1676. (1), 1677. (3), 1678. (2), 1679. (1), 1680. (1), 1681. (1), 1682. (1), 1684. (1), 1685. (3), 1689. (1) évből; II. Ferdinánd steier 3 asai

1625-ből (1), 1626-ból (1), 1632-ből (1), III. Ferdinándéi az 1647. (1), 1648. (1), 1656. (1), 1657. (1) évből, Lipótei L jegygyel 1659-ből (1), 1660-ból (2), 1663-ból (1), jegy nélkül az 1666. (2), 1667. (1), 1669. (2), 1670. (1), 1673. (1), 1674. (1), 1693. (1), 1699. (1) évből; II. Ferdinánd karinthiai 3-asai az 1625. (1), 1626. (1), 1628. (1) évből, III. Ferdinándéi az 1638. (1), 1640. (1), 1647. (1) évből, I. Lipóttól 1669-ből (1), Károly olmtützi püspök 3-asai az 1665. (1), 1666. (2), 1668. (1), 1669. (1), 1670. (9) évből, sas jegygyel 1695-ből (8), Max. Gandolfus salzburgi érsek 3-asa 1681-ből (5).

Dr. Harsányi Pál.

I r o d a l o m.

Szentgáli Károly: A pécsi városi múzeum éremgyűjteményéről. (Különlenyomat a Pécs-baranyamegyei múzeum-egyesület értesítőjéből. Pécs, 1909. Wessely és Horváth. 11. lap, 8°.)

A pécsi városi múzeum éremgyűjteménye több gyűjtemény egyesítéséből és a szórványosan kapott ajándékokból keletkezett Főalkatrészei a Juhász-féle gyűjtemény, mely állami letétképen került a pécsi városi múzeumba (és amelynek romjairól beszél a szerző, anélkül, hogy e kitélt világosan indokolná), továbbá a Ditmajer-féle hagyaték. A tízezer darabra rugó gyűjteményből szerző, aki a rendezéssel megbízott, csak kétezerhatszáz darabot vezetett be az írott katalógusba, a többi mint kettős példányokat kiselejtezte.

Ezután szerző az antik pénzverés felől a nagyközönségnek szánt tájékoztató sorok keretében szemlét tart a gyűjtemény anyagán; minket itt csak a múzeumi anyag részletezése érdekel. Az ókori görög világnak mintegy 15 tartománya van képviselve ezüst és bronz pénzekkel, egyebek közt Alexandros, Kleopatra és egyes római császárok görög pénzeivel. A római pénzek gyűjteményét az aes grave-sorozatnak pár rézdarabja nyitja meg, 22 familiáris denárral együtt. Augustus, Neró, Otho, Vitellius denárokkal vannak képviselve, a Vespasianustól Antoninus Piusig terjedő korból 150 denár, Gallienus, II. Claudius, Aurelianus korából, meg a 4-ik századból sok rézpénz van a múzeumban, mindmegannyi pécsvidéki lelet. Hadrianusnak összesen 68, Gallienusnak 47, Probusnak 34, Aurelianusnak 38 darab pénze, Constantinus I.-nak százhusz pénzváltozata van a gyűjteményben. Sabina 4, Maesa 3, Herennius és Delmatius 1—1, Galba 1, Otho 1, Vitellius 2, Soemias 1, Carus 2, Florianus 3, Severus II. 1, Theodora 1, Valeria 1, Vetrano 2, Procopius 1, Theodosius I. 7, Valentinianus II. 6, Honorius 1, a bizanci császárok 20 darab pénzzel vannak képviselve. A római pénzgyűjtemény mindössze 1113 darabból áll (283 denár, 26 bélelt és „saucé“, 40 kbq., 530 kisbronz, 161 középb., 64 nb. és 1 aureus (Valens). „Ez a mennyiség 90 név közt oszlik meg“ — így számol be a szerző. Barbár pénzek is kerültek e gyűjteménybe Pécs vidékéről, még pedig 7 ezüst és 9 bronz. Ezeknek egy része (8 darab) római pénzeknek utánzata.

Magyar Árpád- és vegyesházi pénz 130 darab (54 faj) van (Venczelig bezárólag). Csak Péter, Aba Sámuel, II. László, III. Endre és Ottó nincsenek képviselve pénzekkel. II. Bélának (C. N. H. 59. sz.) 50, IV. Bélának 10 denára van itt, Zsigmond 1, V. László 1, Mátyás 2, II. Lajos 1, Szapolyai János 1 aranyforintját bírja a pécsi múzeum. Vegyesházi denárt mintegy százat. (A vegyesházi pénzek száma 125 darab, 58 fajjal.) Egyebek: Habsburgházi pénzek: 201 darab, 52 fajjal; osztrák tartományok pénzei: 234 darab, 115 fajjal; vegyes külföldi pénz: 521 darab, 234 fajjal (különösen lengyel, bajor, cseh és velencei pénzek). Vannak még papírpénzek, emlékérmek, plakettek, vallásos tárgyú érmek, bárcák és jegyek is.

Összinté örömmel tapasztaljuk, hogy vidéki múzeumaink és tanintézetek újabban mind nagyobb súlyt fektetnek éremgyűjteményeikre és ezeknek szakszerű rendezésére, a közönség számára tanulságossá tételére. Való dolog is, hogy még a kisebbszerű éremgyűjteményekben is oly sokszerű tanulság rejlik, mint egyéb régiségek sorozatában aligha.

És tekintve azt, mennyivel könnyebben szerezhető be, még pénz nélkül is, kitartó gyűjtés útján, főképen tanintézet vagy múzeum számára egy instruktív éremgyűjtemény, mint másnemű régiségek sorozata — még ha nem is pro domo beszélnénk — legmelegebben kellene ajánlanunk közművelődési és oktatási érdekből is, vidéki városaink mindegyikének, legalább egy iskolai éremgyűjtemény beszerzését, természetesen rövid, világos magyarázó szöveggel és lajstrommal ellátva, melyet a tárlók fölé vagy mellé, esetleg üveg alá, keretbe téve is kell alkalmazni, hogy ne csak lásson, hanem okuljon is a tömeg és akiben hajlam van a tanulásra, annak módot is adjunk rá. A magyarázó és tájékoztató feliratokkal való értelmetlen fukarkodás különben is nemcsak éremgyűjteményekben, hanem semmiféle múzeumban nem szolgál az ügynek javára! Nem kell véka alá rejteni a világosságot!

Bernáth Mihály írói álnéven egy igen becsült munkatársunk a „Debrecen” folyó évi március 27-iki számához csatolt „Husvét” című mellékletbe érdekes cikket írt, melynek címe: „A bankógyár Debrecenben”.

Zoltai Lajos: Jelentés Debrecen sz. kir. város múzeumának 1909. évi működéséről és állapotáról. Debrecen. 1910. 8° 46 l. E jelentésből közöljük az éremtárra vonatkozó részeket. Az évi gyarapodás Thaly Kálmán hagyatékából, továbbá ajándékozások és vétel útján került a múzeumba. Thaly hagyatékából az 1904. évi békeplakett eredeti öntött bronzmintája és redukált ezüst és bronz veretei, továbbá a m. tört. társulatnak ezüst és bronz Thaly-plakettje, a tengerhajózási társulat ezüst és bronz Thaly-érme, II. Rákóczi Ferenc háromféle emlékérmének 1889-ben újonnan kivet ezüst és bronzpéldányai jutottak a múzeumba, továbbá Bocskaynak tízszeres aranya, melyet Bereg megyében egy kuruc vitéz sírjában találtak. — Ajándékol 110 különféle pénzt és érmet, köztük egy Szolnokon lelt keltapénzt is kapott a múzeum, vétel útján pedig 2 bizanci arany, 5 árpádházi dénár és 1 ugyanezen korbéli pénz I. Mátyásnak 2 aranya, II. Theodorik kölni érsek bonni aranya, egy török aranypenz, több tallér, egy biblikus ezüstérem és egy régi Szt-György-érem (mindössze 24 db.) gyarapította az éremgyűjteményt, melynek állománya a papírpénzekkel együtt immár 5616 darabra rúg.

Ötvös Gábor.

Érem- és könyvvásár.

1. Éremárverések.

Helbing Ottó (München, Maximilianstrasse 13, I.) május 9-én fogja árverezni néhai Fischer Emil bécsi éremkereskedő raktári hagyatékát és numizmatikai könyvtárát. A 17 képtáblával ékeskedő árverési lajstrom 6501 tételre rúgó érem- és könyvleírást foglal magában. Tömeges magyar és erdélyi pénz és emlékérem van a sorozatban; a magyar pénzek sorozata (1424—1594. sz.) Sz. Istvántól a milleniumig terjed, az erdélyieké (4332—4494. sz.) Szapolyai Jánostól Mária Teréziáig. — Igen nagy a régi habsburg-házi királyok alatt háborús események emlékére vert érmek száma, de sok városi és személyi emlék-érem is van a sorozatban. Olvasóinknak különös figyelmébe ajánljuk a lajstromot.

Dr. Phl. Jacob Hirsch (München, Arcisstr. 17), május 23. és 24. napjain görög és római érmekeket fog árverezni, melyek a berlini múzeumnak a Loebbecke-féle gyűjteményből erdő dublettáiból (Itália, Szicília, Thrácia, Macedonia), egy magángyűjtemény görög érem-sorozatából (Graecia Magna), továbbá egy francia gyűjtő római és bizanci éremgyűjteményéből származnak. A lajstromot 24 képtábla díszíti és a numizm. könyvekkel együtt 981 tételre rúgó éremleírást foglal magában. Ára képtáblákkal együtt 12, anélkül 2 márka. — A görög érmeke közt sok ritka és remekül föntartott darab van. A római sorozatban igen sok az aureus és a szép nagybronz.

Ugyanezen cég május 25-én fogja árverezni néhai Bally Ottó éremgyűjteményét és numizmatikai könyveit. A gyűjtemény nagy részben bádeni és pfalzi pénzekből és emlék-

érmekből áll, melyekhez vegyes, leginkább német államokra tartozó egyéb pénzek és érmek járulnak. Az 1765 tételre rúgó és 11 képtáblával ellátott árverési lajstrom ára 5 márka.

Adolph Hess Nachfolger (Frankfurt a. M., Mainzer Landstr. 49.) f. évi április 18-án árverezi az *Erbstein*-féle éremgyűjteménynek negyedik részét, mely az újabb fejedelmi házak, továbbá Svájc, Olaszország és Németalföld pénzeit és emlékérmeket tartalmazza. Az árverési lajstrom a 12583—15673. sz. éremleírásokat és a 37.—41. képtáblákat foglalja magában. — Hazai vonatkozású vagy legalább minket közvetve érdeklő darabok alig vannak e részben (Batthyány, Buchheim, Croy, Fugger, Königsegg, Pálffy, Schlick). Az *Erbstein*-féle gyűjteménynek ötödik részét, mely a városok és a tengerentúli országok pénzeit, meg a személyi emlékérmeket tartalmazza, ezen év folyamán fogja árverezni ugyanezen cég. Hasonlóképen ezen év folyamán jut árverésre a nevezett cégnél Horsky Jánosnak magyar és hazai vonatkozású érmekben gazdag gyűjteménye is.

A Magyar Numizmatikai Társulatnak f. évi február 24-én tartott második érem-árveréséről alább adunk bővebben hírt.

C. F. Gebert (Nürnberg, Tafelhofstr. 32. I.) f. évi március 1-én tartotta 34. érem-árverését. (Bajor és brandenburgi pénzek, Nürnberg, Bismarck, Schiller, Gutenberg-érmek, stb. 857 tétel.)

C. F. Gebert (Nürnberg, Tafelhofstr. 32/I.) május hó 3-án tartja 35. érem-árverését; az árverési lajstromban 935 tétel alatt nagy részben német pénzek és emlékérmek vannak felsorolva.

Edmund Rappaport (Berlin, W. Lutherstr. 9.) f. évi április 11-én árverez egy különböző országok pénzeiből álló gyűjteményt. (1982 tétel és egy képtábla van a lajstromban.)

Mme Raymonde Serrure (Paris, 19. Rue des petit-champs) f. évi március 19-ikén görög, római és francia érmekből álló gyűjteményt árverezett. A lajstromban 387 tétel éremleírás és 4 képtábla található.

Étienne Bourgey (Paris, 7 rue Drouot) f. é. március 19-én római, francia és pápai érmeket árverezett (438 tétel). — Ugyanezen cég március 22. és 23. napjain árverezte a görög és római érmekből álló G—b. féle gyűjteményt. Az árverési lajstrom 587 tételre terjedő éremleírást és 4 képtáblát foglal magában.

Az **Étienne Bourgey** f. évi április 15-én árverezi Jules Normannak görög, gajl, római és francia pénzekből álló gyűjteményét (általános jellegű görög érem-sorozat, szép római császári nagybronzok, kisebb gall sorozat és középkori franciaországi pénzek). Az árverési lajstromban 627 tételre rúgó éremleírásokat és 12 képtáblát találunk.

L. Fuldauer (Amsterdam, Singel, 84.) monnaies, médailles, jetons. — Árverés f. évi április 18.—20. napjain. Igen változatos sorozat, mely gall (lásd 22.—26. sz. hazai kelta pénzek, Biatic, stb.), görög, római, bizanci és időrendben felsorolt vegyes érmeket foglal magában (Erdély, Buda visszavétele stb.). A lajstrom tartalma: 1430 tétel és 6 képtábla.

I. Schulman (Amsterdam, Keisersgracht, 448.) f. évi június hó 4-én fogja árverezni a Hjalmar Kinderg-féle éremgyűjtemény első részét, amely antik és közép- meg újkori, nemcsak európai, hanem más világrészbeli pénzekből is áll. Az árverési lajstromban 3119 tétel éremleírás és 4 képtábla foglaltatik.

2. Eladó érmek lajstromai.

Spink & Sons: Monthly Numismatic Circular 206—209. sz. (1910 január—április).
Numismatische Mitteilungen: 129. sz. (1910 április.)

3. Numizmatikai könyvek.

S. Calvary & Co. (Berlin, NW. 7., Unter den Linden 75.) Katalog 229. Numismatik des Mittelalters und der Neuzeit. 1910. 452 tétel. (Bahrfeldt, Beierlein, Cappe, Kiss, Luschin, Madai, Mellen, Newald, Puschi, Rentzmann, Riggauer, Schlickeysen, Schulthess-

Rechberg, Schweitzer, Streber, Thomsen, Vaillant, Voigt stb. művei, folyóiratok és érem-lajstromok.)

Joseph Baer & Co. (Frankfurt a/M. Hochstr. 6.) Katalog 577. Bibliotheca Numismatica (I. rész; ókori és keleti numizmatika); 1295 tétel. Igen fontos jegyzék!

Paul Geuthner: (Paris 6-e, rue Mazarine 68.) Ephémérides Bibliographiques. No. 21, 22. (1910 január és április.)

Adolph Hess Nachfolger (l. fönn): Numismatische Bücher aus der Bibliothek d. H. Geh. Hofr. Karl Bissinger. Árverésre kerülnek e könyvek f. é. április hó 18-án. (94 tétel, köztük Babelon, Bahrfeldt, Brandis, Cohen [második kiadás], Cohen [consularis pénzek], Mommsen, Mommsen-Blacas, Montenuovo, Neumann, Rohde, Welzl stb.)

Étienne Bourgey fönnebb említett április 15-ik árverésén, a Norman féle éremgyűjteménnyel kapcsolatosan numizmatikai könyvek is kerülnek árverésre. (Amécourt, Montagu [római], Babelon: Traité des monnaies grecques, Cohen 2. kiadása, stb.)

Lásd még Helbing és Hirsch árverési lajstromait is.

T á r s u l a t i é l e t.

A társulati második éremárverést folyó évi február hó 24-én este tartottuk meg a társulati helyiségben, a tagok élénk érdeklődése mellett. Ennek az érdeklődésnek legkézzelfoghatóbb bizonyossága az, hogy míg az első árverés alkalmával mintegy 10 társulati tag küldött be eladó érmet, most 18 tagtársunk duplum-anyaga vagy feleslege szerepelt, 238 tételben, az első árverés 141 tételével szemben. A vételkedvre nézve jellemző, hogy az összes Árpád- és vegyesházi érmek elkelték s a görög pénzek és emlékérmek közül is alig maradt vissza egy-kettő. Aránylag magas áron keltek el a következő érmek: Domitianus verdefényű aranypénze (Coh.² 149.; 40 frankkal jelzi) 100 koronán (155. sz.), egy akarnaniai leukasi didrachmon 6 koronán (135. sz.), egy korinthusi stater 11 koronán (136. sz.), a kismartoni születésű Pawlowski emlékére vert bronzérem 5 kor. 30 filléren (228. sz.) és Wurschbauer 1805-ki naptár-érme 6 kor. 20 filléren. Ezzel szemben feltűnően alacsony áron, a kikiáltási áron kelt el I. Ferdinánd kiadatlan dénárja (64. sz., 40 korona), holott tudtunkkal e példányon kívül még csak kettő ismeretes. II. Ferdinánd ritka széles garasa (73. sz., 10 korona) szintén kikiáltási áron kelt el. Az árverés árjegyzéke az össze-tervezett harmadik árverés jegyzékével fog megjelenni.

A társulati harmadik éremárverést folyó év őszen készülünk megtartani. Kérjük igen tisztelt tagtársainkat, hogy duplumaikat, illetőleg felesleges példányaikat Rampacher Pál társulati másodtitkár nevére címezve, szeptember hó 15-ig küldjék be.

Társulati éremvásár. A kincstár tulajdonába jutott s a m. kir. főfémjelző és fém-beváltó hivatal által tagjainknak kiválasztás céljából letétbe átengedett éremlételekről szóló jegyzékünket, a mely a jelen füzet mellékletét képezi, az anyag nagyságánál fogva, csak elkésve állíthattuk össze s azt néhány hét múlva fogjuk t. tagjainknak külön boríték alatt megküldeni.

Összejöveteleinket a társulati helyiségben tartjuk a következő napokon: 1910 április 28., május 12. és 26., június 9. és 30., július 14., augusztus 11., szeptember 8. és 29., október 13. és 27., november 10. és 24., december 8. és 29. napjain. — Az összejövetelek után társasvacsora van Katona Géza éttermében (IV., Váci-utca 38.), június 30., július 14. és augusztus 11-ikének kivételével, a mely napokon a vacsora egy a tagokkal külön közlendő nyári helyiségben lesz megtartva.

A társulati könyvtár és gyűjtemény gyarapítására utolsó kimutatásunk óta a következő adományok érkeztek: Ábrahám Vilmostól 1 db. hamis denár, a békéscsabai állami felsőbb leányiskola igazgatójától mult tanévi értesítője, Blanchet Adrientől 4 füzet saját műve, Darnay Kálmántól 1910. évi naptára, Despinits Pétertől 12 drb. sisciai bronzérem,

F. G.-tól a Kreith-múzeum katalogusa, Gáspár Fülöptől 13 drb. numizmatikai értekezés, G. I.-tól 1 ezüstérem, Irsik Józseftől 1 fillérutánzat, Jeszenszky Józseftől a Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle első 7 évfolyama, a magyarországi munkások rokkant és nyudgíj-egyletének arádi fiókjától saját jubiláris érme, dr. Mihálovics Bélától Gnechi numizmatikai kézikönyve, Miskolcz sz. kir. város tanácsától 1860-i pénztári utalványából egy félív és 2 drb. tízkrajcáros, 1 drb. 25 krajcáros, Olofson Miksától (Békésgyula) 7 drb. hamis emlék-érem, dr. Pákozdy Károlytól 1 Florianus-érem, Preszler Antaltól egy 20 filléres mentőgaras, Ritter Frigyesztől (Sopron) 2 olasz denár, Spitzer Mórtól 3 tűzoltóérem, Szentgáli Károlytól 1 füzet saját műve, Sziklay Jenőtől 1 nikkelpénz, Varga Bélától 10 drb. érem, Wertheim N.-tól (Székesfehérvár) 1 bronzérem, N. N.-tól 1 drb. 2 filléres mentőgaras.

Kivonat a választmány 1910 január 13-iki ülésén felvett jegyzőkönyvből. — Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Zimmermann Lajos dr. — Jelen vannak még: Finály Gábor dr., Gohl Ödön dr., Kunváry Fülöp, Pákozdy Károly dr., Rampacher Pál, Szentgáli Károly és Sziklay Jenő.

A választmány elhatározza, hogy Gohl Ödön szerkesztő tiszteletére rendezi január 27-iki vacsoráját azon kitüntetés megünneplésére, a mely őt a kolozsvári tud. egyetem részéről érte, a midőn ez őt tiszteletbeli bölcsészettudórrá fogadta. — Darnay Kálmán és az Esztergom főegyházmegyei könyvtár rendes tagok kilépése tudomásul vétetett. — Titkár ügyészi minőségben jelentést tesz a tagsági díj pénzekről. — A választmány elfogadja a Borsod-miskolci múzeum által felkínált cserét bankókat illetőleg. — A rendes tagok sorába felvétel: *Állami Darnay-Múzeum* Sümeg és *Faragó Miksa*, az osztrák-magyar bank tisztviselője, Budapest, V. Szabadság-tér 8.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök, dr. Zimmermann Lajos jegyző h. — Hitelesítjük: Rampacher Pál s. k. Sziklay Jenő s. k.

Kivonat a választmány 1910 február hó 10-iki ülésén felvett jegyzőkönyvből. — Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Kiss Zoltán. — Jelen vannak még: Babics József, Gohl Ödön dr., Kunváry Fülöp, Pákozdy Károly dr., Rampacher Pál, Szentgáli Károly és Zimmermann Lajos dr.

A választmány részvétének ad kifejezést Telcs Ede vál. tag nevének elhunytá alkal-mával. — Dr. Regling Kurt által felkínált csere elfogadtatott. — Num. Közlöny I-ső évfolyamának ára 10 koronában szabatott meg. — A rendes tagok sorába felvétel: *Murányi Gyula* szobrász, Budapest; — *Regling Kurt* dr., a berlini kir. múzeum tiszt-viselője, Charlottenburg; — *Zambaur Ede* cs. és kir. százados, Bécs-Ujhely.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök, Kiss Zoltán s. k. jegyző. — Hitelesítjük: Kunváry Fülöp s. k. Szentgáli Károly s. k.

Kivonat a választmány 1910 március 10-iki ülésén felvett jegyzőkönyvből. — Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Kiss Zoltán. — Jelen vannak még: Babics József, Finály Gábor, dr. Gohl Ödön dr., Kunváry Fülöp, Pákozdy Károly dr., Rampacher Pál, Sziklay Jenő, Szentgáli Károly és Zimmermann Lajos dr.

A választmány tudomásul veszi Frey Imre rendes tagnak a társulattól való kilépését. — A választmány köszönetet szavaz Szentgáli Károly vál. tagnak a mosonmegyei tört. és rég. egylet érmeinek meghatározásáért. — A vál. letárgyalja a költségelőirányzatot. — Tudomásul vétetett, hogy a második éremárverés 15 kor 25 fill. jövedelemmel zárult. — A társulat rendes tagjai sorába felvétel: *Esztergomi főkáptalan*, Esztergom; — *ifj. Frey Imre* ügyvédjelölt, Zombor; — *Halász Sándor* dr. ügyvédjelölt, Budapest; — *Juhász Gyula* szobrász, Budapest.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök, Kiss Zoltán s. k. jegyző. — Hitelesítjük: Dr. Finály Gábor s. k. Rampacher Pál s. k.

Inhalt.

Dr. Ladislaus Sikióssy: Die moderne ungarische Medaillenkunst und ihre Ausüben. — Stephan Ferenczi (1792—1856) war der Bahnbrecher der modernen ungarischen Medaillenkunst. Ihm folgten einige Künstler, deren Namen nicht, ihre Werke nationalen Charakters aber uns erhalten blieben. A. Fruman (1835) war guter Portraitist. — Nach 1850 beginnt die neuere Periode mit Franz Kugler, Anton Lórányi, Ármin Klein, Franz Szárnovszky, Karl Gerl, Josef Reisner u. a. — Im Millenniumsjahre 1896 treten auf unsere jetzt blühenden Meister: Edmund Philipp Beck und Eduard Telcs. — Ihnen folgen die jüngeren Künstler mit Ludwig Berán, dem fruchtbarsten unter ihnen, an der Spitze. Zu dieser Gruppe der junieren gehören Josef Reményi, Julius Juhász, Julius Murányi, Stefan Csillag, Desiderius Vágó, Stefan Gaál, ferner Szentgyörgyi (Bruxelles), Anton Szirmai (Paris) Anton Weinberger und Edmund Moiret (Wien). — Verfasser gibt auch eine Zusammenstellung der Werke der einzelnen Künstler nach ihren eigenen Angaben.

Dr. Edmund Gohl: An unsere Leser: Es handelt sich um zwei Ersuchen behufs Materialssammelns. 1. Ersuchen um Angaben über Koson-Goldmünzen. 2. Ersuchen um Angaben über Funde und Fundorte barbarischer Gepräge in Ungarn (oder auch sonstwo, wenn es sich um ähnliche Spezies handelt.) — Verfasser bearbeitete zum Zwecke eines Repertoriums der ungarischen Barbarenmünzenfunde im verflossenen Jahre sämtliches ihm zugängliches Münzenmaterial der ungarischen Museen, ferner die Literatur und eigene Notizen. Es steht ihm nun eine geographische Fundkarte von Ungarn mit über 350 Fundorten und über 400 Funden, dann eine weitere Anzahl von Funden aus den Nachbarländern, sowie auch eine dazu gehörige Fundorten-Liste mit ausführlichen Notizen über Museumsmaterial, Literatur und sonstige Angaben zur Verfügung. — Nun ersucht Verfasser die Leser, die ihnen eventuell bekannt gewordenen Angaben über Barbarenmünzenfunde — zur Ergänzung der genannten Liste — ihm mitzuteilen. — *Damus petimusque vicissim.*

Géza v. Jeszenszky: Ein ungarischer Denar aus der gemischten Periode. — Verfasser traf in der deutschen Ausgabe des Mellen'schen Werkes (*Series regum hung.*) von D. Pietsch, 1750, die Abbildung und Beschreibung eines Denars Karls v. Anjou, Königs von Ungarn, dessen Original gänzlich unbekannt ist. Bild und Beschreibung dieses Stückes wird hier gegeben.

Adolph Johann Horváth: Slovakische Jetons und Abzeichen. Es handelt sich um Abzeichen dreier Bunde der nach Amerika ausgewanderten ungarischen Slovaken, nämlich der Slovenska liga (Slovakische Liga), ferner des Slovakischen Volksbundes und des Ersten Katholischen Slovakenbundes. Alle drei Abzeichen werden hier nach Originalstücken beschrieben; das kreuzförmige Abzeichen des kathol. Slovakenbundes auch bildlich dargestellt.

Miscellen: *G—n.:* Numism. Kongress in Bruxelles. — *Dr. Johann Petrikovich:* Das Museum zu Turócz-Szentmárton. — **Dr. Paul Harsányi:** Münzenfunde.

Gabriel Ötvös: Numismatische Literatur. — **Auktions- und Lagerkataloge.** — **Gesellschafts-Nachrichten.** — **Beilage:** Numismatische Angabensammlung.

Sommaire.

Le dr. Ladislaus Sikióssy: L'histoire de la médaille hongroise moderne depuis Étienne Ferenczy (1792—1856) à nos jours. — **Le dr. Edmund Gohl:** Du répertoire générale des trouvailles de monnaies barbares de la Hongrie, dressé par l'auteur. — **Géza de Jeszenszky:** Un dernier inconnu de Charles d'Anjou, roi de Hongrie. — **Adolphe Jean Horváth:** Jetons et enseignes de 3 unions des slovaques émigrés de la Hongrie en Amérique. — **Miscellanées:** *G—n.:* Congrès de Bruxelles. — **Le dr. Jean Petrikovich:** Le musée de Turócz-Szentmárton. — **Le dr. Paul Harsányi:** Trouvailles. — **Gabriel Ötvös:** Littérature. — **Ventes.** — **Nouvelles de la société hongroise de numismatique.** — **Ci joint:** Corpus des données numismatiques.

Alle Rechte vorbehalten. — Droits réservés.

Adalékok a szabadságharc pénzjegyeinek és jegynyomdájának történetéhez.

Buda várának 1849 május 21-én történt visszafoglalásával a szabadságharcnak egy fejezete zárul be: a tavaszi dicsőséges hadjárat. Néhány vár s egy kis terület leszámításával magyar kézen volt az egész ország, s rövid ideig bár, de ismét fényben tündöklött a magyar harci dicsőség. Budavár visszavételével a bankjegynyomda sorsában is új fejezet nyílik meg: *a vándorlás korszaka*. Mozgó-, repülő-nyomdává vált a híres bankógyár. Az országgyűlés ugyanis május 31-én elnapolta üléseit, s a kormány székhelyét visszahelyezte Pestre. A kormány nyal együtt Pestre szállították a levéltárat s a jegynyomdát is. Sőt ezek minden egyebet megelőzve indítottak útnak, úgy hogy midőn Görgei május 31-én Debreczenbe érkezett, hogy megakadályozza a kormány Pestre költözését, már semmit sem tehetett többé. Hiába magyarázza Kossuthnak azon veszélyeket, mik a bankjegysajtó elvitelével járhatnak, csak azt a feleletet kapja, hogy a képviselők már nagyrészt útnak indultak, „a kormány iratainak egy része és a bankóprés már elküldettek...” és zavar előidézése nélkül lehetetlen immár változtatni a dolgon. Megállapíthatjuk azonban, hogy a gépek elvitele tényleg a legnagyobb zavart idézte elő. *Május 29-én* kezdték Debreczenben szétszedni a gépeket, s e naptól kezdve *egyelőre megszűnt azoknak szolgáltatás-képessége*. Megszűnt pedig oly időben, midőn *a kormány semmi pénzjegytartalékkal sem rendelkezett*, úgy hogy ez időtől kezdve állandóvá, s napról-napra nagyobbá vált a pénzhiány s azon zavar, mi ennek következménye volt.

Amint a nyomdagépeket Debreczenből útnak indították, megszűnt a hadsereg rendes fizetése, s ettől kezdve úgy a tiszteknek, mint a legénységnek heteken át várnia kellett a zsoldra. Sőt a hadsereg élelmezése is csupán harácsolás útján volt immár eszközölhető, mert még e célra sem volt pénz, s hitelre a kereskedőktől, számos esetben igen nehéz volt valamit kapni. Mindez lohasztólag, sőt csüggesztőleg hatott a hadsereg kedvére s harcképességére, és ha eddig csak elvétve hallatszott — leginkább Bemtől — panasz a pénzhiány miatt, most egyszerre kitört a lelkekből minden keserűség, s egyik parancsnok a másik után emelt panaszt a pénzküldemények elmaradása miatt. Klapka már májusban is panaszkodott Duschek pénzügyminiszterre, de őt mégis kevésbé aggasztották e dolgok, mint Görgeit, kinek támadó haditerveit is késleltette a pénzhiány. Szót is emelt emiatt Görgei s türelmemvesztetten, erélyes kifakadásokkal fordult a kormány ellen. Jelentésében kimutatja hadseregének szükségletét s azon aránytalanságot, mely a szükséglet s annak fedezése közt fennáll, s jelentését megküldte Kossuthnak is, Duscheknek is. A gépekkel időközben elkészültek, s Görgei volt az első egyike, kinek — jelentésének hatása alatt — kedvében járni igyekeztek.

Görgeinek a nyomdagépek elviteléről alkotott véleményével csaknem azonos Gelich Richárd nézete is, ki szintén oda nyilatkozik, hogy *a gépek szétszedése következtében a legdrágább időből 2—3 hét elveszett*. Hogy egyébként mi volt e — mellékesnek látszó — intézkedés közvetlen hatása, az legszembetűnőbben *Teleki Sándor* ezredes egy iratából tűnik ki, melyet akkor intézett a pénzügyminisztériumhoz, midőn őt Bem az erdélyi seregek főfelügyelőjévé nevezte ki. Ezen állásának átvétele alkalmával kötelességének tartja a hadsereg állapotának feltárását „... legnagyobb baj, — úgymond — hogy a hivatal adóssággal szállott reám. Adósok vagyunk a felszereléshez szükségelt ruha- és fegyverneműekért 100 ezeren felül, élelmickekért szinte annyival. Az ellenség előtt álló zászlóaljaink egy része június hóra, (1849) tisztjeinek nagyobb része két-három hóra nem kaptak zsoldot. Itt Erdélyben

alig van nagy tőkepénzes: — hosszabb időre hitelezhető kevés. A kereskedő, ha az előbbi szállítmányáért nem fizettetik, úgy vállalkozásra képtelen. A mesterember enélkül nem dolgozik. A termesztő nem ad, — nem adhat hitelbe, mert ha az általános pusztulásból megmentett kevés maradék gabonájáért pénzt nem kap, éhen kell meghalnia. A raktárainkban volt élelmiszerek a hosszas havasi és fehérvári táborozás által teljesen elfogytak — részben még kifizetve sincsenek — s már felemésztettek. Az öltönyök egy része már el is van viselve, míg kelméje még mindig fizetetlen. *Mit mondjak az elégtelenségről, mely a zsold elmaradásáért a katonaság soraiban kitör?!...* A jövődő Isten kezében van. A sikerről senki sem biztosíthat. Tudom, a pénz nem minden s közvetlenül azzal az ellenséget megverni nem lehet, de azt is tudom, hogy *ha a hitelezőket ki nem elégíthetjük*, azonkívül, hogy a hadsereg, melynek verekednie kell, nélkülözésben szenvedend, a kormány hitele csökkenni, a bizalom benne fogyni s elveszni fog, s azt merem mondani, hogy ezen esetben *az itteni körülmények közt hazánk megszabadítása, fajunknak a kiirtástól megóvása*, nemcsak nehéz, de sőt *kétséssé válhatik...*“ Kolozsvár, júli 6. 1849.

...Íme így néztek ki az erdélyi viszonyok, s ilyen volt a helyzet június elejétől kezdve mindenütt, mert ekkor már a balsors is üldözte a magyar ügyet. Kossuth bizonyára soha sem gondolt arra, hogy a nyomda Pestre vitele *a hadsereg lezülését* fogja eredményezni. Pedig úgy lőn.

Kis okok, — nagy okozatok!

Néhány napi megfeszített munka után, a jegynyomda — június 5—6-ka táján ismét megkezdte működését Pesten. A nagyobb gépek mind elhozattak s Debreczenben csak három kézisajtó maradt, melyeken 15 és 30 krajcárosokat gyártottak; de csak június végéig, a mikor is az oroszok közeledtének hírére — körülbelül június 27-én — ezeket is szétszedték, s szekerekre rakva elszállították Szolnokra, majd onnét a „Kossuth“ nevű hadigőzösön Szegedre. Odakerültek a pesti gépek is, melyek Haynau előrenyomulása következtében a kormánynyal együtt ismét elhagyták Pestet.

Haynau csakhamar Pestre való megérkezése után megindította a harcot a magyar pénzjegyek ellen. Július 11-én vonultak be a császári csapatok, s 15-én már kifüggesztették a rendeletet, hogy *aki 48 óra alatt be nem szolgáltatja a magyar pénzjegyeket, az rögtönítélő bíróság elé állíttatik*. „E nap a megnyúlt arcok napja volt“ — gúnyolja a „Pesther Zeitung“ azon megdöbbenést, mit a rendelet keltett. A fővárosi lakosság körében ugyanis eddig az a hír keringett, hogy csak forgalmon kívül helyezik azokat, s ha talán nem is teljes, de leszállított értékben mégis csak be fogják váltani bécsi bankjegyekre. Képzeltetni tehát a kétségbeesést, mit a rendelet okozott. Hiszen más pénz alig-alig volt forgalomban, s most mindez végleg érvénytelenné vált. Valami sok értékük már napok óta sem volt, s ha árfolyamról szólunk, általában meg kell különböztetni a kisebb és a nagyobb névértékűeket. Ugyanis a kisebbeknek becse aránylag nagyobb volt, miután könnyebb volt velük vásárolni. Magasabb is volt aránylag az árfolyamuk, mely néha 20%-ot is kitett a nagyobb névértékűek rovására. Június közepén még csak a kisebb és a nagyobb névértékű magyar pénzjegyek közt van értékkülönbség, s csak június 20—23-ka közt lép fel egyrészt a Kossuth-bankó — és az osztrák nemzeti bank jegyei, másrészt a Kossuth- és az Almásy-bankók közt határozott ágió, mely e napokban mintegy 4%-ot tett ki a magyar pénzjegyek rovására. Ezután rohamos az értékcsökkenés. Győr elvesztének hírére (június 30-án) 70—78 forint az értékük, mely kedvezőbb hírek hatása alatt egészen 82-ig emelkedik. De csak néhány napig, mert aztán jönnek a veszített csaták hírei, s 60, 50, sőt július elején 45 osztrák forintért kapható 100 magyar forint. Igyekezett is tőlük szabadulni az utolsó napokban aki csak tehette, ami azonban nehezen ment. Az *agiotage* ismét nagyban virult, s bizony nagyobbra a falusi nép nyakába szakadt a veszedelem, mert ezeket sikerült legkönnyebben rávenni a cserére, mely látszólag busás nyereséggel kecsegtetett.

A magyar pénzjegyek megsemmisítése Pest városát kínos zavarba hozta. Az anélkül is kimerült pénztárban ami vagyon még volt akkor, midőn a várost az osztrák katonaság megszállotta, az mind magyar pénzjegyekből állott. Haynau rendeletére ezeket be kellett szolgáltatni megégetés céljából, ami megtörténvén, a város oly szükségbe jött, hogy a túltömött kórházak betegeinek ellátására, s általában a legégetőbb kiadások fedezésére is képtelenné vált. Végső szükségében július 14-én délelőtt a városi tanács közgyűlési határozattal a kebelében fennálló három kereskedelmi testülethez fordult egy háromhónapos 6%-os kölcsönért, egyenkint 10—10 ezer forint összegben, osztrák valutában. A nagykereskedők testülete még aznap délután 10.000 forintot Conv. pénzben befizetett a város házi pénztárába.

A másik két kereskedelmi testület szintén még aznap megszavazta a kért összeget, úgy hogy már július 15-én az alpolgármester jelenthette, hogy a kölcsönszerzés sikerrel járt.*

A pénzjegyválság, mely e napokban tetőfokát érte el, a főváros hatósága után a kereskedőket és a pénzintézeteket sújtotta legjobban, mert az a bizonytalanság, melyet az ilyszerű válság előidéz, ezekre nehezedik a legnagyobb teherrel. Ha üzletet kötöttek, s fizetés fejében magyar pénzjegyeket kínáltak, féltek — egy ideig a devalvációtól, utóbb — a börtöntől. Ha pedig nem fogadták el a magyar pénzjegyeket — mint ahogy július 15-ke óta nem is tehették — akkor üzletet sem köthettek, miután más pénz alig maradt forgalomban. Így is, úgy is tönkrejutás fenyegette őket, s akár mint mérlegelték a helyzetet, mindenféleképp csak veszély várt rájuk. Jobb volt e napokban becsukni az üzletet, mit számosan meg is tettek, úgy hogy az üzleti élet teljesen kihalt a városból. Mikor a császári seregek bevonultak, a még nemrég szép fejlődésben lévő kereskedelemnek csupán a roncsai voltak meg... Aki tönkre nem ment, az visszavonult. Boldog volt, aki megtehetette!

A június végén vívott csatákban elveszett a magyar főváros. Az ellenség ugyan több napi járó földre volt még s közte és a főváros közt még állott a Görgei serege, de az ácsi csatavesztés után Görgei már gyöngének érezte magát az ellenséges hadak feltartóztatására s Pestet — június 28-án este írt jelentésében — feladni tanácsolta. „*A kormány meneküljön haladéktalanul Nagyváradra, vigye magával a bankot és minden készletet, mert engem túlszárnyalhat az ellenség, mi okból nem vagyok képes a fővárost csak 48 óráig is biztosítani.*” A kormányt mély szomorúságba ejtette Görgei jelentése, de kételkedésre, hosszas fontolgatásra idő nem lévén, rövid tanácskozás után elhatározták a kormány leköltözését Szegedre. A július 2-ára hirdetett országgyűlést ugyan még Pesten nyitották meg, de akkor már a szekerek százai útban voltak az összegyűjtött készletekkel az új székhely felé.

Azonban nemcsak a harctéren állott rosszul a magyar ügy. Rosszul állottak már ekkor a pénzügyek is. A vert és veretlen ércen kívül semmi pénze sem volt a kormánynak. Kossuthnak június 26-án Bemhez írott leveléből ez minden kétséget kizáró módon megállapítható: „...*kész tartalékpénzünk és lőszerünk nincs* — a folytonos háború miatt sohasem juthatunk ehhez...” Tartalékbankjegy tehát nem volt, s ennek következtében azon naptól kezdve, midőn a gépek Pesten szétszedettek, három hétre nagyrészt megszűnt a csapattesteknek pénzzel való ellátása. Kossuthnak napról-napra a legélesebb kifakadásokat kellett e miatt eltűrnie. A legnagyobb baj az volt, hogy Szegeden a nyomda felállítási munkálatai csak lassan haladtak előre, s csak július 17—18-án voltak az első gépek működésbe hozhatók. Addig szünetelt minden nagyobb szerű fizetés, s a kérelmező pénz helyett — levelet kapott. Görgei sürgetésére Czeglédre válaszol Kossuth, midőn Szegedre való utaztában július 8-án ott megáll. „Senki sem érzi jobban — így kezdi levelét — mint én, azon megmérhetetlen szükségességet, miszerint a hadsereg pénzt kapjon; senki

* Pest város tanácsulési jegyzőkönyvei 1849 július 14. és 15-ről (6425. és 6430. szám alatt.)

sem tudja jobban mint én, hogy mily rossz benyomást teszen az, hogy ha a nép szolgálmányai nem készpénzzel fizettetnek. Azonban minthogy Ön 29-ik vagy 30-ik júniusban azt írta, hogy a kormánynak Pestről el kell sietnie, mivel az ellenséget tovább föl nem tartóztathatja, sőt hogy Ön attól már túlszárnyalva is van, s a főváros egészen földöztenül állna, *a kormánynak kötelességévé lön, hogy a bankjegysajtot megmentse. Az már most meg van mentve, de 14 napig semmi pénzt sem lehet teremteni.* Ez a következtetése a hirtelen feloszlásnak, melyen én nem segíthetek. Ennélfogva nincs már most más mód, mint néhány napig mindent, amit csak nyugtatóványok vagy utalványokkal földözni lehet, készpénzben nem fizetni...“ Erdélyből is egyik sürgetés a másikat éri. Teleki ezredesnek július 6 ki jelentéséről már volt szó; július 8-án és 9-én pedig maga Bem fordul ismét Kossuthhoz és nemcsak pénzt kér, hanem a pénzből 800 ezer forintot 15 és 30 krajcáros utalványokban kíván, mert másképp nem veheti hasznát a fizetéseknel. Kossuth július 16-án hosszasan felel Bem kérésére, s miközben a hadi eseményekről és a tervekről értesíti, bebizonyítja, hogy kérésének teljesítése jelenleg lehetetlen, *... a felállításra legalább 14 nap szükséges, 14 napig tehát egyetlen forintot sem csinálhatunk...* Megteszem amit ember tehet; isten nem vagyok; semmiből nem teremthetek. Egy év óta semmi bevétel, üresen átvett pénztárak és had!... Ez nem csekélység, tábornok úr! Türelmet kérek, Isten nem vagyok... A bank három nap alatt rendben lesz és akkor az Ön pénztárnokának hetenként 200 ezer forintot küldendek. *Ön 800 ezer forintot kér 30 és 15 krajcárosokban.* Kérem felszámolni, hogy *erre 9,600.000 nyomás szükségeltetik*, mi mellett emberi kezek által (gőz nem használható) csak 20 sajtó dolgozván, s egy perc alatt 10 nyomás történhetvén, *éjjel-nappal dolgozva 35 nap kívántatik csak ez összegre!*... Ennyit a nehézségek felfejtésére. Mi emberileg tehető, megteszem. Többet nem tehetek...“ Ugyanilyen hangon írt előzőleg Görgeinek is, kit július 26-án már némi bizodalommal, a jövő iránt arról értesít, hogy néhány nap múlva lesz már pénz „...ha meg nem ugrasztanak Szegedről; addig csak napról-napra lehet fedezni a legszükségesebbet.“ Így is azonban — tudatja a továbbiakban — a legnagyobb nehézséggel megy a dolog. Szegeden t. i. a sok egyéb bajhoz az is járult, hogy a papírkészlet elfogyófélben volt, s lehetetlenné vált az osztrák és orosz csapatok vonalain át ismét hozatni a gyárból. Ez az oka aztán, hogy a Szegeden nyomott — úgynevezett „Szegedi kettősök“ és tízforintosok a többiektől eltérő, silány papírból készültek s csupán fekete nyomásúak.

A Szegeden kibocsátott kétforintos utalványok, mint az a hivatalos leírásból kitünik, különösen a kisebb névértékű bankók, s az aprópénzek ismét mindinkább érezhető hiányán voltak hivatva segíteni. E bajt egyébként Kossuth úgy szándékozott enyhíteni, hogy július 4-én Pest városát megbízta 500 ezer forintig 1, 2, 3 és 6 krajcáros váltópénz kibocsátásával. Egy bizottság, melyet a munkálatok végzésével a fővárosi tanács megbízott, elkészítette a tervezetet, s munkához is látott, de a váltópénz kibocsátása, Haynau bevonulása következtében elmaradt. Így aztán egyedüli pénzforrás továbbra is a jegynyomda maradt, melyet — mint említettük — a kormány Szegeden állíttatott fel, az új kormány székhelyen.

Szegeden a nyomógépek — helyszűke miatt — csak nehezen voltak elhelyezhetők. Egy részük a várban, másikuk a kórházban, néhány pedig a várkápolna épületében állíttatott fel. A Debreczenből lehozott gépeken továbbra is 15 és 30 krajcárosokat nyomtak. Érdekes egyébként, hogy a koronánélküli, országcímerrel ellátott fekete kétforintos utalványok, dacára annak, hogy Szegeden nyomattak és dacára annak, hogy az ott tartott országgyűlés határozata alapján kerültek forgalomba, mégis Pestről keltezték.

A jegynyomda nem dolgozhatott sokáig Szegeden. A hadi események csakhamar a város elhagyására kényszerítették a kormányt, s ezzel együtt a nyomda is Aradra került. Július 30-án és 31-én megy végbe a nagy költözködés, miről Rüstow orosz hadiíró azt mondja, hogy a bankjegynyomda még ezt megelőzőleg elindíttatott Szegedről. Nemi valószínűséggel feltehető, hogy néhány oly gép küldetett előre, melyeket Szegeden fel sem

állítottak, s becsomagolva úgy heverhettek, ahogy megérkeztek. Hogy tényleg nem minden gép volt működésben, azt Kossuth is megerősíti emlékirataiban, azt írván, hogy a pénzkálamításokat főleg az okozta, hogy „nem lehetett amott a magyar Alföldön elegendő számú pénzsajtót előteremtenünk...“; világos, hogy ezalatt más nem érthető, minthogy idő híján nem tudták minden gépüket felállítani. Néhány gép tehát kamrákba került, s ezeket, amint az Aradra húzódás elhatározott, valószínűleg legelőbb indították útnak. Szegeden ezek szerint csupán mintegy 10—12 napig dolgozott a nyomda. Aradon még annyit sem.

Aradon alighogy leszedték a gépeket a szekerekről, s közülök néhány kisebbet felállítottak, már megjött annak a híre, hogy 4-én Schlick megszállotta Makót, Dembinszky pedig feladta a Marosvonalat. Arad tehát tarthatatlanná lőn. A gépek egy része azonnal szétszedetett s másnap — augusztus 5-én — már Lugos felé útnak indítottak. Néhány gép azonban gondosan becsomagolva Aradon hagyatott, miután a továbbszállításhoz a megfelelő számú szekér hiányzott.

Öt napon belül tehát már másodszor rakattak szekérre a gépek. *Mozgó-, repülőnyomda volt ez már csupán, és nem bankjegynyomda.* A híres gépek megszűntek bankjegyet gyártani, s egyrészüik az aradi kazamatákban hevert, másik része útban volt Lugos felé, hová 7-én meg is érkeztek. Lugoson a gépek szerelése Duschek személyes vezetése mellett még folyamatban volt, midőn a temesvári csatavesztés és Erdély elesének híre megérkezett. Egyszerre világossá lőn, hogy a magyar seregek be vannak kerítve, s hogy Lugos tarthatatlan. Az alig-alig összerakott gépeket ismét szétszedték, s útnak indították. Az egyetlen hely, hová vihették, Arad vára volt. Oda küldettek tehát a gépek, s pedig Kossuth rendeletére. Arad Görgei kezében lévén, a jegynyomda is — bármennyire is nem óhajtotta azt Kossuth — a Görgei hatalmába került. Kisíklott tehát a *pénzgyár* Kossuth kezéből. Azok a gépek, melyeknek zavartalan működésére oly nagy gondja volt, s amelyek alatt míg biztos volt a talaj, a hadsereg szükségét nem szenvedett — elvesztek reá nézve. Ez az egykor hatalmas fegyver most Görgei hatalmába került, s ha Kossuth eddig még bízott a szerencse kedvezőre fordultában, most elvesztette minden reményét. „Görgei urává lett a nemzetnek — írja widdini levelében — „...mert az elvesztett temesvári ütközet következtében a bankjegysajtó... csak Aradra volt vihető...“ Kossuth elvesztette önbizalmát, s midőn Görgei felszólította őt a lemondásra, meghajol ellenfele felhívása előtt, miután a gépek nélkül nem tud semmire sem menni. Pedig ezek a gépek úgysem értek már sokat. Az ellenséges haderők gyűrüje oly rohamosan szűkülött a mieink körül, hogy sehol sem voltak többé felállíthatók. A pénz tehát elfogyott, s a kormány képtelen lőn a kiadások fedezésére. Igéretekkel dolgozott, s hol szép szerével nem ment — pedig az utóbbi időben sehol sem ment — kényszer útján szerezte be szükségleteit, s elismervénnyel és utalványokkal fizetett. A szükség napról-napra nőtt s végül odajutottunk, hogy „két hét óta nem volt egy fillérünk sem, a hadsereg nem kapott zsoldot... és éhezett...“ (a widdini levélből). Az éhség és a nélkülözés a hadsereg demoralizációjához vezetett, a demoralizáció pedig a temesvári csatavesztést szülte.

Az általános pénzhiány mellett nem kevésbé leverőleg hatott a kedélyekre a pénzjegyek nemeiben való hiány. A nagy szükséglet következtében Duschek aránylag sok százás bankót nyomtatott, apróbbakat pedig alig-alig, miután nem futotta ki az időből. Az ércpénz rég eltűnt a forgalomból, s az apróbb pénzjegyeket is eldugdosták. A csapatok csupa százásokban kapták fizetéseiket, amelyeknek a legénység alig vehette hasznát, miután felváltani nem tudta. Divatossá lett a seregeknél is a *pénzjegyek feldarabolása* s mind gyakrabban fordulnak elő a forgalomban a negyed-, nyolcad- és tizedpénzjegyek. Így sem sokra mentek azonban vele, mert a részbankókat meg a korcsmáros és kereskedő nem akarta elfogadni. A legénység — végső szükségében — mindgyakrabban nyúl a harácsolás fegyveréhez, nagy névértékű bankóit pedig, melyekhez néhanapján utólagos zsold fejében jutott, potom áron elvesztegette. „...A közvitéz ötösre, tízesre issza fertályborát, a tiszt százásra kíván ebédelni...“ írja egy kolozsvári ember, s valóban minden

jel arra mutat, hogy a magyar pénzjegyek — különösen azért, mert felváltásuk lehetetlen volt — csaknem teljesen elvesztették értéküket. Az Almásy-féle bankókkal szemben pl. 70–80% veszteségben állottak.

A bankjegyek árának ilyenén hullámlása elviselhetetlen drágaságot idézett elő, s hogy milyen hatással voltak a helyzet kialakulására, azt a widdini levélben találjuk leg-hűségesebben lefestve. „A közlegények túrtak, nem úgy azonban a tisztek, kiknek egy része megszökött s a föld népét podgyászaik s kéjhölgyeik részére való ingyenes előfoga-tokkal kegyetlenül gyötörték. *A nép és a demoralizált hadsereg kívánni kezdte a békét — minden áron...*” ... Mikor pedig egy ország népe, s annak egész hadserege „*minden áron*” békét óhajt, akkor az vagy csatavesztéshez, vagy fegyverlerakáshoz vezet. Nálunk előbb az egyik, néhány nap múlva a másik is bekövetkezett.

Duschek pénzügyminiszter *augusztus 9-én Lugoson* éppen a nyomda felállításának munkálataival volt elfoglalva, midőn a temesvári csatavesztés híre odaérkezett. Kossuthot ugyanott érte a megdöbbenő hír s egyszerre világossá vált, hogy többé a lugosi állás sem nyújt biztonságot. A gépek összeállítási munkálatait tehát azonnal beszüntették s mindent újra becsomagoltak. A kormányzó ugyanis azt az utasítást adta a pénzügy-miniszternek, hogy a gépekkel s az államkincstárral vonuljon vissza Aradra. Nem sokáig tartott az előkészület; a karaván még aznap este útnak indult. Elől Duschek a kincs-tárral, utánna meg a nyomda vagy száz szekéren.

Augusztus 11-én délután Duschek Radnán, a nyomda pedig Lippán áll. Pihenőt tar-tanak. Egyszerre úgy 5 óra tájban kíséretével együtt Duschek előtt áll Kossuth; hintó-jából kiszállva egyenesen hozzáiet, s tudósítja őt a történetekről: Görgei felszólította a lemondásra, s ő a körülmények kényszerítő hatása alatt követte a felszólítást. Most pedig menekül a határ felé... Elváltak. Duschek Lippán hagyván a nyomdát, Aradra hajtattott. Mire odaér, az egész minisztérium lemondott már, s Görgei diktátori hatalommal ruház-tatott fel. Duschek, este 8 óra tájban Görgei előtt állt, s tudatta vele, hogy az egész államkincstárt magával hozta; utasítást kért. Görgei tudatta Duschekkel, hogy ő Világosra vonul, s utasította őt, hogy azonnal induljon, s másnap — augusztus 12-én — az összes pénzkészletet — legyen az akár vert arany és ezüst, vagy veretlen nemesfém, úgyszintén a pénzjegyek készletét — Világoson szolgáltatassa át Danielisz ezredesnek. Duschek tuda-másul vette az utasítást, s jelentette, hogy a veretlen ércen kívül 80 ezer forintot pengő pénzben és 80 ezer forintot magyar pénzjegyekben fog tudni átadni Danielisz főintendáns-nak. Több pénz nincs. Görgeinek némi aggályai támadtak Duschek készsége felől, s ezért két tiszte-t s legénységet parancsolt melléje, kiket felhatalmazott, hogy szükség esetén erő-hatalommal kényszerítsék a parancsok végrehajtására. Augusztus 11-én tehát nemcsak az összes hatalom, hanem az egész pénzkészlet is Görgei kezébe került. Valami nagy ugyan nem volt ez az egész pénzkészlet, bár évtizedeken át mesés nagynak írták; azonban minden alap nélkül, mert ha még milliók állottak volna a kormány rendelkezésére, akkor nem juthattak volna a csapatok a koplalás siralmas sorsára; Kossuth — ha lett volna pénz — bizonyára kiadta volna a legénység zsoldját...

Görgei az államkincstárt hatalmába vevén, szigorúan *megparancsolta Danielisznak, hogy az egész pénzt fizesse ki a csapatoknak s a jelentkező hitelezőknek*; kikötötte azonban, hogy fizetések csupán az ő utalványai ellenében teljesíthetők, s hogy minden összeg fele érben, fele papírban fizetendő.

Duschek augusztus 12-én megérkezett Világosra, s ott az államkincstárral s a pénz-ügyminiszterium tisztviselőivel Bohusné kastélyába szállt. Ugyanoda, hová Görgei, s ennek egész táborkara. Itt vette át Duschektől Danielisz a kincstárt, melyből Görgei megérkezése

után azonnal megkezdődtek a kifizetések, ami másnap — 13.-án — csaknem délig tartott. Déli 11 óra tájban Duschek jelentette Görgeinek, hogy a veretlen érckészleten kívül (mely azonban egy fél millió forintnál nagyobb értéket képviselt) minden pénz elfogyott, mire Görgei megparancsolta Duscheknek, hogy vegye és tartsa őrizetben az érckészletet mindaddig, míg a fegyverletétel megtörténte után a kincstár átadása iránt az oroszok részéről intézkedés történik. Duschek azonban arra kérte a diktátort, hogy legyen tekintettel arra, hogy ő családapa, s hogy reá szüksége van még a családjának. Duschek nagyobb biztonságban hitte életét az osztrák csapatok kezében, kérte tehát, hogy az érckészlettel s a pénzügyminiszterium tisztviselőivel egyetemben közvetlenül a császári csapatoknak adhassa meg magát. Görgei az izgalmak e szomorú órájában hajlott — a családapa — kérésére. Duschek még aznap délután Lobkovitz táborában jelentkezett kíséretével s az államkasszával egyetemben és kegyelemre megadta magát... Így Haynau augusztus 18-án, felséges urának születése napján jelenthette, hogy a nagy harc megszűnt s „Duschek, az ideiglenes kormányzáság pénzügyminisztere *önként jelentkezett, s veretlen arany és ezüst formájában jelentékeny kincset szolgáltatott át...*“ (511 ezer forint volt). Három nap múlva pedig — augusztus 21-én — végül azt is jelenthette, hogy „Arad várában... *megtaláltatott a bankjegysajtó is!*“ A Pesther Zeitung egy ugyanezen napról szóló *hivatalos* tudósításában közli, hogy „Arad várában, és a szomszéd helységekben megtaláltatott a hírhedt Kossuth-féle bankjegynyomda...“

E jelentések s még néhány tudósítás, némi világot vetnek homálybavesző sorsára a bankjegynyomdának, melynek egy része, mint említettük, augusztus 11-én Radnán és Lippán maradt, a nyomdászokra bízva. Midőn ezek Kossuthot s kíséretét menekülni látták, s értesültek a történetekről, szintén elment a kedvük a helybenmaradástól, s néhányuk azonnal elsökött. A nagyobb rész azonban még együtt töltötte az éjszakát s ezek reggelre megkapták Duschek rendeletét, hogy vonuljanak Világosra, s megkapták hátralékos fizetéseiket is, melynek $\frac{1}{3}$ részét magyar pénzjegyekben, $\frac{2}{3}$ részét pedig ezüst pénzben küldte meg a pénzügyminiszter. Mikor a pénz zsebében volt a munkásoknak, felbomlott közöttük minden fegyelmi kötelék, s ki erre, ki arra menekült; Facset és Soborsin volt a két főirány, s csak egy kis részük vonult a gépekkel Világos felé. Ez utóbbi kis csapattól az oroszok vették át a gépeket, melyeknek itt végleg nyoma vész. A munkások az oroszok révén a császári seregek kezére kerültek, s Pestre fogságba hurcoltattak. Az Erdély felé menekvő nyomdászok sorsa még szomorúbb volt emezekénél, amennyiben ezeket a közeli oláh falvak mócai egyenkint fogták el, s mindenükből kifosztván, kegyetlenül megkínózták, s úgy adták át őket a császáriaknak. Az Aradon hagyott ambuláns gépek egyikén nyomták Kossuthnak augusztus 11-én délután kelt lemondását, s utolsó proklamációját: „Cselekvéssel többé nem használhatok hazámnak... Az igazság és kegyelem Istene legyen a nemzettel.“ Ezen nyomták még Görgei proklamációját is, és aztán megszűnt az utolsó gép működése is. Augusztus 17-én este Arad vára osztrák kézbe került, s a kazamatákban az osztrákok megtalálták „a híressé vált bankjegysajtónak szétszedett és gondosan becsomagolt (wohlverpackten) részeit.“ *

Kossuth menekülés közben az ország határához közel megáll, s onnét még egy utolsó sóhajt küld a nyomda után. Karánsebes táján, augusztus 14-én, találkozik ugyanis Bem futárjával, ki őt visszatérésre unszolja. Kossuth azonban nem bízik többé a sikerben, mert a felbomlás bekövetkezett. Szűkiben van az élelmiszer — írja — s kizárólag harácsolásra vagyunk utalva. „A bank pedig Aradra szállítatott, tehát Görgei hatalmába került...“ Fáj neki, hogy elvesztette a gépek fölötti uralmat, s utolsó soraiban is azt írja Bemnek, hogy folytatja útját a hontalanság felé, s *csak akkor térne vissza, ha a Görgei seregei hívnák s „ha a pénzsajtó dolgozhatik s rendelkezésemre áll...“*

Kossuthnak ez a Teregován kelt levele mindennél jobban bizonyítja, hogy a bank-

* Ramming ezredes: Der Feldzug in Ungarn.

jegynyomda milyen szerepet játszott a magyar szabadságharcban. Kétségtelen, hogy annak egyik főszköze volt, s ha a nyomda hamarabb elveszett volna, hamarabb szűnt volna meg a háború is. Pénz nélkül ugyanis már akkor sem lehetett hadat viselni!

*

Mire az utolsó honvéd is letette a fegyvert, elmúlt már a nyár. Az őszi hervadásnak szomorú csöndje borult a magyar hazára: a börtönök csöndje! Mert az egész ország egy nagy börtön. Leégett falvak, romokban heverő utcasorok, tönkretett országutak... ez az ország külső képe. Szomorú látvány tárul elénk mindenfelől, amerre csak nézünk. A pusztulás ördögi szelleme borult a hazára, s úgy tönkre tett mindent, hogy az éhínség kitörésétől lehetett tartani. Ezt a képet tárja elénk a *pesti nagykereskedők testületének egy emlékirata is*, melyet 1849 december 29-én Koller Ferenc polgármester megkeresésére s azon kérésére állítottak össze, hogy milyenek „a pénzviszonyok és mik annak bajai“, továbbá „mik okozták a kereskedelem hanyatlását és mik lennének a teendők a kereskedelem fellendítésére?“ Emlékiratuk, amit e kérdésre felélve állítottak össze, a pusztulásnak megrendítő képét nyújtja. „...Csaknem biztos lehet állítani — mondják — hogy Magyarország kézműves és gyári ipara a nullpont alá szállt, mert csak egyes nagy-szabású vállalatoknak sikerült végerejük megfeszítésével a közös sorsot kikerülni...“ Elpanaszolják ezután, hogy a nélkülözhetetlen szerek és cikkek a háború és minden más akadály dacára is Ausztriából hozattak, s az ezekért járó fizetés fejében minden jó pénz Ausztriába folyt, Magyarországon pedig csak a törvénytelen pénzjegyek maradtak forgalomban. „*Ennek a 60 milliót kitevő pénzjegyek hatályon kívül való helyezése az országra oly bajt hozott, melyet nem lesz képes elviselni*, mert nemcsak az országnak egész gazdasága, hanem lakosainak összes vagyoni viszonyai, melyeket az események anélkül is súlyosan megingattak, tétettek ki a teljes tönkrejutásnak és az ország a teljes elpusztulás örvényébe sodortatott. Ha pillanatnyilag nem is volnának még érezhetők az ebből szükségkép előálló következmények, végül mégis csak felszínre fognak kerülni...“ s a magyar gazdasági viszonyok illetén megromlása nem fog kihatás nélkül maradni a főhitelezőre — Ausztriára — sem. Gyors segílyre van tehát szükség!

Emlékiratok ez időben — mint minden válság alkalmával — bőségesen termettek, s e jegyzékek hű képét adják az ország gazdasági helyzetének. Hírlapok azonban alig-alig foglalkoznak eleinte behatóan a kérdéssel, mert a gondolat szabad megnyilvánulásának határ szabott, s a szigorú cenzurán csak kevés panasz hatolhatott keresztül. Magyarország ügyének jóformán csak a külföldi lapok voltak szószólói, melyek a tömeges kivégzések ügyével mind behatóbban kezdtek foglalkozni. Ily — külső — behatás alatt lassan-lassan eszmélni kezdett a szomszéd állam — a testvérország is, és csakhamar tudatára ébredtek ama veszedelemnek, mely Magyarország gazdasági csődje esetén Ausztriát fenyegeti. A magyar pénzjegyek még mindig megoldatlan kérdését e szempontból kezdték vizsgálni, s csakhamar ijedten állapították meg, hogy azok végleges elértéktelenedése, vagy elértéktelenítése *Ausztria legbiztosabb fogyasztó piacának tönkrejutását, vagyis elvesztését eredményezheti*. Mind sűrűbben, s mind hangosabban állást foglalnak tehát az elértéktelenítés ellen s a fenyegető veszély elhárítása céljából radikális intézkedések azonnali alkalmazását sürgetik. Felajdulásaival legelől a „Presse“ jár, mely nem egyszer éles és maró bírálattal fordul az összkormány ellen a magyar pénzjegyek ügyében, november 18-ki számában pedig igen lesújtó hírek hatása alatt kijelenti, hogy „habár a miniszterium szilárdul el van tökévelve a Kossuth-bankók áldozataiért legkisebbet sem tenni, mi mégsem hagyunk fel minden reményünkkel...“ Aztán mintegy két egész oldalon át fejtegetve és bírálva az ügyet, kérdezi: „...miként tehetjük fel, hogy Magyarország, minden viszonyok feldőlása, s ennek visszahatása nélkül Ausztria műiparára, 60 milliónyi veszteséget megbír? ...“ Végül a magyar pénzjegyek részleges beváltása mellett emel szót, s erre nézve

több javaslatot tesz. Lényegileg ugyanezen álláspontot foglalta el a bécsi „Lloyd“ is, melynek fejtegetése azért is külön figyelemre érdemes, mert „a kibékülés és kiengesztelés“ mellett foglal állást, s e célra legalkalmasabbnak a magyar pénzjegyeknek érvényességükbe való visszaállítását találja. „Legjobb gazdaság most — úgymond — nem takarékoskodni azon eszközökkel, melyek e néposztály javára szolgálnak. A birodalom jólléte az ők jóllétén alapul és hűségök s vitézségök a birodalom szilárd oszlopává leend, mint korábbi időkben volt. Nem változott azon meggyőződésünk, melyet eddig is kimondánk, hogy Magyarország jelen szorult állapotán nem segíthetni gyökeresebben, mint a megbukott forradalmi kormány pénzjegyei mérsékelt kárpótlása által. Az egész kárpótlási összeget hordozhatja az egész Magyarország. Az országnak a jegyek beváltása által nyújtott anyagi segély nagy és tartós eredményeket szülne; és mint kibékítés és kiengesztelés rendszabályát tekintve, bátran mondjuk, hogy vele egy vonalba más rendszabály nem állítható. Magyarországon a forradalom élő fája ki van vágva, de gyökeresen kiirtva csak akkor lesz, midőn a jegyek mind be lesznek szolgáltatva. Ily nevezetes eredmény ne érdemelne nagy áldozatot? Nem volna-e okos és méltányos dolog, a magyar néppel tetteles jótétet éreztetni, s pedig olyat, melynek jelentése a legszükségesebb előtt is felfogható, melynek előnye a legszegényebb által is érezhető lenne?...“

A félhivatalos „Figyelmező“-n kívül — mint említettük — a többi magyar lap alig foglalkozott a pénzjegyek ügyével. Terjedelmesebb fejtegetést csupán egyet találhatunk, s pedig a „Magyar Hirlap“ december 4-ki számában, mely a takarékbetétek, s általában a takarékpénztárak helyzetével foglalkozik, s azt ajánlja, hogy a takarékpénztárak tartsanak közös gyűlést, és a gazdasági válságra való tekintettel határozzák el a kisebb intézetek egyesülését egy nagy pénztintézeté. Ajánlja továbbá, hogy a takarékpénztárak menessenek küldöttséget a miniszteriumhoz, megkérni, hogy rendelet útján *határozza meg a kormány, hogy a Kossuth-bankók által szenvedett kárt a betevők szenvedjék-e vagy az intézet?* E közleményre a „Figyelmező“ december 15-ki számában *Bizony Tamás* felel, s helytelennek találja a „Magyar Hirlap“ álláspontját. „...Eddig a takarékpénztárakba betett pénz elveszhetetlennek tartatott — úgymond. — E hitet megrendíteni az ipar és takarékoság szempontjából, melyek a társas jólétnek nevezetes tényezői — nem lenne — tanácsos...“ Egyébként sem állanak az intézetek oly rosszul, hogy veszély fenyegetné azokat és „ha a közönség előtt a takarékpénztárak hitele, mint eddig, továbbra is megmarad, a remélhető forgalom által mindig lesznek oly állapotban, hogy azoknak, kik pénzökre szorulnak — eleget tehetnek. *Csak egyszerre ne rohantassanak meg!*...“ Ily körülmények között a „Magyar Hirlap“ javaslatát inkább károsnak, mint hasznosnak tartja. „A kormánytól — írja — *mi egészen más beavatkozást reménylünk, t. i. a kármentesítést.* ...Mi pedig a tőkék összesítését illeti, szintén nem hisszük üdvösnek. A takarékpénztárak jótékonyága főként abban állott eddig is, hogy több helyeken lehetett betenni, s több helyeken lehetett becsületes kölcsönhöz jutni. Az utóbbi a mi viszonyaink között majdnem oly fontos, mint az első. Ez pedig az intézetek helyeinek kisebb számra olvadásával mind kisebb térre szoríthatnák.“

Megállapíthatjuk, hogy a „Figyelmező“-nek a Kossuth-bankók ügyében újabban elfoglalt álláspontja a közóhaj kifejezője volt. Mindenki arra vágyott, hogy az érvénytelenítési parancsok visszavonassanak. A kereskedelmi testületek, melyek mint a legérzékenyebben sújtott osztály képviselői, a kétségbeesés e napjaiban végre arra határozták el magukat, hogy kérelmükkel egyenesen az uralkodóhoz fordulnak. A nevezetes ülés, melyen ez elhatározatott, november első napjaiban tartatott; előbb egyenkint, majd mindhárom — nagykereskedő, polgári kereskedő és izraelita kereskedő — testület együttesen gyűlésezett. Az együttes gyűlés határozatából kifolyólag egy emlékiratot szerkesztettek, melyet mindhárom testület aláírt. (Kelt 1849 november 20-án). November végén egy bizottság választatott, mely a kérvényt Bécsbe volt viendő. Előbb azonban a felségfolyamodvány kinyomattatott, hogy a befolyásos tényezőknek pártolás céljából átadhassák azok egy-egy példányát. Deczember elején jelentkezett a küldöttség kihallgatásra a felségnél, azonban nem kaptak

engedélyt a megjelenésre. Okul az adatott, hogy egy oly fontos pénzügyi rendszabály, mint amilyen a Kossuth-bankók ügyében kérelmeztetik, *nem lehet kegyelem tárgya*. Utasították a küldöttséget, hogy keressék az alkotmányos utat, vagyis forduljanak kérelmükkel a cs. kir. belügyminiszterhez. A küldöttség tehát — kénytelen-kelletlen — a belügyminiszterhez fordult, s ott nyújtotta át a testület folyamodványát, melyben behatóan ismertették az ország siralmas gazdasági helyzetét, mely koldusbotrajutással fenyegeti a közös haza adótényezőit. Kérik, hogy királyi kegyelemmel hárítsa el a felség a megsemmisítő veszélyt.

A belügyminiszter átvette a kérvényt, egyben azonban jelezte, hogy alig-alig remélhetnek kedvező eredményt. Sőt néhány nap múlva félhivatalosan is tudomására adatott a küldöttségnek, hogy „...ámbár tökéletesen méltányolja és sajnálja a minisztérium az országra a pénzjegyek jogtalan kiadása által felidézett inséget, de *semmi jogi alapot, sem elegendő politikai indokot nem látott arra, mely a küldöttségnek más, mint tagadó választ adnia engedte volna.*“

E leverő eredmény dacára is még nem szűnt meg egészen a remény. Itthon is beszéltek, s Bécsben is járta a hír, hogy legalább a jótékonyági intézetek és takarékpénztárak kárpótlást fognak kapni a kormánytól.

Az 5%-os kincstári utalványok birtokosai is mozogni kezdtek, s december közepén folyamodást nyújtottak be a fővárosi hatósághoz az utalványok beváltása ügyében. A cs. és kir. biztos azonban éppen nem volt Pesten, s helyettese várakozásra intette őket addig, míg főnöke visszaérkeznék. Az aggódo reménységet egyszerre alaposan letörte a következő hirdetmény:

„Értésére esvén a cs. kir. katonai parancsnokságnak, hogy több vidékeken, főleg pedig falukon, ahová a hirdetmények talán későn érkeztek, még most is úgynevezett Kossuth-bankjegyek találatnak, melyeket az illető tulajdonosok az e végre kitűzött határidőnek eltelte után most már félelemből eltitkolják, ennélfogva a kérdéses magyar bankjegyeknek az illető cs. kir. katonai parancsnokságnak történendő kiszolgáltatására újabbi és legutolsó határidőül folyó év s hó 31-ig kiterjesztetik, azon megjegyzéssel: hogy ennek eltelte után az ilyen bankjegyek eltitkolóira a törvény szigorúsága egész mértékben alkalmaztatni fog. Pesten, december 12. 1849. A cs. kir. kerületi katonai parancsnokság által.“

Ha voltak még bizakodók, úgy azokat e hirdetés, és ha voltak még kétkedők, úgy azokat a hirdetés nyomán újból egész szigorával fejújult hatósági eljárás végkép kiábrándította. Végsőt lobbant a reménység gyengén pislákoló lángja, s meglepetés számba se ment többé, mikor a kereskedelmi testületek november 20-ki emlékiratára és kérvényére elutasító válasz érkezett; a nagyfontosságú és terjedelmes felségfolyamodványra néhány sornyi felelet:

„864. szám. A belügyminiszter úr értesítése szerint a magas minisztertanács határozata szerint ennek *a kérvénynek hely nem adatott*. Pest, 1850 február 5-én. Felsőbb meghagyásból: *Christen*, titkár.“

...E néhány soros leirattal végleg megpecsételtetett a szabadságharc pénzjegyeinek sorsa.

Faragó Miksa.

Koronaértékű érméink.

Az amerikai ezüsbányáknak az 1860-as években való felfedezése alapján rendítette meg a valutát mindenütt, ahol az *ezüst* képezte annak az alapját. Az ezüstárak esése ugyanis, mely a tárnák megnyitása következtében mind rohamosabb mértéket öltött, az ércállomány értékének csökkenését eredményezte. Így csakhamar *hitelvalutává* vált az az alap, melyen az egész pénzrendszer nyugodott.

Nálunk is, míg a 70-es évek elején jelentékeny ázsíója volt az ezüstnek, néhány év alatt annyira süllyednek az árak, hogy 1879-ben az egyforintosok szabad verését a kormány kénytelen volt beszünttetni. Az az árhullámvész, mely az ingadozó valuta következtében keletkezett, ólomsúlylyal nehezedett egész gazdasági életünkre s megakadályozott minden magasabbröptű hitelpolitikát.¹

Évek során számtalan kísérlet történt a megingott pénzügyi egyensúly helyreállítására, de csak az 1892-ik évben jutottunk abba a helyzetbe, hogy megalkothattuk a valuta helyreállításának alapját képező törvényeket. Ezzel a törvénnyel azután teljes változás állott be valutánk terén, amennyiben az eddigi *ezüst* helyett az *arany valuta* fogadtatott el alapul és pedig oly megállapítással, hogy egy o. é. forint egyenlő 84 arany krajcárral, vagy 100 arany forint egyenlő 119'032 osztr. ért. forinttal. Egyben az eddigi forint érték helyett a *koronaérték* hozatott be azon megállapítással, hogy 1 o. é. forint = 2 koronával.

Az első koronaértékű vertpénzek mindjárt az 1892-ik évben hozattak forgalomba és azóta teljesen kiküszöbölték az osztrák értékű ércpénzeket. Kivételt ez alul csupán az egyforintosok képeznek, melyek 400 millió korona értékben ideiglenesen forgalomban hagytak és még napjainkig is forgalomban vannak.

A koronaértékű érmék két főcsoportra oszlanak: A) *aranypénzekre* és B) *váltópénzekre*.

A) Aranypénzek a 100, 20 és 10 koronások.

B) Váltópénzek három alcsoportra oszlanak, még pedig a fémek különbözősége alapján; ezek pedig az a) ezüst: 5 és 1 koronások; b) nikkel: 20 és 10 filléresek és c) bronz: 2 és 1 filléresek.

Numizmatikai szempontból tekintve, célszerűnek tartottuk külön feltüntetni a magyar és az osztrákveretű pénzek adatait és minden pénzre vonatkozó azon évszámokat és mennyiséget, melyekben az érmék verettek.

Ezen érmék között meg kell még különböztetnünk azon érméket, melyek bizonyos alkalomra verettek. És pedig magyar veretűek: az 1896-ik évben Magyarország ezeréves fennállása alkalmából vert «Millenniumi» 1 koronások és az 1907-ik évben Ő Felsége 40 éves uralkodásának évfordulója emlékére vert 100 és 5 koronások; osztrák veretűek: az Ő Felsége 50 éves uralkodásának évfordulója emlékére vert 100, 20, 10, 5 és 1 koronások.

Az összes koronaértékű érmékre vonatkozó adatokat az alábbi táblázatok részletesen tüntetik fel.²

¹ V. ö. Faragó Miksa: „Küzdelmeink a valuta helyreállításáért“.

² Az adatok egy részét a kőműzbányai m. kir. penzverőhivatal igazgatója és a bécsi K. k. Hauptmünzamt igazgatósága volt szíves rendelkezésemre bocsátani.

A) Aranypénzek.

Pénz neve	Magyar veretűek. (Körmöczbánya)			Osztrák veretűek. (Bécs)		
	A kibocsátás törvényes alapja	Az érme veretésének éve és mennyisége koronaértékben		A kibocsátás törvényes alapja	Az érme veretésének éve és mennyisége koronaértékben	
100 koronás	1907. évi XLVII. t.-c.	1907	108.800	1907. évi aug. 11-iki törv. (bir. törv. lap 201. sz.)	1909	326.300
		1908	403.800		1910	49.600
100 kor., jubileumi Schwartz-féle	1907. évi XLVII. t.-c.	1907	107.900	A cs. kir. pénzügymin. 1908. évi aug. 13-iki rendeletére (b. törv. I. 168.)	1908	1,567.200
		1908	981.800		1909	35.400
20 koronás	1892. évi XVII. t.-c.	1892	35,586.540	1892. évi aug. 2-iki törv. (bir. törv. lap 126. sz.)	1892	13,058.180
		1893	101,776.440		1893	157,440.460
		1894	50,514.160		1894	134,277.800
		1895	38,705.000		1895	45,318.520
		1896	20,454.800		1896	137,351.400
		1897	36,373.420		1897	102,656.580
		1898	25,627.460		1898	37,475.780
		1899	14,230.040		1899	1,968.160
		1900	8,694.620		1900	530.740
		1901	10,193.020		1901	973.540
		1902	10,451.960		1902	8,815.020
		1903	10,107.480		1903	6,453.580
		1904	11,441.700		1904	9,887.120
		1905	10,523.900		1905	2,921.940
		1906	7,051.700		1909	4,555.080
		1907	3,880.520		1910	6,430.540
		1908	2,769.680			
		1909	9,174.860			
20 kor. jubileumi Schwartz-féle				A cs. kir. pénzügymin. 1908. ápr. 8-iki rendelete.	1908	3,766.920
				1909. nov. 4-iki rendelete.	1909	2,048.080
10 koronás	1892. évi XVII. t.-c.	1893	10,868.060	A cs. kir. pénzügymin. 1908. ápr. 8-iki rendelete. 1909. nov. 4-iki rendelete.	1896	2,107.340
		1894	9,885.100		1897	18,032.700
		1896	318.900		1905	19,332.300
		1897	2,588.910		1906	10,811.610
		1898	2,175.060		1909	23,198.720
		1899	2,305.740			
		1900	2,275.720			
		1901	2,303.290			
		1902	2,427.320			
		1903	2,276.740			
		1904	15,307.350			
		1905	8,686.240			
		1906	7,476.060			
		1907	7,522.170			
		1908	5,089.810			
		1909	5,738.160			
		1910	8,406.580			
10 kor. jubileumi Schwartz-féle				A cs. kir. pénzügymin. 1908. ápr. 8-iki rendelete. 1909. nov. 4-iki rendelete.	1908	6,540.220
					1909	1,921.350

B) Váltópénzek.

Pénz neve	Magyar veretűek (Körmöczbánya)			Osztrák veretűek (Bécs)		
	A kibocsátás törvényes alapja	Az érme veretésének éve és mennyisége koronaértékben		A kibocsátás törvényes alapja	Az érme veretésének éve és mennyisége koronaértékben	
a) Ezüst:						
5 koronás	1899. évi XXXII. t.-c. 1907. évi XLVII. t.-c.	1900 19,203.150 1907 2,501.105 1908 18,712.260 rendes 11,000.130 jubil. 1909 5,291.810 rendes 1910 1,200.090		1892. évi aug. 2-iki törv. (bir. törv. lap 126. sz.)	1899 2,184.000 1900 42,623.080 1907 1,955.500 1908 5,740.500 1909 8,544.000	
5 koronás, jubileumi Schwartz-féle	u. a.	1907 500.030 jubil. átverés 1900 és 1906-os évszámra: 6.315 1906		A cs. kir. pénzügymin. 19. 8. június 7-iki rend. (bir. törv. lap 107. sz.) 1909. okt. 20-ik rend.	1908 19,708.000 1909 8,878.935	
1 koronás	1892. évi XVII. t.-c.	1892 15.000 1893 24,385.503 1894 12,077.290 1895 18,544.465 1896 3,977.742 pénzpróbákra : 1896-os évsz.-mal 4,760 átverés: 1900 23.505 1906		1892. évi aug. 2-iki törv. (bir. törv. lap 126. sz.)	1892 235.000 1893 50,124.500 1894 28,002.500 1895 15,115.500 1896 3,068.000 1897 2,142.000 1898 5,855.500 1899 11,820.000 1900 3,745.000 1901 10,387.000 1902 2,947.000 1903 2,198.000 1904 993.000 1905 505.000 1906 164.500 1907 249.500	
1 kor., millenniumi 1 kor., jubileumi	1895. évi LI. t.-c.	1896 1,000.000		A cs. kir. pénzügymin 1907. decz. 20-iki rend. (bir. törv. lap 273. sz.)	1908 4,784.992	
b) Nikkel:						
20 filléres	1892. évi XVII. t.-c. 1907. évi X. t.-c.	1892 139.119'60 1893 5,437.412'— 1894 5,223.468'40 1907 249.538'80 1908 3,354.006.60 átverés 1906-os évszámra: 1906 11.088'60 1909 2.301'—		1892. évi aug. 2-iki törv. (bir. törv. lap 126. sz.)	1892 300.000'— 1893 8,291.400'— 1894 10,023.200'— 1895 6,585.400'— 1906 22.263.40 1907 1,531.000'— 1908 1,463.200'— 1909 1,493.800'—	
10 filléres	1892. évi XVII. t.-c. 1907. évi X. t.-c.	1893 1,573.307'— 1894 3,946.338'70 1895 1,680'354'30 1906 5.111'70 1908 681.874'70 1909 1,720.420'50 átverés 1906-os évszámra: 1907 509'60		1892. évi aug. 2-iki törv. (bir. törv. lap 126. sz.)	1893 4,352.400'— 1894 4,555.800'— 1895 7,891.800'— 1906 18.334'20 1907 866.200'— 1908 727.200'— 1909 2,046.200'— 1910 892.200'—	

Pénz neve	Magyar veretűek (Körmöczbánya)		Osztrák veretűek (Bécs)	
	A kibocsátás törvényes alapja	Az érme veretésének éve és mennyisége koronaértékben	A kibocsátás törvényes alapja	Az érme veretésének éve és mennyisége koronaértékben
c) Bronz:				
2 filléres	1892. évi XVII. t.-c.	1893 343.523·58 1894 783.006·42 1895 1,300.330·22 1896 1,074.314·50 1897 745.936·88 1898 299.457·20 1899 431.392·96 1900 11.688·98 1901 516.109·44 1902 138.733·82 1903 81.048·06 1904 84.062·78 1905 186.697·32 1906 188.869·16 1907 62.808·90 1908 329.727·54 1909 381.496·04 1910 106.762·26 Ebből az összes kicserélés vagy átverés kitesz : 47.966—	1892. évi aug. 2-iki törv. (bir. törv. lap 126. sz.)	1892 5.200— 1893 830.140— 1894 1,560.720— 1895 512.200— 1896 861.600— 1897 1.961.100— 1898 214.410— 1899 854.680— 1900 158.840— 1901 243.140— 1902 375.200— 1903 539.660— 1904 257.260— 1905 133.580— 1906 402.080— 1907 476.080— 1908 439.680— 1909 519.500— 1910 205.500—
1 filléres	u. a.	1893 81.525 07 1894 86.417·84 1895 91.213·15 1896 53.969·72 1897 51.565·80 1898 14.193·48 1899 50.653·96 1900 104.611·11 1901 59.939·30 1902 162.993·91 1903 22·911·66 Átverések: kicserélés 1906. évi veretével: 1906-ban 394·08 1907-ben 27·42 1908-ban 124·96 1909-ben 66—	1892. évi aug. 2-iki törv. (bir. törv. lap 126. sz.)	1893 290.220— 1894 301.200— 1895 495.150— 1896 156.000— 1897 124.650— 1898 67·800— 1899 19·010— 1900 269.810— 1901 520 960— 1902 205.530— 1903 129·410— 1908 8.380— 1909 126.680— 1910 69.260—

Miután az átverés rendszeren a pénzverés alkalmával történik, így annak évszáma rendszerint az új veretűkével egyezik.

A pénzpróba — mely csakis ellenőrzési célra szolgál — forgalomba nem hozatik és így ez a folyó veretekből vonatik el.

Hogy mily mennyiség veretett az egyes évszámmal vert érmékből, azt megállapítani nem lehet és így a következő táblázatban csakis az évek számait adhatjuk, melyekkel az érmék verettek.

Magyar veretűek:

100 K	20 K	10 K	5 K	1 K	20 f	10 f	2 f	1 f
1907	1892	1892	1900	1892	1892	1892	1892	1892
a) 1907	1893	1893	1906	1893	1893	1893	1893	1893
1908	1894	1894	1907	1894	1894	1894	1894	1894
	1895	1895	a) 1907	1895	1906	1895	1895	1895
	1896	1896	1908	1896	1907	1896	1896	1896
	1897	1897	1909	b) 1896	1908	1906	1897	1897
	1898	1898		1906		1908	1898	1898
	1899	1899				1909	1899	1899
	1900	1900					1900	1900
	1901	1901					1901	1901
	1902	1902					1902	1902
	1903	1903					1903	1903
	1904	1904					1904	1904
	1905	1905					1905	1905
	1906	1906					1906	1906
	1907	1907					1907	1907
	1908	1908					1908	1908
	1909	1909					1909	1909
		1910					1910	1910

Osztrák veretűek:

100 K	20 K	10 K	5 K	1 K	20 f	10 f	2 f	1 f
a) 1908 *	1892	1892	1900	1892	1892	1892	1892	1892
1909 †	1893	1893	1907	1893	1893	1893	1893	1893
1910 †	1894	1896	a) 1908 *	1894	1894	1894	1894	1894
	1895	1897	1909 †	1895	1895	1895	1895	1895
	1896	1899	1909 *	1896	1907	1907	1896	1896
	1897	1905		1897	1908	1908	1897	1897
	1898	1906		1898	1909	1909	1898	1898
	1899	a) 1908 *		1900		1910	1899	1899
	1900	1909 †		1901			1900	1900
	1901			1902			1901	1901
	1902			1903			1902	1902
	1903			1904			1903	1903
	1904			1905			1904	1904
	1905			1906			1905	1905
	1906			1907			1906	1906
	1907			a) 1908 *			1907	1907
a) 1908 *							1908	1908
1909 †							1909	1909
1910 †							1910	1910

† Ezen évszámmal vert példányokon Ő Felsége mellképét hazánkfia, Schwartz István tanár (Bécs) mintázta és ezen érmeiken a mellkép alatt „St. Schwartz“ mesterjegy is áll.

* Ezen példányokon Ő Felsége mellképét Marschall R. mintázta.

a) Jubileumi veretűek.

b) Millenniumi veretű.

Adatok az érmék finomságára, súlyára és nagyságára nézve.

Pénz neve	100 K-ás	20 K-ás	10 K-ás	5 K-ás	1 K-ás	20 filléres	10 filléres	2 filléres	1 filléres
Az ötvény minősége és finomsága	900 ezredrész arany és 100 ezredrész réz			900 ezredrész ezüst és 100 ezredrész réz	885 ezredrész ezüst és 165 ezredrész réz	Tiszta nikkel		95 rész réz, 4 rész ón, 1 rész horgany	
1 kilogrammból vernek	érme-aranyból 2952 darabot, szinaranyból 328 darabot a)	érme-aranyból 1476 darabot, szinaranyból 164 darabot	érme-aranyból 2952 darabot, szinaranyból 328 darabot	41 ² / ₃ darabot	200 darabot	250 darabot	333 darabot	300 darabot	600 darabot
1 darab érme súlya grammokban	nyers súlya 33·875387, tiszta súlya 30·487058	nyers súlya 6·775067, tiszta súlya 6·09756	nyers súlya 3·3875338, tiszta súlya 3·04878	24	5	k ö r ü l b e l ü l			
						4	3	3·3	1·67
Remédium	² / ₁₀₀₀ nyers súlyban és ¹ / ₁₀₀₀ tiszta súlyban			⁵ / ₁₀₀₀ nyers- és ² / ₁₀₀₀ tiszta súlyban	az 1 koronásnál: ¹⁰ / ₁₀₀₀ nyers súlyban és ³ / ₁₀₀₀ tiszta súlyban				
Az érme átmérője	37 mm.	21 mm.	19 mm.	36 mm.	23 mm.	21 mm	19 mm.	19 mm.	17 mm.
a) 1 kilogramm érme-arany értéke így 2952 korona. 1 " szinarany " " 3280 korona.									

Az érmék veretésére és azoknak forgalomba hozatalára vonatkozólag meg kell még jegyeznünk, hogy az *aranyérmék* korlátlan mennyiségben veretnek és hozatnak forgalomba, ellenben a *váltópénzek* törvény által meghatározott mennyiségben, a mint azt az alábbi táblázat mutatja.

Pénz neve	Engedélyezett mennyiség maximuma		
	Darabszám	Koronaértékben	Ebből magyar veretű: korona
a) Ezüst :			
5 koronás	25,600.000	128,000.000	38,400.000
1 „	200,000.000	200,000.000	60,000.000
b) Nikkel :			
20 filléres	—	} 80,000.000	24,000.000
10 „	—		
c) Bronz :			
2 filléres	—	} 26,000.000	7,800.000
1 „	—		

1892-ik évtől 1910 június végéig veretett és forgalomba hozatott:

Pénz neve	Magyar veretű érme		Osztrák veretű érme	
	darabszám	koronaértékben	darabszám	koronaértékben
A) Aranypénz:				
100 koronás	16.023	1,602.300.—	19.785	1,978.500.—
20 "	20,377.865	407,557.300.—	33,796.472	675,929.440.—
10 "	9,565.121	95,651.210.—	8,194.424	81,944.240.—
B) Váltópénz:				
a) Ezüst:				
5 koronás	7,682.978	a) 38,414.890 —	17,926.803	c) 89,634.015.—
1 "	60,028.265	b) 60,028.265.—	142,336.992	d) 142,336.992.—
b) Nikkel:				
20 filléres	72,084.675	14,416.935.—	148,551.317	29,710.263.40
10 "	96,079.165	9,607.916.50	213,501.342	21,350.134.20
c) Bronz:				
2 filléres	355,696.603	7,113.932.06	527,528.500	10,550.570.—
1 "	78,061.246	780.612.46	278,406.000	2,784.060.—
	Összesen K 635,173.361.02		Összesen K 1,056,218.214.60	

Tehát Magyarországon és Ausztriában vertek összesen: K **1,691,391.575.62**

a) ebből átverés . . . K 6.315.—	c) ebből átverés . . K 25.585.—
pénzpróbák . . . " 8.575.—	pénzpróbák . . . " 8.430.—
K 14.890.—	K 34.015.—
Igy a kontingens . K 38,400.000.—	Igy a kontingens K 89,600.000.—
 b) ebből átverés . . . K 23.505.—	 d) ebből átverés . K 2,319.618.—
pénzpróbák . . . " 4.760.—	pénzpróbák . . . " 17.074.—
K 28.265.—	K 2,336.692.—
Igy a kontingens . K 60,000.000.—	Igy a kontingens K 140,000.000.—

Varga Béla.

Velemszentvid kelta típusú pénzeinek lelőkörményei.

Azt hiszem, hogy a numizmatikusra is némi érdekléssel bír ama körülmények megismerése, melyek között Velemszentviden kelta típusú pénzeket találunk. Azért elhatároztam, hogy itt e szaklapban közölni fogom az ide vonatkozó tapasztalataimat.

De mielőtt ebbe a tulajdonképpeni ismertetésem tárgyába bocsájtkoznom, szükségesnek vélem elsőben is olvasóimat Velemszentvid őstelep jellegéről tájékoztatni.

A velemszentvidi őstelep az Irottkő szigethegység egyik keletfelé kiágazó oldalgerincén fekszik. Ezen gerinc csak csekély keskeny háttal függ össze a hegység főtömbjével, meredeken alászakadó oldalai pedig a védelem szempontjából igen alkalmasak voltak, miért is mintegy predesztinált volt arra, hogy lakótelep létesüljön rajta. Ezen természetadta rendeltetésének alkalmas voltát fokozta még azon igen fontos körülmény is, hogy a gerinc alatt a hegység felső harmadán egy bővizű forrás fakad.

A prehisztórikus kutatás szempontjából Velemszentvid a klasszikus lelhelyek sorába számítható. Egyrészt azért, mert azon több egymásra következő kornak szakadatlan sorozatos jelenlétét megállapíthatjuk, de másrészt azért is, mert e telep egyike azoknak, amely a saját-készítette bronzot dolgozta ott fel eszközei készítésénél.

Velemszentvid lakóhely és egyúttal bronzöntőműhely volt. Temetkezések azon, az első megszállás kivételével, nem történtek. Az első megszállás, amelynek nyomait nem mint összefüggő réteget találjuk, a késő neolithkori időből származik. Tulajdonképpeni jelentőségét a telep a bronzkorról, azaz a második megszállással nyeri el, amidőn lakói a hegység antimon-érceit megtalálják és annak kitűnő, az őnt teljesen pótló, tulajdonságait megismerik. A telep e fénykora áterjed a Hallstatt-korra, sőt a La Tène-kor kezdetére is, amidőn ott még mindig nagy kiterjedésű lakóteleppel állunk szemben.

A közép La Tène-korral, amidőn a bronzöntőműhelyek jelentősége már erősen hanyatlik, a telepünk mindennek dacára még munkásságát eredményesen folytatja. Ezt kétségtelenné teszik az idevágó rétegekben gyakorta előforduló kapcsolótűk.

Mint utolsó prehisztórikus réteg Velemszentviden a késő La Tène található, mely mint kelta típusú pénzeket tartalmazó, elsősorban érdekel bennünket.

Már volt alkalmam egy ízben ismertetni ama körülményeket, amelyek egész kétségtelenné teszik azt, hogy Velemszentviden csakis két ízben volt megszállás.¹ Az első a neolith korban és egy második a bronzkor kezdetén. E két megszállás egymással rokonságban nem volt néptörzsek által történt, mint azt a részleges temetkezések egész határozottsággal bizonyítják.

A második megszállással odatelepült néptörzs pedig, mint azt stratigráfiai észleletek alapján bizonyítani lehet, birtokosa marad e telepnek a prehisztórikus idők alkonyáig. Uralma tehát kiterjedt a bronz-, hallstatti- és a La Tène-kor egész szakaszára és tartamára.

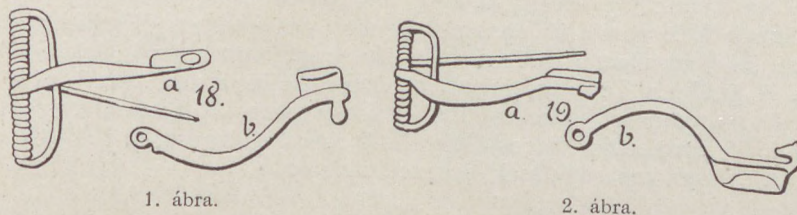
A folytonos és az egy és ugyanazon néptörzs által való lakottságot a következő stratigráfiai adatok bizonyítják: A) A rétegezések állandó egyformasága. B) A lakó-üregeknek szukcesszive két egymásra következő korban való használata. C) Tűzhelyeknek felépítménye. D) Elválasztó leletnélküli rétegeknek fellépte, csakis ott, hol két egymástól időkorban távoleső kulturréteg fekszik egymás felett. E) Eróziók által képzett rétegeknél pedig a kulturfejlődés képének megfordított sorrendben való fekvése.

Az így adott körülmények között természetes, hogy a telep leletanyagában két egymásra következő kor között az elválasztást nem oly szembetűnő eltérések jelzik, mint oly telepeken, hol más-más nép, más-más kor kulturvivője volt. Ezen elkülönítést továbbá még ama körülmény is megnehezíti, hogy a leletekben átmeneti alakítású típusok fordul-

¹ Die ununterbrochene Besiedlung Velem-St.-Veits. Archiv f. Anthropologie N. F. Bd. II. Pag. 29—41.

nak elő és hogy egyes más típusoknak hosszas utóélete ott a nem ritka jelenségek közé tartozik.

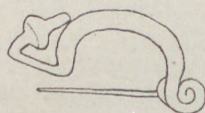
Nem fogok itt kiterjeszkedni a telep bronzkorának a hallstatti korra való szukcesszive átmenetelére, de tennem kell azt a Hallstatt—La Tène kornál, mert az a kelta típusú numizmatikai kérdéssel ethnolog tekintetben kapcsolatos volt.

1. ábra.

2. ábra.

A prehisztóriának legbecsesebb kormeghatározó anyagát, mint tudjuk, a kapcsolótűk és a kerámika szolgáltatja. Mindkét meghatározó feltétlenül biztos nem csupán sírleleteknél, de lakótelepekben in situ zavartalan rétegek meghatározásánál is. Ezeknek a szükséges előrebocsájtása után áttérek a kora La Tène-kornak jellemzésére, amint az Velem-szentviden, eltérően más idevágó telepektől, a következő kulturképpel jelentkezik: A kora La Tène-kulturréteg, ha nem közvetlenül a termett rétegen fekszik, azaz alatta más kulturrétegek is fekszenek, akkor közvetlenül egy hallstattkori rétegre települ rá. Kerámikai leleteit úgy mint másutt is, a már jól iszapolt és jól égetett és a korong segítségével készült edény fellépte jellemzi. Ezen kerámiával egyidőlegesen a számszerű-Certosa-kapcsolótű, rövidebb elnevezéssel „új-kapcsolótű“, két változata (1. és 2. ábra) lép fel a rétegben. Ellenben a kora La Tène tipikus kapcsolótűje a telep ritkaságai közé sorozandó (3. ábra). A stratigráfiai észleletek továbbá nem egy ízben azt a tényt konstatálták, hogy a La Tène-kori lakóüregek, illetőleg jobban mondva putri-lakások, még a Hallstatt-korban épültek, továbbá, hogy a tűzhelyek felépítménye ily putrikban hallstattkori cserepek töredékeit tartalmazza csupán.

3. ábra.

E most itt felsorolt tények csak azt bizonyítják, hogy a telepen a La Tène-kor kulturáját nem egy újonnan odatelepült néptörzs hozza magával, hanem, hogy az a rég ott lakott nép az idegenből hozzá került új kulturirányt elsajátítja.

A közép La Tène-korban ugyancsak ezen népet találjuk ott. Ezt kétségtelenné teszi az ide vonatkozó rétegezések situsa, amennyiben a két réteg között soha azokat egymástól elválasztó leletnélküli réteg található nem volt.

A nem általánosan előforduló késő La Tène-réteg Velem-szentviden képviselve van, és annak felső harmadában, egy bár vékony, de egységes réteget alkot. E réteg és az abban előforduló leletek ismertetésével már más helyen behatón foglalkoztam.¹ Miután ez az a réteg, amelyben a kelta típusú pénzek előfordulnak, azért nem lesz felesleges itt kivonatban ismertetnem annak jellegét.

Mindenekelőtt meg kell állapítanunk, hogy a késő La Tène-kor leletei egész elütők a közép La Tène-étől, s bárha ezekkel némileg rokonok, mégis azok készitési ízlése egy új, már nem prehisztorikus momentumot tüntet fel. Ez új momentum pedig a római

¹ Die La Tène III. Stufe in Velem-St-Veit. Archiv f. Anthrop. N. F. Bd. III. Pag. 181—190.

reszpublika kulturizlése, mely a közép La Tène-vel egyesülve ez új irányzatot megállapítja, amely hírnöke a későbbi világot hódított római provinciális ízlésnek. A késő La Tène-kor leletjeit egy, soha előbb még nem volt egyöntetűség jellemzi, amely azokat egy és ugyanazon közös gyártásból származottakká teszi, úgy hogy egy a Mont-Beuvray-n, Stradonicon vagy Velemszentviden talált idevágó lelet semmi, de semmiben fog egymástól eltérni.

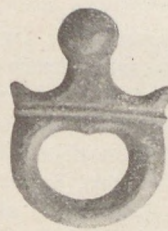
A késő La Tène-réteg tipolog anyagát elsősorban is a különböző kapcsolótűk előfordulása jellemzi. E kapcsolótűk sorozatával már más helyen bővebben foglalkoztam,¹ ezért is az ott már mondottra utalva, csak névszerint fogom azok alakjainak elnevezését itt felsorolni. A késő La Tène nevezetesebb kapcsolótűi a következő elnevezések alatt ismertek: I. A „nor-pannon szárnyas fibula előzője“ vagy rövides elnevezéssel „az előző kapcsolótű“. II. A „nauheimi“ kapcsolótű. III. A „keretes“ kapcsolótű. IV. A „kanalasfejű“ fibula és V. A „drót“ kapcsolótűnek nevezett alakok.

5. ábra.

4. ábra.

6. ábra.

Bár itt e keretben nincsen, de nem is lehet szándékom a késő La Tène-tipológiáját ismertetnem, mégsem hagyhatom azt egész említés nélkül, mert annak az egyéb prehistorikus korszakaszoktól elütőségét kénytelen vagyok itt még utóbb is hangsúlyozni. Ezért is, bár csak néhány, de igen jellegzetes leletanyagot fogok a felsorolt kapcsolótűkön kívül itt ismertetni, mindmennyi határozottan előfordulásukkal a késő La Tène-kulturának hirdetői léven. Így a késő La Tène-szakasz egy jellegzetes leletjét a tükörfogantyúk (4. ábra) és nem kevésbé a gyöngyösdíszű kisebb, nagyobb bronzkarikácskák (5. ábra) képezik. Alig szoktak késő La Tène-telepeken a két váltakozó színben készült üvegkarikagyöngyök hiányozni. E réteg rendes leletjeit képezik továbbá a bronz vagy vasból készült övkapcsok is (6. ábra), amelyek már az átmenetet képezik a csattokhoz. És végre nem ritka abban a mérlegkaroknak előfordulása is.

Ily leletkörnyezetben, amely már alig nevezhető prehistorikus jellegűnek, találtak a pénzek Velemszentviden is.

A késő La Tène-kor velemszentvidi oppidumában a kelta típusú pénzek öt fő változatát találtuk. Ezen öt típus a következő:

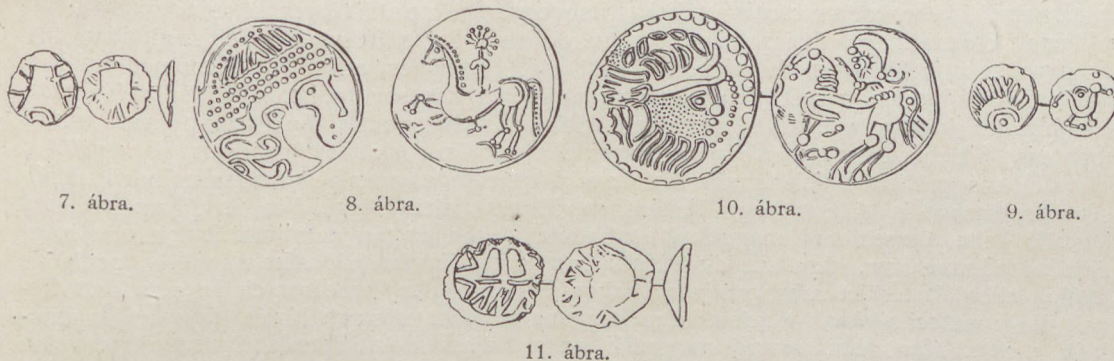
- A) Egy kicsiny arany pénztípus (7. ábra).
- B) Egy nagyobb ezüst pénztípus (8. ábra).
- C) Egy kicsiny ezüst pénztípus (9. ábra).
- D) A regőli bronzpénzeknek típusa (10. ábra).
- E) Egy nagyobb aranypénztípus (11. ábra).

A rendszeres ásatások alkalmával e felsorolt típusok között a B), C) és D) típust többször találtam. E pénzeknek lelő szitusa mindenkor egy és ugyanaz volt, azaz késő La Tène-kori réteg. Az A) típust nem volt alkalmam in situ találni és csak harácsolts leletek megvétele folytán jutottam azok birtokába. Mindennek dacára mégis késő La Tène-

¹ Múzeum és Könyvt. Ért. 1910. 2. és 3. lap. 8—15. ábra.

rétegből származottnak tekintem, mert az mindig ugyancsak e rétegből származott leletekkel jött birtokomba.

Ezen szitus alapján egész kétségtelen, hogy a kelta típusú pénzek előfordulása a Velemszentviden a késő La Tène kor rétegekkkel kapcsolatos, illetőleg annak integráló részét képezi.

A már fennebb említett közleményeimben¹ kimutattam, hogy „az előző kapcsolótű“ Velemszentviden nem egy spontánul fellépő alak, hanem, hogy az ott a közép La Tène kapcsolótűjéből fejlődött ki. Ezen körülmény, úgy nem kevésbé a rétegezés is azt bizonyítja, hogy Velemszentviden a késő La Tène kulturája közvetlenül kapcsolatos az ott volt közép La Tène-réteggel. Ezért is e körülmények mérlegelésével egész határozottsággal azt állíthatjuk, hogy Velemszentviden ez új kulturirány fellépte nincs ethnolog kérdéssel kapcsolatban. Azaz, hogy ott nem új megszállással, hanem az ott lakott őslakosság által átvett új kulturirány elsajátításával kapcsolatos jelenség a késő La Tène-kulturának fellépése.

A La Tène-kulturának felléptét kelta népek nyugatról jött bevándorlásával hozzuk kapcsolatba. E bevándorlás elkerülte Velemszentvidet, mint azt annak kora La Tène-rétege bizonyítja, hol egy késő hallstattkori típusú kapcsolótű hosszú életűvé lesz és a tipikus kora La Tène kapcsolótű típusát úgyszólván teljesen kizárta. Ezen tényt továbbá még egy jellegét összehasonlítjuk a nem nagy távolban fekvő Sopronnak „bécsi dombi“ kora La Tène-leletjeivel. Míg Velemszentviden egy határozottan átmeneti jellegű kora La Tène-réteget kell megállapítanunk, addig a soproni leleteknél egy egész tiszta kora La Tène-kulturával állunk szemben.

Igaz, hogy Sopronban sírleletekkel, Velemszentviden pedig lakótelep leletjeivel állunk szemben, de bármennyi eltérést is tulajdonítanánk e két körülménynek, úgy azok mégsem képesek a feltűnő különbséget okadatoltta tenni. Az eltérés egyetlen magyarázatát ethnolog különbenében lelheti. Azaz, hogy Sopront és vidékét egy kelta néptörzs szállja meg, míg ellenben Velemszentvid az őslakosság birtoklásában marad, mely közvetlen érintkezésbe lépve az újonnan megszálló néppel, annak kulturáját idővel elsajátítja.

Hogy Velemszentvid az új kelta invázióknak dacára az őslakosság birtokában megmaradhat, ezt csakis a következő körülményeknek tudhatjuk be és pedig: Elsőben, mert annak megszállói egy hatalmas nagy kiterjedésű néptörzshöz tartoztak. Másodszor a telep jelentőségének, harmadszor pedig, mert azok lakói egy oly kulturnép volt, amely szellemi képessége folytán egy új idegenből jött kultúrát elsajátítani, sőt azt később terjeszteni is képes volt.

¹ Archiv f. Anthrop. III. köt. és Múzeum és Könyvt. Ért. 1910.

Ha Velemszentvid kulturfejlődésének egyik fénykorát a hallstatti kort összehasonlítjuk és párhuzamba állítjuk a Balkán észak-nyugati területének, a mai Boszniának ugyancsak Hallstatt-korával, úgy a két aránylag egymástól távolieső vidék között feltűnő egyöntetűséget fogunk találni. Ez egyöntetűség nem szorítkozik csak ama általános kulturképre, amelyet a Hallstattkor fellépte mindenütt meghonosított, de ezt oly részletekkel egészíti ki, amelyek határozottan csakis ethnolog megegyezéseknek lehetnek következményei. Itt példának csak a kapcsolótűt akarom említeni, mely Boszniában és Velemszentviden egy és ugyanazon különleges alakításban fordul elő.¹ Ezek és egyéb más momentumok a Balkán észak-nyugati részét Velemszentviddel szoros kapcsolatba hozzák. Mérlegelve ezen elvitázhatlan körülményeket, kétségtelenül kitűnik az, hogy a Balkán észak-nyugati részét, úgy mint Velemszentvidet is egy és ugyanaz a néptörzs lakta, ez pedig *az Illyr volt*.

Új megszállástól Velemszentvidet továbbá megóvta annak bronzöntőműhelyi minősége és hírneve is. A hírt, hogy Velemszentvid mily jelentőséggel bír, az új megszállásra készülő kelta törzsek már magukkal hozhatták. De ha ez tán nem jutott volna már megelőzőn tudomásukra, úgy azt okvetlenül megtudták inváziójuk alkalmával és pedig az általuk elfoglalt terület rabságra jutott lakosságától. A La Tène-kor elején a bronzöntésnek és bronztechnikának a jelentősége még nem multa annyira idejét, hogy saját érdekeik kockáztatása nélkül az új megszálló kelta törzsek szándékosan elpusztítottak volna egy ilyen emporiumot. Ellenben valószínű, sőt több mint biztos, hogy igyekeztek azt saját céljaikra lehetőleg kihasználni.

Amint Velemszentvid ipart űző lakossága ama tudatra ébredt, hogy zavartalan birtokában marad bronzgyártó műhelyének, úgy azonnal kereste és meg is találta a kereskedelmi összeköttetést a szomszédságba jött kelta törzsszel. Ezen közvetlen összeköttetésnek pedig már pszichológiai okok folytán is az lett következménye, hogy úgy a kelta nép nyelvének ismeretét, mint annak kulturáját is elsajátította, illetőleg hogy mint gyári telep annak terjesztőjévé lett.

Sűrű összeköttetései a mai Boszniának lakosságával, mely törzs- és nyelvrokona volt, a La Tène-kor beköszöntésével sem szűntek meg. Összehasonlítva és párhuzamba állítva e két vidéket, itt is, ott is, a két kora La Tène-kulturkép között igen közelálló ethnolog alapon álló hasonlatosságokat észlelünk.

A közép és késő La Tène-kornak szakaszai Velemszentviden kelta műveltséggel és kelta kulturát és szokásokat terjesztő népet neveltek, amely ennek következtében a pénznek ismeretét, mint a kereskedést jóval megkönnyítő eszközt, megismerte és elsajátította.

Hogy vajjon Velemszentvid a kereskedése révén kapta-e késő La Tène-kori rétege leletei közé a kelta típusú pénzeket, avagy, hogy az úgy mint Szalacska egyúttal pénzverőtelep is volt? erre nézve egyelőre leletei nem adnak felvilágosítást.*

Báró Miske Kálmán.

Emlékérmek az Országos Ráth György-Múzeumból.

Azt hiszem, még az éremkedvelők és ismerők közül is kevesen tudják, hogy az Országos Ráth György-Múzeum műtárgyai között az első helyek egyikét a nem nagy, de igazán válogatott emlékérem-gyűjtemény foglalja el, mely kiválóan méltó mindazoknak figyelmére, kiket a medáliák, a domborműves kis plasztikának ezen legszebb alkotásai, akár tisztán művészeti, akár művelődéstörténeti, akár pusztán ikonografiai szempontból

¹ A Velem-Szt-Vid őstelep I. köt. 57—58. lap. XXXVIII. táb. 50—51. ábra.

* E kérdés eldöntésére némi támasztékot nyújt azon körülmény, hogy míg a Velemszentviden is csak szórványos, A, D és E alatt felsorolt pénztípusok más vidékeken is előfordulnak, a B alatti típus, eddigi tudomásom szerint máshol még nem fordult elő leletben oly egyöntetűen és oly tömegesen, mint Velemszentviden. Erről l. Num. Közlöny V. k. (1906.) 1.—5. l.

Szerk.

érdekelnek. Néhai Ráth György rendkívül finom érzékű, amellet szerencsés kezű gyűjtő volt. Nem vásárolt sokat — a gyűjtemény mindössze 100 egynéhány darabból áll — de jól megnézte, hogy mit vásárol; ritkán indult a mester neve után is, pusztán azért, hogy az gyűjteményében képviselve legyen — hanem a magas művészi nivón álló darabokat kereste, vagy legalább azt, ami valamely kornak vagy területnek művészi irányára kiválóan jellemző. Gyűjteményében a kiváló mesterek egész sorával találkozunk, és kevés kivétellel az illető mester legsikerültebb alkotásainak valamelyikével. — A XV. század olasz emlékérméiből csak egypár darab van a gyűjteményben, gazdagabban van képviselve a XVI. század és akad egy-két darab az olasz mesterek németalföldi tanítványaitól is; a gyűjtemény fénypontja a német renaissance javakorából való érme sorozata, az 1510-es évektől kezdve a század végéig; kevés érem nyúlik át a XVII. századba, a legfiatalabb egy belga érem (Denis Waterloos; Fr. de Moura, Pinchart p. 49), mely van Loon szerint (francia kiad. III. p. 25) 1668-ból való. A francia medaillisztikát legnagyobb régi mesterének, Guillaume Dupré-nek, egy 1607-ből való érme képviseli (Jean Louis de la Valette: Trésor, France II. pl. XV. 2).

A gyűjtemény technikai jellegét illetőleg megjegyzendő, hogy Ráth György a puha fémből (ólomból vagy ónból) készült próbaöntvényeket illetve vereteket kereste, amelyek régebben újabb utánzatok gyanujában állván, értéktelen példányoknak tekintettek, újabban azonban különös becsülésnek örvendenek, mert tudjuk, hogy a régi mesterek az *első példányok* készítésénél kedvelték a puha anyagokat, melyek a modellt teljes hűséggel, minden intim vonásával együtt visszaadták; a művészi nyereség ilyenformán jóval nagyobb, mint az a *minusz*, amelylyel az ilyen érme a későbbi (ezüst vagy bronz) példányok alatt érték és anyaghatás tekintetében állanak.

Nem lehet e sorok célja a gyűjteményt a Num. Közl. olvasóival a maga egészében megismertetni; ha mégis megkísérlem áttekintést adni róla, ez csak arra akar szolgálni, hogy a legszebb, hogy úgy mondjam: a reprezentatív darabok felsorolásával nagyjából bemutassam, milyen határok között mozgott a néhai kiváló amatőr éremgyűjtése (kihagyva természetesen azokat az érmekeket, melyekről alább bővebben óhajtok szólni). Minden egyes felemlített éremhez idézek egy helyet a szakirodalomból, lehetőleg a legkönnyebben hozzáférhető; kedves kötelességet teljesítek, midőn ezzel kapcsolatban kifejezést adok köszönetemnek a Nemzeti Múzeum éremtárának tisztviselőivel szemben, akik nemcsak szakkönyvtárunk használatát engedték meg korlátlan szívességgel, hanem saját ismereteikkel is önzetlenül támogattak.

*

Olasz emlékérmek. A XV. századból: egy-egy darab a köv. mesterektől: Pisanello, Sperandio, Enzola (Armand I. 7, 21; 68, 20; 44, 6); azonkívül Marsilio Ficino érme (Arm. II. 49, 8), melyet én részemről legjobban szeretnék magának Niccolò Fiorentinonak tulajdonítani.

A XVI. századból a legszebb darabok: Leone Leonitól: Doria (hátlap: önarckép) és I. Ferdinánd császár (Arm. I. 164, 8; II. 236, 1); Cesare de Bagno-tól: Alfonso d'Avalos (Arm. I. 174, 1); Giampaolo Pogginitól: II. Fülöp (Arm. I. 238, 5, hátlap: I. 239, 10); különösen figyelemreméltó Antonio Abondio érmeinek sorozata, kilencz darab, a tizedik a Girolamo Scotti-féle éremnek kisebbitett kiadása (átm. 44·5—36·5), melyet Arnaud nem ismer (Arm. I. 273, 32, 33; III. 128 J; I. 271, 21; 273, 28; III. 278 B; I. 268, 5; 269, 7; 11); Alessandro Abondio legszebb alkotása, I. Miksa bajor választó érme (Domanig, Portr. med. nr. 186).

Német emlékérmek. A XVI. századból: egy-egy darab Hans Schwarztól és Fr. Hagenauertól (Melchior Pfünzing 1518-ból: Erman p. 23 és Andreas Genisch: Forrer, Dictionary II. 378); az Erman által „Nürnberg 1525/1526“ címen összeállított érme közül több darab (a legszebb Hans Oberritz: Erman p. 28), — tudvalevő, hogy Domanig szerint a

mester Ludwig Krug, amit különben már Erman is sejtett, kinek listáját Domanig nem fogadja el a maga egészében; Hans Bolsterertől az alább közölt címeres érmen kívül: Lienhart Kobolt (Erman, Taf. V. 2) — neki tulajdonította Ráth György Jamnitzernek 1563-ból való kiválóan szép érmét is: Az iparm. könyve I., XIX. mell. 6. sz.; Deschlertől: Lucas Syczinger (Erman, Taf. V. 4); Valentin Malertől öt érme (pl. Erman, Taf. VI. 4 és Domanig, Die deutsche Medaille nr. 279); a század végének ismeretlen mestereitől: Christoph Hardesheim, Hugo Donellus, Christoph (Silbereisen) wettingeni apát (Imhof II. p. 772 nr. 6; Domanig i. h. nr. 245; Samml. Löbbecke nr. 543); továbbá a Gienger-Hummel-féle szép címeres házassági érme, körmöcbányai munka 1592-ből (Wiener Stempelkatalog Taf. XIV. 5—6).

A XVII. század első évtizedeiből: Joh. B. Brauntól: Sigm. G. Holzschuher (Erman, p. 83) — Domanig, bár kételkedve, neki tulajdonítja Don Balthasar Marradas érmét is (i. h. nr. 315), melyen én részemről németalföldi jelleget vélek felfedezhetni; François Briot-tól: János Frigyes württembergi herceg két érme (Samml. Löbbecke nr. 648; 650); továbbá Christian Malernek egypár érme (pl. Forrer III. 541). A szász uralkodóház érmei közül legfigyelemreméltóbbak: I. János Frigyes (I. alább), I. és II. Keresztély, az előbbi Tobias Wolfótól (Tentzel Lin. Alb. 18. VI), a másik az, melyet újabban Paul van Vianennek tulajdonítottak (Jahrb. der Kunstsamml. des Kaiserh. XV. 93, 3; Taf. IX. 3).

Egypár németalföldi érme is van a Ráth-féle gyűjteményben, melyek közül a leg szebbek: II. Erich braunschweig-lüneburgi herceg érme Jonghelincktől, melyet Fiala a Welf-ház érmeiről kiadott nagy munkájában csak egy régebbi publikációból ismer (Samml. Löbbecke nr. 164), és Gillis Hooftman antwerpeni kereskedő érme, mely a nevezett mester egyik tanítványának tulajdonítható (Victor Tournear levélbeli szíves közlése szerint, kinek a köv. idézetet is köszönöm: de Vries—de Tonge, Nederlandsche Gedenkpenningen, Hága 1829., I., III. tábla 1. sz.).

*

A következőkben összeállítok a Ráth-féle gyűjteményből egypár olyan érmet, melyekről feltehetem, hogy e közlőny olvasóinak érdeklődésére számíthatnak. Egy-kettővel közülök az irodalomban egyáltalán nem találkoztam; mások ismeretesek ugyan, de csak leírásokból vagy megbízhatatlan régi reprodukciókból, melyek a régi mesterek stíljából semmit sem éreztetnek. Talán akad a szíves olvasók között olyan, aki arról az egypár érméről, melyeket pontosabban meghatároznom nem sikerült, többet tud, mint én; természetesen minden ily irányú felvilágosítást köszönettel vennék.

1. I. Miksa császár. Mellkép arcélben jobbra. Egyoldalú. Öntött, atm. 77 mm.

Érmünket azonosnak hiszem azzal, melyet rossz reprodukcióban többek között Koehler (XXII. p. 233) és Herrgott (II. 1. tab. XI. 21) közöltek; az ő példányaik hátlapján a szerencse kereke látható *per tot discrimina rerum* körirattal.

Ez érme talán Hans Dauchernek volna tulajdonítható. A kitűnő augsburgi mesterről, kinek működése Bode szerint (Jahrb. der k. preuss. Kunstsamml. VIII. p. 6) 1515—27. terjed, legutóbb tudtommal Habich írt (Helbings Monatsberichte III. 53 s 199); az itt közölt érme egyikén (Abb. 39) Miksa császár arcképe rendkívül közel áll a mienkhez, mely az öreg császárt szintén „összeomlott vonásokkal és kialudt szemekkel” tünteti fel, hogy Habich kifejezését használjam. Hans Schwarz egészen másként, teltebb arccal és markánsabb vonásokkal ábrázolta a császárt. A fejedelmi köntös brokát mustrája — mely Hans Schwarznál tudtommal szintén nem fordul elő — szintén megtalálható Daucher egyéb művein: Mária királyné egyik érmén (Habich Abb. 37. — Domanig is Dauchernek tulajdonítja: Jahrb. der Kunstsamml. des Kaiserh. 1895. p. 45 — bár ő éppen e vésett mustrát későbbi kéztől származtatja) a relief alapja, egy kőreliefen pedig (Bode i. h.) egy lábvankos van ilyen módon diszítve; persze az efféle más mestereknél is előfordul. Habich ígért Daucher-monografiája majd fényt fog vetíteni a kitűnő mester érmeire; addig is e

EMLEKÉRMEK AZ ORSZ. RÁTH GYÖRGY-MÚZEUMBÓL.

1. I. Miksa császár. — 2. Merge v. Sayn, Solms-Lich grófné. — 3. Lorenz Truchsess v. Pommersfelden. — 4. Heinrich Truchsess. — 5. b. Jobst Truchsess v. Wetzhausen; (hátlap). — 6. b. Clemens Volkamer; (hátlap). — 8. Georg Hartman. — 12. Mangold Dilherr. — 13. Christoph Fabius Gugel. — 17. b. Antonius Piso; (hátlap). — 19. b. Johann Rietter v. Korenburg; (hátlap). — 20. II. Lajos magyar király; (hátlap).

feltevést elég valószínűnek tartom — annyi legalább is bizonyos, hogy a kiválóan szép érem, mely kétségtelenül kőmodell után készült, méltó a jeles augsburgi szobrászmesterhez.

2. *Sisakos címerpajzs gazdag lombdiszítés között.* MERGE VON SEINE • GRAFINE ZV SOLMS • FRAW ZV MINCZENBERG • A^o. 1546. — Egyoldalú. Szegélyén levélfüzér. Öntött, átm. 50.

Erman, p. 11 sq és p. 49; Cahn, Frankfurter Medailleure p. 187; Domanig nr. 141 (Rs.).

E rendkívül szép érem, mely első tekintetre trébelt munka benyomását kelti — oly bámulatosan finom a címerpajzsot körülvevő lombdisz — talán unicum: az idézett szerzők az Itzinger-gyűjtemény példányát ismerik, mely — Otto Helbing levélbeli szíves értesítése szerint — a gyűjteménnyel együtt eladatott; hogy azonban Ráth György volt-e a vevő, azt nem sikerült megállapítanom. — Erman és Domanig érmünkben Merge grófné arcképes érmének hátlapját látják; miután azonban az arcképes éremnek szintén teljes — a mienkkel csaknem teljesen egyező — körirata van, ez csak úgy érthető, ha az előlappal való összeillesztésre* szánt példányok vagy más köriratot kaptak, vagy egészen körirat nélkül maradtak — az utóbbi nem valószínű az így keletkező üres hely miatt. A művész alkalmasint önálló példányokat is készített, amelyeket azután a címer birtokosát megnevező körirattal látott el — művének kiváló szépsége eléggé megmagyarázná ez eljárást. A mester *Hans Bolsterer* (szignatúrája: H Ψ B).

*

A következő három érmet Ráth György Peter Flötner körébe utalta. A friss, szellemes portrait-k e meghatározást, azt hiszem, kellőképpen igazolják, a gyenge hátlapok azonban alkalmasint valamelyik tanítványának tulajdonítandók; az sem lehetetlen, hogy a három érem nem is egy kéz műve. Flötnernek sok és sokféle munkája volt és gyorsan dolgozott — lehet, hogy egyes érmeinek hátlapját másokkal készíttette; Lange több olyan éremről, melynek arcképes oldala kitűnő, határozottan azt állítja, hogy hátlapja nem elég jó arra, hogy Flötner műve lehessen; ezek közül egyik Otto Heinrich-érem, mely a Ráth-gyűjteményben is megvan, előfordul a Behaim-féle katalógusban is, mely pedig, úgy látszik, Flötner szerzősége kérdésében bír némi csekély bizonyító erővel (Leitschuh, Flötner Studien I. 26 sq.). Továbbá említést érdemel, hogy Lorenz Truchsessnek van egy érme, melyre nézve Flötner szerzőségét a szkeptikus Lange is igen valószínűnek tartja (Lange, Peter Flötner p. 115. Taf. Vc); Flötner mainzi működése ismeretes; ha a Lange-féle Truchsess-érem valóban az ő műve, akkor szabad úgy okoskodnunk, hogy a mainzi kanonok, ki 1530-ban magával a mesterrel készíttette el éremarcképét, aligha fordult más alkalommal annak egy tanítványához; ez az esetben sem válik valószínűbbé, ha érmünk *régibb*, mint a Lange-féle, mert Flötner már 1526-ban dolgozott Mainzban, és minél korábbi dátumot adunk az éremnek, annál kevésbé valószínű, hogy olyan tanítvánnyal van dolgunk, ki egészen a mester modorában dolgozik.

3. *Lorenz Truchsess von Pommersfelden* mainzi domdechante. E. I. Mellkép arcélben jobbra. LAV : TRV : — : DECA : MAGVNT : H. I. a mező két félkörre oszlik, a felsőben homokóra, az alsóban címerpajzs. MICHI • HODIE • CRAS • TIBI • — Szegélyén levélfüzér, h. I.-ján a köriraton belül is. — Öntött, átm. 25.

Auct. Kat. Zeller, Wien 1902., nr. 688 sq.; Az iparműv. könyve I. 245, XIX. mell. 7. sz.
4. *Heinrich Truchsess (von Pommersfelden ?)*. E. I. Mellkép arcélben jobbra. HEINTZ • TRVCHSESS • — • XXXXVIII • IAR • ALLT • H. I. Allegoria: Antik fegyverzetbe öltözött férfi, mellette a földön ülő állat (oroszlán?). ALLEN • ZVGLEICH • M • D • XXX (lyuk) II. (az évszám alkalmasint 1533). — Szegélyén levélfüzér, h. I.-ján a köriraton belül is. — Öntött, átm. 29.

* Cahn ezt írja a mesterről: Er liebte es, jede Seite der Schaustücke einzeln zu gießen, die dann zusammengesetzt wurden, aber auch einzeln vorkommen.

Az iparműv. könyve I. 245, XIX. mell. 3. sz.

Egy jegyzet szerint, melyet a nürnbergi Germanisches Nationalmuseum cédulakatalógusában találtam, egy Heinrich Truchsess (von Wetzhausen) udvari marsall, egy másik (von Pommersfelden) pedig domdechaut volt Würzburgban.

5. *Jobst Truchsess von Wetzhausen*. E. l. mellkép arcélben jobbra. IOBST · TRVC — HES · L · C · I · O · — AN · ETATIS · SVIS · LXIII · H. l. címer. VT · DI · VOLVISTIS · HABEBO · WECZHAVSEN · M · D · XXXIII · — Szegélyén levélfüzér, h. l.-ján a köriraton belül is. — Öntött, átm. 30.

Kat. Wellenheim nr. 14958.

Jobst Truchsess 1524—36 a német lovagrend ausztriai komturja volt (L. C. I. O. = Landes Comtur In Oesterreich).

*

A következő érem nem tudom kinek volna tulajdonítható. Hátlapja a fegyverekkel és két levélfüzér közé zárt köriratával hasonlít azokhoz a hátlapokhoz, melyek Flötner hatása alatt állnak, pl. feltűnően Hans Haider érmének reverzéhez (az érmen H. F. szignatura van, mely másutt nem fordul elő; a mestert elnevezték „Meister mit dem Randkranz“-nak, a Löbbecke-féle katalógus pl. I. János Frigyes egyik érmét is neki tulajdonítja; mindkét érem megvan gyűjteményünkben: Samml. Löbbecke nr. 280 és nr. 277). Távol áll tőlem ez alapon az érmet Flötner körébe utalni, mert a magasan kidomborodó arckép, bár realisztikus frissége megnyerő, német vaskosságával egészen más irányba mutat, míg azokat az éremarcképeket, melyek több-kevesebb valószínűséggel kapcsolatba hozhatók Flötner művészetével, bizonyos szenzibilis finomság jellemzi, ami alighanem az olasz hatás számlájára irandó, ott pedig, ahol az adott arcvonások kissé vaskosabbak — mint pl. fenn a 3. és 4. sz. érmeiken — felfogásába humoros íz vegyül; a relief is sokkal laposabb.

6. *Clemens Volkamer*. E. l. Mellkép arcélben jobbra. CLEMENS · VOLKAMER · AETATIS · SVE · XXXXI · ANNORVM H. l. Rakáson heverő páncél, sisak és címeres pajzs. SOLI · DEO · GLORIA · ANNO · DNI · M · D · XXXVI · — Szegélyén levélfüzér, a h. l.-on a köriraton belül is. — Öntött, átm. 35.

*

Flötner hatása alatt áll *Mathes Gebel*, akinek többek között Margaretha badeni hercegnőnek gyűjteményünkben is meglevő jól ismert szép érmét is tulajdonították (mások szerint Flötner saját alkotása, vagy az L-lel szignáló mester műve). Következő érmünk, melynek teljes példányai a hátlapon az 1541-es évszámot tüntetik fel, pompás arcképével alkalmas arra, hogy Mathes Gebelt korának legjobb mesterei közé soroztassa; tudtommal csak egy reprodukciója van, az is régi és rossz.

7. *Wilhelm Löffelholz von Kolberg* nürnbergi patricius. Mellkép arcélben jobbra. WILHELM · LOFFLHOLZ · ZV · KOLBERG · ETATIS · XXXX · Szegélyén levélfüzér. — Egyoldalú. Öntött, átm. 41.

Imhof II. p. 473 nr. 3.; Oberbayerisches Archiv XIII. Heft II. Taf. nr. 2.; Erman p. 32.; Jahrb. der Kunstsamml. des Kaiserh. p. 51. sq. Anm. 2.

A később bárói rangra emelt nevezetes család tudvalevőleg ma is él.

*

A következő négy érem mestereit, vagy legalább a szűkebb kört, melyben kersendők, nem sikerült megtalálnom; az első 1533-ban készült, a másik három is kétségtelenül a XVI. század első felébe tartozik. — A Hartmann-érem arcképe száraz és merev, különösen a haj kezelése tesz kellemetlen benyomást; annál frissebb és megnyerőbb Wolfgang Hopf portrait-je: az üde ifjú arc, a finom, puha haj, a ruházat sikerült ábrá-

zolása kiváló mester kezére vallanak; Albrecht von Rosenburg arc képe nem szimpatikus, de mesterének nem csekély jellemző erejéről tanúskodik; a névtelen 11. sz. érem gyengébb alkotás, mintha régi volna nem is érdemelne teljes bizalmat.

8. *Georg Hartman*. Mellkép arcélben jobbra. GEORGIVS · HRTMAN · NORENBURG : AN : 1533 · NATVS · XLV Egyoldalú. Szegélyén levélfüzér. — Öntött, átm. 41. Auct. kat. Delbecke etc., Frankf. 1893., 383. sz.

9. *Wolfgang Hopf*. Mellkép arcélben jobbra. WOLF · HOPPF · SEINS · ALTERS · XVIII · IAR Egyoldalú. Szegélye kidudorodó (összenyomódott levélfüzér?). — Öntött, átm. 39.

10. *Albrecht von Rosenburg*. Mellkép arcélben balra. ALBRECHT · VON · ROSENBVRG · VD · ZV · POCKST — BERG · AETAT · SVE 29 · Egyoldalú. Szegélyén levélfüzér, a köriraton belül két mélyített vonal, melyeknek köze rovátkolt. — Öntött, átm. 53.

11. *Ismeretlen férfi*. Mellkép arcélben jobbra. Körirata nincs. Egyoldalú. — Öntött, átm. 54.

*

Német emlékérmek közül közlök még három darabot a XVI. század második feléből; az első kettő ismeretes, de jó reprodukciójukkal nem találkoztam; a harmadikat sehol sem találtam az irodalomban felemlítve.

12. *Mangold Dilherr* (nürnbergi). E. l. Mellkép $\frac{3}{4}$ arcélben balra. MANGDILHER — AET · XXV · 1556 H. l. száraz fán lógó címeres pajzs, a földön páncél, rajta sisak. MODERATA DVRANT — Öntött, átm. 39-5.

Imhof II. p. 709 nr. 9; Erman p. 52.

Erman szerint Joachim Deschler modorában készült, de alkalmasint csak valamelyik tanítványának tulajdonítható.

13. *Christof Fabius Gugel* (nürnbergi). Mellkép $\frac{3}{4}$ arcélben jobbra. CHRISTOF : FABIVS : GV GEL · V · I · D · AET · 55 · A° : 85 A mellrészen jelzés: MC Egyoldalú. — Öntött, átm. 43.

Imhof II. p. 335 nr. 2; Erman p. 60

Az érem hátlapján Imhof szerint 1587-es évszám van, ezzel szerepel Erman listájában, hova nyilván tévedésből került a *Christian F. G.* név. V · I · D · = utriusque iuris doctor. — A szignaturát Matthaeus Carl-nak olvasták, Erman ez olvasást Melchior Carl-ra javította, Bauch (Jahrb. der Görres Gesellsch. XIX. 470) újabban ismét Mattheus Carl-t olvas, akiről archivális úton megállapította, hogy „conterfeter in wax“-nak nevezték és 1585-ben kapott polgárjogot Nürnbergben, hol már azelőtt tartózkodott és meg is házasodott.

14. *Zachaeus Muhemer*. Mellkép $\frac{3}{4}$ arcélben jobbra. VIVA IMAGO ZACHAEI MVHEMERI Egyoldalú. Öntött, átm. 37.

Az éremmel sehol sem találkoztam; a Ráth György hagyatékában meglevő Egger-féle számlán az ábrázolt *Mühlheimer*-nek van nevezve, nem tudom, mi alapon. Az arc képe jelesebb mesterre vall: a villogó szemek, a ráncolt homlok, melyekhez jól illik a hatalmas bajusz, egy kemény, férfias egyéniségnek vonásait nem közönséges erővel tükrözik vissza; némi hasonlatosságot vélek felfedezhetni azokkal az érmeikkel, melyeket Erman (p. 63 sq.) „Augsburg 1575“ címen állított össze; a Lössbecke-féle katalógusban három medália — „ismeretlen augsburgi mester, 1575—85“ — 1584—86-ból szintén e sorozathoz tartozik; érmünkön a ruházat és a hajviselet kétségtelenül a XVI. század utolsó negyedére utal.

*

Áttérek az olasz érmeire. — A következő három darab közül a 19. sz.-t Armand egy genovai publikációból ismeri, egyebütt nem találkoztam vele — a másik kettőnek pedig semmi nyomára sem akadtam; ezeket is olasz munkáknak nézem, — a 15. sz.-nál

az 1527-es évszám, az antik ízű ruházat és a latinos név miatt e felől alig lehet kétség, — szabad, kissé pózoló stílje azon kor német mestereitől teljesen idegen, azonkívül kétségtelenül viaszmodell után készült, míg a német éremöntők akkoriban vagy fa, vagy kőmodell után dolgoztak (l. Erman p. 8 sq. — ámbár Domanig megállapíthatónak véli, hogy L. Krug viaszmodellt használt); a 17. sz. alkalmasint a század második feléből való, igen gondos és szép munka, bár az elegáns, sima modor némi ürességet takar. — Az ábrázolt személyiségek ismerete talán pontosabb meghatározásra vezethetne.

15. *Jo. Har. Bri. Linea*. Mellkép arcélben balra. NATVRALIS • IO • HAR • BRI • LINEA • M • D • XXVII • Egyoldalú. Szegélyén gyöngysor, a köriraton belül szintén, de apróbb szemekből. Öntött, átm. 33.5.

16. *Stefans di Negro*. Fejkép arcélben jobbra. STEPHANVS • DENIGRO • QVILICI — ANNO • AETATIS • SVAE • XXV • Egyoldalú. Öntött, átm. 33.

Armand III. 225. Q. (idézte: Gaet. Avignone, Medaglie dei Liguri e della Liguria, Genova 1872., 156. sz.).

Az Armand-nál leírt példány hátlapján címer van 1529-es évszámmal. — A di Negro család tudtommal ma is él Genovában.

17. *Antonius Piso*. E. l. mellkép arcélben jobbra. ANT • PISO • NATVS • ANNOS 60 • H. l. a köriratot illusztráló vallási allegória. AD • TE • DOMINE — SVSPIRO • — Szegélyén gyöngysor. Öntött, átm. 35.

*

A következő éremre az Armandnál közölt Granvela-érmek egyikének a leírása sem illik; a III. 289. DD alatt közölt éremnek körirata — pontozásbeli csekély eltérésekkel — azonos a mienkével, az arckép leírása is megfelelne, de az átmérő sokkal kisebb (27).

18. *Antoine Perrenot de Granvelle* arrasi püspök, később kardinális, II. Fülöp mindenható németalföldi minisztere. — Mellkép arcélben jobbra. • ANTONII PERRENOT EPI • ATREBAT • — Szegélyén gyöngysor. Öntött, átm. 57.

A rendkívül finom és előkelő arcképet elsőrangú mesternek szeretné az ember tulajdonítani; minthogy érmünk a legnagyobb stiláris rokonságot tünteti fel Leone Leoninak Plon könyvében közölt Granvela-érmeivel, ha nem egyenesen a nagy olasz mester műve volna is, mindenesetre az ő művészetének körébe tartozik; tudvalevő, hogy különösen Belgiumban számos kitűnő medailleur követte Leoni modorát. — Az éremnek 1561 előtt kellett készülnie (ekkor lett a püspökből bíboros), alkalmasint 1555 táján, mert Granvela körülbelül olyan korúnak látszik rajta, mint az ez évből való Leoni-féle érmen (Plon pl. XXXII. 3—4).

Pierpaolo Galeotti (Romano) műve a következő érem, melyet Armand ismer, de reprodukálva tudtommal nincs; érdemes közölni érdekes hátlapja miatt is.

19. *Johann Rieter von Kornburg*. E. l. mellkép arcélben balra. IOAN : RIETTER • A — CORENBVRG • Z az utolsó betűk alatt szignatura: P • P • R • H. l. napsütötte dombos tóparton horgával halat fogó meztelen fiúcska. SPES — NVTRIT — PACIENTIAM. Szegélyén gyöngysor. Öntött, átm. 37.

Armand III. 107 E.

Rieterről Valentin Maler 1582-ben készített egy érmet (Samml. Löbb. nr. 334., átm. 35), melynek hátlapja a leírás szerint másolata a mi érmünk hátlapjának (a fordított viszonyra nem szabad gondolnunk, ez tehát alkalmasint egy-két évvel előbb készült, talán többel is, miután Rieter 1522-ben született s bár érmünkön nem igen látszik 58—60 évesnél fiatalabbnak, tekintetbe veendő, hogy az éremarcképeken az ábrázoltak igen gyakran sokkal idősebbnek látszanak, mint amilyenek valóságban. Itt is életrajzi adatok vezethetnének pontosabb kormeghatározáshoz: Rieter 1560-ban megfordult Rómában, később Nürnbergben élt előkelő állásban — de 38 éves nem lehet az érmen és olasz földre később is eljuthatott. Galeotti hátlapja viszont teljesen megegyezik egy Károly Emánuel

17. a.

14.

19. a.

16.

15.

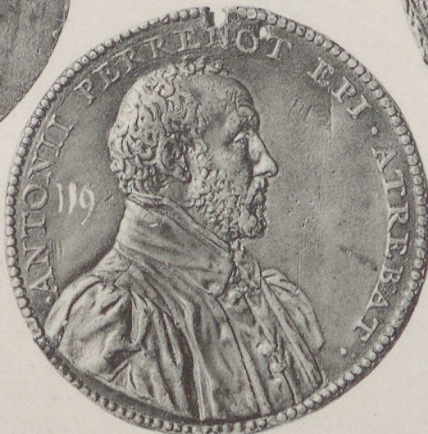

6. a.

11.

18.

10.

7.

5. a.

9.

EMLÉKÉRMEK AZ ORSZ. RÁTH GYÖRGY-MÚZEUMBÓL.

5. a. Jobst Truchsess v. Wetzhausen. — 6. a. Clemens Volkamer. — 7. Wilhelm Löffelholz zu Kolberg. — 9. Wolfgang Hopf. — 10. Albrecht v. Rosenberg und zu Pockstberg. — 11. Ismeretlen férfi. — 14. Zachäus Muhemer. — 15. Jo. Har. Bri. Linea. — 16. Stephano di Negro. — 17. a. Antonius Piso. — 18. Antoine Perrenot de Granville. — 19. a. Johann Rietter v. Korenburg.

savoyai herceget trónörökös korában (tehát 1580 előtt) ábrázoló éremnek hátlapjával; a méret is azonos a mi érmünkével, csak a körirat SPES szava helyett van Litta ábráján SPP — ami nyilván a rajzoló hibája, aki az érem elmosódott betűit nem javította és egészítette ki (Litta, Famiglie Celebri V., 2. éremtábla 33. sz.; Armand II. 272, 4). Alig tehetünk egyebet, mint hogy ezt az érmet is Galeottinak tulajdonítjuk, aki dolgozott Felső-Olaszországban is.

*

Még egy megjegyzést akarok fűzni II. Lajos királyunk Hohenauer-féle jól ismert érméhez, melyből két példány van a gyűjteményben: az egyiknek hátlapján Mária királyné mellképe látható arcélben *balra*, *Maria Regina* *ēc.* *quos Deus coniunxit homo* × NON × SEPERET × körirattal (Donebauer 980., míg más példányokon — pl. Donebauer 981. — a körirat utolsó két szava rövidítve van: NO × SE (roz.), és a királyné arcképe *jobbra* fordul); a másikén csatajelenet van, l. alább; az előlapok egyformák.

20. II. Lajos magyar király. E. l. mellkép arcélben *balra*. LVDOVIC9 × VNGA × EC × REX × CONTRA × TVRCA × PVGNANDO × OCCVBVIT ×× A mellképtől kétoldalt: • 1 • 5 • — Z 6 | ETATIS — • SVE • 30 • A király álla kissé szakállas, széles peremű kalapot és finom ingének felső részét szabadon hagyó alsó öltönye felett prémes gallérú köntöst visel; nyakában az aranygyapjas rend láncja és jelvénye. H. l. Csatajelenet: mezítelen, sisakos és pajzsos harcosok (egyéb fegyverük nincs ábrázolva), részben lóháton, részben gyalog; egy balról előretörő lovas ellen, kit egy gyalogos pajzsával véd, jobbról egy másik lovas ugrat, kinek egy lovas és egy húzódozni látszó gyalogos segédkeznek; a földön elesett lovas és gyalogos; az ellenfelek különböző formájú sisakokat viselnek. Fenn: (roz.) 153Z (roz.), alul: × DE × GALLIS × | × AD × CANNAS × Veret, atm. 42.

Rupp p. 118; Trésor (Allem. 1841) pl. IX. 2; Armand III. 209C; 210D; Gumowski nr. 24; Auct. kat. Berger, München 1901, 539. sz.

Világos, hogy a mester a csatajelenetet Gonsalvo de Cordoba (egyoldalú példányban gyűjteményünkben is meglevő) érem (Arm. I. 176, 1) hátlapjának felhasználásával készítette, melyet — sajnos, csak a Trésor silány reprodukciójából ismerek (It. I. pl. XXXIII. 6) — elhagyta az ott a háttérben látható városképet, de megtartotta a megütközni készülő lovasokból álló főcsoportot és felhasználta a feliratot: *Victis Gallis ad Cannas* et Lirim pacata Italia Janum clausit; az évszámot ő maga tette hozzá. Gumowski a dolgot úgy magyarázza, hogy az évszám Gonsalvo diadalára vonatkozik — ami által megszűnik minden kapcsolatot az érem elő- és hátlapja között és az utóbbi minden értelmes szándék nélkül való másolattá süllyed. Ámde Gonsalvonak a franciákon aratott délolaszországi győzelme — amint az minden lexikonban, egyébként Armand-nál is, olvasható — nem 1532-ben, hanem 1503-ban volt. Az évszám tehát egyébre vonatkozik — nem tudok más magyarázatot, mint hogy az érem keletkezésének évét jelzi, bár megvallom, hogy erre más példát nem ismerek. Továbbá metodice nem járhatunk el másképp — bármennyi felületességre tartszuk is képesnek a medailleuroket — minthogy felteszszük a mesterről, hogy hátlapja ábrázolásának van valami köze az előlap arcképéhez; az érem több példányban ismeretes, a betűk formája mindkét oldalon teljesen egyforma, tehát nem lehet szó tévedésből összerakott ábrázolásokról. A dolog tehát szerintem így áll: a csehországi mester, aki a Gonsalvo-féle csatáról, mely harminc évvel azelőtt Délolaszországban spanyolok és franciák között folyt le, nem tudott semmit; a feliratról csak az *ad Cannas* szavakat értette, mert hallott a rómaiak cannae-i nagy vereségéről és ilyenformán a csatajelenetben ennek az ókori ütközetnek az ábrázolását látta, és azért vette át Lajos érméhez, mert *ókori analogont* akart benne adni a mohácsi ütközethez: Cannae mellett a rómaiak, Mohácsnál a keresztény magyarok szenvedtek szörnyű vereséget a barbároktól, a pogányoktól. *Romulidae Cannas, ego Varnam clade notavi* — mondja I. Ulászló Janus Pannoniensis epigrammájában, melyet Arany János lefordított. Az efféle ókori párhuzam kedves

lehetett a kor humanisztikus műveltsége előtt — hiszen elvégre is az olasz érem mestere — vagyis az, akitől a cerignolai csata *ad Cannas* elnevezése származott — sem gondolhatott egyébre, mint az ókori cannaei ütközetre, bár itt a hasonlat sántít — amit azonban bőven kiegyenlít az, hogy a csata csakugyan az ókori Cannae vidékén vívott. *De Gallis* persze = *victis Gallis*, úgy hogy Hohenauer felírta még akkor is rossz, ha mentségére felteszszük, hogy a pünöket összetévesztette a gallusokkal, akikről tudhatta, hogy szintén megszorongatták a rómaiakat — de ezt a hibát inkább tulajdoníthatjuk neki, mint azt, hogy II. Lajos arcképéhez a cerignolai csata ábrázolását adta hátlapul, vagy hogy egyáltalán semmit sem gondolt. A Gonsalvo-féle érem Armand szerint ú. n. *restitució*; ezt az állítást megcáfolni nem tudnám, tehát el is hiszem az ő szakismeretének; a Hohenauer-féle érem miatt azonban kormeghatározását (*vers le milieu du seizième siècle*) kissé vissza kell tolnunk, mondjuk: a század harmadik évtizedébe (Gonsalvo 1515-ben halt meg Spanyolországban).

Dr. Csermelyi Sándor.

A titeli barbár ezüstpénzlelet.

Folyó évben Titel községben (Bács-Bodroghmegye) Mutin Vásza ottani lakos 23 ezüstpénzből álló éremleletre bukkant, mely hét nagyobb és egy kisebb barbárpénzből, egy apolloniai és 14 dyrrhachiumi drakmából állt. A lelet részletes leírását itt nyújtom.

1. Barbár ezüstpénzek (Num. Közlöny VI. k. 61. l. 34. kép és Dessewffy-gyűjt. IX. t. 256. és 257. kép), a főfémjelző hivatal hivatalos kimutatása értelmében $\frac{300}{1000}$ finomságú ezüsből. — Előlapjukon szakállas, babérkoszorús férfifej jobbfelé, igen durván és erősen kifejezett, kereken domborodó arcizommal. A koszorú két felső levele < formára szétnyílik. Hátlapjukon balfelé haladó, durván mintázott ló, mely egyik előlábát fölemeli. Fölötte kör, középponttal. A ló farka töve alatt egy pont. Átmérőjük 21—24, sőt egy darabon 21—28 mm. közt váltakozik. Súlyaik: 10·77, 10·90, 11·05, 11·06, 11·20, 11·30 és 11·54 gr., átlag 11·11 gr.

Analógiák:

Ugyanilyen ezüstpénz máshonnan, 23—25·5 mm., 9·98 gr., a m. nemz. múzeumban. Más lelőhelyekről még Vinkovce, Novi-Banovci, Petrievci lelőhelyekről ismeretesek ugyanilyen ezüstpénzek.

Rézből vert, de különben teljesen ugyanilyen pénzek, 22—24 mm. átmérővel, 7·35, 8·22, 8·26, 8·28 és 8·91 gr. súlylyal vannak a m. nemz. múzeumban.

Ugyanilyen rézpénzek Vinkovce, Szerémmegye, Eszék, Surduk, Novi-Banovci, Neudorf, Niemci, Ó-Pazua, Regöly és Szalacska lelőhelyekről is ismeretesek.

2. Ugyanolyan típusú kis ezüstpénz, mint az előbbi, hanem sokkal kisebb. Átm. 15—14 mm., súlya 2·22 gr.

Analógiák:

Máshol lelt, ugyanazon fajú példányok vannak a m. nemz. múzeumban 1·60, 1·72, 2·07, 2·09, 2·25 és 2·50 gr. súlylyal.

Ugyanilyen kis ezüstpénzek még Novi-Banovci lelőhelyről is ismeretesek.

Rézből vert, de különben teljesen ugyanilyen fajta kis pénzek 13—14 mm. átmérővel és 1·87 és 1·99 gr. súlylyal vannak a m. nemz. múzeumban.

Ugyanilyen kis rézpénzeket Novi-Banovci és Vinkovce szerémmegyei lelőhelyekről is ismerünk.

3. *Apolloniai victoriatus*: Av. Borját szoptató tehén balfelé. Fönn: ΣΩΤΕΛΗΣ
Rev. Ugynevezett Antinous kertje. ΑΠΟΛΛΕΝΟΦΑΝΤΟΥ 1 db.

4. *Dyrrhachiumi victoriatusok*: Av. Borját szoptató tehén jobbfelé. Rev. Antinous kertje. Felirataik és változataik:

a) Av. ΕΧΕΦΡΩΝ (lenn szőlőlevél). — Rev. ΔΥΡ ΑΣΚΛΑΠΙΟΥ (1 db.).

b) Av. ΚΕΡΔΩΝ. — Rev. ΔΥΡ ΚΑΛΛΗΝΟΣ (1 db.).

c) Av. ΑΥΣΗΝ (fönn sugárkoronás Helios-fej). — Rev. ΔΥΡ ΖΩΠΥΡΟΥ (2 db.).

d) Av. ΜΑΧΑΤΟΣ — Rev. ΔΥΡ ΠΥΡ ΒΑ (1 db.).

e) Av. ΜΕΝΙΣΚΟΣ — Rev. ΔΥΡ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ (6 db.).

f) Av. ΜΕΝΙΣΚΟΣ — Rev. ΔΥΡ ΑΤΚΙΣΚΟΥ (1 db.).

g) Av. ΜΕΝΙΣΚΟΣ (lenn hajóorr?). — Rev. ΔΥΡ ΠΟΥ (1 db.).

(Az apolloniai és dyrrhachiumi pénzek (15 db.) összes súlya 49 gr., finomságuk $\frac{900}{1000}$.)

A Titelen lelt barbárpénzekre visszatérve, meg kell jegyeznünk, hogy ezek különösen Szerémmegyében, továbbá Verőczemegyében, szórványosan pedig Tolnában, Somogyban előfordulnak leletekben. Igazi hazájuk, a leletek tanúsága szerint, a Dráva—Száva és Duna között van, még pedig Szerém megyében. Már a Num. Közlöny VI. kötetében, a szalacscai pénzverő és bronzöntőműhely ismertetése alkalmával kifejtettem véleményemet, hogy úgy a nagy, mint a kis pénzek a scordiscusoknak a pénzei, melyeket előbb ezüsthől, azután rézből vertek. A titeli pénzeknek csak 300 ezredrésznyi ezüsttartalma arra mutat, hogy veretésük ideje a hazai barbárpénzverésnek késői időszakába esik, amit úgy az aprópénz használata, mint durva kivitelű és dekadens stílű veretük is igazol. A velük lelt apolloniai és dyrrhachiumi pénzek, amelyek Kr. e. 229-től 100-ig, a római protektorátus alatt verettek és hazánkban olykor római köztársasági és császári denárokkal együtt fordulnak elő az éremleletekben, egyrészt szintén megerősítik a fönnebbi korbá való beosztást, másrészt illusztrálják a folyammenti forgalomnak és kereskedelemnek élénkségét a jelzett korszakban.

Gohl.

A rákosi kelta ezüstpénzlelet.

Ezen év folyamán ismét adott hazánkban elásott kincsekben gazdag földje két érdekes barbárpénz-leletet. Mindkettő megérdemli, hogy tudomásul vegyük és bővebben foglalkozzunk velük. Ezek egyike a rákosi, másika a titeli éremlelet.

I. *Rákosi* (Kroisbach) sopronmegyei, a Fertő nyugati partján épült község mellett, ez év tavaszán egy edényben (mely, amint értesültem, egy soproni szakember birtokába jutott) körülbelül százhusz darab barbár ezüstpénzt talált egy szőlőmunkás. A leletet az edénnyel együtt egy soproni banküzlet tulajdonosa vette meg; tőle, úgy értesültem, a bécsi cs. és kir. éremtár, Dessewffy Miklós gróf és a m. nemzeti múzeum vásárolták meg a lelet egy-egy részét. Kisebb hányadai a leletnek más vevők birtokába is jutottak. Nem volt módomban az egész leletet tanulmányozni és fölmérni és csak a tulajdonos révén és Dessewffy Miklós gróf úr szíves közléséből tudtam meg, hogy kettő híján valamennyi érem ugyanazon egy éremfajt (De la Tour 9901. sz., illetve Dessewffy-gyűjtem. IV. tábla 103—106. kép) képviselte.

1. Ezek szakál és bajusz nélküli, nagyrészt igen nyergesorrú, jobbfelé tekintő, három sornyi vaskos gyöngykoszorúval és efölött síma vonallal övezett férfifejet viselnek előlapjukon. A nyakszirtten szabadon lebegő hajfürtök, az arcon, egyik bélyegváltozaton, pont

látható a lapka közepén. Egyik bélyegváltozaton az áll előtt egy rézsútos vonal van a mezőben. — Hátlapjukon balra tartó lovag foglal helyet, kinek csak aránytalanul nagy feje és kis felső teste látható. Hátraszegett fején kúpos sisakot visel, melyet a feje búbján félkörbe foglalt pont, mint sisakbokréta, oldalán pedig egy pont díszít. Hajfürtjei hátul hosszan és hullámosan lebegnek. A ló alatti pontozott vízszintes vonal két végén egy-egy fölfelé hajló félköröcske (vagy köröcske) látható. A ló szügyén az izmok, oldalán a bordák erősen kidomborodnak, farka hosszú, hullámos szőrű, a fark tövében az egyik bélyegváltozaton kis pont látható. Mindkét lapon olykor gyöngykörös szegély látszik, összesen körülbelül 118 db. Ezek közül a régibb tulajdonos által együttesen fölmért 55 darabnak összes súlya 687 gr. volt.

Ezen érmeknek a magyar nemzeti múzeumba jutott 14 példánya három előlapi és három hátlapi bélyegváltozatot képvisel, többé-kevésbé setét ibolyaszínű ezüstkloriddal vannak borítva, átmérőjük 21·5—23, sőt egy esetben 24 mm. közt váltakozik, sulyaik pedig következők: 12·22, 12·38, 12·48 (2 db.), 12·54, 12·57, 12·58 (2 db.), 12·59 (3 db.), 12·60, 12·62 és 12·70 gr. A Dessewffy M. gróf gyűjteményébe jutott 4 darab sulyai: 12·07, 12·31, 12·57 és 12·58 gr. A 106. kép hátlapja egy további hátlapi bélyeget képvisel. E 18 darabnak átlagos sulya 12·48 gr. — Van még a m. nemz. múzeumban két ismeretlen lelhelyű hasonló darab 11·925 és 12·545 gr. sulylyal. — Más lelőhelyéről azonos fajta barbárpénznek Pápát (Veszprémmegye) ismerjük.

Analógia: Van azonkívül ugyancsak a m. nemz. múzeumban egy azonos előlapú érem, melynek hátlapján balfelé haladó ló foglal helyet, nyakán gyepőlőszárral, a ló fölött egy valamivel nagyobb körbe foglalt kis hatküllős kerék. A ló lábai alatt hat pontból álló vízszintes pontozott vonal fölött kettősvonalú köröcskébe zárt szabálytalan pont van. Átmérője 23—24 mm., sulya 12·72 gr.

2. A Dessewffy-gyűjt. 103—106. sz. érmeken kívül volt egy azonos előlapú érem a leletben, melynek hátlapján balfelé haladó lovag látható, fölemelt jobb karral. A lovag mögött fönn IAlA, a ló szügye előtt > jegy, a ló előlábai közt kifelé fordított rövid rézsútos sugarakkal megrakott köröcske, a ló lábai alatti vízszintes vonalka fölött pedig ^ jegy foglal helyet. Átmérője 22—23 mm., sulya 12·82 gr. (Gr. Dessewffy M. gyűjteményében van IV. t. 107. sz.)

Analóg példányok ismeretlen lelőhelyről, a m. nemzeti múzeumban: a) 22—21 mm., 12·10 gr., b) 23 mm., 13·48 gr., c) 21·5—22 mm., 12·77 gr. és d) 25—24·5 mm., 12·89 gr. — Ugyanilyen fajta érmét Gárdonyban (Fehérmegye) is találtak régebben.

3. Azon egy érem, mely a többtől teljesen különbözik, a De la Tour 9782. sz. (N. K. VI. 59. l. 28. kép és Dessewffy IX. t. 265. sz.) ezüst barbárpénz-fajnak egy példánya. Ezen éremfaj Dályán, Eszéken, Mitroviczán, Szalánkemenben, Szerbiában, továbbá Szászfellakon és a csóbi erdőben is előfordult leletekben.

A lelet zömét alkotó (Dessewffy 103—106. sz.) pénzek előlapját betöltő csupasz arcú fej a háromsoros pontkoszorúval egyrészt határozottan csatlakozik a hazánk nyugati, dunántúli részében gyakori, pl. a velem-szt-vidi leletet alkotó (De la Tour 9862. sz.) éremfajok durvább mivű előlapi típusához, távolabbi rokonságban pedig a noricum-i kelta pénzeknek palmettaszerű elemekből alkotott hajú és ugyancsak három pontsoros koszorút viselő csupasz arcú előlapi típusát alkotó, úgynevezett Apollo-fejjel (I. De la Tour 9910—9913. sz. és Dessewffy III. t. 80—86. sz.) vannak.

A rákosi lelet zömét alkotó (Dessewffy 103—106. sz.) érmek előlapján a fej nemcsak határozottan egyéni jelleggel bír, hanem még bizonyos fokú klasszikus stílt és szépséget sem lehet tőlük megtagadni. Az említett palmettas hajú noricum-i pénzekkel a pontozott fejdísz, a nyakszirten lebegő fürtök, a csupasz arc, a ló szügyének kiálló izmai, a ló patáinak és farkának alakítása révén rokonok, de a Kr. e. 1. században közkézen forgó hasonló stílusú előlapú, de neveket viselő noricum-i pénzeknél okvetlenül régebbiek és kevésbé stilizáltak. Mindezeknek tekintetbe vételével nagy valószínűséggel barbárpénzeink-

nek korábbi, a Kr. e. 2. századnál aligha későbbi korszakába kell helyezni veretésük idejét.

Sopronmegyében Nádasdon nagyszámmal, Vas megyében Velem-Szt-Viden pedig szóróványosan találtak olyan aranypénzeket, melyeket a Kr. e. első század közepe táján beköltözött bójoknak tulajdonítanak, vagy amelyeket legrosszabb esetben a bój éremtípusok utánzásának kell kvalifikálni. Ezekkel szemben, különösen tekintetbe véve Miske Kálmán bárónak a N. K. ugyanezen füzetében megjelent cikkében említett azon archaeologiai tapasztalatát is, hogy a velemi régiségek a bronzkortól fogva állandóan itt települt, tehát nem újabban bevándorolt, hanem réges-régen itt lakó azonos néptörzsről tesznek tanúságot, és utalva a fentemlített rokon előlapi típusú velemi barbár ezüstpénzekre is (N. K. V. k. 1. l. kép), a Rákoson lelt (Desscwffy 103—106. sz.) pénzeket, sőt azoknak fönnebb leírt változatait is nem a később beköltözött bój népnek, hanem egy régebben ott települt más népnek, valószínűen a noricum i keltáknak a pénzeiül kell tekintenünk, akiknek országhoz e terület is valószínűen tartozott.

Gohl.

Magyar jogászok és államférfiak emlékérméi.

— Pótlék. —

Közlönyünk f. évi első füzetében e cím alatt közölt érmek sorozatát Rampacher Pál társulati titkárunk szíves közreműködésével újabban beszerezett adatok alapján a következő érmek ismertetésével egészítjük ki.

I. Jogászok emlékérméi.

Szendrői Aszalay József.

(Szül. 1798. helytartósági tanácsnok, író.)

24. Jobbra fordult babérkoszorús fej, síma szegélyben: FERDINANDUS I. D. G. AVSTRIAE: IMPERATOR. alul: T. D. BOEM. F.

Hátlap. Mélyebben fekvő mezőben: DE LITERIS MERITO, ez alatt babérkoszorúban két sorban: IOSEPHO ASZALAY | DE SZENDRŐ | felirat. — Őn. — 49 mm. — NM.

Burgstaller Kristóf János.

(Pozsonyi tanácsos, főbíró, utóbb polgármester.)

25. a) Burgstaller és Klobuschitzky családok címere alatt két keresztbe fektetett égő fáklyával. Vonalszegélyben: ❖ FOEDERE MARITALI FELICITER INITO ❖ A · MDCCXV · SPONS · XXXI · JAN · NVPT · MAII.

Hátlap. Vonalszegély: POST | QVINQVE MATRIMONII LVSTRA | FELICITER EXACTA | ACCEPTI DIVINITVS BENEFICII MEMORIAM | SECVNDA ITERVM VOTA AVSPICATO EXORSVRI | HOC AD POSTEROS MONVMENTVM POSVERE | Jo · CHRISTOPHOR · BVRG STALLER CONSVLAR · POS · | ET | MARIA SVSANNA KLOBVSCHITZKY | CONIVGES SVI AMANTISSIMI | A · MDCCXL · D · XIV · MAII · | a) Ezüst. 41 mm., 16 gr. — NM. — b) Őn. — NM.

A következő érem voltaképpen Burgstaller János Kr. nejének halálára készült, mindazonáltal közöljük, mivel magáról Burgstaller János Kristófról is megemlékezik feliratában.

25. b) U. a. két címer alatt gyertyatartóban kioltott gyertya füstölög; kettős vonalszegély mentén: * B · MEM · MAR · SVSANNAE · KLOBVTSCHITZKY · CONIVGIS · IO · CHRISTOPHORI · BVRGSTALLERI ·

Hátlap. Kettős vonalszegélyben fenn és lenn kis barokdíszítés közt: GENEROSAE VIRTVTIBVS CONSPICVAE | MATRONAE | MAR · SVSANN · KLOBVTSCHITZKY |

QVAE | NATA | MDCLXXXIX . D . XIV . AUG . | NVPTA MDCCXV . D . XIV .
MAII . | IO . CHRISTOPHO RO BVRGSTALLERO . | VIRO CONSVLARI POSONIENSI . |
OBIIT MDCCXLVIII . D . IX . AVG . | VXORI OPTIMAE . B . M . C . C . | MARIT .
MOESTISS . |

Ezüst. 41.5 mm., 14.70 gr. — NM.

Dr. Gráf Vilmos.

(Budapesti kir. ítélőtáblai bíró.)

26. Szakállas fej balfelé, alatta BERAN L. mesterjegy. Körül: DR. GVILELMVS . GRÁF .
AETATIS . SVAE LIV. MCMX. Gyöngysoros és sima szegély. Hátlapjának feliratát még
nem állapították meg.

Bronz (öntvény). 180 mm. — Dr. Gráf Vilmos birtokában.

Jókai Mór.

Az I. 6. számhoz : 6. d) ólom. 48 mm. — Rampacher Pál gyűjt.

Az I. 6. sz. alatti éremnek egyoldalú homorú hátlapú bronzverete vastag füllel,
piros-fehér szalagsokorral. — 49 mm. — Az operaházban 1893-ban tartott jogászbál
rendező jelvénye. — Dr. Schulek Alfréd gyűjt.

Kherndl Károly.

(Kir. tanácsos, Besztercebányai volt pénzügyigazgató, 1831—1908.)

27. Ezüst plakett, felső felében Kherndl Károly és neje szül. Huszár Ilona balra
tekintő mellképe; ettől balra: BERÁN L. Alul baloldalt egy függélyes rózság két kinyílt
rózsával és levelekkel; felirata: ARANY- | LAKODALMVNK | EMLÉKERE | 1856—1906 |
JANVÁR 8. |

a) Ezüst. 65 mm. magas és 38 mm. széles, 3 mm. vastag. — Dr. Mihálovics B.
gyűjt. — b) Bronz. — NM. — c) Ólom. — Rampacher Pál gyűjt.

Kisfaludy Sándor.

28. Előre néző mellkép, atillában két sújtással; körirata: ÉREM KISFALUDY
SÁNDOR-EMLEKEÜL 1860 |

Hátlap. Babérkoszorúban: ADJA ISTEN | HOGY MAGYAR | LÉGY | kettő síma
szegély.

a) Bronz. 33 mm. — Montenuovo gyűjtem. (magyar rész) 1504. sz. — b) Ón.
33 mm. — Dr. Pákozdi K. gyűjt.

29. Előre néző kisebb mellkép atillában három sújtással; körirata: ÉREM KISFALUDY
SÁNDOR EMLÉKEÜL 1860 | a mellkép alatt: A. PITTNER

Hátlap. Erősebb babérkoszorúban: | ADJA ISTEN | HOGY MAGYAR | LÉGY |
Ón. 33 mm. — Sárospataki kollégium gyűjt.

Miletics Svetozár dr.

(Volt országgyűlési képviselő és ügyvéd.)

30. Félbalra néző mellkép atillában két sújtással, fenn körül: Д^р СВЕТОЗАР
МИЛЕТИЧ mellkép J. П. Б. (Beslin vésnök).

Hátlap: Babérkoszorúban a montenegrói koronázott sas, mellén címerpaizs (piros
mezőben heraldice jobbra haladó oroszlán), a sas karmaiban jogar és országalma, felette
és alatta, valamint a babérkoszorú egyes levelein azon szerb országok és tartományok

nevei, ahol szerbek laknak; fönn: ЦРПА | ГРА, a sas alatt: ГРБ ЦАРА ДУШАНА, a babérkoszorú alatt: 1870; mindkét oldalon gyöngyszerű szegély.

a) Sárgaré. 40 mm. — Despinits P. gyűjt. — b) Fülezett, ón. — Despinits P. gyűjt. — c) Ón, fül nélkül. — NM.

31. Előlapja ugyanaz.

Hátlap: ugyanaz, de évszám nélkül.

a) Sárgaré. 21 mm. — NM. — b) Sárgaré, füllel. 22 mm. — Despinits P. gyűjt.

Mudrony Pál.

(Turóc-szent-mártoni ügyvéd.)

32. Vonalszegély és gyöngykörben: * JA SOM PYŠNY ŽE SOM SLOVÁK * PAVEL MUDROŇ — a gyöngykörben balra tekintő arcképpel.

Hátlap. Kettős vonalkörben: * ZA TÚ NASU SLOVENCINU * SLOVENSKA LIGA | belül 25, alatta lebegő szalagon 1907

Szürkés fehér fém. — 27 mm. — NM. — Num. Közlöny IX. köt. 71. l.

Návay Aladár.

Az I. 18. sz.-hoz. — Hasonló érem, hanem kisebb.

a) Ezüst. 37 mm., 15 $\frac{1}{2}$ mm. — b) Bronz. — Dr. Schulek A. gyűjt.

Partinger Gáspár.

(M. kir. konziliárius. 1735.)

33. Tojásalakú érem kettős vonalban CAS · PARTINGER · I · V · DS · C · C · ROM · CAM · HVN · CONSILIARIVS — középen családi címer.

Hátlap. Napkeleti bölcsek Jézust imádják (domborkép) alul Hon SG IRK 17 · HOS CV · 35.

Fülezett érem. Ezüst. 56 × 39 mm., 18.73 gr. — NM.

Ráth György.

(Volt kúriai tanácselnök; sz. 1828, † 1905.)

34. Három részre beosztott bronz-plakett; közép részén balra tekintő fej, felül balra | 1828 | jobbra | 1905 | a fej alatt RÁTH GYÖRGY; a baloldali harmadmezőben alul FELEJTHETETLEN ELNÖKÉNEK ≡ a jobboldali harmadmezőben alul A · MAGY · IPARMŰVÉSZETI · TÁRSVLAT

Hátlapja szintén felülről lefelé három mezőre osztva; a középső síma lap alsó harmadában: HIT · LAKTA · SZIVÉT | ÉS · NAGY · AKARAT. | MINDEN · JAVA | ♀ · A · NEMZETÉ | MARADT. ♀ ♀ | a baloldali falsíkon egy álló és egy ülő nő ruhát varr; alattuk a szelvényben KÉSZITETTE — BECK · Ö · FVLÖP | a jobboldali falaikon két álló fémmunkás alakja.

Ezüst. 53 mm. magas, 87 mm. széles. — Dr. Schulek gyűjt. — b) Bronz. — NM. — Dr. Mihálovics gyűjt.

Szentmíklósi dr. Szabó József.

(Sz. 1822, † 1894. — Ügyvédi oklevelet kapott 1846-ban; utóbb a mineralógia egyet. tanára.)

35. Mellkép j., széles prémgallérú felöltőben. A vállszelvényben: Scharff A. Baloldalt, félkörben: SZENTMIKLÓSI SZABÓ JÓZSEF | Jobboldalt, a mezőben: 1822—1894.

Hátlap: A mezőt két részre osztó barokk kartus, bevésendő név számára. Efölött,

a mezőben: A MAGYARHONI | FÖLDTANI TÁRSULAT | a kartus alatt visszahajló babérág. Lenn: K · B · (Szegélyek nélkül. — Homályosított felületű érem.)
Ezüst. 59 mm. — NM. — B. U. É.

Szentiványi Márton.

(Ügyvéd, Liptó m. főispán, v. b. t. t. Sz. 1815. † 1895.)

36. A szelvényen álló két bányász által tartott, koronázott címer; kiemelkedő széliraton: SZT · ISTVÁNREND, — ÉS A POROSZ SZT · JÁNOSREND KERESZTESE · A DUNÁN INN · ÁG · EV · EGYH · KERÜL · FELÜGYELŐJE * kettős vonalszegély.

Hátlap: közepén NAGYMÉLTÓSÁGÚ | SZENTIVÁNYI MÁRTON | VALÓSÁGOS BELSŐ TITKOS TANÁCSOS | URNAK, FŐISPÁNI MŰKÖDÉSE 25 · ÉV · | FORDULÓJA ALKALMÁVAL | HÓDOLATUK JELEÜL | fejt körül: A LIPÓTMEGYEI KÖRJEGYZŐK, SZERETETT FŐISPÁNJUKNAK | lenn körül: LIPTÓ-SZENT-MIKLÓS 1886 · JANUAR 11. — Gyöngyszegély.

Bronz. 50 mm. — Dr. Pákozdi Károly gyűjt.

Szilágyi Sándor.

Sz. 1827, † 1899. Az erdélyi főkormánysszék tiszteletb. hites jegyzője és fogalmazógyakornoka, utóbb történetíró.)

37. Mellkép b. A válszelvényben bevésve: Scharff A (írott betűkkel). A kép előtt a mezőben AET · LXX | A kép mögött ívonalban: ALEXANDER SZILÁGYI |

Hátlap: Az érem mezeje vízszintesen ketté van osztva. A felső mezőben egy lépcsőnyi emelvényen, leterített asztal mellett nagyszakállú, magyar ruhás öreg úr ül, fején kis kapucinum-féle sapkával, az asztalon nyitott könyv van föltámasztva. Mellette, jobboldalt hosszúhajú fiatal ember ül, félkarral az asztalra könyökölve; előtte pedig egy másik hasonló ifjú ül, reá figyelve az emelvény sarkán; a földön még földgömb, könyvek, okmánytekercs két lefüggő pecséttel. A háttérben ablak. A mezőben baloldalt: BATHORY | BETHLEN | RAKÓCZY | Az alsó mezőt babérfüzér választja el a felsőtől. A budapesti egyetemi könyvtár épülete, mindkét homlokzatával. Ettől jobbra a mezőben az egyetem kettémetszett címerpajza: 1. koronás zöld hármás dombból emelkedő kettős kereszt piros mezőben, 2. könyvet nyújtó kéz kék mezőben; ettől jobbra K · B · | A mező bal felében: RERVM · HVNGARICARVM · | AC · TRANSSYLVANICARVM · | INDAGATORI · | INDEFESSO · | 1897 | Mindkét lapon gyöngyör és keskeny síma szegély. Felülete homályosított.

a) Arany. 58 mm. (Egyetlen példány, mely Szilágyi Sándor hagyatékából jutott a m. nemzeti múzeum könyvtárába, a m. tört. társulat letétekép.) — b) Ezüst. 58 mm. — NM. — c) Bronz. 58 mm. — NM. — Loehr: Wiener Medailleure 26. l. és IX. t. 294. sz.

38. Az előbbi érem előlapján levő mellkép mint egyoldalú kerek plakett. — Bronzöntvény. 126 mm. — Loehr: Wiener Medailleure, 26. l. 294a. sz.

Loehr: Wiener Medailleure pótfüzetében (51. l.) röviden említi, hogy a Scharff-féle Szilágyi Sándor-érem más hátlappal is előfordul. — B. U. É. 525, 526.

Vandrák András.

(Sz. 1807, † 1884. Sáros m. táblabírája, az eperjesi jogakadémián az ésjog tanára.)

39. Előre néző mellkép. Egyszerű vonalszegély.

Hátlap: Tölgyfa-koszorúban: VANDRÁK | ANDRÁS | EPERJESI EV: COLL: | TANÁR | 50 ÉVES | MŰKÖDÉSÉNEK | ÖRÖM ÜNNEPÉRE ·

Bronz. 36 mm. — NM. — Pákozdi K. dr. gyűjt.

Viczay Mihály gróf.

(Sz. 1756. VII. 26. † 1831. VIII. 18. Jogi és államügyekkel, archeológiával és numizmatikával foglalkozott.)

40. Jobbra tekintő fej, mögötte balról: XX

Hátlap: a nap négyes fogata; felette lebegő angyal, kinyújtott karjában koszorúval.

A lovak alatt: $\begin{smallmatrix} >B \\ P \end{smallmatrix}$

a) Arany. 25—26 mm., 24.1 gr. — NM. — b) Ezüst. 28.5 mm., 12.86 gr. — NM. —

c) Egyoldalú négyszögletes csegely, az előbbienek hátlapjának leverete; alul: HEΔERO-VAPIΩN. — 28 × 29 mm. — NM. — d) Üveglap a fejképpel. 25 mm. — NM. — NK. 1906 évf. 49. oldal.

41. Jobbra tekintő fejjel, baloldalt $\begin{smallmatrix} >B \\ P \end{smallmatrix}$

Hátlap: Jobbra lépkedő ló, háta felett: $\begin{smallmatrix} \text{MIXAEEA} \\ \text{KΩMEΣ} \end{smallmatrix}$ alul vonal alatt: $\begin{smallmatrix} >B \\ \text{A. OTIK} \end{smallmatrix} \text{AT}$

a) Ezüst. 25—26 mm., 12.92 gr. — NM. — b) Ezüst. 27—29 mm., 14.65 gr. — NM.

42. Balra néző fej, mögötte X

Hátlap: Balra vágató biga: a lovak első lába alatt: $\begin{smallmatrix} >B \\ P \end{smallmatrix}$ alsó szelvényben: HEΔEPO-VAPIΩN

a) Arany. 19.5—20 mm., 6.74 gr. — NM. — b) Aranyozott ezüst. 21 mm., 7.31 gr. — NM. — c) Ezüst. 19 mm., 5.72 gr. — NM. — d) Hátlap ólomverete. — Rampacher Pál gyűjtem.

Weisz Mihály.

(Brassó volt főbirája, elesett a földvári — marienburgi — csatában 1612. X. 12.)

43. Levéldísz alatt: $\text{MICHAEL ALBINUS} \mid \blacklozenge \text{A} \cdot \text{P} \cdot \text{B} \blacklozenge \mid 1612 \mid$ Az egész feliratot széles levélkoszorú övezi körül.

Hátlap: $\text{AD VTRVMQUE IMPER. PRO PATRIA LEGAT} \text{☉} \text{A}$ mezőben levéldísz körül három kis kereszt: $\text{PRÆESTI} \mid \text{TIT QVÆ—DEBVIT} \mid \text{PATRIÆ} \mid \begin{smallmatrix} \boxplus & \boxplus \\ \boxplus & \boxplus \end{smallmatrix}$

Arany. 39 mm. 33.9 gr.: Mont. 558 és (28 gr.): Mont. 558. b. Resch. 224. — NM.

Zechmeister Károly.

Az I. 20. sz.-hoz kiegészítésül: Hátlapján, a kép fölött: $\text{POLGÁROK ÖSSZETARTÁSA, ISTEN} \mid \text{ÁLDÁSA ÉPITI FEL A VÁROST!} \mid$ — Sima szegély.

b) Ezüst. 310 gr., 71 mm. magas és 108 mm. széles. — Győr város gyűjt.

Zichy Jenő gróf.

Az I. 22. sz.-hoz: c) Ón. 32 mm. — Spitzer Mór gyűjt.

Az I. 23. sz.-hoz: a) Ezüst. (Hallomás szerint.)

Zsámboki (Sambucus) János.

(Orvos, történetíró, jogász, a Corpus Juris Hungarici 1581. évi kiadója, † Bécsben, 1584.)

44. Férfimellkép szemben, igen kevésé balfelé fordulva, galléros köpenyben, szalagon függő kegyéremmel a mellén. A szegélyen, körül: $\text{JOH} \cdot \text{SAMBUCUS} \cdot \text{MED} \cdot \text{C} \cdot \text{AC} \cdot \text{R} \cdot \text{CONSE} \cdot \text{HISTOR.}$ — Hátlapja sima.

Ezüst. 52 mm. — Bécsi cs. kir. éremtár. — Welzl 14695. sz.

II. Államférfiak emlékérméi.

id. Andrássy Gyula gróf.

114. Egyoldalú öntött érem balra tekintő mellképpel, díszmentében. — Lenn jobboldalt: *Schwartz I.* (írott betűkkel, bevésve).

a) Ezüst. 125 mm., 71.5 gr. — b) Bronz. — 125 mm.

Bakacs Tamás.

(Esztergomi bíbornok-érsek, kancellár; 1442. † 1521.)

115. Gyöngysorszegély, balra fordult mellkép, THOMAS · CAR · STRIGON · VNGAR PRIMAS . ✱ .

Hátlap: vonalszegély, körirata: SVM ♦ DEA ♦ VIRTVTI · IVRE LOCATA ♦ COMES | háborgó tengeren úszó bálna hátán Fortuna álló alakja felemelt jobb karjában jogarral, balkezében kendőt lobogtat, háta mögött két angyalfej szelet fűj, a tengerből jobbra-balra egy-egy szikla áll ki.

a) Bronz. — NM. — b) Ón bebronzolva. 61 mm. — (Újabb másolat.) — NM.

Baross Gábor.

116. Tölgykoszorúban | BELLUSI | BAROSS GÁBOR | VÉDNÖKSÉGE | ALATT | 1890 | AUG. 2—3 | a koszorú alatt: ZIMBLER WIEN.

Hátlap: fent ✱ körben MAGYAR KERESKEDŐ IFJAK ✱ Közepén: ÖTÖDIK | ORSZÁGOS | CONGRESSUSA | lent | ARADON | ✱ síma szegély; fülezett érem.

Sárgaréz: 33 mm. — Dr. Despinits P. gyűjt. — Az A. II. 6. sz. alatt leírt éremnek aranyozott réz példánya, fül nélkül. — 33 mm. — Dr. Schulek Alfréd gyűjt.

Lásd még alább Széchenyi István gróf emlékérméi közt a 150. sz. érmet.

Batthyány Lajos gróf.

117. Szembe álló, balra tekintő mellkép magyar öltözetben, vállra vetett prémes szegélyű mentében, fenn körben: | BATTHIANY — LAJOS GRÓF | egyszerű szegély.

Hátlap: korona babérágakkal fekszik egy a sarkain bojtokkal díszített vánkoston, alatta 1849., körül kettős vonalkör, körirata: ✱ EGY KORONA, EGY ISTEN, EGY HONUNK, E HÁROMSÁGNAK HIVEN HÓDOLUNK | egyszerű szegély, öntvény.

a) Ólom. 32 mm. — Dr. Schulek Alfréd gyűjt. — b) Bronzolt ólom. 32 mm. — Dr. Despinits Péter gyűjt.

Berzeviczy Márton báró.

(Báthory István erdélyi kancellárja † 1596)

118. Páncélos jobbra néző mellkép, nyakláncsal és kacagánnyal; körül: MART · DE · BERZEVIC · BARO · AET · XLVII · körül mélyített vonalszegély.

Hátlap: felhőktől környezett, sugárzó nap alatt: | VMBRAS | körirata: | SVPERAT · CANDOR · M · DCXXXV · | körül mélyített vonalszegély.

Ón. 35 mm., 44 gr. — NM. — (Arch. Ért. 1897., 348. l.)

Deák Ferenc.

119. Jobbra néző babérkoszorús fej, alatta | 1867 | körül belülről: DEÁK — FERENCZ | ✱ A HAZA BÖLCSENEK A NEMZET HÁLÁJA | egyszerű szegély.

Hátlap: Koronázott magyar címer körül ☆ ÉLJEN AZ ALKOTMÁMY ÉLJEN A HAZA | egyszerű szegély.

Ezüst. 21 mm., 2·24 gr. — Dr. Schulek Alfréd gyűjt. — Az A. II. 17. számhoz. —

b) Ezüst füllel. 20 mm., 2·65 gr. — Dr. Schulek A.

120. Diszített körben kiemelkedő, szegélybe foglalt tüveg lap alatt rézmetszetben előre álló, balra tekintő mellkép, alatta: DEÁK FERENCZ | egyszerű szegély.

Hátlap: Tölgykoszorúban: EMLÉKVL | AZ 1865 ÉVI | ORSZÁGGYŰLÉS | MEGNYITÁSÁRA | PESTEN | egyszerű szegély.

Ön. 40 mm. — Dr. Despinics Péter gyűjt.

121. Mellkép jobbra néző babérkoszorús fejfel, vonalszegély. Fenn × DEÁK FERENCZ × lenn körben SZ · 1803 · OCT · 17 * † 1876 · JAN · 28.

Hátlap: babérkoszorúban MAGYARORSZÁG | LEGNAGYOBB | HAZAFINAK | kiemelkedő vonalszegélylyel.

Ezüst. 27 mm., 6·6 gr. — Dr. Pákozdi K. gyűjt.

Eötvös József báró.

(A volt közoktatásügyi miniszter.)

122. Fönn, nyílt babér- és tölgykoszorúban báró Eötvös József mellképe j.

Hátlap: középen fonott körben emberképi napkorong, nyolcszögletes csillagalakú sugarakkal; alatta félig nyitott cirkalom és derékszög. A szegélyen fönn, félkörben: $\frac{5}{1}$ 877 „EÖTVÖS“ [] . . . | Lenn, ívonalban: O : BUDAPEST KEL . . . | Mindkét lapon két sima szegély. — Fülezzet érem, háromszögre hajtott 37 mm. széles égkék habos szalagon (Az „Eötvös“-páholy érme).

a) Ezüst. 41 mm. — Hamb. Z.-Corr. V. 36. 1. és 89. tábla 824. sz. — b) Fehér fém. — NM. — B. U. É. 313.

Erdődy Ferenc gróf.

(Főrendiház tagja, v. b. t. t., sz. 1830. I. 9)

123. Diszítésektől körülvevett két címerpaizs, körül kiemelkedő szegélyen idealizált levélkoszorú, egyszerű szegély.

Hátlap: ERDŐDY | FERENCZ | ÉS NEJE | OBERNDORFF | ILONA | GRÓFNŐ | kiemelkedő szegélyen: 1853. REGENSBURG AUG. 22. GALGÓCZ 1903 *

Ezüst. 29 mm. — Dr. Schulek Alfréd gyűjt.

Eszterházy Imre herceg.

(Hercegprimás, esztergomi érsek, m. kir. kancellár, sz. 1663. † 1745.)

124. Jobbra néző mellkép, magas vonalszegély mentén EMERICUS EC · ESTERHAZY · AE · S · S · R · I · P · P · R · H · mesterjegye MD.

Hátlap: hármass vonalszegélyben oltáron égő tűz lángjai fölé három búzakalász és három szőlővenyige három fürttel hajlik; felül SACERDOS ITERVM — alul MDCCXXXVIII.

a) Arany. 23 mm., 5·21 gr. — NM. — b) Ezüst. 23 mm., 4·25 gr. — NM.

Eszterházy Mórítz Miklós herceg.

(V. b. t. t., volt osztrák-magyar pápai követ.)

125. Homorú alapon félig jobbra néző aranygyapjú- és Szent István-renddel diszített mellkép mentével, körül szegély, körirat: ✱ MAURITIUS NIC · ESZTERHAZY NATUS 25 · SEPT · 1807. OBIIT · 8 · NOV · 1890. egyszerű szegély.

Hátlap: koronázott hermelinpalást alatt szárnyas oroszlánoktól tartott és arany gyapjútól körülvelt címer alatt babérkoszorú. Egyszerű szegély.

Bronz. 90 mm. — Dr. Schulek Alfréd gyűjt.

Eszterházy Pál Antal herceg.

(Ő Felsége személye körüli miniszter 1848-ban, utóbb nagykövet.)

126. Balra néző aranygyapjas mellkép mentével; körül: GALANTHAI HERCZEG ESZTERHÁZI PÁL — lenn: I · D · BOEHM · F · szegélye sima.

Hátlap: Kétemeletes tornyos épület homlokzattal a néző felé. Felette: * A MAGY · ORV · ÉS TERM · VIZSG · VIII-DIK NAGYGYÜLÉSÉRE | ELNÖKÉNEK HÁLA EMLÉKÜL | alul a szelvényben | 1847 · AVG · 17 · | sima szegély.

a) Ezüst. 41 mm. — Dr. Schulek Alfréd gyűjt. — b) Bronz. 41 mm. — NM.

Festetich György gróf.

(A keszthelyi Georgiconban jogi facultást tartott fenn.)

127. Középen, fényes mezőben mellképe szemben, balfelé fordított fejjel, prémes-szegélyű zsinóros magyar öltözetben. A kissé előre álló és homályosított alapú szegélyen: GRÓF FESTETICH GYÖRGY A GEORGICON ALAPÍTOJA 1797 *

Hátlap: Középen kétemeletes épület homlokzatának képe. A kép fölött: A KESZT-HELYI M. K. (ívvonallal) | GAZDASÁGI | a kép alatt: TANINTEZET ÚJ ÉPÜLETE (ívvonallal) | körirat: A 100 EVES DICSŐ MULT EMLÉKÉRE * FELSZENTEL-TETETT · 1897 · OKT · 12 * Mindkét lapon két vonalszegély.

a) Arany. 29 mm., 10·25 gr. — NM. — b) Ezüst. 29 mm., 10·10 gr. — NM. — c) Barnára oxidált bronz. — NM. — a—c) Num. Közl. 1909. 88.

Grassalkovich Antal herceg.

(Sz. 1771 szept. 12., † 1841 szept. 21. v. b. t. t. Csongrádm. főispánja.)

128. Franciaország egy gall vitéz alakjában személyesítve, ki baljában koszorús labariumot és pálmaágat tart, jobbával pedig a fekvő helyzetben levő egyiptomi nőről a fátyolt feltakarja; a háttérben gúlák, egyiptomi épület s óriási fa, a szelvényben e fel-irat: GALLIA · VICTRICE · AEGYPTVS · REDIVIVA · MDCCXCVIII BARRE FECIT 1826.

Hátlap: Egyiptomi ülő helyzetben levő istenekből és hieroglyphékből képezett kör-ben koszorú, benne e felirat: S · M · | LOVIS · XVIII | ORDONNE | QUE LE EDITIONS | DE LA DESCRIP.^N DEL' EGYPTE | SOIENT MULTIPLIÉES | a következő sorok már bevésve: S · A · LE PRINCE | A · GRASSALKOVICH | DE GYARAK | CHAMBELLAN ETC | félkörben dombor felirattal: PUBLIÉ PAR C · L · F · PANCKOUCHE. — A pere-mébe e szó van bevésve: DORÉ.

Aranyozott bronz. 68 mm. — NM.

Haller Gábor gróf.

(Erdélyi kir. kincstáros, † 1832.)

129. Babér- és pálmakoszorúban Ferencz ausztr. cs. és m. kir. és nejének mell-képei j. Alattuk: C. WURSCHBAUER F. Körül: FRANCISCUS I : AUST : IMP : ET CAROLINA AUG : IMP * Lenn, írott nagy betűkkel: PROBITATI et SOLERTIAE

Hátlap: Grófi korona alatt a Hallerkői Haller családnak a Lipót-rend szalagjával és jelvényével övezett címere; körül: COMES GABRIEL HALLER M : P : — TRANSILV : THESAURARIUS 1819

Mindkét lapon sima szegély. — A hátlapon a címeren áthaladó bélyegrepedés nyoma látható.

Ezüst. 50·5 mm., 31·28 gr. — NM. — N. K. 1904. 43.

Jósika Samu báró.

(Sz. 1848 VIII. 20. Kolozsmegye főispánja, főrendiház tagja.)

130. Mellkép j., díszmagyarban, hajadon fővel. A kép előtt a mezőben írott betűkkel: A. Scharff. A szelvényben: JOSIKA SAMU | a szelvény jobboldalán ovalis paizsban balra (heraldice jobbra) néző oroszlán.

Hátlap: SZÜL : | 23 · | AUGUSTUS | 1848 | Mindkét lapon fenn és 2 oldalt sima szegély. — Lekerekített sarkú hosszúkás négyszögletes plakett.

a) Ezüst. 54 mm. magas, 42 mm. széles. — Bécsi cs. kir. éremtár. — b) Ólom. — NM. — a—b) B. U. E. 589. sz.

Kemény József gróf.

(Sz. 1795. IX. 11., † 1855. IX. 12. Kincstári titkár, képviselő stb.)

Lásd a 140. sz. alatti éremleírást.

Kossuth Ferencz.

(M. kir. volt keresk. miniszter.)

131. Kossuth Ferencz és Sztérényi József balra néző mellképei, kidomborodó keretben, ennek jobboldalán TELCS | körül babérlevelek, lennt jobbra KOSSUTH FERENCZ | VÉDNÖK | balra SZTERÉNYI JÓZSEF | H · VÉDNÖK |

Hátlap: Álló allegorikus nő alak megkoszorúz egy balkezében kalapácsot tartó s üllőre támaszkodó ülő férfit; jobbra: BERÁN | A szelvényben mélyítve: ORSZÁGOS VAS-ÉS FÉM | IPARI KIÁLLÍTÁS | 1906 |

Bronz. 61 mm. — Dr. Schulek A. gyűjt.

Kossuth Lajos.

132. Kossuth Lajos aradi szobra, fennt ARAD — 1909, szelvényben SEPTB · 19 · sima szegély.

Hátlap: Sima lapon: ARADI | „KOSSUTH“ | ASZTALTÁRSASÁG |

a) Arany. 25 mm., 8·2 gr. — NM. — b) Ezüst. 25 mm., 7·31 gr. — NM. — c) Ezüstözött sárgaréz. 25 mm. — NM. — d) Bronz. 25 mm. és e) Ólom. — 25 mm. — Rampacher P. gyűjt.

133. Előlapja ugyanolyan, mint a II. 55. sz. éremé.

Hátlap: Egyszerű szegélyben: TALPRA MAGYAR! | HÍ A HAZA, | ITT AZ IDŐ, | MOST VAGY SOHA! | RABOK LEGYÜNK VAGY | SZABADOK, | EZ A KÉRDÉS, | VÁLASZSZATOK | A MAGYAROK ISTENÉRE | ESKÜSZÜNK | RABOK TÖBBÉ | NEM | LESZÜNK! |

Ön. 40·5 mm. — Despinits P. gyűjt.

A II. 34. számhoz. Ugyanazon érem sárgarézből. 22 mm. — Dr. Pákozdi K. gyűjt.

Lukács Béla.

(Volt m. kir. keresk. és közlekedésügyi miniszter. — Sz. 1847. IV. 27.)

134. Előre néző mellkép: ívonalban BÉLA · DE · LUKÁCS · COM · GEN · ROY · DE · HONGRIE · 1900 · a mellképtől jobbra T. SZIRMAI · | 1900.

Ólommal kitöltött ezüst öntvény. 61 mm. — Dr. Pákozdi K. gyűjt.

135. Jobbra néző mellkép, kiemelkedő szélén a körirat fenn: * LUKÁCS BÉLA *
lenn M. K. KERESKEDELEMÜGYI MINISTER — Egyszerű szegély.

Hátlap: díszes körben: | 1893 ÉVI | MAGAS LÁTOGATÁSA | EMLÉKEÜL | Kör-
irat fenn * STEINER ÁRMIN ÉS FERENCZ * lenn BUDAPEST

Ezüstözött sárgaréz. 40 mm. — Dr. Schulek A. gy.

Lukács László dr.

(M. kir. pénzügyminiszter, sz. 1850. X. 24.)

136. A fénysugarakkal környezett sz. korona alatt barokk keretben, amelybe lenn
két babérgaly is van fűzve, e felirat: NAGYMT. | LUKÁCS LÁSZLÓ M. K. PÉNZÜGY-
MINISTER | LÁTOGATÁSÁNAK EMLÉKÉRE | 1901. JUL. 8 |

Hátlap (azonos a B. U. E. 146. sz. érem hátlapjával): Jobb felé repülő amorett, feje
felett egy csillag látható, felszalagozott és lefelé fordított bőségszarvból pénzt ont. A hát-
térben babérgalyak. Lenn k. b. A bőségszarv egyik szalagján REISNER mesterjegy.

Mindkét lapon fogazott szegély. — N. K. 1908. 178. 1.

a) Ezüst. 24·5 mm., 40 gr. — NM. — b) Aluminium. 24·5 mm. — Rampacher
Pál gyűjt.

Martinuzzi György.

(Bibornok, esztergomi érsek, 1550. — Kir. helytartó.)

137. Egyoldalú nyolcsarkú vert csegely, kettős vonalszegéllyel; középen tojásdad-
alakú gyöngy és vonalkörben családi címer, felső felében: lecsapó sas kiterjesztett szár-
nyakkal, alul egyszarvú ló felső része. A címer felett bibornoki kalap; apostoli kereszttel
és pásztorbottal. Körirata: F · GEORG · MARTINUTZY S · R · E · CARDINAL · ARCH ·
EPPI · STRIGO · POSTU · 1550.

Ezüst. 44—47 mm., 28·26 gr. — NM.

Matlekovits Sándor dr.

(Sz. 1842., okl. ügyvéd lett 1864-ben, utóbb államtitkár.)

138a. Egyoldalú négyszögletes öntött plakett. Középső részének kissé emelkedett
mezejében balfelé fordult fej alatt e felirat: MATLEKOVITS SÁNDOR foglal helyet. Két
oldalt egy-egy, kissé mélyebben fekvő s a középrésztől függélyesen elkülönített mező van.

A baloldali mezőben lenn könyvek, papírlapok, tintatartó és toll, ezek fölött pedig e
felirat: NAGYÉRDEMŰ | ELNÖKÉNEK | 40 ÉVES | TAGSÁGA | EMLÉKÉRE | AZ
ORRZÁ- | GOS IPAR- | EGYESÜLET | A jobboldali mezőben kalászokkal díszített alapon
szárnyas Merkurbot két rácsavarodó kígyóval, alább 1868—1908 évszámok, B · Ö · F mono-
gramm és lenn két fogaskerékre helyezett kalapács.

a) Ezüst. 28 mm. széles, 17 mm. magas. — NM. — b) Bronz. — NM. — N. K.
1909 : 20. 59. 1.

138b. Ugyanazon plakett, nagyobb alakban.

Bronz (öntvény). 80·5 mm. széles és 48 mm. magas.

Miklós Ödön.

(Szül. 1857. Országgyűlési képviselő és államtitkár.)

139. Díszmagyar mellkép rendjelekkel, jobb felső sarkában családi címer, alsó szel-
vényben: EDMOND · DE · MIKLÓS DE MIKLÓSVÁR | COMMISSAIRE GENERAL^{ADJ} DE
HONGRIE | — EXP. UNIV — PARIS — 1900 —

Hátlap: jobb oldalán egy talapzaton heverő könyvek felett ül a művészet géniusza, jobbjaival a ragyogó napra mutat, térdén nyitott könyvön: AD GLORIAM PRO MEMORIA alul T. SZIRMAI. — Négyszögletes plakett.

Bronz (?) 60 mm. magas és 45 mm. széles. — NM.

Mikó Imre gróf.

(1867-diki közlekedésügyi miniszter; sz. 1805. † 1876.)

140. A baloldali előtérben egy nemtő áll az oszlopcsarnokos épület sarkán. Balkezében Victoriát tart, jobbjaival a jobboldali háttérben emelkedő palotára mutat. Lábával egy hatalmas sarkány nyakára tapos. A plakett bal, hosszanti szélén, az épület falán, kifelé fordított betűkkel: IFJ. VASTAGH GY.

Hátlapja: felső részén babérágakból font koszorú közt gróf Kemény József mellképét félig elfödi gróf Mikó Imre mellképe. A koszorú felül nyitott, balról és jobbról széles szalag fonja át.

A jobboldali szalagon az alulról kiinduló felirat domború betűkkel GR. MIKÓ IMRE, a baloldali szalagon felülről kiinduló felirat szintén domború betűkkel: GR. KEMÉNY JÓZSEF. — A plakett alsó kisebb felét egy album tölti be, melynek csigavonalba szaladó két felső sarkáról egy bojt csüng alá. Az album tábláján domború betűkkel: | ERDÉLYI MUZEUM | EGYESÜLET | 1859 — — 1909; alsó bal sarkában homorú betűkkel IFJ. V. GY. Az albumot és a babérkoszorút a szalag köti össze. — 60 mm. magas, 45 mm. széles.

a) Arany. 150 gr. — Erdélyi nemz. múzeum. — b) Ezüst. 96·2 gr. — E. N. M. — c) Bronz. 90·6 gr. — NM. — N. K. 1910. 24–25. l.

Orczy Lőrinc báró.

(Sz. 1784. † 1847.; aradi főispán, kir. biztos.)

141. Koronázott díszes címerpaizs, mely körül két sorban írás. Külső sor: · NOVA · AERA · ELIBÉRTATAE · REGIAE · CIVITATIS. ARADINENSIS DIE 21 · AUG. 1834 — belső sor (kisebb betűkkel): * PER | FRANCISCVM | PRIMUM | AUSTRIAE | IMPERATOREM | ET · REGEM HUNGARIAE |

Hátlap: Szalaggal megkötött nyitott babérkoszorúban: COMMISSARIO | REGIO | BARONI | LAURENTIO | ORCZY | SACRATUM | körül (nagyobb betűkkel) * EX GRATITUDINE CIVIVM ARADIENSIVM PRO MEMORIA. Szegélye egyszerű recés.

Ezüst. 34 mm., 5·35 gr. — Dr. Despinits P. gyűjt.

142. Gyöngykörben: MÉLTÓSÁGOS | BÁRÓ | ORCZY LŐRINTZNEK | AJÁNJA · | PESTI CZÉLT · LÖVÖLDÖZŐ | TÁRSASÁG | TISZTELETÜL | Kettős szegély.

Hátlap: Gyöngykörben: KISASSZONY | HAVÁNAK | kis virágkoszorú alatt két puska keresztben babérágakra fektetve, alatta | X^{IK} NAPJÁN | MDCCCXXIX | Kettős szegély.

Ezüst. 48 mm., 19·7 gr. — Dr. Schulek Á. gyűjt.

Pálffy Miklós gróf.

(Sz. 1552. † 1600. Országbíró, Pozsony- és Komárom megye főispánja.)

143. Szembenéző mellkép, fedetlen fővel, párduckacagány alatt mellvérttel, balkezében buzogánynyal. Kettős vonalszegélyben: NICOL · PALFI BAR · DE ORDED : CAES · COP · PRÆ ·

Hátlap: kettős vonalszegély; Tatavár látképe, előtte török csapatok, felette hegyek és ezek felett ívalakban: TOTTIS RECEPTA.

Ezüst (?) — Weszerle G. XXVII. 6. (Anyagját nem nevezi meg Weszerle; a kép átmérője pedig 49 mm.)

Pázmány Péter.

(Sz. 1570. X. 4., † 1637. III. 17. Bibornok, esztergomi érsek, kancellár.)

144. Jobbra tekintő mellkép, bibornoki kalap és palást, sima szegély, belül két gyöngykörben: PETRVS · S · P · E · CARDINALIS · PAZMANY · ☼

Hátlap: Bibornoki címer, sima szegély kettős gyöngykörben: ☼ ARCHIEPISCOPVS · STRIGONIENSIS ·

Ezüst. 36 mm., 12 gr. — NM.

Széchenyi Ferenc gróf.

(A hétszemélyes tábla elnöke, országbiró. Sz. 1754., † 1820.)

145. József nádor és Széchenyi Ferenc gróf mellképei j., alattuk 2 babérág között a m. nemz. múzeum épülete (a földszinti ablaksor hiányzik a képről). Fenn, az arcképek fölött: | JÓZSEF NÁDOR | ISPÁN | és GRÓF SZÉCHENYI | FERENCZ | Az épület felett: A MAGY · NEMZ · MVZEVM | 100 ÉVES FENNÁLLÁSÁNAK | EMLÉKÉRE | Lenn két oldalt: 1802—1902 | Az arcképek mögött, a mezőben: BÖF monogramm. — Az összes feliratok homorú betűkkel, illetve számjegyekkel.

Hátlapja sima. — Beck Ö. Fülöp műve. — Lekerekített sarkú négyszögletes plakett. — Körmöcbányán veretett.

a) Ezüst. — 75 mm. magas, 35 mm. széles. — NM. — b) Bronz. — NM. — B. U. E.

146. Ugyanazon plakett nagyobb méreteken, 15 cm. magas és 10 cm. széles. Bronz. — A NM. igazgatóságánál.

Széchenyi István gróf.

A II. 55. sz.-hoz: d) Arany. — Jankovich Marcell dr. gyűjt. (Pozsonyban).

147. Széchenyi István gróf mellképe b., mely fölé jobbról, felülről egy felhők közül kinyúló kéz babérkoszorút helyez. A mellkép alatt nyitott könyvben e feliratok: baloldali lapján: LOVAKRUL | 1828 | MAGYAR | AKADEMIA | KÖRÜL 1841 | jobboldali lapján: NEHÁNY SZÓ | A | LÓVERSENY | KÖRÜL || ÜDVELDE 1842 | A könyv alsó szélén parányi betűkkel: PITTNER. Körül: HA ISTEN VELÜNK, — KI ELLENÜNK

Hátlap: HALADJVNK!!! alatta lóverseny képe: 3-6 vágató zsoké, 2 oldalt 2—2 zászló, baloldalt az egyiken az országcímer. — A szelvényben: 1865 | LÓVERSENYI | EMLÉK | Mindkét lapon 2 sima szegély.

a) Ón. 43 mm. — NM. — b) Vas. 42 mm. — Szegedi múzeum.

148. Balra néző egyoldalú mellkép; kékes porcellánból. — 25 mm. — A herendi porcellángyár készítménye. — Rampacher Pál gyűjt.

149. Előre néző mellkép; felette: GF. SZECHENYI I. egyszerű szegély.

Hátlap: Koronázott magyar címer körül: ☆ HAZÁDNAK RENDÜLETLENÜL LEGY HIVE CH (így) MAGYAR egyszerű szegély; ovális fülezett érem.

Ezüst. 19 × 14 mm., 1.3 gr. — Dr. Schulek Alfréd gyűjteménye.

II. 69. b) Ón. 44 mm. — Dr. Schulek A. gyűjt.

II. 73. b) Ón; balra tekintő arccal. — 29 mm. — Dr. Pákozdy K. gyűjt.

II. 77. Fülezett érem, ón. — 33 mm. — Dr. Pákozdy K. gyűjt.

150. Középen fényes mezőben Ő felsége a király koszorús mellképe j. Körül, a homályosított és kissé emelkedett szegélyen: I. FERENCZ JÓZSEF URALKODÁSA ALATT VÉGREHAJTOTT VASKAPUSZABÁLYOZÁSI *

Hátlap: Középen fényes mezőben; gr. Széchenyi István és Baross Gábor (rosszul talált) mellképei b. Lenn: K. F. Körül, a homályosított szegélyen (folytatólag): MUNKÁ-

LATOK ÜNEPÉLYES (így) MEGNYITÁSA EMLÉKEÜL 1896 SZEPT. 27-EN * | —
Mindkét lapon két sima szegély.

a) Ezüst. 37 mm., 169 gr. — NM. — Latour 2098. sz. — b) Bronz. 37 mm. —
NM. — c) Ón. 37 mm. — NM. (Füllet ellátva.) — Mitth. d. Cl. X. 540. l. 398. sz. —
a—c) N. K. 1904. évf. 71. l. 40. sz.

Széchenyi Pál gróf.

(Sz. 1836. nov. 6., volt m. kir. földmív. ipar és keresk. miniszter.)

151. A kereskedelmi ifjak 1888-iki orsz. kongresszusára készült bronzérem. Közé-
lebbi adatok hiányzanak. — Dr. Schulek Alfréd gyűjt.

Szterényi József.

(M. kir. kereskedelemügyi miniszteri államtitkár.)

Lásd a II. 131. sz. érem leírását.

Thaly Kálmán.

152. Egyoldalú négyszögű bronzplakett, jobbra néző mellkép díszmagyarban. Fennt :
A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT | alul: THALY KÁLMÁNNAK — 1906 | jobb
váll alatt K. TÓTH L. | 47 mm. széles; 65—62 mm. magas; felső oldala ívalakú. — NM.
A 91. sz. d) Ólom példánya Berán Lajos birtokában.

Verancsics Antal.

(Sz. 1504. V. 29., † 1573. VI. 15. Esztergomi primás, egri püspök, kir. helytartó.)

153. Mellképe balra fordult; kettős vonalszegélyben: ANT. VERANCIUS · ARCHIEP ·
STRIG · HVNG · PRIMAS

Hátlap: Kettős vonalszegély, három felfelé álló, alul szalaggal összekötött szarura
felhőkből tüzes nyelvek hullanak.

Aranyozott ezüst. 50 mm. — (Füllet.) NM. — Weszerle G. XXXVII. 1.

Zrínyi Miklós gróf.

(1518—1566.)

A II. 112. sz.-hoz. c) Fülezzet sárgaréz. 24 mm. — Dr. Schulek A. gyűjt.

Dr. Mihálovics Béla.

Rákóczi szepesvári pénzverdéje.

A Numizmatikai Közlöny 1907. évi III. füzetében Rohde Tivadar igen érdekes adatokat
közöl II. Rákóczi Ferenc pénzeiről. A szerző nagy gonddal összeállított cikkének bevezető
részében a többek között megemlíti azt is, hogy a C., C. M. és M. C. verdejegyek Kassát
(Cassovia) jelentik, továbbá, hogy amely Rákóczi-korbeli pénzen verdejegy nincsen, annak
veretési helye Körmöcbányára teendő.

Jeles szerzőnk alapos és tartalmas cikkének átolvasása után — gondolom — mind-
nyájan véglegesen megállapítottuk azt, hogy a dicső emlékü fejedelem pénzeit
kizárólag Körmöcbányán, Kolozsvárt, Nagybányán, Kassán és Munkácson verette. Ezzel
szemben a szerencsés véletlen folytán Szentmiklóssy Gottfried egykorú krónikájában oly
adatra találtam, mely a pénzverdék számát eggyel szaporítja.

Krónikásunk, ki a XVIII. század elején a lengyel koronának elzálogosított Igló város jegyzője volt, még a legaprólékosabb eseményeket is felemlíti, melyek akkor Iglón történtek. Művében különben sokat ír oly dolgokról is, melyek a XVIII. század elején a többi szepesi városban vagy máshol fordultak elő.

Szentmiklóssy kéziratú krónikájának 15. fejezetében a kurucok sikereiről emlékezve előadja, hogy azon időben kezdték forgalomba hozni az egy- és tízpolturás rézpénzeket, amelyeket Nagybányán és Körmöcbányán, utóbb még Kassán és a szepesi várban (Zipser Haus) vertek. Leírva a libertások külsejét, a rézpénz okozta nagy drágaságról és zavarokról közöl adatokat. A 24. fejezetben pedig az ellenjegyekről és a rézpénzek értékcsökkenéséről szól. Bár a krónikáiról öccse mint hadnagy szolgált Rákóczi seregében, Szentmiklóssy Gottfrid mégis — mint soraiából kivehető — nagy ellenszenvvel viseltetett a kurucok iránt. Részben az lehetett ennek az oka, hogy Lubomirski Tivadar lengyel herceg, ki a XIII szepesi várost és a lubló uradalmat a hozzátartozó három várossal együtt szinte korlátlan királyi hatalommal kormányozta uralkodója nevében, nemcsak hogy nem rokonszenvezett a kuruc mozgalmakkal, hanem altábornagyi rangot nyervén, saját katonaságát is a császári sereg rendelkezésére bocsátotta. Már pedig Lubomirski nagyon értette módját, hogy miként kell a városok iránta túlságos lojalitással viseltető lakóit véleményének elfogadására bírni, esetleg kényszeríteni.

Szepesvárálja, mely a romjaiban is fenséges szepesi vár mellett fekszik, szintén az elzálogosított városok egyike volt. Sőt Rákóczi szabadságharcának elején itt székelte Tron Simon, a XIII város választott grófja is. Mindebből sejthető, hogy Igló és Szepesvárálja között oly szoros volt a kapcsolat, oly gyakori az érintkezés, hogy a város jegyzőjének könnyen lehetett megbízható értesülést nyerni a kurucok kezén levő szepesi várban történt dolgokról. Hradszky József 1904-ben elhunyt kiváló történetírónk a szepesi várról szóló művében maga is megemlíti, hogy 1706-ban Szentiványi Ádám volt a várparancsnok, s hogy ugyanazon időben a kassai pénzverde készülékei a szepesi várba hozattak. Sajnos, a forrás nincs közölve. Valószínű, hogy a tudós kanonok a szepesi káptalan gazdag levéltárában találta fel az erre vonatkozó adatot. Ügylátszik, a kassai pénzverő intézet eszközeinek csak egy részét helyezték el a szepesi várban, mert Lőcse levéltárában 1707—1709. évekből 11 oly levél őriztetik, melyet Rácz Márton, II. Rákóczi Ferenc kassai pénzverőjének igazgatója intézett a város hatóságához (Lőcse v. lev. I. o. XII. cs. 270.). Tehát a kassai pénzverde 1706 után is folytatta működését.

A szepesvári pénzverde szignaturájának megállapítása a legnehezebb feladatok egyike. E kérdés végleges megoldása szakembereinknek fogja feladatát képezni.

A szepesi vár a régi iratokban igen sokféle néven szerepel, így Scepus, Magnum Clastrum, Sceps, Cepus, Cips, Zips, Szepes stb néven. Látjuk tehát, hogy az M. C. jelzés összefüggésbe volna hozható a várral. Én azonban inkább azt hiszem, hogy a szepesi várban nyomott pénzek a kassai pénzverő C. M. és M. C. jegyével bírtak, ha egyáltalán volt szignatura rajtuk. A C. jelzésre vonatkozólag, mely tudtommal csakis az 1706. évi réz négypolturásokon fordul elő, aligha csalódunk, ha azt a szepesvári pénzverdével hozzuk kapcsolatba. A C. jelzés jelentése eszerint Cips, magyarul Szepes. Hiszen köztudomású, hogy azon föld lakóit, melyen a Czelder Orbánnak, a hős kuruc ezredesnek bölcsője ringott, még ma is általánosan cipsereknek nevezik.

Bármily jelentéktelenek is a felsorolt adatok, úgy hiszem mégis érdemesek arra, hogy nálamnál hivatottabb szakemberek foglalkozzanak velök s esetleg levéltári kutatások alapján teljes fényt derítsenek e tárgyra.

Bervaldszky Kálmán.

Dessewffy Miklós gróf barbárpénz-gyűjteménye.

A Numizmatikai Közlöny olvasói jelen füzetünk kézhezvételével örömteljes meglepetésben részesülnek, amennyiben Dessewffy Miklós gróf hazafias ajándékaképen, az ő barbárpénz-gyűjteményének 18 képtáblából és ezekhez csatolt szövegből álló pompás kiadását küldjük szét jelen füzetünknek külön mellékletéül. — Amidőn úgy a szerkesztőség, mint a társulat és különösen antik érmészettel foglalkozó tagtársaink nevében itt nyilvánosan legmelegebb köszönetünket nyilvánítjuk a nagybecsű ajándékért, melynek révén e műnek 400 példányát oszthatjuk szét tagjaink között, több tekintetben szükséges kifejtteni e díszes kiadványnak fontosságát és horderejét.

Elsősorban is konstatáljuk, hogy ezen, hazai barbárpénzeink százakra menő fajainak képeit s a reájuk vonatkozó adatokat magába foglaló speciális munka igen becses gazdagítása magyar érmészeti irodalmunknak, amely, valljuk meg őszintén, még nagymértékben nélkülözi az érmészeti anyag gyűjteményes, összefoglaló publikációit. Hiszen az Árpád- és vegyesházi korszak pénzeinek az alapvető típusokat meghaladó változatai, a habsburgkorbeli pénzek egyáltalában, a sziglák és a metrológiai adatok, továbbá az emlékérmék zöme, egyes már feldolgozott speciális csoportok kivételével, aztán a zsetonok, a kegyeleti érmék — mind, mind még csak a jövő munkájától várják, hogy megfelelő feldolgozásban, gyűjtéletesen kiadva, mintegy új életre keljenek s a gyűjtők, amatőrök, szakemberek szélesebb körben megismerhessék és — hogy megfordítva alkalmazzuk az „ignoti nulla cupido” közmondást: megismervén megszeressék és tanulmányozzák is őket.

Igy voltunk eddig hazai barbárpénzeinkkel, ezen, Magyarország földjén vert legrégibb pénzekkel is. — A m. nemzeti múzeum úgyszólván az egyetlen közintézet hazánkban, amely igen tekintélyes sorozatait bírja e hazai kincseknek. És az ország szűk pénzviszonyai folytán vajmi sokszor akadályozva vagyunk abban, hogy amidőn olykor valami becsesebb, ritkább példány, vagy nagyobb lelet fölmerül, azt a többi vetélkedő legyőzésével, nemzeti múzeumunk éremtára számára megszerezzük. Sőt még az a tudományos szükséglet is pénzhiányában szenved hajótörést, hogy az érmészetnek széles mezejét, illetve a nemzeti múzeumi éremtár sokszerű sorozatait több tisztviselő közt osztván meg, ezek ne csak kizárólag és folyvást adminisztratív és rendezési munkát legyenek kénytelenek végezni, hanem mélyebben behatolva tanulmányozhassák, hajlamukhoz és szerzett tapasztalataikhoz képest, az egyes éremcsoportokat és speciális kutatásaik eredményeivel hazai tudományos irodalmunkat is gazdagíthassák. De ez, úgylátszik, a jövő zenéje! — Dessewffy gróf dús gyűjteményének publikálása tehát, — addig is amíg majd valamikor idő és pénz jut a magyarországi barbárpénzek korpuszának a francia kormány által kiadott Muret-Chabouillet és De la Tour-féle munkákhoz hasonló megalkotására, — elég széles alapot, elég bő forrást nyújt arra nézve, hogy gyűjtőink tág körben megismerhessék a hazai barbár pénzverésnek túlnyomó számú elágazódásait, csoportjait. — Azonkívül, ha eddigelé De la Tour, Windischgrätz, Blanchet vagy Forrernek sok ábrával dúslakodó könyveit kellett idéznünk, hogy megállapíthassuk valamely lelet tartalmát, vagy valamely típust — ezentúl hála Dessewffy grófnak, sok esetben nélkülözhetjük majd a külföldi munkák idézését; helyettük a Dessewffy-gyűjtemény számaait fogjuk idézni.

A gyűjtemény beosztása csak félig mondható rendszeresnek, de valljuk be, hogy a hazai barbárpénzek rendszeres összeállítása még egyáltalában befejezetlen munka és inkább csak egyesek fejében van meg, de következetesen kidolgozva és közzétéve még nincsen. — Hogy a művet, mely most közkincsé válik, a kevésbé gyakorlott vagy beavatott numizmaták is könnyen használhassák s amit keresnek, gyorsan megtalálják, nemkülönben azon célból, hogy a De la Tour, Blanchet, Forrer, Windischgrätz stb. műveire vonatkozó idézetek többé minduntalan zavarba ne ejtsék szakkönyvekben, fájdalom, még nagyrészt

mindig szegény tagtársainkat és vidéki intézeteinket, — a gróf úr szíves beleegyezésével egyrészt betűrendes tárgymutatóval láttam el a könyvet, másrészt pedig az összes érmekezt, amennyiben hozzáférhető munkákban voltak már előzőleg publikálva, ezek alapján meghatároztam és e meghatározások alapján konkordanciákat állítottam össze, vagyis egyeztető lajstromokat, amelyek segítségével a fõnt nevezett külföldi munkákban fõlsorolt érmekekkel azonos (vagy pedig közeli változataikat képviselõ) Dessewffy-féle érmekezt, megfelelő sor-számaik egybeállítására alapján, egy pillanat alatt bárki megtalálhatja.

Tudományos becsét a munkának, a képeken kívül azon, a gróf úr által tetemes munkával és kitartó fáradozással személyesen gyűjtött, összeállított és a képek sorrend-jének megfelelő lajstromban közzétett adatok adják, melyek az egyes példányok pontos súlyait, nagyságukat, lelõhelyeiket és a gall törzseket illetõ attribúciókat tartalmazzák. A súlyok s a lelõhelyek ily megbízható és nagyszámú megállapítása nagyon becses járuléka hazai veretek vidékenként való beosztásának és súlyrendszerüknek tanulmányozásához.

A gyűjteményt nem kell külön magasztalnunk; eléggé dicséri az õnmagát, de egyszerűsége megalkotójának ízlését, széleskörű szakismereteit és áldozatkészségét is. Egyik fõérdeme és ereje is a gyűjteménynek az, hogy a legfontosabb típusok nagyrésze, úgy-szintén a legtöbb éremcsoport is képviselve van benne, még pedig nagyrészt kitünõen fõnt-tartott példányokkal. E tulajdonságainál fogva e kiadvány arra alkalmas, hogy nagyon sok esetben idézési alapul, forrásul használjuk. Képviselve vannak különbözõ galliai és ger-mániai fajok, a hazai eraviszkusok, cotinusok, a scordiscusoknak és a coistobokusoknak tulajdonított éremfajok, a Biatec-csoport, a rétei, tótfalusi, rákosi, borgói nagy leletek, a Zichy-újfalusi lelet majdnem teljesen ide került), a szivárványtálak, a kagyló-típusú, a Larisa-típusú, a Pallas-fejes, Janus-fejes, Diana-fejes, az Alexandros- és a Philippos-típusú, a thasosi tetradrakmonokat utánzó bárbárpénzek, a sciphatusok, a denárutánzatok, — ami pedig az anyagot illeti: az arany, elektrum, ezüst és bronz veretek s a galliai öntött pénzek is.

A magyar fõurak régóta elõszeretettel foglalkoztak a numizmatikával. Királyok és királynõk, egyházi és világi fõurak ismeretesekek mint éremgyűjtõk. A numizmatikai irodalom Wiczay Mihály gróf és Vay Béla báró gyűjteményeinek kiadásait ismeri, Andrassy Manó gróf is leírta gyűjteménye ritkaságait, míg az Esterházy- és Andrassy Lipót gróf féle gyűjtemények kiadásra elõkészített kéziratok lajstromból, illetve szép tollrajzokból ismeretesekek. Méltán sorakozik Dessewffy Miklós gróf könyve a magyar fõúri numizmatika munkáihoz, melyekkel tudományos becsben is bizvást vetekedik. — Ismételve, meleg köszönetet mondunk tehát nemcsak a Numizmatikai Közlöny olvasóközönségének juttatott szép ajándékért, hanem a hazafias munkáért is, melyet a gróf e hazai veretek dús sorozatának hézagpótló közzétételével s a hozzájuk csatolt becses, tudományos adatok nyújtásával végzett.

A szerkesztõ.

A brüsszeli kongresszus és éremkiállítás.

Folyó évi június hó 26-ikán nyílt meg a brüsszeli akadémia dísztermében a Société royale belge de numismatique és a Société hollandaise-belge des amis de la médaille d'art által szervezett harmadik nemzetközi numizmatikai és medaillisztikai kongresszus, mely négy napon át ülésezett; háromszázötven tagja közül mintegy százhuszonötven voltak jelen és a tagok hatvannál több dolgot küldtek be a kongresszusra.

Június 26-án délelõtt 11 órakor Descamps Dávid, a tudomány- és szépművészetügyi belga miniszter nyitotta meg a kongresszus teljes ülést, utána De Mot, Brüsszel város polgármestere és Ch. Buls, a volt polgármester, mint a kongresszus tiszteleti tagja üdvözölte a gyülekezetet. Ezután a kongresszuson képviselt külföldi kormányok, tud. intézetek és társulatok üdvözleteit és képviselõik bemutatkozását vette tudomásul a gyülekezet,

minek végeztével megalakult a kongresszus két, ú. m. numizmatikai és medaillisztikai szakosztálya és ezeknek elnöksége és adminisztrációja. A kisebb számú medaillisztikai szakosztály külön ülésterembe vonult és mindkét osztály azonnal megkezdte üléseit.

A numizmatikai szakosztály első ülését dr. Haeberlin E. J. frankfurti nyug. bíró nyitotta meg régen várt, évek óta készülő és immár megjelent korszakalkotó munkájának, a Corpus aeris gravis első példányának bemutatásával és kommentálásával. Nem kell mondanom, hogy a kongresszus örömmel és lelkesedéssel fogadta a nagy mű bemutatását, amelyről alább, irodalmi rovatunkban részletesebben megemlékezem. — Haeberlin munkájának bemutatása volt a kongresszus fénypontja és legkimagaslóbb mozzanata. — Nem volna célravezető, ha e közlemény keretében az egyes előadások címeinek felsorolására vagy pedig tartalmuk ismertetésére, eredményeik méltatására vállalkoznám. A kongresszus valamennyi beküldött dolgozatot egy dúsan illusztrált kötetben fogja még ez év vége előtt közzétenni, melynek előfizetési ára 20 frankban volt a tagok számára megállapítva.

A tudományos vitákat és tárgyhoz szólást lényegesen megkönnyítette a rendezőség abbeli intézkedése, hogy a dolgozatoknak mintegy $\frac{2}{3}$ részét, beérkezésük sorrendjében, márczius 15-től kezdve egyhónapos időközökben, mindössze négy füzetben, ideiglenes kiadásban (képtáblák nélkül) kiadta és megküldte a személyes részvételre jelentkező kongresszusi tagoknak. Az előadások nyelve túlnyomóan francia volt, azonban néhány olasz és pár német előadást is hallottunk.

Magyarország körülbelül harminc taggal volt képviselve a kongresszuson, akik közül mindössze négyen jelentek meg személyesen Brüsszelben az üléseken. A numizmatikai szakosztályban nekem jutott a megtiszteltetés, hogy a m. nemzeti múzeumot és a m. numizmatikai társulatot mint hivatalos kiküldött képviseljem, a kolozsvári erdélyi múzeumot pedig dr. Kovács István osztály-archaeologus képviselte, a medaillisztikai szakosztály ülésein pedig dr. Hámos Pál és Szirmai Antal medaillőr tagtársaink vettek részt. Hazai vonatkozású dolgozatok, illetve előadások voltak: a numizmatikai szakosztályban az én, Note sur les monnaies barbares de la Hongrie című előadásom, melyben a legutóbbi évtized kutatásainak eredményeit összegeztem, a medaillisztikai szakosztályban pedig dr. Siklóssy Lászlónak A modern magyar éremművészet és művelői című becses dolgozatának (1. a Num. Közlöny f. évi 2-ik füzetét) francia, a kongresszus külföldi tagjainak igényeihez mérten átfogalmazott előadása és az én szabad előadásom a hazai medaillőr-művészetnek mai viszonyairól, a kormány, a tud. intézetek, társulatok és a nagyközönség által való támogatásáról és továbbfejlődésének biztosítékairól. — A megtartott előadások kiterjedtek a numizmatika s a medaillisztika egész mezejére, ú. m. görög, római, barbár, közép- és újkori érmészetre, a reneszánsz s a modern kor medáliáira, a zsetónokra (különösen a belga és hollandus zsetónokra és a vallásos jellegű méreaux-ra), a medália technikájára, amely téma élénk eszmecserét provokált a mintázás és a redukciós eljárás hívei és a régi érmés és öntő eljárás felújításának hívei között. Mélyreható tanulmányokról és kutatásról tanuskodott Verhasnak a helyszínén megejtett kísérletekkel fűszerezett előadása, amelyben a lapka fémanyagának a verés közben tanusított molekuláris változásait, a verés által okozott sűrűségváltozás törvényeit, a típusoknak a lapka egész anyagára gyakorolt hatásait és a teljesen lekopott, sőt leköszörült vereteknek (ezüstpénzekeken hígított légenysav által való) felújítását mutatta be.

A június 29-ikén tartott záró összes ülésben mindkét szakosztály együttesen néhány óhajnak (vœux) adott kifejezést, kongresszusi határozatok alakjában. Ilyenek: 1. az előlapnak *avers* helyett *droit*-tal való megnevezése francia nyelvű munkákban, 2. a múzeumi éremtárak vezetőinek nagyobb szabadsága az éremcserék dolgában, 3. a Demole-féle rendszer alkalmazása az éremfeliratok kezdetének és végződésének pontos helyi megjelölésére, (a lapka kerülete 60 fokra osztódik az óra 60 percének megfelelő módon s a feliratok elhelyezését a perc-fokok számával kell megjelölni), 4. a numizmatika és a szigillografia beiktatása a felsőbb oktatás programjába és a gyűjtemények rendezésére és lajstromo-

zására képes múzeumi örök képzése, 5. minden egyes államban a hazai érmek tanulmányozásának előmozdítása, 6. modern medaillisztikai kiállítások szervezése a képzőművészeti kiállítások keretében.

A kongresszus üléseit Buls volt polgármester záróbeszéde és Babelonnak, a num. szakosztály elnökének válasza zárta be.

A fönt vázolt üléseken kívül egyéb mozzanatai is voltak a kongresszusnak. Így az első nap délutánján testületileg kivonultak a tagok a brüsszeli világkiállításba, ahol a pénzverő hivatal kiállítását (gépeket és érmekeket) tekintették meg. Ugyancsak az első napon a Taverne Royal nagytermében 125 terítékű, tósztokkal fűszerezett banketten vettek részt a tagok, este pedig Brüsszel remek csúcsíves stílusú városházának gobelinekkel és képzőművészeti remekekkel ékes, építészeti szempontból is kiváló termeiben, melyeket ragyogó fénynyel árasztott el a villamos világítás, Brüsszel város polgármestere és hatósága ünnepélyes estélyt rendezett a kongresszus tagjainak. Az estély koncerttel volt kapcsolatos s a helybeli notabilitások és hölgyeik s a kongresszus hölgytagjainak megjelenése is nem kevésbé emelte az ünneplő sokadalom fényét.

A második nap délutánján a brüsszeli pénzverdét mutatta be annak igazgatója a kongresszus tagjainak, aztán pedig a palais du cinquantenaire-ban (a világkiállítás területén kívül) rendezett nemzetközi képzőművészeti kiállítást, különösen pedig a kiállítás három külön termében elhelyezett nemzetközi éremkiállítást tanulmányoztuk. Itt Victor Tourneur, a brüsszeli állami éremtár őre s a kongresszus titkára tartott rendkívül érdekes előadást a modern medáliának különösen a francia, osztrák és német művészek által követett és képviselt különböző irányairól.

A nemzetközi éremkiállításon tizenhét ország vett részt 244 kiállítóval és mintegy 240 művésznél 3632 művével. A kiállítás három termének egyikét Franciaország foglalta el 49 művésznél 1354 művével. A másik teremben Ausztria (29 művésznél 524 művével) és Magyarország (10 kiállítóval 184 művével) volt képviselve, ugyanitt helyezték el Olaszország, Lengyelország és az amerikai Egyesült Államok éremkiállítását is. A középső teremben Németország (72 művésznél 261 művével), Anglia, Belgium, Norvégia, Hollandia és Japán éremkiállítása foglalt helyet.

A magyar kiállításban Beck Ö. F. (15), Berán Lajos (21), Csillag István (6), az éremkedvelők egyesülete (10), Istók János (2), Moiret Ödön (3), Murányi Gyula (12), Szentgyörgyi István (2), Szirmai Antal (95) és Telcs Ede (11 művével) vett részt.

A magyar éremkiállítás, elfogultság nélkül szólva, — dacára annak, hogy a szervező központi bizottság a helyszükére való hivatkozással kiadta a jelszót, hogy minél kevesebbet kell kiállítani, — megállta a helyét, amit az is bizonyít, hogy a kiállítás juryje két művészünket tüntette ki díszéremmel (neveiket, szerénységüket respektálva, nem írom ki), kvalitás dolgában pedig, ha nem is helyezhetjük egy sorba például a régi multra visszatekintő francia medaillőművészet remekeivel, mindenesetre kiállta a versenyt nem egy, a kiállításon résztvett más állambeli csoporttal.

(Az éremkiállítás nyomtatott lajstroma szintén kapható volt a helyszínen. Az éremkiállítás francia osztályáról szóló külön munkát irodalmi rovatunkban ismertetem.)

Végül még a brüsszeli állami éremtárat tekintették meg a kongresszus tagjai együttesen, Alwin igazgató és Tourneur ör. kalauzolásával. Én még külön is tanulmányoztam a kongresszus lezárása utáni napokban.

A kongresszus tudományos eredményeit a beküldött és felolvasott szakdolgozatoknak nemsokára megjelenő terjedelmes kötete fogja igazában bemutatni a szakembereknek s az érdeklődő amatőröknek. Itt csak nagy vonásokban kívántam vázolni olvasóink előtt a további fejlődésre és munkálkodásra mindenesetre ösztönző és produktív hatással bíró kongresszust és kiállítást, melyeken hazánk is, a többi nemzetek sorában önállóan volt képviselve s ahol az idegen szakemberek nagy száma vett tudomást arról, hogy mi magyarok is tanulunk és dolgozunk.

Gohl.

É r e m l e l e t e k.

Aranyoson (Borsodmegye) I. Ulászló magyar aranyforintját találták a határban, mezei munkálatok alkalmával, mintegy 20 éve. (C. N. H. II. 140. h és két egymásba kapcsolódó R jeggyel.) Gazdájától most váltotta meg a Borsod-Miskolczi Múzeum.

A diósgyőri vár (Borsodmegye) romjainál történő munkálatok alkalmával a következő pénzek kerültek napfényre: Hunyadi Mátyás két kopott ezüst denárja, I. Ferdinánd évszám nélküli obulusa, egy kopott ezüst denár, denárok 1539, 1557, 1560-as évekből, I. Miksa: denárok 1564, 1566, 1569, 1570 és 157(?) évszámokkal. Lengyel garasok: IV. Kázmér, János Albert, Alexander, I. és III. Zsigmond korából.

A visegrádi várban pár éve találták Redwitz Miklós szőrényi bán kis ezüst denárját. (Arch. Ért. 1891. évf., 193—98. 1., dr. Réthy László cikke, 11—12. ábra.)

Szalacsán az ottani vaskori telepen ismét leltek egy barbárpénzt, ugyanolyan, mint a Num. Közlöny VI. k. 52. 1. 14. képen látható, csak hogy míg ez rézből volt verve, addig az újonnan lelt példány ezüsből van. Átm. 2 cm., súlya 9 gr. (Darnay Kálmán közleménye az Arch. Ért. 1910. évf. 130. 1. képpel.)

Rakacán (Borsod megyében) 1910. év nyarán 30 db ezüst denárt találtak a földben elrejtve. A lelet II. Lajos következő denárait (Corpus Num. Hung. II. 308.) tartalmazta: L—B veretű 1522 (1); L—S veretű 1523 (3); LN 1524 (1); LK 1522 (3), 1523 (3), 1524 (4); LC veretű 1522 (1), 1524 (1), kopott 4; LR (?) 1524 (1); kopottak és hibásak (4); elvert, kétszeres elő- vagy hátlappal vert 5 db.

Leszih Andor.

Balaton-Fővénynen (Zala m.) lelték az alábbi érmekeket: Constantinus I.: IOVI CONSERVATORI · SIS · PB (C.¹ 141). — Constantinopolis: PB. — Constantinus Iun.: GLORIA EXERCITUS PBQ. — Constans: SECVRITAS REIPUBLICAE. BSISC PB. — Valentinianus I.: GLORIA ROMANORVM, BSISC. PB. — Valens: FEL TEMP RERAPARATIO TSA (?) PB. (C.¹ 263.) — Julianus: VOT X MVLT XX BSISC és BSI///// PB. (2 pld.)

Dunapentelén az 1908. év folyamán az Öreghegyen a Hauser-féle szőlőben I. Sapor (Kr. u. 240—271.) sassanida királynak két ezüstpénzt lelték római sírban, mely valószínűleg a Kr. u. negyedik századból való. — Mindkét érem többszörösen (kétszer, illetve háromszor) át van lyuggatva és a két érem a fejekkel kifelé fordítva egy medaillonszerű ékszerré volt alakítva. Az egyik éremben még benne van a vasszőgecs.

Czobolyfalu (Szoblaho, Trencsén m.) határában egy fa gyökerei közt három darab kétfejű Biatec-féle nagy ezüstpénzt találtak. (Num. Közlöny VIII. k. 46. 1. 3. sz.)

Zamarócson (Trencsén m.) János Kázmér 1665-iki litván réz solidusa került elő a földből.

Nagy-Sándoriban (Trencsén m.), amint mondják, Constantinus I.-nek aranypénzt lelték.

A **Bars-Verebély** melletti földvárban néhány év előtt barbár ezüstpénzeket, és ugyanazon község határában állítólag 21 vagy 22 darab eraviszkus barbárpénzt is találtak.

Nagyváradon földforgatás alkalmával II. Suleimán török szultán rézből vert szükségparáját lelték. Évszáma 1688, verdehelye Sarajevo. (H. Fekete József gyűjteményében és az ő közlése alapján.)

Budapesten a Kis-Rókus-utcában, egy kertben ásás közben Marinus Grimani (1595—1606) velencei dózse aranypénzére bukkantak, a budai Táborhegyen pedig a Norbaná család (Babelon 1. sz.) róm. köztársasági denára került ki a földből.

Tótgurob pozsonymegyei község határában, amint hírlik, kőbor cigányok egy edényben nagymennyiségű arany- és ezüstpénzt találtak. Az éremleletet, mint a Bp. Hírlap közli, beszállították a bazini járásbirósághoz. Megállapították, hogy a pénz V. Fülöp spanyol király idejéből való. A lelet még nem érkezett a nemzeti múzeumba.

Zala-Szentgróthon jégvérem-ásás alkalmával egy szétmálló vászonzacskóban 85 db., csupa obulusból álló bécsifillér-leletet találtak Luschin Wiener pfennigé-nek következő fajai voltak képviselve a leletben: II. t. 44. sz. (1 db.), II. t. 59. sz. (1), III. 79. (9), III. 91. (2),

III. 95. (2), IV. 105. (2), IV. 110. (5), V. 132. (sima hátlappal) (1), V. 133. (3), V. 134. (6), V. 141. (12), V. 142. (2), V. 145. (2), V. 148. (8), V. 150. (9) és több kopott darab.

Nyáregyháza község határában, a Nagykőrös város tulajdonát képező pótharaszti pusztai templomromok közt V. Lászlónak C. N. H. 171. sz. aranypénzét találták (12—T. jegygyel, a Máriakép körül zavaros felirattal.).

Modorban (Pozsony m.) régebben III. Ferdinánd K—B jegyű 1657. évi aranypénzét lelték.

Óbudán a Miklós-utca 15. sz. ház kertjében egy Valentinianus-féle zavaros hát-lapi feliratú bélelt aransolidus került napfényre.

Resicza vidékén Constansnak ezüst denárát találták. Av: koronás mellkép jobbfelé, páncélban, köpenynyel. *fl. constantis be ag* Rev.: *Victoria caesarum* lenn sis Victoria balfelé siet és koszorút meg pálmaágat tart.

Ladánybene pusztán (Pest m.) Zsigmondnak (C. N. H. 125. sz.) négy magyar denárát és I. Józsefnek 1710. évi polturáját lelték.

Réte (Pozsony m.) község határában, a N. K. VIII. k. 1—7. lapjain ismertetett nagy barbár ezüstpénzleletben, az ismertetett példányokon kívül még következő, utólagosan tudomásunkra jutott érmek is voltak: Sonnon (De la Tour 10145. sz.), Nonnos (u. ott 10151. sz.), Busu (u. o. 10141. sz. és Titto (?) (u. ott 10159. sz.) egy-egy példányban.

Tiszapolgáron (Szabolcs m.) M. Aureliusnak Cohen 2. kiadás 234. számú, *hilaritas* hát-lapi feliratú aranypénze került ki a földből.

Rákos (Sopron m.) községben, a szőlőkben a f. évben a De la Tour 9901. sz. barbár ezüstpénznek 120 példányát találták. Ezekkel együtt került elé a De la Tour 9782. sz. barbár ezüstpénznek egy példánya is. — Az előbbiekből 55 db.-nak 687 gr. volt a súlya, vagyis átlagos súlyuk 12.47 grammot tett ki. Az ezüstpénzek többé-kevésbé setét ibolyaszínű ezüstklorid réteggel voltak bevonva. — Fönnebb bővebben megemlékeztünk e leletről.

Dunapentelén Magnia Urbica (Cohen első kiad. 3. sz.) aranypénzét találták. Át volt lyukasztva.

Budapesten a ferencvárosi pályaudvar táján egy reichenhalli veretű (talán II. Eberhard 1200—1246. féle) frisachi denárt találtak. (Welzl D.)

Kocsér (Pestm.) község határában 1905 március végén vagy április elején szőlőforgatásnál egy edénykében mintegy 250—300 római denárt találtak. Voltak köztük Traianus L. Verus és Faustina iun.-félék is, a többiről közvetlen értesítés hiányzik. Az edény körül (állítólag rácsavarva) négy szögletesen facettált sötétvörös (granát?) gyöngyöket, meg 1 db nagy ovális és több kisebb kerek kalcedón gyöngyöt is találtak.

A tordai tündérhegyen a hegynek déli lejtőjén pityke alakú, homorú barbár ezüstpénzeket, ezeken kívül egy 35 mm. átm. nagyobb barbár ezüstpénzt (av. fej, rev. ?), továbbá egy 30 mm. átm. barbár ezüstpénzt is letek (av. fej, rev. Herakles. — talán Thasosi pénz utánzata?) — Ugyancsak a hegy déli lejtőjén egy 18 mm. átm. ezüstpénzt is letek (fej és lovasfogat. — talán római köztársasági denár), végül ugyanitt egy 23 mm. átm. ezüst barbárpénz is került még elő (fej, rev. ló). — A tündérhegyi római sírokban, melyeket 1906-ban ástak föl, 1—1 elkopott rézpénzt letek. A Csillagmál nevű részen téglasírokban letek római pénzeket. (Téglás István közleménye az Arch. Ért. 1910. évf. 125—126 II.)

Gohl.

Csósztelek község mellett **Ivánmajorban** (Torontál megye), 49 db. XVI. századbeli tallért találtak. A leletben a következő darabok voltak: II. Fülöp spanyol király *brabanti* tallérja 1568-ból (1), Wolfgang-Philipp *braunschweigi* tall. 1575-ből (1), *cambrayi* tall. 1565-ből (1), *gelderni* tall. 1591-ből (1), *kaufbeurni* tall. 1543-ból (1), *kölni* tall. 1568-ból (1), III. György *leuchtenbergi* tall. 1548-ból (1), Lübeck város tall. 1559-ből (1), János Albert *mecklenburgi* tall. 1549-ből (1), Károly Farkas Lajos Márton *öttingeni* tall. 1545-ből (2 varians), János Jakab évszámnélküli *salzburgi* tall. (2), Móríc *szász* választó-fejedelem tall. 1547-ből (1), Ágost jegy-nélküli *szász* tall. 1554-ből (1), HB monogrammos jegyű tall. az 1570., 1572., 1573., 1574.,

1575., 1577-ik évből (6), I. Frigyes Vilmos B jegyű (a B közepéből makk áll ki) tall. 1581-ből (1), 1589-ből (1), I. Christian HB monogrammos tall. 1586-ból (1), 1588-ból (1), 1590-ból (1), Christian, János György, Ágost tall. 1593-ból (1), Ferdinánd főherceg évszám nélküli *tirol*i tall., a mellen a páncél arabeszk díszítéssel (a könyök és váll sima) (2), ugyanez, az előlap körirata végén AVSTRLE (1), a könyökön és vállon is díszes a páncél (3, A/STR és A/STRI a köriratban), a páncél stilizált ~ díszítéssel, (4, mind más körirattal), a páncéldísz ötágú csillag (4), a páncél hónalatti részén az ötágú csillagdísz mellett pontsor is van (7), III. Jakab (von Eltz) *trieri* tall. 1571-ből (1).

Csanád megye **Makó** városában a XVI. század elejéről való két darab díszített ezüst pohárral, egy ezüst csészével s az egyik pohár fenekéről való ezüst díszítéssel (kerek ezüstlemezen bal oldaláról látható triton) 104 darab ezüstérmét találtak, melyek zöme későbbi eredetű az edényeknél, de körülbelül felvilágosít arról, hogy az egész lelet mikor kerülhetett a földre. — Az érmek közt voltak: 1. *Magyarországiak*: II. Ulászló K—H jegyű denárja 1503-ból (1), II. Lajos K—G jegyű denárja 1519-ből (1), I. Ferdinánd K—B jegyű denárai az 1530. (1), 1534. (1), 1537. (1), 1538. (1), 1541. (1), 1542. (2), 1543. (3), 1544. (1), 1547. (1), 1548. (3), 1549. (2), 1550. (2), 1551. (1), 1552. (2), 1553. (1), 1557. (2), 1560. (3), 1562. (1), 1563. (1), 1564. (3), 1565. (2) évekből, Miksa ugyanily jegyű denárai az 1568. (1), 1571. (1), 1573. (1), 1574. (1), 1575. (5), 1576. (1), 1577. (4), 1578. (1) évekből, Rudolf K—B jegyű denárai az 1579. (3), 1580. (7), 1581. (3), 1583. (1), 1584. (1), 1585. (8), 1586. (1), 1587. (4), 1588. (1), 1590. (1), 1592. (2), 1593. (1) évekből; II. Lajos schweidnitzer garasa 1526-ból (2). — 2. *Lengyelországiak*: Albert polturája (4), Sándor polturája (3), I. Zsigmond polturája 1507-ből (1), 1508-ból (2), 1509-ből (1), 1510-ből (2). — 3. *Poroszországiak*: I. Zsigmond garasai 1531-ből (2). — 4. *Liegnitz-briegei* garas II. Frigyesétől 1542-ből (1). — A legkésőbbi évszámú érmet tehát, amely előfordul a leletben, Rudolf 1593-ból való magyar denárja.

Zalaegerszeg határában V. László magyar király K—G jegyű aranyforintját találták, C. N. H. II. köt. XI. tábla 171. sz. típusát.

Vörösmart községben (Baranya megye) és szomszédjában **Kiskőszeg** községben szét-szórva, különböző helyeken, jórészt azonban Vörösmarton a régi várrom körül és Kiskőszegen a szőlőkben a régi leányvár környékén 254 római érmet találtak. — Volt közte 1 darab Sept. Severus-féle bélelt denár, a többi III. és IV. századi nagybronz, kisbronz és quinarius volt. — Ugyanitt találtak 1 db. barbár ezüstérmét s 1 db. barbár rézérmét is. — Ezenkívül 12 db. árpádkori érmet, melyből Kálmán királytól való volt 2 db. (C. N. H. I.: 47., 49.), C. N. H. I.: 69., 71., 77. típusú 3 db., II. Endrétől 3 db. (C. N. H. I.: 208., 212., 227.), IV. Kún Lászlótól 2 db. (C. N. H. I.: 342.), III. Endrétől 2 db. (C. N. H. I.: 361.), volt még Róbert Károlytól 1 db. érmet (C. N. H. II.: 41.), Zsigmondtól 3 db. quaring, Brankovics Györgytől 1 db. szerb érmet töredéke, 3 db. török apró ezüstpénz és néhány XVI. századból való magyar denár. — E két község határában már több ízben találtak hasonló érmekeket. Ezek egy része a zombori múzeumba került Weigang polg. isk. igazgató útján, ki egyesektől tanulóival gyűjtette össze. Néhány száz darabot a baranyamegyei pécsi múzeum részére adott el Bátor Henrik. — Tekintélyes gyűjtemény van Husvét kékfestő örököseinek birtokában ugyane helyről. — Frigyes főherceg gyűjteményébe is sok került. — A vörösmarti gyógyszerész egy csomót a pápai múzeumba juttatott. — (Az utolsó sorokat Bátor Henrik információja után közlöm.)

Gyúd községben (Baranya megye) 30 db. érmet találtak. — *Magyar* 4 db. volt benne, ú. m. II. Mátyás K—B jegyű aranyforintja 1616-ból (1), II. Ferdinánd K—B jegyű tallérja 1634-ből (1), III. Ferdinánd K—B jegyű tallérja 1654-ből és 1657-ből (2). — A többi osztrák tartománybeli tallér volt, még pedig Ferdinánd főhgtól évsz. nélküli, *tirol*i tallér (1), II. Rudolftól 1603-ból (1), 1605-ből (1), 1607-ből (2, a páncéldíszben változat), 1609-ből (1), Leopoldtól 1632-ből (17 db. 10 féle változatban). — II. Ferdinánd *steier* tallérja 1626-ból (1), III. Ferdinánd *karinthiai* tallérja 1638-ból (2).

Kula község (Bács megye) határában egy db. árpádkori rézpenz került elő, C. N. H. I.: 98. típus.

Kisküküllő megye **Szászmagyaros** helységében ezüstlelet került elő, mely két részletben érkezett a M. N. Múzeumba. — Az első részében 1 db. ezüst melltű és 443 db. érem volt. Az érmek a következők voltak. — 1. *Magyarországiak*: Hunyadi Mátyás n—t jegyű aranyforintja (C. N. H. II 208. A típus) (1), I. Ferdinánd κ—b jegyű denárja 1561-ből (1), Miksa κ—b jegyű denárja 1576-ból (1), 1583-ból (1), III. Ferd. κ—b jegyű tallérja 1658-ból (1). — 2. *Erdélyiek*: Báthory Gábor n—b jegyű garasai 1608-ból, Resch 14. (1), 1610-ból, Resch 97. (2), R. 100. (1), R. 101. és változatai (6), R. 102. s vált. (6), R. 103. (1), 1611-ből R. 139., 141., 143., 145., 146., 147. s vált. (18), 1612-ből R. 166., 168., 170., 172. s vált. (33), 1613-ból R. 206., 207., 208., 209., 210., 211., 212., 213., 214., 216. s vált. (27), Bethlen Gábor n—b jegyű széles garasa 1626-ból, R. 348. (1), 1629-ből, R. 517. vált. (1), garasa 1619-ből, R. 34. (3), 1625-ből, R. 301. (1). — 3. *Lengyelországiak*: I. Sándor 1/2 garasa, Hutten-Czapski 201. (1), I. Zsigmond garasa 1527-ből, H.-Cz. 276. (2), 1528-ból H.-Cz. 286. (3), 1529-ből H.-Cz. 293. (1), 1545-ből H.-Cz. 407. (1), 1/2 garasa 1511-ből H.-Cz. 229. (1), III. Zsigmond VI-os garasai 1599-ből H.-Cz. 972. bélyegével (1), 1623-ból H.-Cz. 1458. változata (1), 1624-ből H.-Cz. 1485. (3), 1625-ből H.-Cz. 1511. két vált. (5 + 4), 1626-ból H.-Cz. 1529. és vált. (3 + 3), 1627-ből H.-Cz. 1551. vált. (2), III-as garasai 1620-ból H.-Cz. 1401. (1), 1621-ből H.-Cz. 1421. vált. (3), 1622-ből H.-Cz. 1436. s vált. (6), 1623-ból H.-Cz. 1459. vált. (6), 1624-ből H.-Cz. 1486. vált. (2), garasai Stanislawski Balthazar Pilawa-családi címerével 1609-ből H.-Cz. 1250. s vált. (19), 1610-ből H.-Cz. 1261. és vált. (37), 1611-ből H.-Cz. 1274. s vált. (28), 1612-ből H.-Cz. 1285. s vált. (29), 1613-ból H.-Cz. 1294. s vált. (22), 1614-ből H.-Cz. 1313. s vált. (28), 1615-ből H.-Cz. 1329. s vált. (9), Lewart-családi címerrel 1607-ből H.-Cz. 1224., 1225., 1226. s vált. (4), 1608-ból H.-Cz. 1236., 1238., 1239., 1240. s vált. (23), 1609-ből H.-Cz. 1249. s vált. (16), 1604-ből H.-Cz. 1201. s vált. (10), 1605-ből H.-Cz. 1207. s vált. (9), 1606-ból H.-Cz. 1214., 1215., 1216. s vált. (12), 1607-ből H.-Cz. 1221., 1222., 1223. s vált. (18), poltúrai 1625-ből s kopottak (3), Sobieski János VI-os garasa 1681-ből H.-Cz. 2453. (1), Báthory István litván III-as garasa 1583-ból H.-Cz. 705. (1), III. Zsigmond litván garasa 1610-ből H.-Cz. 1264. (1), I. Zsigmond danzigi garasa 1534-ből (1), Gusztáv Adolf elbingi III-as garasa 1632-ből (1). — 4. *Poroszországiak*: I. Zsigmond garasa 1530-ból (1), Albert garasai az 1531. (1), 1532. (1), 1534. (1), 1538. (1), 1540. (1), 1541. (3), 1542. (1), 1543. (1), 1545. (2), 1546. (1), 1554. (1) évekből. — 5. *Liegnitz-briegi*: Fridrik garasa 1544-ből (1).

A lelet második részében csak erdélyi és lengyelországi érmek voltak. Összesen 97 darab. Még pedig Báthory Gábor n—b jegyű erdélyi garasa 1611-ből és 1613-ból, Resch 139., 206. (1 + 2); III. Zsigmond lengyel VI-os garasai H.-Cz. 1457. vált. (2), 1458. (2), 1485. vált. (3), 1511. s vált. (14), 1529. (6), 1551. vált. (6), III-as garasai H.-Cz. 914. (1), 922. (1), 943. (1), 1074. (1), 1152. (1), 1169. (1), 1174. (1), 1421. (9), 1436. (15), 1459. (10), 1486. (1), 1487. (8), garasai H.-Cz. 1201. (1), 1214. (1), 1215. vált. (1), 1250. (3), 1261. (3), 1313. (2).

Dr. Harsányi Pál.

I r o d a l o m.

Magyar nyelvű örmény numizmatikai munka. Jól esik hírt adnunk a Numizmatikai Közlöny olvasóinak arról a munkálkodásról, amelynek célja, hogy a magyarságot megismertesse az örmény nemzeti királyok érmeivel, a királyság érmelesének történetével. Arról van szó, hogy dr. P. Sibilian mechtárista örmény nyelvű numizmatikai munkájának magyar nyelvű kiadására vállalkozott főtisztelendő Kapatán V. Márton úr, a szamosújvári Örmény Múzeum őre, és e munkájában már annyira haladt, hogy nem sokára piacra kerül könyve. Mikor meleg érdeklődéssel eltelve szívesen üdvözljük Kapatán urat e mun-

kasságáért, egyúttal elmondunk egyet s mást a könyvről és az örmények történetéből annyit, amennyi szükséges ahhoz, hogy a numizmatikai háttér kidomborodjék, hogy tisztán lássuk azt a kort, melynek értelését a szóban levő munka felöleli.

A Káspi tenger, Kaukázus hegység, az Arasz és Murat folyók között elterülő hatalmas fensík a legrégibb idők óta Armenia néven szerepelt a történelemben és geographiában. Indógermán származású örmény (hájk) lakosai felett a mondák világába visszanyúló eredettel dicsekvő Hájk dinasztia uralkodott, mint *első* nemzeti dinasztia. Hatalmát ázsiai hódításai során Nagy Sándor törte meg. *Második* dinasztiája idegen volt, a parthus Arsacida, melynek uralma alatt a római, majd a perzsa, szasszanida, arab és görög hódítás gyöngítette Arménia erejét. A Kr. u. IX. század közepe táján sikerült a Bagratidáknak, mint a harmadik uralkodóház tagjainak ismét visszaállítani a nemzeti uralmat Kis-Örményország felett, de az újabb csapások súlya alatt, melyek egyrészt a perzsák és tatárok, másrészt a keleti császárság részéről érték a királyságot, — Kákig fejedelem halálával, Kr. u. 1079-ben új alakulások állottak elő. Kákig egyik rokona, *Rubien* a Nagy-Örményország nyugati felében fekvő kis Ciliciában vonta meg magát híveivel s a legelső kedvező alkalmat felhasználva kiűzte innen a görögöket és függetlenül kezdett uralkodni Kis-Örményország felett. Ezzel megalapította a róla *Rupienidáknak* nevezett negyedik uralkodóházat Kr. u. 1080-ban. Úgy ő, mint utódai helyes politikát folytattak; segítették a szentföld visszafoglalásáért harcoló keresztieshadakat, mely szolgálataik fejében III. Coelestin pápa Leo fejedelmet a mainzi érsek által küldött koronával királylyá koronáztatta 1189-ben. Így fűződik az örmény *nemzeti királyság* megalapításának dicsősége Leo nevéhez, ki e néven, mint II. Leo szerepel az örmény történelemben.

Az újonnan megalakult királyság 200 éves fennállása alatt állandó támogatásban részesítette az ázsiai keresztény fejedelemségeket; azokkal barátságos viszonyban élt 8 minden üldöztetés dacára keleti védő bástyája maradt a kereszténységnek akkor is, mikor az izlam diadalmas előhaladásában elsöpörte az ázsiai keresztény fejedelemségeket és elveszítette saját politikai függetlenségét is. A szentföld visszafoglalása után az egyesült pogány hadak Örményországra vetették magukat és teljesen feldúlták azt.

Az utolsó királyt, VI. Leót egyiptomi fogságából II. János kasztíliai király szabadította ki, de nemsokára 1393-ban elhalt Párisban. Az ország lakóinak nagy része Európa különböző országaiban keresett menedéket. A magyarországi, illetve az erdélyi örménység Ani örmény városból menekült a XIII. század folyamán előbb Kazán, Asztrahán vidékére, majd Krimíába, honnan Lengyelországon és Moldván át I. Apaffi Mihály idejében költözött az erdélyi fejedelemség területére.

A letelepülés óta eltelt 200 esztendő alatt az örménység osztozott a nemzet jó és balsorsában, hazafiság és kultúra terén velünk egyenlő mértékben munkált hazánk előrehaladásán s valósággal összefort a magyarsággal. Illő, hogy figyelemmel kísérjük szakirodalmi munkásságukat.

Az örmény nemzeti numizmatika anyagát azok az érmeek szolgáltatják, amelyeket az örmény királyok II. Leó óta kibocsátottak. Általános jellemvonásuk, hogy a kereszténység jegyében születtek és abban múltak ki. Leggyakoribbak az ezüst és bronz pénzek. Arany példány csak egy ismeretes. Az ezüst pénzek *tahegán*, a bronzok *pah* néven voltak forgalomban. Amazok részeikre darabolódtak, emezek nem. II. Leó tahegánjai, tehát az első örmény ezüst pénzek, a velencei ú. n. matapák típusát utánózták előlapjukon az Idvezítő és a koronázott király keresztet tartó alakjával, hátlapjukon a két ágaskodó oroszlán közé helyezett kettős keresztet. A bronz pénzek előlapján koronázott oroszlánfej, hátlapján kettős kereszt látható.

Később a típusok megváltoznak; hol jeruzsálemi, hol bizanci mintára, sőt például Hethum pénzei között olyanokkal is találkozunk, amelyeken muzulmán felirat váltja fel az eddigi örmény köriratot. Sok nehézséget támasztott és sok tévedésre vezetett osztályozásuknál az a körülmény, hogy az ugyanazon nevű uralkodók megkülönböztetésére szol-

gáló jelzőket hiába keressük az érmek körirataiban s így csupán a tipologia vezethet sorozatukba való beosztásuknál.

Az örmény pénzek legteljesebb gyűjteményét a bécsi Mechtárista Szerzet őrzi. Ez a szerzet vette meg dr. P. Sibilian hatalmas gyűjteményét a tudós pap kézírataival egyetemben és ugyancsak e gyűjtemény gyarapítására szolgált Antónián újvidéki örm. kath. pap sok darabot számláló gyűjteménye is. Az európai nyilvános nagy gyűjteményeken kívül főleg a konstantinápolyi és a velencei mechtáristák őriznek még nagyobb számmal örmény pénzeket.

A szakemberek érdeklődését már nagyon korán felköltötte és sok ízben foglalkoztatta az örmény numizmatikai anyag, amiben kétségkívül nagy része van azoknak az üldöztetéseknek és mészárlásoknak, amelyek időközönként újból és újból az örmény kérdésre terelték a figyelmet. A legbehatóbban dr. P. Sibilian foglalkozott a királyság érmeivel. Arra törekedett, hogy először összeállítsa a lehetőleg teljes anyagot s annak segítségével helyesbítse az itt-ott mutatkozó téves nézeteket és világot derítsen a még megfejtetlen kérdésekre. Válogatott sorozatokból összeállított gyűjteményét a különböző múzeumok anyagáról készített másolatokkal egészítette ki s ennek alapján írta meg, örmény nyelven, a *«Rupen-házból származott örmény királyok érmei»* c. munkáját 1877-ben. Korai halála megakadályozta ugyan e művének sajtó alá való rendezésében, de kéziratát gyűjteményével egyetemben megvásárolta a bécsi Mechtárista Szerzet s ennek egyi tagja dr. P. Kalemkerián Gergely sajtó alá rendezte és kiadta 1892-ben.

Az örmény szakkörök véleménye teljesen megegyezik abban, hogy Sibilian e munkájával sokban előre vitte az örmény numizmatika ügyét, hogy megjavította Langlois (Numismatique de l'Arménie au moyen-âge. Paris, 1885) munkáját és lehetővé tette, hogy tisztább betekintést nyerhessünk az örmény királyság érmészetébe. Ennek dacára Sibilian munkálkodásáról eleddig sem a hazai, sem a külföldi szakirodalom nem vett olyan mértékben tudomást, amint azt a tárgy érdekessége és a mű becsé egyaránt megérdemelte volna, aminek oka abban keresendő, hogy *örmény nyelvű* munkáját csak kevesen olvashatták.

Annál nagyobb örömeinkre szolgál most, ha hírt adhatunk arról, hogy Kapatán V. Márton szamosújvári főtisztelendő, Sibilian munkájának magyar nyelvű kiadásán dolgozik. A mű becsét csak emeli az, hogy bilingvisnek tervezte a fordító. A magyarul nem tudó külföld számára is hozzáférhetővé akarván tenni magyar és francia, vagy magyar és német párhuzamos szöveggel fog megjelenni. Illusztrálásához a kliséket a bécsi Mechtárista Szerzet kölcsönzi, de a kiadás költségeit így is növeli az, hogy az érmek köriratait, illetve feliratait örmény betűkkel is közre kell adni. Szeretjük hinni, hogy az örménység és a magyar szakférfiak érdeklődése, támogatása biztosítani fogja Kapatán úr fáradozásainak sikerét.

Az örménységet nem is említve, minket magyarokat több szempontból érdekel e mű. Érdekel, mert hisz az, amit felölel, alkalmas arra, hogy világot vessen arra a kultúrára, melyet a hazánkban lakó, minden ízéig hazafias örménység elődei már ős hazájukban, Arméniában magukénak mondhattak. Érdekel, mert a Rupen dinasztia kortársa árpádházi és anjouházi királyainknak s így érmelésünk legnemzetibb korszakaival való összehasonlításra nyújt tanulságos anyagot. De érdekel általános keresztényi szempontból is, hisz ezek az emlékek hirdetik legmaradandóbban a kereszténység diadalát a középkori Ázsia területén.

Előzetes jelentésünket azzal az óhajtással végezzük, vajha a munkának derék fordítója mennél kevesebb akadályra, nehézségre találna a kiadás során és minél hamarabb alkalmunk nyílna arra, hogy tüzetesebben megismerhessük annak tartalmát.

Kovács István.

Dr. Petříkovich János a *Sborník* 1909. évi (XIV. k.) 1. és 2. füzetében folytatja a turócszentmártoni múzeum éremtára lajstromának tót nyelven való közzétételét. Ismételten kifejezzük sajnálatunkat, hogy e minket különben közelről érdeklő közleményeket hazai

szakembereink és gyűjtőink nagy része nyelvi akadályok folytán egyszerűen tudomásul venni kénytelen, anélkül, hogy szorosabban foglalkozhatnának velük. Mindkét közlemény különlenyomatban is megjelent. Egyikük a magyar árpádházi, vegyes- és habsburgházi királyok pénzeit tartalmazza I. Andrástól máig. Feltűnik ebben a 107. sz. alatt leírt Ottó-féle obulus (C. N. H. 387. sz.), melyet hatszáz korona értékben szerzett meg a túróc-szentmártoni múzeum. Valószínű, hogy ugyanezen darab az, amely néhány év előtt még a Magyar Nemzeti Múzeum tulajdona volt. Néhány emlékérem, bányapénz, erdélyi és szlavón pénzek egészítik ki a sorozatot, mely mindössze 265 tételre rug (106 db. árpádházi, leginkább II. András-, IV. Béla-, V. István-félék [30—106. tétel], 14 vegyesházi pénz van közöttük). — A másik füzetben Luxemburg, Belgium, Németalföld, Dánia, Svéd- és Norvégország pénzei (1530—1709. tétel) foglaltatnak. Örömmel vesszük tudomásul e hazai múzeumunknak örvendetes gyarapodását és érem-sorozatának eddig elért gazdagságát.

Lyka Károly: Az érem- és plakettművészet stílusa (Bpest, 1910. 16°. 64 lap, számos képpel. Az éremkedvelők egyesületének kiadása). Az éremkedvelők egyesülete e füzetrel, mely Lykának a Művészetben is megjelent közleményét foglalja magában, nyitja meg kiadványainak sorát. Előzőleg, ugyancsak ez évben az éremkedvelők egyesülete dr. Siklóssy Lászlónak A modern magyar éremművészet és művelői című, a Num. Közlöny f. évi 2-ik füzetében megjelent munkájának különlenyomatát osztotta ki tagjai közt. Örvendetes dolog, hogy a magyar medaillisztikai irodalom rövid egymásutánban két nagyobb terjedelmű dolgozattal gyarapodott és hogy ez a két mű szélesebb körben terjed el az amatőrök és az érdeklődő nagyközönség körében. De míg Siklóssy kizárólag a magyar medaillisztikát tárgyalta történeti fejlődésében és becses anyaggyűjtő munkát végzett egyes művészeink műveinek lajstromos összeállításával, addig Lyka kizárólag művészi szempontokból indul ki és nemzetközi alapon indulva tárja a nagyközönség elé a medaillisztikai kincseket számos, noha nagyrészt máshonnan is ismert kép kíséretében. E füzet, tudomásom szerint könyvárúsok útján is megrendelhető és nagyon jutányos áránál fogva is alkalmas arra, hogy a közönség széles rétegeiben éleszsze a medáliák iránti érdeklődést.

Jánó Béla: A szászvárosi ref. Kún-kollégium éremtára. II. füzet. Római pénzek. (Szászváros, 1910. 8°. 92 lap. Különlenyomat az intézeti értesítőből). A Kún-kollégium éremtárának lajstromát szerző a tavalyi értesítőben kezdte közzétenni, a görög érmek leírásával kezdvén meg a sort; folytatásképpen pedig jövő évben a magyar pénzek lajstromát fogja adni. A római pénzek lajstroma 501 tételre terjed, beleértve a bizanci pénzeket is. Bevezetésképpen, a tanuló ifjúság számára, a római pénzverés vázlatos történetét is nyújtja. Az intézeti gyűjtemény, jórészt szerző buzgalmából, örvendetesen gyarapodik és máris megfelel instruktív céljának. A köztársasági pénzek száma 120, a többi a császárok korából való. Van közöttük barbár veretű is. A leírások, lajstromozás, elrendezés megfelelőek, az érmeknek súlyát és átmérőjét, a pénznemek neveit is közli a szerző. Örvendünk, hogy a leltárul is szolgáló lajstrom ily sikerült kiadásban jelent meg és szívesen adunk kifejezést az intézeti gyűjtemény buzgó őre azon óhajának is, hogy bár részesülne az intézet anyagi támogatásban, érem- és régiséggyűjteményének gyűjtés és esetleg a környéken eszközözlendő ásatások útján való gyarapítására.

Dr. Siklóssy László a Vasárnapi Újság f. é. július 17-iki (29-ik) számában A modern érem- és plakettművészet címen rövid és összefoglaló cikket írt a medáliák készítési módjáról és magyar éremkészítő művészeinkről. A közleményt számos modern magyar érem és plakett képe díszíti.

Gulovics Tivadar: Az ungvári kir. kath. főgimnázium érem-régiségtárának ismertetése. Második közlemény. Éremtár. (németbirodalmi [így] érmek. E közlemény a nevezett intézet 1909—10. évi értesítőjében jelent meg, folytatásképpen a tavalyi értesítőben megjelent éremlajstromnak, mely a görög, római és magyar érmek leírását foglalta magában. A 653—964. sz. terjedő lajstrom — a tartalomjegyzék tanúsága szerint — 49, igen gondosan, sőt a meglévő anyaghoz képest nagyon is részletezve osztályozott különböző német

állam, tartomány, város és pénzverő főúr pénzeire terjed ki. Örvendünk, hogy az a hazai intézet így, a saját erejéből, és bizonyára úgy a tanári karnak, mint a tanuló ifjúságnak hazafias és kulturális buzgalma folytán csinos gyűjteményt alkotott magának, és hogy a meglévő anyagot a szerző olyan gondosan és nagy odaadással osztotta be falankszokba vagy centuriákba. A harmadik közlemény a jövő értesítőben jelenik meg.

Dr. Berkeszi István a történelmi és régészeti értesítő XXV. évf. (1909) 3—4. füzetében két numizmatikai tartalmú közleményt tett közzé: 1. Délmagyarországi plakettek, emlékérmek, kitüntető érmek címen ismerteti *a)* az 1908. évi temesvári élelmezési, háztartási és konyhaművészeti kiállítás kitüntető érmeit, *b)* az 1909. év tavaszán Temesváron tartott kirakatverseny plakettjeit, *c)* a temesvári kereskedelmi és iparkamara érdemérmeit, *d)* Bauer Ferenc fehértemplomi polgár 50 éves lövészjubiléumi (arcképes) érmét.

2. Délmagyarországon lelt régi érmek címen felsorolja a következő éremleleteket:

a) Károlyfalván M. Aurelius denárát és Constantinus kis rézpénzét lelték. *b)* Knézen (Temes vm.) Vespasianus denára és II. Ulászló 1508. évi denára került elé. *c)* Nagyfalun (Temes vm.) IV. István rézpénze, *d)* Temeskubinban Antonius Pius denára s egy más római denár, meg két darab Constantinus-féle rézpénz, *e)* Temesremetén egy barbár aprópénz bronzból (av. emberfej, rev. lófej), *f)* Temesváron Commodus denára, Constantinus I. és II. egy-egy kis bronzpénze és 10 drb XV—XVI. századbéli kopott magyar denár került napvilágra, *g)* Zalánkemenben (Szerém m.) egy Faustina-féle nagy bronzpénzt, viminaciumi rézpénzeket (melyik császártól?) a városi aera 8., 9. és 11. évéből, Constantinus 10 drb kis rézpénzét és 3 drb XIV—XV. századbéli magyar denárt találtak, szórványosan a Duna partján, 1909 tavaszán.

A délmagyarországi múzeum éremtárának állományát az 1909. évi május 2-án tartott közgyűlésen a főtitkári jelentés 24,799 darabban állapította meg (érem és pénzjegy együttvéve).

Adrien Blanchet: La jambe humaine de Sinope. (Kül. leny.) Alexander Severusnak sinopei (Cohen 2. kiad. IV. k. 467. l. 633. sz.) éremfajáról értekezik a szerző, melynek előlapi feliratát ALEXAND. AUG-ra, hátlapi dátumát pedig CCXCIII-ra helyesbíti. A hátlapi képről beszél aztán, mely fönn bikafejben végződő emberi lábszárat ábrázol egy lángoló oltárka előtt. Sinopenak egyéb pénzeiből ítélve, e városban régésrégén dívott Dionysos tisztelete, aki olykor a neki szentelt állatnak: a bikának alakjában is megjelent. Innét sokféle erre célzó neve, pl. *ταυροπός*, *Βοβίερος*, stb. Dionysos mondájában pedig benne foglaltatik, hogy anyjának Semelének halála után atyja: Zeus a saját combjába rejtette el a gyermekét. (Innét neve: *μηροτρύχης*.) Hozzátehetjük még, hogy az éremképen kothurnus is van a lábon, ami Dionysos kísérőinek a jelvénye. Mindent összegezve szerző azon következtetésre jut, hogy a bikafejű kothurnusos lábszár az oltár előtt, az érmen, nem egyéb, mint Dionysos valamely ősrégi sinopei emblematikus istenképének a mása.

Dr. R. Forrer: Analysen keltischer Münzen (Zeitschr. für Ethnologie, 1909 3/4 füzet). Szerző tizenhat különféle gall és kelta érem kémiai elemzésének eredményeit mutatja be. Minket csak a hazai barbárpénzek elemzése érdekel itt: „12. sz. *Szegszárdi lelet* (Forrer: Kelt-Numism. 295. képhez vagyis Num. Közlöny VI. 59. l. 26. képhez hasonló éremfaj; a nálunk tolnamegyei lelőhelyéről közönségesen regölyi fajtának nevezett réz barbárpénz): Az elemzés eredménye százalékokban: réz: 74·04, ón: 4·98, ólom: 19·60, ezüst: 1·14, nikkel: 0·18, vas: 0·06 %, továbbá 11. sz.: ugyanazon fajtabeli réz aprópénz: réz: 76·95, ón: 8·01, ólom: 3·31, ezüst: 11·48, vas: 0·25 %, végre 13. sz. ugyanazon éremfajnak más példánya: réz: 83·30, ón: 6·55, antimonium: 0·17, ólom 9·68, nikkel: 0·15 és vas: 0·15 %. — Négy galliai potin pénzt is elemeztetett a szerző, ezekben 80·72—65·01% réz, 16·83—7·38% ón (egyikben 7·95 antimon is van), 24·88—0·90% ólom, (egyikben 1·37, másokban 0·69% ezüst, 0·41, illetve 0·34% nikkel), végül 1·72—0·06% vas találtatott. — Egy massíliai drakmában (itáliai lelet) 65·31% ezüstöt, 34·20% rezet és az aranyak erős nyomait találták. A leuci, sequani és cataulauni népek potin pénzében semmi ezüstöt,

ellenben 78'63—58'26‰ rezet, továbbá 10—20‰ önt és ólmot, antimont, arzén, nikkel és vas nyomait találták. Az armoricus „ezüst-potin“ pénzben (Forrer 464. sz.) 15'30‰ ezüst és 81'54‰ réz van (stb.), ugyanezen pénzfaj példányában ellenben 29'90‰ az ezüst és 69'0‰ a réz.

Rohde Tivadar a Monatsblatt 318.—321. számaiban a magyarországi papírpénzekről értekezik.

Dr. Albert Hübl: Die Münzensammlung des Stiftes Schotten in Wien. I. Band. Römische Münzen. Wien und Leipzig. Karl Fromme, 1910. 4° XII. és 343 lap. Ára 20 korona.

A bécsi Schottenstiftnek 1807 táján Lichtensteiner Meinrad rendtag által alapított éremgyűjteménye, Timoni Ferenc volt raguzai köztársasági osztrák főkonzul 14,462 darabból álló nagyszerű éremgyűjteményének 1865-ben ajándékképen való bekebelezése folytán, egyike lett Bécs legjelentékenyebb éremgyűjteményeinek, mely most 29,000 darabból áll és a ritka és nagybecsű érempéldányok nagy számával dicsekedhetik. Dechant Norbert, az ismert nevű szakíró rendezte a gyűjteményt, mintegy negyven évvel ezelőtt, de közkinccsé tételét csak egyes részeiben vitte keresztül. Rost Lipót, a mostani apát, dr. Hübl Albert tanárt, a zárda könyvtárosát s az éremtár őrét bízta meg a gyűjtemény közzétételével, aki feladatának megfelelően, most a római pénzeket tartalmazó kötetet adta ki elsőnek. Ebben 591 köztársasági, 3042 római császári és 1145 bizánci érem leírása található. A római köztársaság pénzei és az Aemilianusig terjedő római császári érmek időrendi sorrendben következnek benne, míg a Valerianustól Julius Neposig terjedő római császári érmeket a pénzverdék szerint összefoglalt külön-külön csoportokban a bécsi numizmatikai leíró módszernek Voetter és mások által inaugurált alapján írta le a szerző. A leírásokat rovatos elrendezésben, évszámok szerint, Babelon, illetve Cohen és Sabatier idézésével, sok esetben a súly jelzésével is adja. Az előszóban a gyűjtemény történetének vázlatát közli. A második kötetben a görög pénzek leírását fogja nyújtani. Ami a könyv külalakját illeti, az úgy a nyomás, mint minden egyéb nyomdai technika szempontjából mintaszerű. A mellképek irányát, koszorút, sugárkoronát stb., továbbá a hátlap mellékjegyeket és verdejegyeket a Voetter által kezdeményezett külön formulákkal, illetve külön e célra készült nyomdai típusokkal jelzi a szerző. A kiadó Fromme Károly-cég méltán érdemel dicséretet e kötetnek mintaszerű és minden komoly egyszerűsége mellett is elegáns kiállításáért. Érdeklődéssel tekintünk elébe a görög érmeket tartalmazó második kötetnek és melegen ajánljuk figyelmébe e munkát a múzeumok őreinek és az éremgyűjtőknek.

A. de Witte et V. Tournier: Mémoires du congrès international de Numismatique et d'art de la médaille, Bruxelles, 1910. Tirage provisoire. No. 1. 112 lap, 8°. A kongresszusra beküldött munkák ideiglenes kiadása, előzetes tanulmányozás céljából. A megjelent első füzet tizenkét dolgozatot tartalmaz, német, olasz, francia és hollandus nyelven, Imhof-Blumer, Gnechi, Regling, de Witte, de Jonghe és mások tollából.

Eugène Demole: Les jetons représentant les métamorphoses d'Ovide stb. Genève, 1910. 61 l. és 4 képtábla, 8°. Szerző kutatásaiban azon eredményre jutott, hogy Roussel Jeromos Genfben verette ki 60 éremből álló szép éremsorozatát, melyek Ovidius: Átváltozások könyveinek jeleneteit ábrázolják. Ezek közül három érem XIV. Lajosnak arcképét és a neki szóló ajánló sorokat tartalmazza. Ezek 1711-ből vannak datálva. Hat, illetve kilenc év múlva Dassier János három új dedikációs érmet véselt és nagyon valószínű, hogy e három új érmet a Roussel-féle 57 metamorphosis-érem új veretével kapcsolatban hozták forgalomba. Végül St. Urbainhez kerültek a verőtövek, aki engedélyt is kapott rá, hogy azokról ismét újabb vereteket készíttessen. Éremkészítő művészeink szíves figyelmébe ajánljuk a tanulságot, mely e tényekből leszűrődik. Ne hagyják idegen kezekben műveiknek verőtöveit, mert megeshetik, hogy pár év múlva idegen pávatollakkal ékeskedni kívánó gentlemanek veszik hasznát gondatlanságuknak.

Allotte de la Fuye ezredes a *Revue Numismatique* 1910. évi 1. füzetében *Monnaies incertaines de la Sogdiane et des contrées voisines* cím alatt széles alapokra fektetett tanulmányt írt ama érmekről, amelyeket Forrer egyszerűen mint I. Euthydemos pénzének kisázsiai barbár utánzatait említ. Az érdekes cikkhez egy térkép és négy képtábla van csatolva.

A brüsszeli nemzetközi éremkiállítás lajstroma. (Exposition internationale et universelle de Bruxelles, en 1910. Salon international de la médaille contemporaine. Catalogue. 165 lap, 8°. Ára 1½ frank.)

E könyvecske sok tekintetben érdekes tanulságokat rejt látszólag száraz adatai között. A bécsi nemzetközi éremkiállításához s az 1900. évi párizsi világkiállítás szépművészeti osztályához csatolt éremcsoportokhoz képest úgy az érmek, mint a résztvevő országok és művészek számát illetőleg, nagy haladást mutat föl a brüsszeli éremkiállítás, mely a palais du cinquantenaire szépművészeti kiállításában külön (9-ik) osztályképen 3 külön termet töltött be. Itt 17 országból 244 kiállító (köztük mintegy 240 művész) 3632 tárgyat (érem vagy plakett) állított ki. Az az óriási anyag nagyon egyenlőtlenül oszlik meg a résztvevő országok és kiállítók közt. 72 német kiállító 261 érmet és plakettet, 6 angol 166 érmet, 29 osztrák 524-et, 27 belga 422-öt, 1 dán 35-öt, 1 spanyol 1 érmet; az északamerikai Egyesült-Államokból 8 kiállító 150 érmet; továbbá 49 francia kiállító 1354 érmet, 10 magyar 184-et, 8 olasz 82-öt, 2 japán 46-ot, 10 hollandus 95-öt, 4 osztrák-lengyel 15-öt, 3 orosz-lengyel 50-et, 6 portugál 107-et, 3 svéd 51-et, 4 svájci 71-et és 1 norvég kiállító 18 érmet állított ki. A művészek egynémelyike pazar bőkezűséggel ontotta géniuszának termékeit a tárlókba, így — hogy csak a 40-en felüli csoportokat soroljam el — Fuchs Emil angol kiállító 43, az osztrák Kautsch 41, Marschall 72, Schwarz István 58, Weinberger Antal 48, a belga Devreese 81, az északamerikai Brenner V. D. 80, a francia Chaplain 77, Charpentier 58, Patey 44, Ponscarne (az özvegye) 60, Roty 108, Vernon 52, Szirmai 95, a párizsi pénzverde 195 kiállított tárgygyal szerepel a lajstromban. Úgy a magyar numizmatikai társulat, mint a magyar éremkedvelők egyesületének tagjait bizonyára érdekelni fogja, hogy a magyar születésű, de Bécsben élő Weinberger Antal, továbbá a zágrábi Franges Róbert (utóbbi tíz kiállított tárgygyal) mint osztrák kiállítók, ellenben az eddig szintén Bécsben volt Moiret Ödön (most Budapest, V., Váci-utca 74.) 3 tárgygyal a magyar kiállítók közt vett részt a kiállításon.

Budapesten dolgozó magyar művészeink érem- és plakett-kiállítása így csoportosult:

1. *Beck Ö. F.* (15 tárgy: Tisza I., Gyulai P., Zsolnai M., Photoclub 1905., Balassa I. (2), Mikes K., férfiarckép, Sz. Erzsébet, női arckép, Ilosvay L., Matlekovics S. és az iparkiállítási érem.) — 2. *Berán Lajos* (21 tárgy: Czigler Gy., Hüttl H. (és 2 asszisztense), Hüttl J., Fadrusz I., a keresk. miniszter iparművészeti érme, Trefort Á., Thaly K., magyar építész-szövetség, fémipari kiállítás, Kőrösi Csoma S., aranylakodalmi plakett, Herczel M., a magyar úszó-szövetség, végül a ferenczvárosi tornaegylet érme.) — 3. *Csillag István* (6 tárgy: Lóczy L., Goldzieher V., Tóth Béla, a művész anyja, férifeje, 2 gyermekfeje.) — 4. *Istók János* (2 tárgy: Antal Gábor és a Korinthetai football-club plakettje.) — 5. *Murányi Gyula* (12 tárgy: Br. Fejérváry G., gyermekfeje, Vámbéry Á., amerikai eb, sütőipari kiállítás, Haydn, Fodor S., Pintér, Mikszáth K. és Beethoven.) — 6. *Telcs Ede* (11 tárgy: Germain Lujza, Sonnenthal (2), Cahn Lorée Ida, Szoldatits F., Alpár és Kornfeld, Beöthy Zs., Puccini G., Politzer Á., Görgey A., Popper D.)

Külföldön élő művészeink közül az eddig Bécsben volt Moiret Ödön 3 arcképes bronzplakettet, a Bruxellesben dolgozó Szentgyörgyi István egy öntött bronzplakettet (férfiarckép) és egy női arcképet ábrázoló bronzplakettet, Szirmai Tony (Párizs) 3 keretet állított ki 95 éremmel és plakettel. — Az éremkedvelők egyesülete Beck Petőfi-jét és Mikes Kelemen-jét, Telcs anyaság-át, az osztrák vagy horvát Franges Európá-ját, Reményi kalotaszegi asszonyai-t, Berán Kőrösi Csoma-érmét és Göröntsér L. Halál-át állította ki. A magyar kiállítás az első teremnek egyik felét nagyrésztben elfoglalta, míg e terem másik

fele az osztrákoknak és olaszoknak volt föntartva. A harmadik terem kizárólag a franciáké volt, míg a közbeeső 2-ik termet a belga s a német, japán, angol, svéd, holland és svájci csoportok foglalták el. Az amerikai s a lengyel és portugál keretek a magyar csoport körül voltak elhelyezve.

Dr. E. S. Haeberlin. Aes grave. Das Schwergeld Roms und Mittelitaliens einschliesslich der ihm vorausgehenden Rohbronzewährung.

A szöveg első kötete 4° (XXVIII és 280 oldal, 1 képtáblával) és a képatlasz (103 ivnagyságú fénynyomatú képtáblán 2953 képpel, vászonhátú borítékkal). J. Baer & Co. kiadásában (Frankfurt a/M. Hochstr. 6.), ára 150 márka. A szöveg 2-ik kötete nemsokára megjelenik és ára 20 márka lesz. E Mommsen emlékének ajánlt monumentális forrásmunkát szerző 12 évi kitartó munka árán létesítette. Bejárta Európát és mintegy 13,000 darab aes gravét mért föl. Minden számbavehető példányról gipszmásolatot vett és ilyen alapon szerzett adatokból szűrte le eredményeit. Ő a középítáliei aes grave sorozatok súlyrendszereit a könnyű babiloni és feníciai talentumok fél mináinak megfelelő hat különböző font(as) rendszerből magyarázza. Művének beosztása dr. Buchenau ismertető cikke szerint a következő: 1. az aes gravét előző nyers érc (aes rude), az érckalácsok (aes formatum), bevett jegyeket viselő darabok, csigolyacsont és rúd alakú darabok, ág- és halszálka mintával, vagy delfin képével jelzett ércrudacsok. — 2. A körülbelül Kr. e. 335 óta először Rómában és Capuában kibocsájtott aes grave. Ennek egyes csoportjai ezek: 1. Római aes grave. 1. Róma-városi librális sorozat: a) jobbra fordított hajóorr, előbb mindkét lapon, később csak a hát lapon való értékjelzéssel; b) balra fordított hajóorr. 2. Latiumi könnyebb fajta aes grave: I. kerék, villámon ülő sas, pegasus ROMANOM felirattal. II. Mindkét lapon Rómafej mellékjegy nélkül, vagy buzogány-jegygyel. Mindkét lapon pajzs (rudacsok). III. Janus stb. fejet viselő sorozat, a hát lapon mellékjegy képen sarlóval. — Kard és hüvely (rudacsok). IV. Apollófej, mindkét lapon szőlőlevéllel. Latiumi súlyosabb aes grave: IV. Apollófejes sorozat. [Horgony és háromláb (rudacsok)]. 3. Róma-városi stb. fejet viselő sorozat, háromágú szigony és caduceus (rudacsok). 3. Róma-városi semilibrális aes grave; ide tartoznak a tyúk és hajóorr képét viselő rudacsok is. 4. A 4— $\frac{1}{2}$ libellás darabok. 5. Történeti eseményekre vonatkozó emlékszerű darabok (Minervafej szemben és bika, ROMA felirattal. — Rudacsok, mindkét lapon bikával és rudacsok elefánt és sertés képével.) II. Pénzverési joggal bíró középítáliei városok aes gravé-je. a) Cales (serleg képével), Carsioli latin gyarmat és Reate pénzei. b) Bizonytalan pénzverő helyről való egyes darabok. III. Apuliai sorozatok (Luceria, Asculum, Tuder). IV. Vestini. V. Picenum (Hatria, Firmum). VII. Etruria: (Velathri, a 7 etruszk keresek sorozat, az áldozó eszközök képeit viselő sorozat. — Tarquinii. — VIII. Hamisítványok.

Megjegyzendő, hogy szerzőnek az aes grave gyűjteménye — eltekintve a minden változatot felölelő gipszmásolat-gyűjteménytől — többszörösen felülmúlja a legnagyobb nyilvános gyűjtemények sorozatait is.

Az itt ösmertetett corpus aeris gravis megjelenését évek óta feszült érdeklődéssel várta a tudományos világ és az ő rendszere, magyarázatai máris egész irodalmat provokáltak.¹ A nagy mű első példányát a brüsszeli numizmatikai és medaillisztikai kongresszus numizmatikai szakosztályának első ülésén, f. évi június 26-án, osztatlan érdeklődés és üdvözlés közepette mutatta be Haeberlin, aki élte javarészt az igazságszolgáltatás szolgálatában töltötte.

Les médailleurs français à l'exposition internationale de Bruxelles 1910. A francia közokt. és szépművészeti miniszterium kiadványa. A negyedréti alakú albumban 36 fénynyomatú képtáblán a kiállított művészi érmek legnevezetesebb darabjainak képei vannak

¹ V. ö. E. J. Haeberlin: Die metrologischen Grundlagen der ältesten mittelitalienischen Münzsysteme, a Zeitschrift für Numismatik XXVII. (1909.) kötetében és különnyomatban (Berlin). — E tanulmányában összefoglalva ismerteti szerző metrologiai tanulmányainak eredményeit.

egybegyűjtve. Ára 30 frank. (Megrendelhető D. A. Longuet, 250 faubourg St. Martin, Paris, címen.)

Max Bahrfeldt: „Die römische Goldprägung während der Republik und unter Augustus“ című, befejezéséhez közeledő nagy művéből egy fejezetet közöl az athéni Journal international d'archéologie numismatique 12-ik (1910.) kötetének 1.—2. füzetében, M. Antonius, Octavia und Antyllus címen, melyben a Kr. e. 40—30. éveknek római aranypénzverésére vet világot a címben nevezett 3 történelmi egyén aranypénzeinek ismertetésével. A cikket képtáblával illusztrálja a szerző.

Ötvös Gábor.

Érem- és könyvvásár.

1. Éremárverések.

Adolph Hess Nachfolger (Frankfurt a/M., Mainzer Landstr. Nr. 49) f. év november 7-én árverezi Horsky Jánosnak, hírből nálunk is régóta általánosan ismert éremgyűjteményét. Ezúttal a gyűjteménynek csak egy része: a középkori pénzek s a római, német és az osztrák császárok pénzei és emlékérméi jutnak árverésre, azonban az így fogalmazott cím alatt a habsburg-házi magyar királyok pénzei és emlékérméi is szerepelnek. A magyar árpád-házi és vegyesházi királyok pénzeinek igen szép (447—741. sz.), Szent Istvántól Zápolya Jánosig terjedő sorozata s a habsburg-házi korszaknak magyar vonatkozású emlékérméi különösen érdekelnek minket. I. Lipót, Mária Terézia és I. Ferenc József különösen gazdagon vannak képviselve. A 15 képtáblával díszített árverési lajstrom 4021 tételyi éremleírást tartalmaz.

Ugyanazon cég f. é. november 14-én újabb tallérok és brandenburgi, magyar és erdélyi érmek sorozatát árverezi. Néhány aes grave példány is kerül árverésre ezúttal. (1312 tétel és 1 képtábla van a lajstromban.)

Dr. Phil. Jakob Hirsch (München, Arcisstr. 17) f. évi november hóban tartja 28. és 29. éremárveréseit. Ezúttal ismét kiváló éremkincsek kerülnek új gazdákhöz és a képtáblákkal dúsan felszerelt diszes árverési katalógusok az érmeknek csábító sorozatait tárják a gyűjtők szemei elé.

I. November 7-én a H. G. Gutekunst-féle stuttgarti éremgyűjtemény kerül árverésre, mely XV—XVIII. századbéli művészi medáliákból és plakettekből áll. A sorozatot Pisanello nyitja meg, saját arcképét ábrázoló érmével és Arragoniai Alphons remek arcképes érmével. Matteo de Pasti, Boldu, Sperandio, Caradosso, Benvenuto Cellini, Michelangelo Buonarrotti, Cesati, Cavino, Pastorino stb. műveiből áll az olasz mesterek dús sorozata. Ezeket hollandus és francia mesterek (Conrad Bloc, P. Abeele, G. Duprè, J. Varin stb.), majd a németek követik, köztük H. Krafft d. J., Gebel, Deschler, Hagenauer művei, az osztrákok közt Neufahrer, Hohenauer, Wolfgang Roll (a mohácsi ütközet emlékérmével), a két Abondio, a szász Hans Reinhart, Chr. Maler, Paul v. Vianen, Chr. Wermuth stb. A XV—XVIII. századi plakettek közt Ant. Abondio, Leone Leoni, Donatello stb. művei is szerepelnek. A lajstrom ára (512 tétel) két repertoriummal és 12 dupla képtáblával 15 márka, táblák nélkül 2 márka áron kapható.

II. Ugyancsak a Hirsch-cég árverezi nov. 9-én az athéni Jean P. Lambros hagyatékából származó görög érmeket, egy római éremgyűjteménnyel és numizm. könyvtárral kapcsolatosan. Itália, Szicília, különösen Graecia, továbbá Ázsia és Afrika érmei (895 tétel görög érem), aztán római császári aranypénzek nagy száma, római medaillonok, kontorniaták, tesserák kerülnek itt eladásra. A könyvtárban számos becses folyóíraton kívül Bahrfeldt, Bernouilly, Cinagli, Cohen, Eckbel, Gneccchi, Head, Heiss, Imhof-Blumer, Mionnet, Schlickeysen, Sestini, Thomsen, Welzl, Wiczay stb. művei, illetve lajstromai szerepelnek. A 2053 tételre rugó árverési lajstrom ára 37 képtáblával 20 márka, képek nélkül 2 márka.

Adolph Hess Nachf. (Frankfurt a/M., Mainzer Landstr. 49) f. évi május 30-án árverezte Klingert Gusztávnak Nagy Péter korától kezdődő s a legújabb időkig terjedő orosz pénzsorozatait, melyekhez orosz személyi emlékérmek gyűjteménye is csatlakozott. A gyűjtő arcképével és 12 fénynyomatú éremtáblával díszített lajstrom 3607 tételt foglal magában.

Adolph Hess Nachf. f. évi június 6-án árverezte az A. Freybourgnak pomerániai és svéd pénzekből és emlékérmekből álló gyűjteményét, melyhez kis numizm. könyvtár is járult. Az 1496 tételre terjedő lajstromot 10 képtábla ékesíti.

J. Schulmann (Amsterdam, Reizersgracht 448) f. évi június 15-én árverezte a Kr. u. VIII. századtól a mai napig terjedő spanyolországi érem-sorozatokból álló Cixar y Montolin-féle éremgyűjteményt. Hét képtábla van mellékelve a 987 tételre rugó árverési lajstromhoz (ára 1.50 holland forint).

Étienne Bourgey (Paris, Rue Drouot 7) f. évi május hó 23-án antik érme-eket, francia, részben hűbéres urak pénzeiből álló érem-sorozatokat és vegyes külföldi pénzeket árverezett. (698 tétel és 4 képtábla.)

Étienne Bourgey f. é. június 16-án római, francia és külföldi pénzekből, továbbá medáliákból és zsetonokból álló sorozatokat árverezett. (402 tétel.)

C. F. Gebert's 36. Münzen-Auktion (Nürnberg, Tafelhofstr. 32) a f. é. október 4-én árverezett, nagyrészt német érmek lajstroma (659 tétel).

Edmund Rappaport (Berlin W., Lutherstr. 9) f. é. október 18-án árverezte a vegyes tartalmú Benesch-féle éremgyűjteményt (2020 tétel és 2 képtábla a lajstromban), október 21-én pedig a Cohn L.-féle hagyaték vegyes érmeit (2021—2639. tétel).

A Szent György-céh f. é. szept. 23-án, a nemzeti szalon helyiségében tartott harmadik árverésén egyebek közt számos, nagyrészt magyar emlékérmeket és plakettet is árverezett. A kikiáltási árak a lajstromban olvashatók.

2. Eladó érmek lajstromai.

Zschiesche u. Köder (Leipzig, Königstr. 4.) — Verzeichniss Nr. 127. (1910. május) a szokott tartalommal és beosztással. Sok görög pénz és numizm. könyvek. (7497 tétel.)

Sally Rosenberg Frankfurt a/M. Schillerstr. 18. Verzeichniss verkäuflicher Münzen. Nr. 20. — Német és római pénzek, emlékérmek. (1459 tétel.)

Dr. Eugen Merzbacher Nachf. (München, Karlstr. 10.) Münchner Münz-Verkehr. Nr. 16. (1910. május) 10.029—12.481 tétel. Nagyrészt német pénzek és emlékérmek lajstroma.

Edmund Rappaport (Berlin W., Lutherstr. 9.) Numismatisches Offertenblatt, Nr. 182. Német és görög érmek. (560—1060 tétel.)

Rudolf Kube (Berlin S. W., Wilhelmstr. 31.) Numism. Correspondenz, Nr. 261. (Szept. 1910.) Megjelent.

Der Sammler (kiadja Georg Pfanneberg, Göttingen). 197—198. sz. (júl.—szept.); igen változatos tartalommal.

Spink & Sons (London, Piccadilly). Monthly Numismatic Circular. 210—215. sz. (1910. május—október).

Nicolo Majer (Venezia, S. Lio 5785—86). Eladó érmek lajstroma. 2. sorozat. 15. sz. (1910. júl. 1.) olasz és külföldi pénzek. (5089 tétel.)

3. Numizmatikai könyvek.

Joseph Baer & Co. (Frankfurt a/M. Hochstr. 6.) Katalog 578. Bibliotheca Numaria. Stroehlin Pál, a svájci num. társulat volt elnökének num. könyvtára, II. rész. Közép- és újkori numizmatika, továbbá éremtári és árverési lajstromok. 1296—4469 tétel. (Igen sok becses munka van benne felsorolva, az árak azonban olykor aránytalanok így : 2064. sz. Erdy: Erdély érmei 2 k. 60 márka, 2065. sz. Erdy: A bosznai és szerb régi érmek 20 márka.

Otto Harrassowitz (Leipzig). Katalog Nr. 333. Numismatik (372 tétel.)
Paul Geuthner (Paris, rue Mazarine, 68.) Ghémérides Bibliographiques. 1910. avrile. Nr. 22. (L. a 460. lapot.)

Leplanquais-Chédeville (Paris, VI. Quai des Grands Augustins 37.) Catalogue Nr. 212. (1910. jul. 8.) (Lásd a 43. lapot.) — Lásd még fönnebb **Zschiesche & Köder** 127. sz. árjegyzékét, **A. Hess Nachf.** a Freybourg-féle gyűjtemény árverési katalógusát és **Hirsch-**nek nov. 9-iki árverési lajstromát is.

Társulati élet.

Társulatunk helyiségét augusztus hó 1-én Budapest, VIII., Csepreghy-utca 4. szám, II. emelet, 15. ajtó alá helyezte át, ahol társulatunk könyvtára és gyűjteménye, valamint a magyar éremművészek műveiből rendezett állandó kiállításunk is méltó elhelyezést nyert.

Áldor Gyula †. Társulatunknak egy buzgó tagja, Áldor Gyula, halálozott el f. évi május hó 20-án, 46 éves korában, hosszú szenvedés után. — Midőn betegeskedése még nem akadályozta meg működésében, különösen a tótfalusi kelta éremlelet megszerzésével és annak szakszerű feldolgozásával tűnt ki, melyet közlönyünkben, s emellett francia nyelven is közzéadott. — A kelta érmek mellett azonban szeretettel ápolta a numizmatika minden egyéb ágát is. — Nyugodjék békében!

Vay Béla báró †. Társulatunkat súlyos csapás érte alapító tagunknak, Vay Béla bárónak f. évi augusztus hó 17-én történt elhunytával. — Súlyos csapás az, mert a báró ama kevés főúr között, kik a numizmatikát eredményesen pártolták, első helyen állott. — Nagyterjedelmű általános gyűjteményét egy gyönyörű kiállítású műben «Az én régi pénzeim» cím alatt 1902-ben közzé is tette, — a mely műben a numizmatikai leírások mellett nagy gondot fordított a történelmi adatok közlésére is. — A hazai numizmatika egy erős oszlopát vesztette el benne. — Béke hamvaira.

Mezey Mihály †. Társulatunk egy buzgó tagját s a numizmatika egy lelkes ápolóját vesztette el f. évi október hó 6-án Mezey Mihály, nagyváradi közs. közjegyző elhalálozásával. — Nyugodjék békében.

A társulati gyűjtemény gyarapítására utolsó kimutatásunk óta a következő adományok érkeztek: Fejér Józseftől 7 drb hamis érem, dr. Gohl Ödöntől a bruxellesi pénzverő érme, dr. Hógyes Ferencztől Hógyes Andre plakettje, Jeszenszky Alajos apátkanonoktól a nyitrai kath. kőműves-jelvény két példánya, Kállai Dezsőtől 1 hamis belga tallér, az Országos Magyar Kertészeti Egyesülettől 25 éves fennállására készült bronz emlékérmé dr. Mihálovics Béla útján, Spitzer Mórtól 3 drb zseton, Szentgáli Károlytól egy francia ónérem és 15 drb hamis érem, Varga Bélától egy 1881-ki 5 frtos és egy 1882-ki 1 frtos papírpénz, két névtelentől 8 drb érem. — Könyvadomány nem érkezett.

Összejöveteleinket a társulati helyiségben (VIII., Csepreghy-utca 4., II. em., 15) tartjuk a következő napokon: 1910 november 24., december 8. és 29., 1911 január 12. és 26., február 9. és 23., március 9. és 30., április 13. és 27., május 11. és 25-én. — Az összejövetelek után társas vacsora van Frenreisz István éttermének (VIII. József-körút 56.) külön szobájában.

Kivonat a választmány 1910 március 31-iki ülésén felvett jegyzőkönyvből. — Elnök: Sziklay Jenő, jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen vannak még: Finály Gábor dr., Kilényi Hugó, Kunváry Fülöp és Szentgáli Károly vál. tagok.

A társulat megkereste a székesfőváros képzőművészeti bizottságát, hogy a főváros művásárlásainál a társulat állandó kiállítását is figyelembe vegye. — A választmány elfogadja Leszik Andor indítványát, mely szerint a társulat önállóan ünnepelje meg azon év 100 éves évfordulóját, melyben gróf Széchenyi Ferencz éremgyűjteményének adományo-

zásával megvetette alapját a Magyar Nemzeti Múzeum éremgyűjteményének. A felolvasás f. év őszén fog megtartatni. — A rendes tagok sorába felvételre *Weinberger Antal* szobrászművész, Bécs.

K. m. f. Sziklay Jenő s. k. elnök, dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző. — Hitelesítjük: Kumány Fülöp s. k., Szentgáli Károly s. k.

Kivonat a társulat 1910 március 31-iki rendes **közülése**n felvett jegyzőkönyvből. Elnök: Sziklay Jenő, jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen vannak még: Faludi Géza dr., Faragó Miksa, Finály Gábor dr., Harsányi Pál, Kilényi Hugó, Kumány Fülöp, Ott János, Pákozdy Károly dr., Rampacher Pál, Spitzer Mór, Szentgáli Károly, Varga Béla, id. Walla József, ifj. Walla József és Walla Vilma társ. tagok.

1. *Elnök* megnyitja a közgyűlést, üdvözlí a megjelenteket. — Megállapítja, hogy a közgyűlés szabályszerűen hivatott össze. — A jegyzőkönyv vezetésére felkéri Zimmermann Lajos dr. titkárt, annak hitelesítésére Spitzer Mór és Walla József alapító tagokat.

2. *Titkár* a tárgysorozat előtt bemutatja az Alsófehérmegyei történelmi, régészeti és természettudományi egyesület átiratát, melyben a társulatot közgyűlése alkalmából üdvözlí. — A közgyűlés azt tudomásul veszi s utasítja titkárt, hogy a közgyűlés köszönetét levélileg közölje az egyesülettel.

3. *Titkár* előterjeszti következő jelentését a társulat múlt évi működéséről:

„Társulatunk fennállásának immár kilencedik évét zárja le a jelen közgyűlés s erről szóló jelentésemet titkári tisztemnél fogva a következőkben van szerencsém megtenni:

Társulatunk életében ezen esztendő a csendes, talán túlságosan is csendes fejlődés jegyében elteltnek kell jellemeznem. Túlságosan csendes azért, mert szinte kívánatos lett volna, hogy a társulati élet ez évben élénkebben lüktetve tört volna előre s ragadta volna magával a társulatot azon cél felé, amelyet alapításakor maga elé kitűzött, t. i. a magyar numizmatikai tudomány felvirágoztatása felé.

Az elmúlt évben társulatunk — valljuk be őszintén — keveset produkált, úgy hogy szinte csak abban állott működése, hogy megőrizte mindazt, amit az előző években elértünk sikerült. A mostoha anyagi viszonyok között azonban ezt is eredménynek kell tekintenünk; azonban a jövőre nézve ezzel megelégednünk nem szabad, hanem nagyobb energiával kell célunk teljes megvalósítása felé törekednünk. Reméljük, hogy azon tényezők, kiknek kezébe társulatunk boldogulásának alapfeltételei letéve vannak, nem fognak elzárkózni az elől, hogy hathatós támogatásukkal megadják módját és eszközeit eredményesebb működésünknek. S itt elsősorban a Nagyméltóságú m. kir. vallás- és közoktatásügyi kormányra gondolunk, kitől államsegélyünk állandósítása mellett annak érdemleges felemelését kértük és várjuk, mert jövő fejlődésünk anyagi konszolidációnkon nyugszik. Másodsorban pedig t. tagjainkhoz kell fordulnunk s kérjük azoknak úgy erkölcsi, mint anyagi támogatását, s különösen arra irányul t. tagjainkhoz intézett kérelmünk, hogy társulati életünkben tevékenyebben vegyenek részt, mint eddig, mert társulatunk beléletének fellendülése biztosítja társulatunk fennállását.

Ezek után rátérek jelentésem tulajdonképeni tárgyára, az elmúlt év jelentősebb eseményeinek ismertetésére.

Szokásunkhoz híven, elsősorban azokról kell megemlékeznem, kiket a halál ragadott el tagjaink sorából. A múlt évben csak egy tagot veszítettünk el ily módon s ez Fischer Emil bécsi éremkereskedő volt, aki 1909. évi március 27-ikén halálozott el, nagy részvételre mindazoknak, akik a numizmatika iránti ragaszkodása, végtelen előzékenysége és jó kedélye miatt nagyrabecsülték. Nyugodjék békében!

Tagjaink sorában még a következő változások történtek. Kilépett 9 tag, kizárattott tagsági díj nem fizetése miatt 1 tag s így az elhalálozott 1 taggal együtt 11 tagot veszítettünk el.

Felvettünk ellenben múlt közgyűlésünk óta 23 rendes tagot. Minthogy pedig múlt közgyűlésünkön 39 alapító és 324 rendes tagot, összesen 363 tagot mutattunk ki, jelen-

legi tagállományunk 39 alapító és 347 rendes tagból, összesen tehát 375 tagból áll. Ez még mindig 13 tagszaporulatot jelent a múlt évben.

A most kimutatott tagok a következőképen oszlanak meg: Budapesten lakó tag van 114, vidéken lakik 233, Bosznia-Hercegovinában 1, Ausztriában 16, Németországban 7, Franciaországban 1, Oroszországban 1 és Romániában 2 tagunk lakik.

Más szempontból osztályozva tagjainkat, azok közül magánegyén 274, törvényhatóság 17, állami hivatal 2, múzeum és könyvtár 27, társulat 20, egyházi intézmény 3, tanintézet 30, pénzintézet 2, összesen 375. A tanintézetek közül főgymnázium 29 és főreáliskola 1 van. A tanintézetek különben így oszlanak meg: van állami 5, községi 1, katolikus jellegű 8, ev. református 9 és ágostai evangélikus 7.

Társulati életünk központja ez évben is helyiségünk volt, melynek költségeit ismét csak nagyrészt tagjaink áldozatkészsége folytán tudtuk fedezni. A helyiség költségeit garantáló lelkes tagjaink által kötelezett összegeknek felét kértük be a múlt évben s ezzel ki is merült ezen biztosítéki alapunk, mert e tagok csak három évre vállaltak kötelezettséget. Reméljük azonban, hogy ha anyagi helyzetünk kényszeríteni fog bennünket, hogy áldozatkészségükre újra hivatkozzunk, támogatásukat tőlünk a jövőben sem fogják megvonni.

Társulati helyiségünkben tartottuk meg összejöveteleinket, amelyek azonban, szintűgy az azt követő vacsorák a látogatottságot illetőleg nem voltak teljesen kielégítőek, legfeljebb a választmányi ülések után voltak élénkebbek összejöveteleink s vacsoráink.

E vacsoráink közül mégis ki kell emelnünk azon ünnepi vacsoránkat, amelyet 1910. évi január hó 27-én rendeztünk azon, a társulatra nézve is megtisztelő kitüntetés megünneplésére, mely érdemdús szerkesztőnk, Gohl Ödön urat érte azzal, hogy a kolozsvári tudományegyetem tiszteletbeli bölcsészettudórrá fogadta. A nagy számban megjelent tagok szeretettel ünnepelték meg e kitüntetést, amely egy hosszú tudományos működésnek megérdemelt jutalma volt.

Tudományos működésünknek középpontját természetesen ismét a Numizmatikai Közlöny képezte, melyről érdemdús szerkesztőnk fog jelenteni. Mint mulasztást kell fel-
említenem, hogy az elmúlt évben sem felolvasást, sem bemutatást nem tartottak tagjaink, reméljük azonban, hogy ezen mulasztásunkat még ez év folyamán helyre fogjuk hozni. A múlt évben Jeszenszky Géza tagtársunk által iniciált Numizmatikai Adattár ez évben megindult s a Numizmatikai Közlöny ez évi első füzeté mellett megjelent az erre vonatkozó felhívás s az első közlemény. Persze eleinte még elég szerény keretben, azonban reméljük, hogy tagjaink érdeklődése mielőbb fel fogja lendíteni ezen nagyfontosságú s nagyobb figyelmet érdemlő intézményünket. Tudományos működésünk sorában említhetem meg, hogy a mosonmegyei történelmi és régészeti egyesület által meghatározás végett beküldött több száz darabból álló éremgyűjteményt, különösen Szentgáli Károly másodkönyvtárosunk buzgólkodása folytán, szakszerűleg feldolgoztuk s meghatároztuk. Természetesen más tagok is küldöttek fel ismételt meghatározás céljából érmekeket, mely kötelezettségünknek mindig készségesen megfeleltünk.

Társulatunk a Közlönyt illetőleg több más társulattal és kiadóval tart fenn numizmatikai és régészeti kiadványaikra vonatkozólag csereviszonyt. Ezek a múlt évben nem szaporítottak s így jelenleg is csak 28 társulat, illetve kiadóval vagyunk 32 folyóirattal illetőleg cserében; e mellett 2 folyóirat mint tagsági jutalék jár társulatunknak, 2 folyóirattal pedig ingyen küldenek meg. Mindez persze könyvtárunkat gyarapítja, de e mellett tagjaink is érdeklődéssel kísérhetik a külföld numizmatikai mozgalmait és tudományos eredményeit.

Az éremverés szépművészeti oldalát érintő működésünk a múlt évben sem szünetelt. Magyar művészek műveiből fenntartott állandó kiállításunk szépen virágzik Rampacher Pál másodtitkárunk buzgólkodása folytán, kinek működését itt ki kell emelnünk. Az ő közreműködésével propagáltuk a múlt évben Berán Lajos tagtársunk Fadrusz-érmét,

Weinberger Antal Petőfi-érmét, Szirmay Antal Klapka-érmét, Murányi Gyula Vámbéry-érmét és Csillag István Goldzieher-plakettjét. Közlönyünkben igyekeztünk külön melléklet alakjában propagandát csinálni az Erdélyi Múzeum-Egylet jubiláris plakettjének is. A jövőben sem fogjuk szem elől tévesztetni e részben vállalt kötelezettségünket.

A fővároson kívüli propagandánk sem volt oly élénk, mint az előző években, mert kirándulást nem rendeztünk. Ellenben képviseltettük magunkat a besztercebányai városi múzeum megnyitási ünnepén 1909. évi október hó 17-én s az erdélyi múzeum-egylet 50 éves fennállásának ünnepélyén 1909. évi november hó 22-én és 23-án. A folyó év nyarán Bruxellesben rendezendő nemzetközi numizmatikai kongresszuson részt fogunk venni, s megfelelő képviseléstről gondoskodni fogunk. Itt említem még meg, hogy az 1908-ban Londonban rendezett kiállításon való részvételünkért aranyéremről szóló oklevelet kaptunk s az érmet is megszereztük.

Tagjainknak nyújtott kedvezményeink közül ki kell emelnünk a „Corpus Nummorum Hungariae” című mű I. és II. füzetének kedvezményes áron való megszerzését, s hogy a kincstár tulajdonába jutott éremleleteket a főfémjelző és fémbeváltó hivataltól ez évben is kiválasztás végett megkaptuk, s ezeket illetőleg elértük azt is, hogy most már biztosíték nélkül kapjuk azokat letétbe a nevezett hivataltól. Jelenleg ismét több leletünk van, melyeket legközelebb éremvásárjegyzékünkben publikálni fogunk.

Kedvezményként kell végül kiemelni a társulatunknak egy újabb és úgy látszik teljesen bevált intézményét, amelyet ügybuzgó másodtitkárunk, Rampacher Pál indítványára honosítottunk meg: a társulati tagok duplumaiból és fölösleges példányaiból rendezett társulati éremárveréseket. Eddig két éremárverésünk volt, amelyek elseje 1909 június 3-án, másodika 1910 február 24-én rendeztetett, s mindkettő minden irányban szép eredménnyel zárult. Törekedni fogunk egyébként arra is, hogy hasonló intézményekkel mozdítsuk elő a tagok közötti érintkezést.

Tisztelt Közgyűlés! Ezekben kimerítettem volna jelentésemet a társulat életének mult évi jelentős eseményeiről, melyek legalább elég élénk társulati beléletről adnak számot. S minthogy éppen társulati beléletünk fejlődésétől várjuk társulatunk felvirágozását, újólágra akarom felhívni t. tagjaink figyelmét, hogy abból ne vonják ki magukat, sőt igyekezzenek tőlük telhető módon azt minden irányban fejleszteni. Akkor már nem lesz okunk aggódni társulatunk jövője felett.

A közgyűlés Walla József és Varga Béla társulati tagok indítványára köszönetet szavaz a titkárnak buzgó és lelkiismeretes működéséért s elhatározza, hogy a jelentést a Közlönyben egész terjedelmében kinyomtatja.

4. Szerkesztő betegség folytán akadályozva lévén a megjelenésben, helyette titkár olvassa fel jelentését a Numizmatikai Közlöny 1909. évfolyamáról.

A Num. Közlöny 8-ik évfolyama 450 példányban jelent meg, 22½ ívnyi terjedelemben. A társulati élet rovatán kívül 50 kisebb-nagyobb közlemény jelent meg benne 17 szerzőtől, kik közül egy-egy írt 25, 5, illetve 3 közleményt, négyen 2—2, kilencen 1—1 közleményt írtak. A munkatársak dolgozatainak összes terjedelme 7¼ ívre terjedt, kik közül öten (7 közleménnyel) nem voltak a társulat tagjai. — A közlemények a hazai barbárpénzekre, a magyar középkori pénzverésre, a hazai papírpénzekre, emlékérmekre, éremleletekre, múzeumokra, újonnan megjelent érmekekre, továbbá a hazai és külföldi szakírodalomra és a brüsszeli numizmatikai és medaillisztikai kongresszusra vonatkoztak. A szöveget 41 klisé-lenyomat illusztrálta.

A közgyűlés Varga Béla v. tag indítványára köszönetet szavaz a szerkesztőnek buzgó és önzetlen, eredménydús működéséért, — mely vele levélileg közlendő.

5. Gyűjtemény és könyvtár öre jelenti azután, hogy a könyvtár teljesen leltározva van és pedig 749 cédulával, — eszerint összesen 842 mű 1630 kötetben alkotja a könyvtárt, melyből a f. évi növekedés 93 mű 203 kötetben. — A gyarapodás legnagyobb részét a csereviszonyokból kaptuk, — azonkívül ajándékozás folytán is — amellet az

idén először nagyobb összegért vásároltunk könyveket. — A könyvtár használatára vonatkozó szabályzat a múlt évben lépett életbe; a tagok inkább a társulati helyiségben használják a hivatalos órák alatt a műveket s nem nagyon veszik igénybe a kölcsönző cédulákat. — A könyveknek el nem vihetősége nagy nehézségeket okoz a könyvtár használatában. — Sok alapvető könyv hiánya is sajnosan érezhető volt.

Az éremgyűjtemény a múlt közgyűlés óta ajándékozás útján 256, vétel útján 2, tagsági illetmény útján 1 darabbal szaporodott, s jelenleg 4693 darabból áll. — Rendezve még nincsen, csak a durva szétválogatást végezte el a másodkönyvtáros. — Végül az ajándékozők neveit olvassa fel s köszönetet indítványoz.

6. *Pénztáros* olvassa fel azután jelentését, mely szerint az alapítók által befizetett alapítványok teljes értéke M. földhitelintézeti 4°/_o-os, 50 éves, koronaértékű záloglevelekben van elhelyezve. — Majd az 1909. évi pénztárszámlát és mérlegszámlát terjeszti elő:

Pénztárszámla az 1909. évről.

Bevétel:		Kiadás:	
	kor. fill.		kor. fill.
Pénztári maradvány 1908 dec. 31-ről	978.98	Helyiség bére és fenntartása . . .	945.90
Alapító tagok tőkebefizetései . . .	150.—	Numizmatikai Közlöny számlája . .	2119.57
Rendes tagok tagdíjbefizetései . . .	2558.—	Gyűjtemény és könyvtár számlája .	788.96
Kamatjövedelem	344.40	Adminisztráció számlája . . .	263.04
Államsegély 1909. évre	600.—	Társ. veretek és kiadványok . . .	233.42
Társulati helyiségre adott adomá- nyok	180.—	Könyv- és éremközvetítés . . .	20.—
Numizmatikai Közlöny bevételei . .	208.60	Értékpapírok vétele	740.—
Társulati veretek és kiadványok . .	274.01	Értékpapírok vételekor kamatmeg- térítés	6.67
Könyv- és éremközvetítés	140.51	Bank számlája	6.—
Adminisztráció számlája	24.27	Tőkésített kamat.	7.40
M. Törlesztési Bankból felvétel . .	312.50	Maradvány 1909 december 31-én .	640.31
Összesen: 5771.27		Összesen: 5771.27	

Budapest, 1910. évi január hó 28-án.

A pénztáros: *Kunváry Fülöp* s. k.

Jelen pénztárszámlát megvizsgáltuk és a pénztári könyv adataival egyezőnek s minden tekintetben helyesnek találtuk.

A felügyelő bizottság:

Zachar Antal s. k.

Ott János s. k.

Fejér József s. k.

Mérlegszámla 1909. évről.

Vagyon:		Teher:	
	kor. fill.		kor. fill.
Pénztári maradvány 1909 dec. 31-én	640.31	Befizetett alapítványok	7800.—
Alapítók hátralékai	100.—		
Rendes tagok hátralékai (levonva 50 ^o / _o -ot)	209.—		
Hirdetők hátralékai	34.—		
Helyiség fenntartására kötelezettek adomány-hátralékai	195.—		
M. Földhitelintézetnél letétben levő 8400 K névértékű 4 ^o / _o -os zálog- levél vételára	7808.—	Egyenleg mint szabad vagyon . .	1186.31
Összesen: 8986.31		Összesen: 8986.31	

Budapest, 1910. évi január hó 28-án.

A pénztáros: *Kunváry Fülöp* s. k.

Megvizsgáltuk és a társulati könyvekkel egyezőnek s mindenben helyesnek találtuk.

A felügyelő bizottság:

Zachar Antal s. k.

Ott János s. k.

Fejér József s. k.

7. A felügyelő bizottság jelentését Ott János felügyelő bizottsági tag olvassa fel, mire a közgyűlés Faludi Géza dr. rendes tag indítványára a felmentvényt egyhangulag megadja az elnökségnek, a választmánynak, a tisztikarnak s a felügyelő bizottságnak, különösen is a pénztárosnak — és köszönetet szavaz az elnökségnek, tisztikarnak, különösen Rampacher Pál másodtitkárnak, Kunváry Fülöp pénztárosnak, Finály Gábor dr.-nak mint a gyűjtemény és könyvtár őrének és Szentgáli Károly másodkönyvtárosnak.

8. Pénztáros előterjeszti ezek után az 1910. évi költségelőirányzatot:

Költségelőirányzat az 1910. évre.

Bevétel:	kor. fill.	Kiadás:	kor. fill.
1909. évi maradvány a pénztárban	640 31	Helyiség bére és fenntartása . . .	1000.—
Alapítók befizetései	100.—	Numizmatikai Közlöny előállítása és	
Tagsági díjakból	2500.—	szétküldése	2300.—
Kamatjövedelem	336.—	Numizmatikai Adattár	200.—
Num. Közlöny bevételei	200.—	Gyűjtemény és könyvtár	600.—
Társulati veretek és kiadványok . . .	50.—	Adminisztráció	300.—
Könyv- és éremközvetítés	50.—	Értékpapírok vétele	100.—
Államsegély	600.—	Előre nem látott kiadások	100.—
Társulati helyiségre adandó adomán- mányok	195.—		
Egyéb bevételek	28.69	Maradvány mint egyenleg	100.—
Összesen: 4700.—		Összesen: 4700.—	

Felállították:

Kunváry Fülöp s. k., pénztáros.

Dr. Zimmermann Lajos s. k., titkár.

A közgyűlés a költségelőirányzatot elfogadja.

9. Elnök jelenti, hogy indítvány nem érkezett be, s így a tárgysorozat ezen pontja elmarad.

10. Elnök jelenti, hogy az elnökségnek 3 éves mandátuma lejár, szintúgy lejár 5 választmányi tag 3 éves megbízatása, valamint a felügyelő bizottság tagjainak 1 éves megbízatása. — Szentgáli Károly rendes tag indítványára egyhangulag megválasztottak: elnökül: Réthy László dr., alelnökül: Kilényi Hugó és Sziklay Jenő. A választmányba: Despinits Péter dr., Forster Gyula báró, Gohl Ödön dr., Moldoványi István dr. és Telcs Ede. — A felügyelő bizottság rendes tagjaiul: Fejér József, Ott János és Zachar Antal; póttagul: ifj. Walla József.

Elnök a közgyűlést bezárja.

K. m. f. Sziklay Jenő s. k., elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k., jegyző. — Hitelesítjük: Walla József s. k., Spitzer Mór s. k.

Kivonat a választmány 1910. április 14-iki ülésén felvett jegyzőkönyvből. Elnök: Sziklay Jenő, jegyző: Kiss Zoltán. — Jelen vannak még: Finály Gábor dr., Kilényi Hugó, Kunváry Fülöp, Pákozdy Károly dr., Rampacher Pál, Szentgáli Károly és Zimmermann Lajos dr. választmányi tagok.

A tisztkar kiegészítésének szüksége nem forog fenn. — Schulek Alfréd dr. rendes tag 200 koronás alapítvánnyal az alapító tagok sorába belép, miért a választmány köszönetet szavaz. — Széchényi Ferenc gróf emlékezetére az őszön rendezendő felolvasás

megtartását a jelen levő Harsányi Pál dr. rendes tag vállalja el. — A választmány köszönetet szavaz Walla József alapító tagnak, ki Csepregy-utca 4. számú házában igen jutányosan engedett át augusztus elsejétől kezdve helyiséget a társulatnak, s annak átalakítási költségeit is szíves volt elvállalni. — Walla József alapító tag meghívja a társulatot éremgyűjteményének bemutatására.

K. m. f. Sziklay Jenő s. k., elnök. Kiss Zoltán s. k., jegyző. — Hitelesítjük: dr. Pákozdy Károly s. k., dr. Finály Gábor s. k.

Kivonat a választmány 1910 május 12-iki ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Kiss Zoltán. Jelen vannak még: Finály Gábor dr., Gohl Ödön dr., Kunváry Fülöp, Pákozdy Károly dr., Rampacher Pál, Szentgáli Károly és Zimmermann Lajos dr. választmányi tagok.

Titkár jelenti, hogy a jelenlegi társulati helyiséget aug. 1-ére felmondotta s hogy a Csepregy-utca 4. számú házban levő II. em. 15. számú lakást 880 kor. évi bér mellett bérbe vette a Társulat nevében, ami tudomásul vétetik. — A választmány köszönetet szavaz Walla József alapító tagnak az éremgyűjteménye előzékeny bemutatásáért. — A választmány köszönetet szavaz Gáspár Fülöp r. tagnak egy éremmérték ajándékozásáért. — A bruxellesi num. kongresszuson való képvisellel Gohl Ödön dr. szerkesztő bizatott meg. — Finály Gábor dr. 265 koronára becsült szakkönyvek adományozásával 200 koronás alapítvánnyal a társulati alapító tagok sorába felvételét, miért a választmány neki köszönetet szavaz. — A rendes tagok sorába felvételét: *Barna János dr.* főgymn. tanár, Szatmárnémeti; *Hámos Pál dr.* a keresk. akadémia m. tanára, Budapesten.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k., elnök. Kiss Zoltán s. k., jegyző. — Hitelesítjük: Szentgáli Károly s. k., Rampacher Pál s. k.

Kivonat a választmány 1910 június 9-iki ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen vannak még: Despinits Péter dr., Finály Gábor dr. és Szentgáli Károly vál. tagok és Varga Béla r. tag.

A választmány részvétellel veszi tudomásul Áldor Gyula r. tag elhalálozását. — A választmány egy könyvszekrény költségeit szavazza meg. — Varga Béla r. tag indítványára elhatároztatik, hogy a társulat újól megkeresi az Osztrák Magyar Bankot alapítvány tételére. — A rendes tagok sorába felvételét: *Hübner Károly*, takarékpénztári igazgató, Székesfehérvár.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k., elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k., jegyző h. — Hitelesítjük: dr. Finály Gábor s. k., Szentgáli Károly s. k.

Kivonat a választmány 1910 szept. 29-iki ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó; jegyző: Zimmermann Lajos dr. — Jelen vannak még: Finály Gábor dr., Kunváry Fülöp, Pákozdy Károly dr., Rampacher Pál és Szentgáli Károly vál. tagok.

A választmány részvétellel veszi tudomásul báró Vay Béla alapító tagnak elhalálozását s emlékét jegyzőkönyvileg örökíti meg. — A választmány tudomásul veszi, hogy a Vallás- és Közoktatásügyi m. kir. miniszter úr az idei államsegélyt 400 koronára szállította le. — Köszönetet szavaz Walla József alapító tagnak, a társulat új helyiségének bérbeadása és annak átalakítása körül szerzett nagy érdemeiért. — A társulat rendes tagjai sorába felvételét: *Bibliothèque d'art et d'archéologie*, Paris. — *Kriszcsóri Kristyóry Sándor*, iparos Arad. — *Papp Ernő dr.* orvos, Kolozsvár. — *Stein Pál*, felső keresk. isk. tanuló, Zombor.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző-h. — Hitelesítjük: Rampacher Pál s. k. Dr. Pákozdy Károly s. k.

Kivonat a választmány 1910 okt. 27-iki ülésének jegyzőkönyvéből. — Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Zimmermann Lajos dr. — Jelen vannak még: Finály Gábor dr., Gohl Ödön dr., Kunváry Fülöp, Rampacher Pál és Szentgáli Károly vál. tagok.

A választmány részvétellel veszi tudomásul Mezey Mihály rendes tag elhalálozását. — A választmány tudomásul veszi, hogy Gohl Ödön dr. helyett, annak igen nagy elfoglaltsága

miatt s az ő óhajára, Harsányi Pál dr. fogja megírni a Weszerle-táblák érmészeti szövegét. Elhatározza, hogy egyelőre a táblákat fogja kiadni, a szöveget pedig fokozatosan annak elkészülte mérvéhez képest. — A választmány tárgyalja Mihálovics Béla dr. indítványára Emmer Kornél végrendeletének ügyét, a mely egyelőre függőben marad. — Szerkesztő jelenti, hogy a bruxellesi nemzetközi numizmatikai kongresszuson a társulat üdvözlését átadta a kongresszus elnökségének. — A társulat rendes tagjai sorába felvétettek: Fejérvármegyei és Székesfehérvár városi múzeum, Székesfehérvár. -- Jánó Béla, ref. főgimn. tanár Szászváros.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző-h. Hitelesítjük: Dr. Finály Gábor s. k. Kunváry Fülöp s. k.

Inhalt.

Max Faragó: Beiträge zur Geschichte der Papiergelddruckerei des ungarischen Freiheitskampfes. — Verfasser schildert die Widerwärtigkeiten der ungarischen Papiergelddruckerei in der zweiten Periode des Freiheitskampfes, in der Zeit von der Einnahme der Festung Buda bis zu Ende des Kampfes. Die Pressen wurden am 29. Mai 1849 in Debrecen demontiert und nach Pest geschafft. Dort funktionierten sie vom 5—6. Juni bis etwa 27. Juni. Dann wurden sie nach Szeged, von hier am 30—31. Juli nach Arad expediert, die Demontierung und abermalige Aufstellung der Pressen erforderte viel Zeit, und die ungarische Armee litt daher an fortwährender Geldnot. — Von Arad transportierte man am 5. August die Pressen nach Lugos, von hier, bevor sie noch zusammengestellt wurden, zurück nach Arad, und hier endete ihre Rolle. — Das ungarische Papiergeld wurde vom Kommandanten der eindringenden feindlichen Armee schon am 11. Juli verrufen und standrechtlich verfolgt. — Der letzte, verlängerte Termin der Einlieferung der ungarischen Noten an die Militärbehörden war der 31. Dezember 1849. — Der ungarische Finanzminister Duschek übergab den Rest des Staatsschatzes an ungeprägtem Metalle (Gold und Silber) im Werte von 511,000 Gulden dem General Lobkowitz am 13. August 1849. — Verfasser beweist, laut gleichzeitiger Dokumente, dass die zeitraubenden Wanderungen der Papiergeldpressen und die dadurch hervorgerufene Geldnot grossen Anteil hatten an dem unglücklichen Ausgang des Freiheitskampfes.

Béla v. Varga: Unsere Münzen der Kronenwährung. Die reiche Ausbeute der im Jahre 1860 eröffneten amerikanischen Silberbergwerke und das dadurch hervorgerufene Sinken der Silberpreise erschütterte die Grundlagen der damaligen Silberwährung. Im Jahre 1892 wurde bei uns die Goldwährung eingeführt, mit der Feststellung der Gleichwertigkeit von 100 Goldgulden mit 119,032 österr. Gulden, und von 1 österr. Gulden mit 84 Kreuzer in Gold. — Unsere Kronenwährungsmünzen sind: 1. in Gold: 100-, 20- und 10-Kronenstücke; 2. in Silber: 5- und 1-Kronenstücke; 3. in Nickel: 20- und 10-Hellerstücke; 4. in Bronze: 2- und 1-Hellerstücke. — Von den übrigen abweichendes Typengepräge haben die ungarischen Millenniums-Kronenstücke (1896) und die zum Gedächtnis der 40jährigen Regierung Sr. Majestät als gekrönter König von Ungarn geprägten Goldmünzen zu 100 Kronen und Silbermünzen zu 5 Kronen (1907), ferner die zur Feier der 60jährigen Regierung Sr. Majestät geprägten Goldmünzen zu 100, 20 und 10 Kronen und Silbermünzen zu 5 und 1 Kronen (1908). — Verfasser gibt hier einen tabellarisch zusammengestellten Ausweis über die Prägung der einzelnen Geldsorten sowohl ungarischen als österreichischen Gepräges von Jahr zu Jahr, mit Benennung der ungarischen und österreichischen Gesetze, bezw. österr. Ministerial-Erlässe, welche als Grundlage der Prägung dienen, und gibt die in jedem einzelnen Jahre geprägte Stückzahl der einzelnen Geldsorten an. — Die Wertsumme der ungarischen Münzen von der Einführung der Kronenwährung (1892) bis Ende Juni 1910 beträgt 635,125.395'02 Kronen, jene der österreichischen Münzen 1.056,218.014'60 Kronen, zusammen 1.691,343.409'62 Kronen.

Baron Koloman Miske: Die Fundumstände der Keltenmünzen von Velemszentvid. — Die Funde der berühmten prähistorischen Station von Velemszentvid bezeugen, dass sie von der späten neolithischen Periode bis zu Ende der prähistorischen Zeit ununterbrochen bewohnt war. Während dieser ganzen Zeit fanden nur zwei Ansiedelungen statt: die eine in der neolithischen Periode, die andere in der Bronze-Periode, und diese zweite Völkerschaft blieb, wie das auf Grund stratigraphischer Beobachtungen beweisbar ist, im Besitze der Station bis zu Ende der prähistorischen Kulturperiode.

Velemszentvid erblühte und erreichte seine hohe kulturelle Bedeutung als Bronze-giesserei in der Bronze-Periode, zu welcher Zeit hier Antimonbronze fabriziert wurde. Diesem Umstande war es zu verdanken, dass einerseits die in der Latène-Periode in diese Gegend einströmenden Kelten, in ihrem eigenen Interesse die Station unversehrt erhielten und sie nicht eroberten, andererseits, dass die kulturell hochstehende Inwohnerschaft sich die Latène-Kultur und damit auch den Gebrauch des Geldes aneignete.

Ob die hier gefundenen Münzen (siehe die Abbildungen) im Handelswege hieher kamen, oder aber hierselbst angefertigt wurden, kann noch nicht entschieden werden. (Doch spricht der Umstand, dass die hier in grosser Anzahl gefundenen grossen Silbermünzen (Fig 8), soweit es uns bekannt ist, anderswo bis jetzt höchstens sporadisch vorkommen, einigermaßen für die Annahme, dass diese letzteren hier, oder in dieser Gegend entstanden sind.)

Dr. Alexander Csermelyi: Medaillen aus dem Georg Ráthschen Landesmuseum. Es war nur wenigen bekannt, dass die sich auf etwa 100 Stück belaufende Sammlung von Bleimedaillen aus dem XV—XVII. Jahrhundert, eine der wertvollsten Gruppen des Ráthschen Kunstmuseums ist. Diese Medaillensammlung enthält *italienische* Medaillen von Pisanello, Sperandio, Enzola, Leone Leoni, Cesare de Bagno, G. Poggini, Ant. und Al. Abondio etc., ferner *deutsche* Medaillen von Hans Schwartz, Fr. Hagenauer, Ludwig Krug, Hans Bolsterer, V. Deschler und Chr. Maler, Joh. B. Braun, Fr. Briot, Tobias Wolf, Paul v. Vianen etc., und *niederländische* Medaillen von Jonghelinck und dessen Schüler etc.

Verfasser beschreibt hier, mit kunsthistorischer Besprechung, 20 Medaillen, welche er teils für inedita hält, oder aber deren bisherige Publikation mangelhaft war. — Diese sind I. deutsche Medaillen: 1. Kaiser Maximilian I., von Hans Daucher. — 2. Merge von Seine, Gräfin zu Solms, Frau zu Minzenberg, 1546, von Hans Bolsterer. — 3–5. Lorenz, Heinrich (1533 ?) und Jobst (1534) Truchsess, wahrscheinlich Werke von Peter Flötner. — 6. Clemens Volkamer (1536), von unbekanntem Meister. — 7. Wilhelm Löffelholz, von Mathes Gebel. — 8. Georg Hartman (1533). — 9. Wolfgang Hopf. — 10. Albrecht von Rosenberg. — 11. Unbekannter Mann. (Alle vier Porträtmedaillen des XVI. Jahrhunderts von unbekanntem Meister.) — 12. Mangold Dilher (1556), von Deschlers Schüler. — 13. Chr. Fabius Gugel (1585) von Melchior oder Matthäus Karl. — 14. Zachaeus Muhemer (Mühlheimer?), wahrscheinlich zu der, von Erman mit „Augsburg 1575“ bezeichneten Gruppe gehörig. — II. Italienische Medaillen: 15. Jo. Har. Bri. Linea (1527). — 16. Stephano di Negro (Armand III. 225.). — 17. Antonius Piso. — 18. Antoine Perrenot de Granvelle (nicht bei Armand), in der Art von L. Leoni. — 19. Johann Rietter (Rieter) von Kornburg, von Pierpaolo Galeotti (Romano) (Armand III. 107. E.). — 20. Ludwig II. König von Ungarn (Armand III. 209. C., 210. D.).

Dr. Edmund Gohl: Der Münzfund von Titel. Es fanden sich hier 7 Stück Barbarenmünzen (Num. Közlöny VI. S. 61. Fig. 34. = Sammlung Gr. Dessewffy Nr. 256–257.) aus $\frac{300}{1000}$ feinem Silber, dann ein kleineres Stück mit denselben Typen, ferner eine Silbermünze von Apollonia und 14 von Dyrrhachium. — Barbarenmünzen desselben Gepräges fand man häufig im Komitate Szerém und im südwestlichen Ungarn. Mit grosser Wahrscheinlichkeit können sie den Skordiskern zugeschrieben werden.

Dr. Edmund Gohl: Der Münzfund von Rákos. Es handelt sich um etwa 120 silberne Barbarenmünzen, welche mit Ausnahme zweier Stücke die Spezies Nr. 9901 des Albums

von De la Tour (Sammlung Gr. Dessewffy Nr. 103—106) repräsentieren. Ein Stück mit abweichender, den Philippäern entlehnter Rückseite (Dessewffy Nr. 107), und ein Exemplar der Nr. 9782 De la Tours (Dessewffy Nr. 265, Num. Közlöny VI. S. 59. Fig. 28) war auch im Funde. (Verfasser publiziert hier noch eine weitere Analogie mit abweichender Rückseite, aus dem ungar. Nationalmuseum.) — Da die Köpfe am Avers guten Stils sind und sicher vor der Einwanderung der Boier in diese Gegend entstanden, meint der Verfasser, mit besonderer Hinsicht auf die Verwandtschaft dieser Münzen mit jenen von Veleszentvid, und auf die Beobachtungen des Barons Koloman Miske (s. oben), dass die Münzenspezies Nr. 9901 von De la Tour (Dessewffy Nr. 103—106) eventuell einem Stamme der norischen Kelten zugehörig sei.

Dr. Béla Mihálovics: Medaillen ungarischer Juristen und Staatsmänner (II. Folge). Verfasser gibt hier eine Fortsetzung und Vervollständigung jener I. Folge, welche er im Heft I dieses Jahrganges veröffentlichte. Die Medaillen der Juristen betragen nun 41, jene der Staatsmänner 153 Spezies.

Koloman Bervaldszky: Als Münzstätten des Franz II. Rákóczi kannte man Körmöcbánya, Kolozsvár, Nagybánya, Kassa und Munkács. Die Münzzeichen C, CM und MC interpretierte Rohde (im Numizmatikai Közlöny, 1907) als Zeichen der Münzstätte Kassa. — Verfasser fand nun in der gleichzeitigen Chronik des Gottfried Szentmiklóssy, der am Anfang des XVIII. Jahrhunderts Notar der Zipser Stadt Igló war, mehrfache Angaben, aus denen es klar wird, dass Rákóczi auch im „Zipser Haus“, das heisst in der Burg Szepesvár münzen liess. — Joseph Hradzsky erwähnt auch in seiner Monographie der Szepesvár, dass die Münz-Apparate der Münzstätte Kassa im Jahre 1704 auf die Burg Burg Szepes (Szepesvár) gebracht worden sind. — Verfasser meint, dass das Münzzeichen C, welches auf den Poltraken vom Jahre 1706 vorkommt, als „Cips“ zu interpretieren sei und sich auf die Münzstätte Szepesvár bezöge.

Dr. Edmund Gohl: Die Barbarenmünzensammlung des Grafen Nikolaus Dessewffy. — Graf Nikolaus Dessewffy publiziert seine nicht nur reichhaltige, sondern auch vielseitige Sammlung von Barbarenmünzen als Extra-Beilage dieses Heftes des Numizmatikai Közlöny, und nicht bloss wir Ungarn, sondern jeder, der sich für diese interessante Gruppe der antiken Numismatik interessiert, wird ihm aufrichtigen Dank zollen für sein wertvolles und patriotisches Geschenk und sein wissenschaftliches Verdienst. — Dieses, den Lesern des Közlöny erteilte Geschenk bewirkt, dass die Barbarenmünzen Ungarns auch weiteren Kreisen der Provinzialsammler, denen die kostspieligen ausländischen Publikationen unzugänglich waren, nun zum Studium nähergerückt werden, andererseits enthebt uns dieser schön ausgestattete Atlas der Notwendigkeit, diese Gepräge *unseres Landes*, wie es bis jetzt geschah, grösstenteils aus fremden Werken zitieren und determinieren zu müssen. Die zirka 500 Stück betragende Sammlung enthält Spezimen von fast allen wesentlichen Gruppen unserer Barbarenmünzen und einzelne Funde, wie z. B. jener von Zichy-Ujfalu, Borgó-Prund, sind ganz oder in wesentlichen Teilen einverleibt worden. Das alphabetische Repertorium, ferner die Konkordanzien, welche die Analogien zu De la Tour, Forrer, Koll. Windischgrätz, etc. ausweisen, erleichtern das Auffinden der gesuchten Stücke und den Gebrauch der Tafeln, während die vom Grafen persönlich festgestellten Angaben des Gewichtes, Materiales und der Grösse jedes einzelnen Stückes, und die Benennung ihrer Fundorte viel zur Erhöhung des wissenschaftlichen Wertes dieser schönen Publikation beitragen.

Edmund Gohl bespricht den III. internationalen numismatischen und medaillistischen Kongress 1910 zu Brüssel, an welchem er das ungarische Nationalmuseum und die ungarische Numismatische Gesellschaft vertreten hat, und die Medaillenausstellung daselbst.

Münzfunde, von Andreas Leszih, Dr. Edmund Gohl, Dr. Paul Harsányi. — **Stephan Kovács, Gabriel Ötvös:** Numismatische Literatur. — **Auktions- und Lagerkataloge.** — **Gesellschafts-Nachrichten.** — **Inhalt und Repertorium** des IX. Bandes.

Extra-Beigabe: Die Barbarenmünzen des Grafen Nikolaus Dessewffy (mit 18 Tafeln).

S o m m a i r e.

Max Faragó: L'histoire de l'imprimerie des papier-monnaies de la guerre d'indépendance hongroise en 1849 et l'influence désastreuse de la disette d'argent sur l'issue malheureuse de la guerre.

Béla Varga: Tabelles de la fabrication annuelle des monnaies hongroises et autrichiennes depuis l'introduction de la valeur de couronne.

Le baron Coloman Miske: Les circonstances archéologiques des trouvailles de monnaies barbares à Velemszentvid, grande station préhistorique, qui fleurissait d'abord à l'âge néolithique, ensuite, au temps de la seconde occupation, aux âges de bronze, de Hallstatt et de La Tène. Les données stratigraphiques prouvent, que le maître de cette station était constamment le même peuple, depuis l'âge de bronze, jusqu'à la fin des temps préhistoriques. Les celtes, qui ont envahi le pays à l'âge de la culture de La Tène, ont, à ce qu'il semble, épargné cette station, déjà célèbre alors pour sa fonderie de bronze, et l'ancienne population apprenait et acceptait de ces voisins celtiques la culture de La Tène et l'usage de la monnaie.

Le dr. Alexandre Csermelyi publie les exemplaires exquises de médailles en plomb des XV—XVIII. siècles qui font partie du musée Georges Ráth à Budapest, légué à l'état hongrois. Il y en a une centaine de médailles en plomb d'excellente conservation, des maîtres italiens, allemands et hollandais.

Le dr. Edmond Gohl: 1. La trouvaille de monnaies barbares de Titel. Monnaies d'argent attribuées aux scordisques, puis telles d'Apollonie et de Dyrrhachium. 2. La trouvaille de monnaies barbares de Rákos (comté Sopron): 120 monnaies d'argent (Nr. 9901 de l'atlas, et deux monnaies d'autre type). L'auteur croit pouvoir les attribuer aux celtes noriciens du 2. siècle a. J.-Chr. 3. Le congrès de numismatique et de l'art de la médaille de Bruxelles. 4. La Collection de Monnaies barbares du comte Nicolas Dessewffy à Budapest. Cette magnifique collection comprend environ 500 monnaies en tous les métaux et représente la plus grande partie des groupes de monnaies barbares du pays. La belle et précieuse publication de cette collection, avec 18 planches et avec répertoires et listes de concordances des oeuvres de De la Tour, Blanchet, Forrer, Luschin, la coll. Windischgrätz, et le Numizmatikai Közlöny, etc. et joint au présent fascicule du Numizmatikai Közlöny, comme don précieux du comte Nicolas Dessewffy, et servira désormais d'atlas-manuel utile aux collectionneurs et à ceux qui font des recherches à ce sujet.

Le dr. Béla Mihálovics publie la seconde série de médailles des juristes et d'hommes d'état hongrois. (Voir la première série dans le 1. fascicule du Numizmatikai Közlöny, IX. 1910.)

Coloman Bervaldszky: L'atelier monétaire du prince François II. Rákóczi à Szepesvár. L'auteur prouve, au fond des données prises de la chronique contemporaine à Rákóczi écrite par Szentmiklóssy, que le signe monétaire C sur les monnaies du prince signifie Cips, c'est-à-dire l'atelier monétaire du bourg Szepesvár (Cipser Haus).

Trouvailles (par le A. Leszih, dr. E. Gohl, dr. P. Harsányi). — **Étienne Kovács, Gabriel Ötvös:** Littérature. — **Ventes.**

Nouvelles de la société hongroise de numismatique.

Index du volume IX. du Numizmatikai Közlöny.

Ci-joint: La Collection des Monnaies barbares du comte Nicolas Dessewffy (belle publication avec 18 planches, avec index et listes des concordances).

Alle Rechte vorbehalten. — Droits réservés.

MAGYAR NUMIZMATIKAI ADATTÁR.

Felhívás előszó helyett.

Amióta a Numizmatikai Közlöny megindításával a numizmatika művelői és kedvelői alkalmat találnak arra, hogy tanulmányaik és kutatásaik eredményeit itt közzé tegyék s ezzel a Numizmatikai Közlönyt a magyar numizmatika eredményeinek és haladásának kincsesházává tegyék, mindinkább érezhetővé válik az, hogy a Közlöny csak 1902-ben indulván meg, a korábbi, egyes könyvekben, folyóiratokban vagy éppen napilapokban megjelent numizmatikai tárgyú cikkekről semmiféle külön tájékoztatónk nincsen. Igaz, hogy 1902 óta is jelentek meg folyóiratokban és napilapokban numizmatikai tárgyú és érdekű cikkek, de úgy ezekről, mint a sajátképpen való numizmatikai munkákról most már tudomást vesz a Közlöny. mintegy állandó nyilvántartás útján és ismertetések alakjában; a korábbiakra azonban nem térhet vissza rendszeresen.

Másfelől tanulmányozás közben akárhányszor merültek fel oly adatok, amelyeknek közzététele kívánatosnak látszik, de amelyek önálló feldolgozásra nem alkalmasak, vagy tanulmányozás közben a gyűjtött adatok kiegészítése éppen oly módon válik lehetségessé, ha az érdeklődők figyelmét az eddig gyűjtöttek közzétételével hívjuk fel. Ilyen természetű híradások nyers közlésére rendelt alkalom hiányát sokszor és sokan éreztük már.

Az itt vázolt helyzeten akart segíteni a Magyar Numizmatikai Társulat, amikor 1908. évi közgyűlésén Jeszenszky Géza társulati tag indítványára utasította volt a választmányt, hogy egy numizmatikai adattár vagy okmánytár létrehozását tegye megfontolás tárgyává.

A választmány bizottságilag megvitattván az ügyet, megoldására oly módot keresett, hogy a lehető legszélesebb körű érdeklődést fölkeltve minél több munkatársat nyerjen az adatok gyűjtésére, továbbá, hogy az adatokat a társulat különös anyagi megterhelése nélkül lehetőleg közzé is tehesse, hogy ezzel a kutatásnak és tanulmányozásnak is tápot adhasson.

Ehhez képest a Magyar Numizmatikai Adattár létrehozására a következő tervezetet állapította meg a választmány:

1. Az Adattár felvesz és közzétesz olyan hazai pénztörténeti, érmészeti és metrológiai adatokat, amelyek vagy éppen nem, vagy pedig a Numizmatikai Közlöny megindítása előtt, vagy 1902 óta másutt tétettek közzé, amennyiben a Numizmatikai Közlöny másképpen nem adott volna hírt róluk, vagy pedig a szerkesztő nem találná kívánatosnak a közlöny hasábjain tenni őket közzé;
2. különös figyelmet fordít az Adattár eredeti levéltári kutatáson alapuló adatok közzétételére és ily adatok keresésére igyekszik munkatársakat nyerni;
3. a hazai és külföldi folyóiratok és hírlapok rendszeres átnézetésével ezeknek lehetőleg teljes numizmatikai tárgymutatóját fogja nyújtani;

4. az önként ajánlkozó vagy felkért munkatársaktól beküldött anyagot az Adattár szerkesztő bizottsága veszi át, beigtatja a beküldő megnevezésével az Adattárba s gondoskodik arról, hogy az Adattár végéhez csatolandó nagyon részletes név- és tárgymutató az adatok megjelenésével párhuzamosan készüljön;

5. a Numizmatikai Adattár szerkesztő bizottságának a Numizmatikai Közlöny mindenkor szerkesztője is tagja és minthogy a Numizmatikai Közlöny a társulatnak tudományos és igazi orgánuma, mindazok a beküldött adatok, amelyeket a Numizmatikai Közlöny szerkesztője kívánatosaknak ítél, a Numizmatikai Közlönyben teendők közé; a társulat ugyanis első sorban a saját folyóiratának irodalmi anyagszükségletéről kíván gondoskodni;

6. a közlésre felvett adatok a megjelenés sorrendjében folyó számmal ellátva a Numizmatikai Közlöny alakjában, hozzácsatolt külön lapszámozott lapokon teendők közzé, lehetőleg 4 oldalnál nem kisebb részletekben, a megjelenés idejének megjelölésével, de megköltése nélkül;

7. az így összegyűlt anyag, amint a szerkesztő bizottság belátása szerint kellő mennyiségűnek látszik, címlappal és a 4. pontban említett tárgymutatóval, mint az Adattár első kötete, lezárandó s a további anyag folytatólagos folyó számával mint a második stb. kötet anyaga teendő közzé s hasonló módon látandó el címlappal és tárgymutatóval; a X. kötet tárgymutatója az első 10 kötet anyagát fogja összefoglalni;

8. hogy az Adattár később a Numizmatikai Közlönytől különválasztva is rendelkezésre állhasson, az egyes lapokból minden egyes megjelenés alkalmával 100 példány külön nyomtatandó s a kötet befejezése után összeállítva mint önálló kiadvány kezelendő.

E megállapodáshoz a társulat 1909. évi közgyűlése hozzájárulván, a szerkesztőbizottság működését megkezdette azzal, hogy az első adatokat, amelyeket e tervezet közzététele előtt összegyűjteni tudott, e felhívással egyidejűleg közzé teszi. Ez adatok átolvasása egyúttal magyarázatot is ad a tervezethez, amelyet minden, a numizmatika iránt érdeklődő olvasónknak szíves figyelmébe ajánlunk.

Befejezésül pedig azzal a tiszteletteljes kéréssel fordulunk az érdeklődőkhöz, hogy e nemzeti és tudományos szempontból hasznos vállalkozásunkat minden, bármily csekélynek vagy jelentéktelennek látszó adat beküldésével is támogassák. Minden legkisebb adat fontossá válik, mert a magyar nemzeti önállóságnak ércből való emlékeit, a magyar pénzeket és érmeiket ismerteti s mint a múlt emléke, a jövőnek nyújthat értékes tanulságot.

Budapest, 1909 december 31.

A szerkesztőbizottság:

Dr. Fínály Gábor

Gohl Ödön

Jeszenszky Géza

Rampacher Pál

Dr. Zimmermann Lajos.

MAGYAR NUMIZMATIKAI ADATTÁR.

1. Nehézségek a pénzforgalomban. Siquidem in perceptione currentis pecuniae per regnum consuetae utpote Cremniciensis ac polturis, maximae noviter irrepserunt difficultates, ita ut reusim supprimi etiam videatur per non acceptationem ejusdem, extenus scribendum erit illustrissimis ac reverendissimis dominis archiepiscopo et cancellario regio, super negotio premissis suae majestati representanda. (Mivel az országban szokásos folyópénz, t. i. a körmöcziek és a polturák, elfogadásában újabban igen nagy nehézségek mutatkoznak, úgy hogy az el nem fogadás miatt már majdnem kimennek a forgalomból, írni kell a nagyméltóságú és főtisztelendő érseknek és a királyi kancellárnak, hogy a fentemlített ügyről Ő Felségének jelentést tegyenek.) Pozsony vármegye jegyzőkönyve 1669 januárus 21-ről. Történelmi Tár 1905, 251.

Dr. Finály Gábor.

2. Bethlen Gábor 1620. évi szeptember 1-én meglátogatja Körmöczbányát. Den ersten Tag September Ist der erwölte hungerische Khönig Gabriel Zwischen 1 und 2 Uhr nach mittag auf Crembnitz khomen, in das winklerische hausz einlosirt. Nach dem essen in Cammerhoff gangen, die Münz und ander sachen besichtigt, des anderntags auf den Perg ausgeritten; In einen Stollen eingefahren, wie auch Zuvor die Fürstin.

Die khönigliche Taffl hat herr Camergraff, die andern herrn und hoffleut aber Gemeine Stadt mit speisz, trankh und fuetterey versehen. Da Ir. Khönügl. Würden verreiset von dannen nach Preszpurg, haben sich gegen Richter und Rath wie auch Hr. Camergraffen freindtlich umb der Tractation bedankht. (Gábor, a választott magyar király szeptember első napján délután 1 és 2 óra között Körmöczbányára érkezett és a Winkler-féle házban szállt meg. Az ebéd után a kamaraudvarba ment, a pénzverdét és más dolgokat megtekintette, a következő napon a hegyre kilovagolt, egy tárnába leszállt, amint hogy előbb a fejedelemasszony.

A királyi asztalt a kamaragróf, a többi urakat és udvari embereket pedig a város közönsége látta el étellel, itallal és abrakkal. Miután Ő királyi Méltósága innen Pozsonyba utazott, a birónak és tanácsnak, valamint a kamaragróf úrnak a vendéglátást kedvesen megköszönte.) Körmöczbánya, Stadtbuch 1620. év, 467. oldal.

Rampacher Pál.

3. Imperium Austriacum. Az új valutának főaranyérméje a 20 koronás. A régi és 1892-ben eltörölt ezüstvaluta uralma alatt veretett egy nemzetközi kereskedelmi érme úgy Ausztriában, mint Magyarországon: a 8 forint = 20 frankos aranypénz, amit olvasóim közül is sokan még ismerhettek. Ez érmeben — a pénzverde szerint, a hol veretett — az érték magyar vagy német felírással volt jelezve. Mindegyikének hátlapján díszlett továbbá az a közjogilag botrányos mondat: *Imperium Austriacum*.

En ennek a közjogilag sérelmes állapotnak megszüntetését követeltem és az új érmeben más, az utóbb tényleg elfogadott és megvalósított, a magyar közjognak teljesen megfelelő fölírást kívántam. Jogérzettel, mások jogai iránt kellő tisztelettel viselkedő tárgyaló felekkel ez igénynek vita nélkül teljesülni kellett volna. Nem úgy osztrák, úgynevezett

„szövetségeseinknél“. A leghatározottabb ellantállásba ütköztem és egyenesen követelték maguknak azt a jogot, hogy legalább az Ausztriában vert 20 koronás aranyérmében az „Imperium Austriacum“ megmaradhasson. Ebbe sem mehettam bele, mert a 20 koronás aranyérme nemcsak a belföldi, hanem nemzetközi forgalomra is szánatott, a külföldön pedig abba a fogalomba: „Imperium Austriacum“, sajnos, Magyarországot is beleértik. Az osztrákok ezt jól tudták, s régi centralista hajlamaiknál, ostoba „Gesammtreich“-os észjárásuknál fogva éppen ezért is ragaszkodtak ama kifejezéshez.

A vita, ebben a magában egyszerű és világos ügyben, oly mérveket öltött, hogy hevevé vált, hogy nagy közös konferencia tartására szorultunk. A konferencián magyar részről *Wekerle Sándor* pénzügyminiszter és én, osztrák részről az akkori pénzügyminiszter *dr. Steinbach*, báró *Niebauer* osztályfőnök és báró *Winterstein* vettek részt. Az osztrák pénzügyminiszter állásfoglalása már előzetesen illetékes helyről a magyar felfogásnak megfelelő irányítást nyert, amit én jól tudtam, de úgy látszik, az osztrák főhivatalnokok nem.

Az értekezleten én voltam hivatva álláspontunkat kifejteni, amit meg is tettem. Osztrák részről főképp báró *Niebauer*, régi megcsontosodott centralista, különben jeles szakember és most az osztrák urakházának tagja, fejtett ki elkéseredett ellentállást. Vita fejlődött ki, melyben mind a két miniszter részt vett. Végül még egyszer felszólalt báró *Niebauer* és állította, hogy Ausztriának szégyen volna a vitás szavakat elejteni, mert abban nyer kifejezést Ausztria államisága, amelybe, ha Magyarországot a külföldön beleértik, azon ő éppenséggel nem búsul.

Amidőn ezek a kijelentései elhangzottak, feléje fordult az osztrák pénzügyminiszter gunyoros mosollyal és a következőket mondá:

— *Aber mein lieber Baron Niebauer, Oesterreich — das giebt nicht!* (De, kedves báró *Niebauer*, Ausztria — az nem létezik!)

Hát erre a nyilatkozatra szinte elhültem. Nem hiszem, hogy valamely államnak minisztere valaha saját államának a létét tagadta volna. De mégis igaz, hogy a „birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok“ nem akarják az Ausztria nevet viselni és elismerni.

Élénk tanuságai ennek az osztrák érmék. Míg a magyar érméken természetesen az érték a magyar államnyelven van kifejezve, addig ilyesmit az osztrákéban hiába keresnénk. Néma ékesszólással hirdetik nyelvtelenségükben azt, hogy az osztrák miniszter, habár drasztikusan, de mégis csak a valóságos állapotot fejezte ki.

Nem csodálatos-e tehát az, hogy ez az Ausztria, amely még csak nem is állam, mely széthuzódó „néptörzsek“ mondhatni, kényszerű összefoglalása, mely alig több diplomáciai és földrajzi fogalomnál, melynek egysége és összetartozandósága leginkább a korona birtoklásában nyilvánul: hogy mégis ez az Ausztria az egységes nemzeti alapon szervezett, ezredéves alkotmányával bíró Magyarországot véli legyűrhetni, nemzeti szabad és jogos akaratának nyilvánításában és érvényesítésében megakadályozni?

Azzal a nem létező Ausztriával szemben előbb-utóbb a nagyon is létező Magyarország ki fogja vívni a maga jussát. A történelmi alakulás természeti törvénye diadalmaskodni fog itt is, amint diadalmaskodott mindenütt a nemzetek létének küzdőporondján!

A „Szegedi Napló“ című napilap 25 éves fönnállásának emlékére díszkönyvet adott ki, amelyben *Enyedi Lukács*, volt pénzügyminiszteri államtitkár, a lap alapítója és első szerkesztője, közli e visszaemlékezést.

Dr. Zimmermann Lajos.

4. I. Endre kiadatlan denárja. Dr. Buchenau H. ismerteti a „Blätter für Münzfreunde“ 1909. évi 6. számában a 4208. oldalon a müncheni kir. éremtárban elhelyezett I. Endre-féle denárt, amely a C. N. H. I. 11. számú denártól annyiban tér el, hogy előlapján a körirat visszás és hibás; a hátlapon pedig a körirat érthetetlen, az egyenszerű kereszt közepén és végein pontok és sarkaiban kettős körök vannak. A denár anyaga finom ezüst, súlya 0.51 gramm, átmérője 15—16 mm., rajza a cikknél látható.

Rampaehér Pál.

5. Imperium Austriacum. Enyedi Lukácsnak az Adattár 3. száma alatt közölt visszaemlékezése annyiban téves, hogy a jelzett két szó csak az osztrák veretű 20 és 10 frankos (8 és 4 aranyforintos) aranypénzeken volt olvasható 1870-től 1892-ig. A hasonló értékű magyar aranypénzek tudvalevőleg mindig magyar szöveggel „Magyar Királyság” feliratúak voltak. *Jeszzenszky Géza.*

6. Aranypénzek hamisítása. „Item beym meyster zal nicht gethorren (= dürfen) falsche gulden pessern ader vorgulden, Ouch zal keyn meyster das golt kewffen, das von den gulden ab gesnetin virt.“ Ismét: „De magistris. — Item si aliquis magister falsos florenos de novo de auraret tenetur ad czecham dare j marcum argenti de quilibet fl. et xij libras cere“. A német szöveg a kolozsvári ötvös-céh 1473-i alapítóleveléből való, magyarul: „Épígy egy mesternek sem szabad hamis forintokat kijavítani vagy aranyozni, és egy mesternek sem szabad azt az aranyat megvásárolnia, amelyet forintosokból levágtak“. A latin szöveg a céh szabályaiból való: „A mesterekről. — Épígy ha valamelyik mester hamis forintokat újra aranyozna, tartozik a céhnek minden egyes forint után 1 márka ezüstöt és 12 font viaszat adni“. Finály Henrik: A kolozsvári ötvös-céh szabályai 1473-ban. Az Erdélyi Múzeum-Egylet Évkönyvei. II. kötet. 1861—1863. 4. és 5. lapján.) *Dr. Finály Gábor.*

7. Magyarországi éremleletek: 1. *Balassagyarmati bécsifillér-lelet* említ Luschin Num. Zeitschr. N. F. II. 138. 1. és idézi Leitzmanns Num. Zeitschrift 1835, Sp. 104; 1837, Nr. 11 (a 3. és 4. táblával) és 1840 Sp. 46. — 2. *Veszprémi római éremlelet.* Gallienus-Gratianus; 2881 db. Edénnyel és vasszerszámmal együtt lelték 1908-ban. Kime-
rítően ismertetik Kubitschek Vilmos és Voetter Ottó a Num. Zeitschrift N. F. II. k. 117—136. 1.) — 3. *Gomba pozsonymegyei község határában* 1908. évi okt. 7-én egy edényben 72 ezüstpénzt találtak, nagyobbára I. Lipót 15 és 6 kros pénzeit (köztük kör-
mőci vereteket is), továbbá olasz, sziléziai, bajor, hesseni és würzburgi pénzeket. Mind-
ezek 1625 és 1701 közt verettek. (Monatsblatt, 316. sz. 108. 1.) — 4. *Gyalu határában,*
Erdélyben 1799 táján mintegy 1170 (vagy még több) darabból álló római éremleletet
találtak. Marcustól Commodusig 11 db., Sept. Severustól Elegabalusig ca. 303 db.,
Alexander Severus 443 db., Maximinustól Gordianusig 271 db., Philippus p. 15 db., Ota-
cilia 1 db., bizonytalanok: 23 db. A lelet Philippus idejében került a földre, ugyancsak
Philippusig tartanak a környékbeli leletek is, e körülményt szerző a carpi barbártörzsnek
Kr. u. 245-ben Dáciába való betöréséből magyarázza. (Kubitschek Vilmos a Jahrbuch d.
Zentralkommission 1909. évi I. részében és Monatsblatt 318. sz. 129—130. 1.) *G—n.*

8. Utasítás a pozsonyi pénzverőház pénzvizsgálója részére 1660 körül. 1. Aprólékos
pagamentumokat vagy *olvasztást* szaporán ne tegyen az quardein, mert az ratióiból
kitetszik, hogy fölötte káros, az olvasztásban való apadásra s mind az sokszori széné-
tésre nézve. 2. Semminemű aranyat, ezüstöt vagy ércet akár sok, akár kevés legyen is,
contra hire nélkül eszve ne olvasztasson az quardein, sőt parancsoltatik az contrának,
jól megvizsgáljon minden ezüstöt az olvasztás előtt is. 3. Az olvasztás után is, minden-
kor jelen legyen az contra az próbacsinalásnál, akár *fejér*, akár aranyos, vagy *arany-
próba* legyen, és szokás szerént minden quardein-céduláit protoculálja; az arany és
aranyos próba-cédulákat magánosan megtartsa addig, míg kívátni fog. 4. Az *lieferan-
toknak*, akár *köröszlány*, akár *zsidó* legyen is, illendő pénzeket minden holnapban meg-
fűzessék, hogy annyival szaporábban adminisztrálhassák az aranyat, ezüstöt; az extractu-
sokban is alkalmasabb lészen. 5. Az *münczen* kívül való dologra, se kocsit, se lovakat
az quardein senkinek se adja, akár legyen, akár ne legyen dolgok, az inspektorok hírek
nélkül. 6. Az széna és zab zár alatt legyen, melynek az kulcsa az contránál álljon, nem

az quardeinnál, és senkinek az műncz lovain kívül se szénát se zabot ne merészeljenek adni vagy distrahálni. 7. Mivel azelőtt nagyobb pagamentumok olvasztására sem ment több *szén*, azért szükséges reá vigyázni, hogy ne distraháltassék hijában, és mint az 1. punctumból kitetszik, aprólékos, gyakran való öntésben vagy olvasztásban. 8. Hasonlóképen az télre vett *kemény fával* csak az tisztházat vagy szobát fűtsék, s azt se különben, hanem mikor dolog vagyon, ünnepnapokon nem szükséges. Úgy az *fejéritéshez* való lágy fa is ne distraháltassék másra, az császár dolgán kívül; úgy az gyertya is zár alatt álljon. 9. Az contra a maga írásit és író helyét, az hol az *pénzolvasó* asztal vagyon, bezárva tartsa, és senkit oda ne ereszszen, hogy írásihoz ne férjen valaki, mert azon hely az contrát illeti s nem mást. — *Kívül*: XVII. századbéli írással: Instructio Zygo-statae domno hujatis monetariae. Eredetije 1660 körüli írással az Orsz. Lev. kincstári osztályában, az utasítások közt. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle VI. évf. [1899] 323. l.)

Rampacher Pál.

9. II. Rákóczi Ferenc rézpénzeinek értékcsökkenése. Anno dieses (1707) in Monath Juny sind alle ungrische LIBERTAS in gantz Ungarland veruffen worden, das nur etliche mit einen gewissen kleinen Marienbild an der Seid gezeichnet eine zeitlang vor 4 polturacken gegen weiszgeld gangbahr blieben. Im Monath Septemb. sind die ungrischen oder kremnitzer Pfenig allenthalben in Ungarn, wo die kurutzen herschten, da sie zuvor, 5 vor 2 polturacken nahmen, zu 3 vor einen polturacken ausgerufen worden, wie selbige vor alters in Gang wahren, die tohten polturacken aber, die Fürst Franciscus Rákóczi prägen liesz, wahren schon so veracht und ungangbahr, das mañ kaum 4 oder 5 gegen einen polturacken weiszgeld ausgeben, mocht. (Ezen [1707] év június havában az összes Libertások egész Magyarországon kitiltattak a forgalomból, úgy hogy csak csekély számú, oldalvást kis Mária-képpel jelzett darabok maradtak egyideig forgalomban, amelyeket ezüstpénz ellenében négy polturában számítottak. Szeptember hóban a magyar vagy körmöci filléreket, amelyekből azelőtt ötöt vettek két polturáért, Magyarországon mindenütt, ahol a kurucok voltak az urak, egy polturára hármat számítva hirdették ki, úgy ahogy régente jártak. Rákóczi Ferenc fejedelem polturáit azonban már annyira megvetették és nem szívesen fogadták, hogy alig lehetett belőlük négyet vagy ötöt egy poltura ezüstpénzéért elfogadtatni.) Szentmiklóssy Gottfrid iglói krónikájának XXIV. fejezetéből.

Bervaldszky Kálmán.

10. II. Rákóczi Ferenc rézpénzeinek veretése és forgalombahozása. Als nu die kurutzen zimlich überhandt genommen hatten auch viel unterschiedliche Schlösser und festung eröbert, liessen sie ein kupffern Müntz schlagen, zu Nagybanja, Cremnitz und zuletzt auch zu Caschau, und auff den Schlosz Zipser hausz (*Szepesvár*) in Zips (*Szepesség*), und davon polturacken und 10 polturacken geprekt und hatte der polturack auff der einen seyden das ungrisch waffen (*így*) gepräkt auff der andern seyden aber, das bildnis der heiligen Jungfrau Maria, mit den kindlein Jesu = die 10 er aber, die man hernach LIBERTAS geheiszen, hatten auff der 1. Seyden geprekt das ungrische waffen, und auff der andern diese wordte PRO LIBERTATE, und wiewohl erstlich dieses Geldt den land sehr zu statten kam, das von der Groszen Keyserl. portion merklich an Geldt entschöpfet ward, so machte es doch zuletzt lauter unruh und theüerung im lande. also das man 1. cübl weitzen wohl vor 5 ungrisch Gulden, 1 cübl korn vor 2 auch 3 Gulden, 1 cübl Gersten auch wohl vor 2 und $\frac{1}{2}$ Gulden bezahlen muste, ja es kam zuletzt darzu, das man 1 Ducaten vor 20 ungrische Gulden wechseln muste, den da es in Groszer menge geprägt wurde, ward kein silber Geldt nicht zusehen, sonder Eytel LIBERTAS wahren in Gang, dahero allerley mangl. und verhünderung der ausländischen handlung erfolget, auch viel kauffmannswahren oft wegen verachtung dieses Geldt confisciert wor-

den, dahero es auch anno 1707 im Monath Juny sind verruffen worden. dahero auch die ungrische Militz an treü und kurassa zimlich abgenommen, viel wegen armuth und persvasion der LIBERTAS zum keyserl. und unser Gnädigen fürsten (*Lubomirski Tivadar herceg, a XIII szepesi város lengyel királyi kormányzója*) in dienste getretten, auch sonsten allerley veretterey vor die hand genommen, das auch vielen ihren Kopf gekostet.

(Midőn tehát a kurucok fölénybe kerültek és sok különböző kastélyt és várat elfoglaltak, rézpénzt verettek Nagybányán, Körmöczön és végül Kassán és Szepesváron Szepességben, még pedig polturákat és tízpolturásakat. A polturák egyik lapjára a magyar címet, a másikra a Szűzmária képét verették a gyermek Jézussal, a tízeseknek, melyeket azután LIBERTAS-nak neveztek, egyik lapjára a magyar címet, másikára PRO LIBERTATE-t verték és bár eleinte ez a pénz nagyon javára volt az országnak, mely a nagy császári porció (adó) folytán pénz dolgában nagyon kimerült, — később mégis csupa nyugtalan-ságot és drágaságot okozott az országban, úgy hogy egy köből búzát 5 magyar forinttal, 1 köből rozsot 2, sőt 3 frttal, 1 köből árpát $2\frac{1}{2}$ frttal kellett fizetni, sőt végre oda jutot-tunk, hogy egy aranyat 20 magyar forint-ra kellett felváltani, mert nagy mennyiségben veretvén, ezüstpénzt látni sem lehetett, hanem csak silány LIBERTAS-ok forogtak köz-kézen, amiből különböző bajok és a külföldi kereskedelem-ben akadályok származtak. Sok kereskedelmi árút is elkoboztak ezen pénz megvetése miatt, miért is ez 1707 június havában a forgalomból kitiltatott. Ennélfogva a magyar katonaságban megfogytakozott a hűség és a vitézség, sokan a szegénység és a libertások kényszere folytán a császárnak, vagy a mi kegyelmes hercegünknek szolgálatába álltak, de egyébként is sok árulás történt, aminek sok ember a fejével adta meg az árát.)

Szentmiklóssy Gottfrid iglói krónikájának XV. fejezete.

Bervaldszky Kálmán.

II. II. Rákóczi Ferenc pénzeinek történetéhez. Zimmermann Rezső a Történelmi Tár 1909. és 1910. évi folyamában adalékokat közöl II. Rákóczi Ferenc felkeléséhez Szabolcs-megye levéltárából. — A közleményekből a pénzügyre a következők vonatkoznak:

a) *A fejedelem rendelete 1704 ápr. 26.-ról.* Értesíti benne Szabolcs vármegyét, hogy az arany- és ezüsbányák fogytakozása miatt egy millió rézpénz veretése és kibocsátása felől intézkedett.

b) *A fejedelem nyílt parancsa 1705 okt. 29-ről,* melyben tekintettel arra, hogy a libertások értéke a forgalomban devalválódni kezdett, a fejedelem meghagyja, hogy a rézpénzt jószágvesztés terhe alatt mindenki teljes értékben elfogadni köteles.

c) *A fejedelem rendelete 1706 február 6-ról,* melyben elrendeli az áruk limitálását és megszabja a pénzek értékét.

d) *A consilium oeconomicum Szabolcsmegyéhez 1706 márc. 6.* „Vehette eddig ngtok kgték méltóságos vezérő fejedelem kglmes urunk ő nga parancsolatját, hogy az fehér pénz rézpénzért cum super additamento ne váltassék, hanem minden lásy — (a m. agió, ázsió) — nélkül egyaránt keljen, venáléknak is és matériáléknak szabott áruja legyen: s azon fejedelmi parancsolathoz s ngtok kgték homagialis köteletségéhez képest, nem kétlők, eddig is az egész árukat limitatióba hozta“ stb.

e) *A fejedelem Szabolcs vármegyéhez. 1706 máj. 8.* Azoknak üldözésére hívja fel a vármegyét, kik a várak építésénél dolgozó népnek rézpénzért élelmet nem adnak.

f) *A fejedelem Szabolcs vármegyéhez. 1706 aug. 18.* Elrendeli, hogy a törökországi zsidó és rác kereskedőket, kik hamis réz- és ezüstpénzt terjesztenek, ne engedjék át a Tiszán.

g) *Országos gazdasági tanács Szabolcs vármegyéhez. 1707 szept. 15.* „Magyarországi ligájú aranyoknak valora 5 magyar forintokban s négy pénzben, az idegen aranyoknak pedig 4 rh. forintokban observáltassék s a szerint vegyék és circuláltassék. — Azonkívül penig az kis garas 6 magyar pénzével számláltassék“.

h) *Nagykálló tanácsa levele. 1707 nov. 27.* „Recognoscáltatik vigore praesentium, hogy a n. ország körömi generális gyűlésének alkalmatosságával lött rézmonétáknak 4 polturára való defalcatiója után, legelsőben n. Kálló városában nzetes Horváth Péterné Kocsonyás Anna asszony kezdette és árultatta maga árendás pinczejében borait tiszta ezüst pénzen“.

i) *A fejedelem nyílt parancsa. 1708 máj. 11.* Elrendeli az ezüstpénznek a régi áron való adását-vételét. Az „imperiális hercegek forintos monétáit“, a bajor hercegség és „az olmützi püspök 15 krajczáros pénzeit az austriai ház hasonló pénzéhez képest való valorban acceptálják“.

H. Fekete Péter.

12. Bethlen levele Bethlen Istvánhoz. 1615 júl. 9. „.... A katonáknak hópénzeket megküldtem volna, de... azt mondja, hogy ott az bányai garas sem kell el....“, „az garas sem eddig el nem költ Mármarosban, megkiáltassa kgdnek, hogy ezután marhája veszése alatt minden ember elvegye az bányai garast 3 pénzért, az dutkát 10 pénzért“.

H. Fekete Péter.

13. A pénz értékelése a XVII. század végén. A dr. Csűrös F. által közölt „Debreczeni Diarium“ 1682 április hó 28-ról a következő feljegyzést tartalmazza: „Erkeznek haza Csatáry Bálint etc. uramiék Váradrul referálván, hogy az kincstartó előbbeni assecuratioja szerint az aranyat különben be nem vette 2 tallér számnál, mely a városnak nem kicsiny kárára esett, interim maradt restantiában 1300 tallér, melynek bevitelére sok kérés után engedett 15 napot.“ *Május 6.* „Az restantiában fenn maradt 1300 talléroknak adminis-tratiojára expedíaltatnak Váradra az kincstartóhoz Csatáry Bálint, Takács András, Takács István deák és Kis Mátyás uraimék lévén tallérul ezen summában nro. 500. az többi polturául, úgymint 800 tallerra való poltura. Hetven polturákat tudván egy tallér számban, amint az előtt az kincstartó ő kegyelmeket ezen dologrul assecuralta“. (Történelmi Tár, 1910. évi 2. füzet.)

H. Fekete Péter.

14. Pemkirchner András pénzverési engedélye. — Bécs, 1459 szept. 11. — Meg-engedi neki III. Frigyes császár, hogy amig a császár szolgálja lesz, pénzt verhet „in unserm kunigreich Hungern auf unsern slag und korn“ (Magyarországon, a császári pénz veretével és ugyanazon finomságával.) — Chmel. Reg. Kaiser Friedrichs III., Nr. 3744. — Luschin a Num. Zeitschr. új f. II. k. 185. 1.

G—n.

15. A bazini gróf és mások pénzverési jogáról. 1457—1460. — Der Römisch Khaiser was schuldig dem Grafen von Pösing, dem von Ellerbach, dem Grauenekher und Andreen Paunkirchner.... auf 12.000 Gulden, die baten sein genad.... das sie die gegen in fallen liessen, das er inen dann verlihe die Muncz zue ainer ergezung. Dem Kaiser gefiel das wol und gab in brief und sigil das sy gemünzen möchten die munzen zu Presburg, zue Altenburgh, zue Ottenburg und andern menigen enden, und schlugen chreuzer und pfennig dabey khain silber was nur khupfer.... (A római császár 12.000 fittal tartozott a bazini grófnak, az Ellerbachinak, a Grauenekhernek és Paunkirchner Andrásnak — (aki a vasmegyei Szalónak várura volt) — ezek azt a kegyet kérték tőle, hogy ők elengednék a követelésüket, viszont ő (a császár) adjon nekik, kedvtelésül, pénzverési jogot. A császárnak tetszett ez az ajánlat és pecsétet levelet adott nekik, hogy Pozsony-ban, Óvárrott, Sopronban és másutt pénzt verhessenek, és ők krajczárokat és filléreket vertek, de nem volt bennük ezüst, hanem csak réz....). — Anonymus, Senkenberg: Selecta juris et historiarum-ban. V. k. 95. 1. — Luschin: Num. Zeitschr. új f. II. k. 185. 1.

G—n.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY.

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

GOHL ÖDÖN.

IX. ÉVFOLYAM.

1910.

I. FÜZET.

BUDAPEST

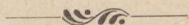
HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA.

1910.

TARTALOM

1. <i>Mihálovics Béla dr.</i> : Magyar jogászok és államférfiak emlékérméi	1. lap
2. <i>Kovács István</i> : Az Erdélyi Múzeum-Egyesület megalakulásának 50 éves jubileuma és jubiláris plakettje	13. »
3. <i>Gohl Ödön</i> : Nemzetközi érem- és plakett-kiállítás Brüsszelben	25. »
4. <i>G—n</i> : Újdonságok	26. »
5. <i>Különfélék</i> (képtáblával)	27. »
6. <i>Ötvös Gábor</i> : Irodalom	28. »
7. <i>Érem- és könyvvásár</i>	30. »
8. <i>Társulati élet</i> . — Tiszti és tagnévsor	31. »
9. Német és francia kivonat	41. »
<i>Melléklet: Magyar Numizmatikai Adattár (első félév).</i>	

A közleményekben foglalt tud. állítások és az éremleírások helyességeért azoknak szerzői felelősek. — A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő. — Kéziratok nem adatnak vissza.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

Alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.
A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és november hóban.

Szerkesztő GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 3 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszer s mindenkorra (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendők.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések és esetleges reklamációk dolgában is a társulati titkár: dr. Zimmermann Lajos intézkedik. Hivatalos órát tart a társulat helyiségében (IV., Kaplony-utca 7., II. 13.) csütörtökön és szombaton este 6 órától 7 óráig. Helyettesíti Rampacher Pál másodtitkár.

A társulati könyvtár és gyűjtemény a társulat helyiségében, a könyvtár és gyűjtemény őre: dr. Finály Gábor hivatalos órái alatt, hétfőn és csütörtökön d. u. 5 órától 7 óráig áll a tagok rendelkezésére. Helyettesíti Szentgáli Károly másodkönyvtáros.

Befizetéseket a társulat pénztárosa (Kútváros Fülöp, Budapest, VII. ker., Wessely-utca 20.) vesz át.

20
NUMIZMATIKAI
KÖZLÖNY.

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

DR. GOHL ÖDÖN.

IX. ÉVFOLYAM.

1910.

II. FÜZET.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA.

1910.

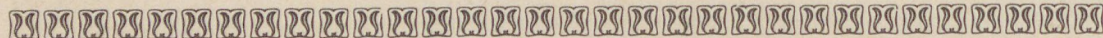
T A R T A L O M

1. Siklóssy László dr.: A modern magyar éremművészet és művelői	43. lap
2. Gohl Ödön dr.: Olvasóinkhoz	68. »
3. Jeszenszky Géza: Egy lappangó vegyesházi dénár	69. »
4. Horváth Adolf János: Tót érmek és jelvények	70. »
5. G—n és Petrikovich János dr.: Különfélék	71. »
6. Harsányi Pál dr.: Éremleletek	72. »
7. Ötvös Gábor: Irodalom	77. »
8. Érem- és könyvvásár	78. »
9. Társulati élet	80. »
10. Német és francia kivonat	82. »

Melléklet: Magyar Numizmatikai Adattár (2-ik félév).

A közleményekben foglalt tud. állítások és az éremleírások helyességeért azoknak szerzői felelősek. — A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő. — Kéziratok nem adatnak vissza.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

Alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.
A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és november hóban.

Szerkesztő dr. GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 3 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszer s mindenkorra (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendők.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések és esetleges reklamációk dolgában is a társulati titkár: dr. Zimmermann Lajos intézkedik. Hivatalos órát tart a társulat helyiségében (IV., Kaplony-utca 7., II. 13.) csütörtökön és szombaton este 6 órától 7 óráig. Helyettesíti Rampacher Pál másodtitkár.

A társulati könyvtár és gyűjtemény a társulat helyiségében, a könyvtár és gyűjtemény őr: dr. Finály Gábor hivatalos órái alatt, hétfőn és csütörtökön d. u. 5 órától 7 óráig áll a tagok rendelkezésére. Helyettesíti Szentgáli Károly másodkönyvtáros.

Befizetések a társulat pénztárosa (Kúnváry Fülöp, Budapest, VII. ker., Wesselenyi-utca 20.) vesz át.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY.

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

DR. GOHL ÖDÖN.

IX. ÉVFOLYAM.

1910.

III—IV. FÜZET.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA.

1910.

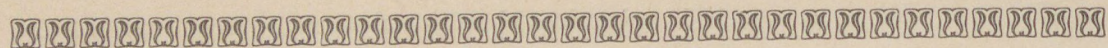
TARTALOM

1. <i>Faragó Miksa</i> : Adalékok a szabadságharc pénzjegyeinek és jegynyomdájának történetéhez	83. lap
2. <i>Varga Béla</i> : Koronaértékű érmeink	93. »
3. <i>Báró Miske Kálmán</i> : Velemszentvid kelta típusú pénzeinek lelkörülményei	100. »
4. <i>Csermelyi Sándor dr.</i> : Emlékérmek az orsz. Ráth György-múzeumból (két képtáblával)	104. »
5. <i>Gohl Ödön dr.</i> : A titeli barbárpénzlelet	112. »
6. <i>Gohl Ödön dr.</i> : A rákosi kelta ezüstpénzlelet	113. »
7. <i>Mihálovics Béla dr.</i> : Magyar jogászok és államférfiak emlékérmek (Pótlék)	115. »
8. <i>Bervaldszky Kálmán</i> : Rákóczi szepesvári pénzverdéje	127. »
9. <i>Gohl Ödön dr.</i> : Dessewffy Miklós gróf barbárpénzgyűjteménye	129. »
10. <i>Gohl Ödön dr.</i> : A brüsszeli kongresszus és éremkiállítás	130. »
11. <i>Leszih, Gohl, Harsányi</i> : Éremleletek	133. »
12. <i>Kovács István, Ötvös Gábor</i> : Irodalom	137. »
13. <i>Érem- és könyvvásár</i>	144. »
14. <i>Társulati élet</i>	146. »
15. E füzet tartalmának német és francia kivonata	153. »
16. A Numizmatikai Közlöny IX. kötetének címlapja, tartalomjegyzéke és betűrendes tárgymutatója.	

Külön melléklet: Dessewffy Miklós gróf barbárpénzei. Tizennyolc képtáblával. (Dessewffy Miklós gróf ajándéka.)

A közleményekben foglalt tud. állítások és az éremleírások helyességeért azoknak szerzői felelősek. — A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő. — Kéziratok nem adatnak vissza.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

Alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.
A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és november hóban.

Szerkesztő dr. GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 3 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszer s mindenkorra (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendők.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések és esetleges reklamációk dolgában is a társulati titkár: dr. Zimmermann Lajos intézkedik. Hivatalos órát tart a társulat helyiségében (VIII., Csepregy-utca 4., II. 15.) csütörtökön és szombaton este 6 órától 7 óráig. Helyettesít Rampacher Pál másodtitkár.

A társulati könyvtár és gyűjtemény a társulat helyiségében, a könyvtár és gyűjtemény őr: dr. Finály Gábor hivatalos órái alatt, hétfőn és csütörtökön d. u. 5 órától 7 óráig áll a tagok rendelkezésére. Helyettesít Szentgáli Károly másodkönyvtáros.

Befizetések a társulat pénztárosa (Kúnváry Fülöp, Budapest, VII. ker., Wessely-utca 20.) veszi át.

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt alapítványi összegekről és tagsági díjakról.

Alapító tagok befizetései: Finály Gábor dr. 200 korona (könyvekben); Schulek Alfréd dr. 190 korona (10 korona idei tagsági díj beszámítva).

Rendes tagok 10 koronás tagsági díja: 1910-re: Békés vármegyei közművelődési egyesület, Durugy Ferenc, Faludi Géza dr., Gyulai Noé Hugó dr., Haranghy György, Hámos Pál, Hübner Károly, Hüttl Dezső dr., Kürti Gyula, Leszih Andor, Lippay Károly, Rácsay Géza, Schlesinger József, Schvarcz Nándor, Ungár Dezsőné; — 1911-re: Hajdú Dezső dr.

Rendes tagok 6 koronás tagsági díja: 1907-re: Schönwald Imre; — 1908-ra: Hild Viktor, Komárom vármegyei és városi múzeum egyesület, Schönwald Imre; — 1909-re: Hild Viktor, Komárom vármegyei és városi múzeum egyesület, Székely Nemzeti Múzeum; — 1910-re: Barna János dr., Bács-Bodrog vármegyei történelmi társulat, Bibliothèque d'art et d'archéologie (Paris), Biharmegyei és nagyváradi régészeti és történelmi egyesület, Böhm Lénárt, Báró Bruckenthal-féle múzeum, Czápáry László dr., Daniel Ferenc, Dimák Gyula, Éles Géza, Fekete Győző, Fejér vármegyei és Székesfehérvár városi múzeum, Hild Viktor, Husnik János ifj., Jankovich József Mihály, Jánó Béla, Joanneum (Graz), Kassai Múzeum (Felsőmagyarországi Rákóczi múzeum), Kristyóry Sándor, Lossonezy Károly, Munkácsi m. kir. állami főgimnázium, Papp Ernő dr., Pápay Pál dr., Stein Pál, Székely Nemzeti Múzeum, Tinis József, Ungvári kir. kath. főgimnázium, Varsányi Román, Weinberger Antal, Zöld János. — 1911-re: Papp Ernő dr.

Rendes tagok 2 koronás tagsági díj-kiegészítése: 1910-re: Bartalos Gyula dr., Hajdú Dezső dr.

Felkérjük tagdíjhátralékos tagjainkat,
hogy tagsági díjaikat társulatunk
pénztárába befizetni szíveskedjenek.

FEJÉR JÓZSEF

— BUDAPEST, —

VIII., JÓZSEF-KÖRÚT 70. SZÁM.

Veszek és eladok régi pénzeket és föld-
ből kiásott régiségeket.

Megjelent 1908. évi 9-ik számú árjegyzékem, mely
1381 szám alatt felsorolt érmet tartalmaz. — Általános tartalmára való tekintettel német nyelven kell megjelentetnem, miért is magyar vevőim elnézését kérem.

Az árjegyzéket ingyen és bérmentve küldöm.

HELBING OTTÓ

— ÉREMKERESKEDŐ —

MÜNCHEN, Maximilianstr. 13/1.

Mindenféle régiségek és emlékérmek vétele és eladása.

Egész gyűjteményeket a legmagasabb áron, készpénzfizetés mellett vesz vagy árverésen való értékesítésre mérsékelt provízió mellett átvesz. — Évenként több nagy éremárverés. — Régipénz-árjegyzékek, mellé jegyzett árakkal. — Választékküldemények a gyűjtők szíves rendelkezésére állanak.

C. G. THIEME ÉREMKERESKEDŐ

DRESDEN, A-AUGUSTUS-STR. 4.

ALAPITVA 1863-BAN.

ALAPITVA 1863-BAN.

Régi pénzek és emlékérmek vétele és eladása.

„Blätter für Münzfreunde“ című Numizmatikai folyóirat kiadója. Évenként 12 szám, 6 fénynyomatú táblával. XLV. évfolyam. 1910. Előfizetési díja 6 márka.

„Numismatischer Verkehr“ eladó régi pénzek lajstroma. Megjelenik negyedévenként. Évenként c. 12000 szám. Díjtalan megküldés. Mutatványszám ingyen.

EGGER TESTVÉREK (BRÜDER EGGER).

régipénz-kereskedés

BÉCS, I., OPERNRING Nr. 7. MEZZANIN.

Ajánlja régi pénzek és emlékérmek minden fajából álló nagy raktárát. Különlegességek: ókor, görög és római pénzek. □ Egyes érmek és egész gyűjtemények vétele. □ Árjegyzékek kiadása.

Régipénz árverések rendezése.

TRINKS VILMOS

WIEN, I., LUGECK 7.

Mindennemű régi pénzek és érmek vétele és eladása úgy egyes darabokban, mint egész gyűjteményekben. — Prehisztorikus és római ásatások és régiségek. — Választékküldemények a gyűjtők rendelkezésére állanak ::
Magyar levelezés. Magyar levelezés.

KÁLLAI DEZSŐ

ÉREMKERESKEDŐ

WIEN, I., LOBKOWITZPLATZ 3.

Ajánlja a gyűjtő uraknak minden kor-
szak régi pénzeiből álló nagy raktárát.
Prehisztorikus és római ásatásokból
:: eredő tárgyak is olcsón eladók. ::

A gyűjtési kör közlését kéri, hogy választékküldeményekkel szolgálhasson.

Dr. WALLA F.

ÉREMKERESKEDÉSE

BÉCS, I., MÖLKERBASTEI 12.

☐ Régi pénzek és emlékérmek, valamint régi pénz- és emlékérmegyűjtemények vétele és eladása. ☐
☐ Nagy választék antik, görög, római, középkori és újkori érmek és emlékérmekben. ☐

HAMBURGER JÓZSEF

ÉREMKERESKEDÉSE

(ELŐBB UHLANDSTRASSE 56.)

TELEFON

FRANKFURT AM MAIN

BAHNHOFSPLATZ 2. SZÁM ALÁ

(SZEMBEN A FŐPÁLYAUDVARRAL)

TÉTETETT ÁT.

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt tagsági díjakról.

Rendes tagok 20 koronás tagsági díjai: 1910-re: Kilényi Hugó, Mihalovics Béla dr.

Rendes tagok 12 koronás tagsági díjai: 1910-re: Jeszenszky Géza, Weifert Ignác.

Rendes tagok 10 koronás tagsági díjai: 1908-ra: Országos Magyar Iparművészeti Múzeum; — 1909-re: Magyar Iparművészeti Társulat, Országos Magyar Iparművészeti Múzeum, Rhé Gyula; — 1910-re: Abrahám Vilmos, Beőkönyi Viktor, Bozó Géza, Budapest IV. ker. kegyesrendi főgimnázium, Budapest VII. ker. áll. főgimn. ifjúsági könyvtára, Dáni Nándor, Despinits Péter dr., Dobay Ferenc, Egger Ármin, Enyeter Ferenc, Eszék szab. kir. város múzeuma, Edeskuty Jenő, Éremkereskedők Egyesülete, Faragó Miksa, Finály Gábor dr., Forster Gyula báró, Főfémjelző és fémbeváltó hivatal, Friedmann Izidor, Gáspár Fülöp, Halász Sándor dr., Harsányi Pál dr., Hidvéghi Sándor, Horváth Antal, Horváth Mihály, Kállay András, Keppich Gyula dr., Kunváry Fülöp, Löwenstein Arnold, Maszlaghy Ferenc, Mály János dr., Milleker Bódog, Munkácsy József, Murányi Gyula, Országos Régészeti és Embertani Társulat, Ott János, Pannonhalmi szent Benedekrendi központi főkönyvtár, Pákozdy Károly dr., Pfinn József, Pintér Sándor, ifj. Rajos Lajos, Rehák Rezső, Rohde Tivadar, Schmideg Alfréd, Schulek Alfréd dr., Somssich János gróf, Szabó Ottmár, Szende Gyula dr., Szendrei János dr., Szivák Imre dr., Sztéhlo Ottó, Varga Béla, Váry Szabó Elemér, ifj. Walla József, Walla Vilma, Weisz Berthold, Wertheim Pál, Woyciechowski Vilmos, Zachar Antal, Zwack Ákos.

Rendes tagok 6 koronás tagsági díjai: 1907-re: Esztergom főegyházmegyei könyvtár, Pallós Albert; — 1908-ra: Esztergom főegyházmegyei könyvtár, Pallós Albert; — 1909-re: Balatoni múzeum-egylet, Békéscsabai múzeum egyesület, Esztergom főegyházmegyei könyvtár, Pallós Albert, Selmec és Bélábánya szab. kir. város, Varsányi Román; — 1910-re: Akantisz Ignác, Állami Darnay-múzeum (Sümege), Bathó Lajos, Bártfai m. kir. állami gimnázium, Besztercebányai városi múzeum, Bodrogi János, Boroskay János, Borsód-miskolci közművelődési és múzeum-egyesület, Borsos István, Bothár Samu dr., Brenner Ferenc, Cahn E. Adolf, Daubner József, Dobiaschi József, Duka Marcel, Eperjesi ág. ev. kollégium, Esztergomi főkáptalan, Farkas Sándor (Nagyenyed), H. Fekete Péter, Felkai Tátra Múzeum-Egyesület, Felsőlövői ev. főgimnázium, Fischer János, Fogel Ágoston, Forray József Sándor, ifj. Frey Imre, Grünhut Alfréd, Győri szent Benedekrendi főgimnázium, Hajdu Dezső dr., Helbing Ottó, Hernfeld Miksa, Hess Adolf utódai, Hlatky József, Hódmezővásárhelyi ref. főgimnázium, Hont vármegye közönsége, Horváth A. János, Horváth B. Ákos dr., ifj. Hurtay Lajos, Iglói ág. ev. főgimnázium, Jankovich-Bésán Endre, Jászberényi m. kir. áll. főgimnázium, Jókay Endre, Kacska József, Kalocsai I. t. érseki főgimnázium, Karcagi ev. ref. gimnázium, Kecskemét th. város tanácsa, Kecskeméti rom. kath. főgimnázium, Kiskunfélegyháza városi múzeum, Kolozsvári kegyestanítórendi főgimnázium, Kolozsvári ref. kollégium, Komárom vármegye közönsége, Konkoly Thege Balázs dr., Kovács István, Kovács Ede, Kovács Kálmán, Küttel Samu dr., Listyevity Lajos, Losonc r. t. városi közkönyvtára, Magyarországi Kárpát-Egyesület Múzeuma, Magurányi József, Mayer Elek, Marosvásárhelyi ev. ref. kollégium, Merzbacher Jenő dr., Mezey Mihály, Mezőtúri ev. ref. főgimnázium, Moson vármegye közönsége, Múzeumi tót társaság, Nagyenyedi Bethlen, kollégium régiségtára, Nagyvárad prem. kath. főgimnázium, Nagy Zoltán, Nécsey József, Neubauer Zoltán, Nyitra vármegye múzeuma, Örmény múzeum-egyesület, Pazár Zoltán, Petrikovich János dr., M. kir. Pénzverőhivatal, Philipp István, Pozsony városi múzeum, Pozsonyi kir. kath. főgimnázium, Puky József, Regling Kurt dr., Reisner József, Resch Adolf, Richter Viktor dr., Schreiber Antal, Selmecbányai ág. ev. lyceum, Selmec és Bélábánya szab. kir. város, Somogy vármegye könyvtára, Soproni ev. főgimnázium, Szabó György, Szászvárosi ev. ref. Kun-kollégium, Szatmári Kölcsey-kör múzeuma, Szarvasi ág. ev. főgimnázium, Szekfű György, Sziklaváry Zoltán, Tiszafüredi múzeum és könyvtár-egylet, Tomik Bernardin, Tóth Sándor, Türk József L., Tömörkény István, Varannai István, Verseci m. kir. áll. főreáliskola, Veszprém vármegye múzeuma, Vértes Sándor, Voetter, Ottó, Zambaur Ede, Zilahy ev. ref. főgimnázium, Zsoldos Benő; — 1911-re: Kacska József, Philipp István, Váci múzeum-egyesület.

A társulat elnöksége felkéri az igen t. tagokat, hogy **tagsági díjaikat** az első füzethez mellékel **postautalványon** mielőbb küldjék be a pénztáros címére. Az alapszabályok 3. §-a értelmében azon tagok, kik tagsági díjaikat **április hó 1-éig** be nem fizették, postai **megbízás útján** hivatnak fel a fizetésre, mely alkalommal a tagsági díjon felül a postai beszedés költsége (61 fillér) is őket terhel. **A postai megbízásokat május hó 1-én küldjük szét.**

Felkérjük tagdíjhátralékos tagjainkat, hogy tagsági díjaikat társulatunk pénztárába befizetni sziveskedjenek.

ÉREMGYÜJTŐK ingyen és bérmentve kapják

3. számú raktár-árjegyzékemet.

HANS MEÜSS H. Nerong utóda
éremkereskedő, HAMBURG, Gr. Bleichen 36. I.

Egyes érmek és emlékérmek, valamint egész gyűjtemények vétele.

FEJÉR JÓZSEF

— BUDAPEST, —

VIII., JÓZSEF-KÖRÚT 70. SZÁM.

Veszek és eladok régi pénzeket és föld-
ből kiásott régiségeket.

Megjelent 1908. évi 9-ik számú árjegyzékem, mely
1381 szám alatt felsorolt érmet tartalmaz. Által-
ános tartalmára való tekintettel német nyelven kell
megjelentetnem, miért is magyar vevőim elnézését
kérem.

Az árjegyzéket ingyen és bérmentve küldöm.

HELBING OTTÓ

— ÉREMKERESKEDŐ —
MÜNCHEN, Maximilianstr. 13/1.

Mindenféle régiségek és em-
lékermek vétele és eladása.

Egész gyűjteményeket a legmagasabb áron, készpénz-
fizetés mellett vesz vagy árverésen való értékesítésre mér-
sékelt provízió mellett átvész. — Évenként több nagy
éremárverés. — Régipénz-árjegyzékek, mellé jegyzett
árakkal. — Választékküldemények a gyűjtők szíves ren-
delkezésére állanak.

C. G. THIEME ÉREM- KERESKEDŐ

DRESDEN, A. AUGUSTUS-STR. 4.

ALAPITVA 1863-BAN.

ALAPITVA 1863-BAN.

Régi pénzek és emlékérmek vétele és eladása.

„Blätter für Münzfreunde“ című Numizmatikai folyó-
irat kiadója. Évenként 12 szám, 6 fénynyomatú táblával.
XLV. évfolyam. 1910. Előfizetési díja 5 márka.

„Numismatischer Verkehr“ eladó régi pénzek lajstroma.
Megjelenik negyedévenként. Évenként c. 12000 szám.

Díjtalan megküldés. Mutatványszám ingyen.

EGGER TESTVÉREK (BRÜDER EGGER)

régipénz-kereskedés

BÉCS, I., OPERNRING Nr. 7. MEZZANIN.

Ajánlja régi pénzek és emlék-
érmek minden fajából álló
nagy raktárát. Különlegessé-
gek: ókor, görög és római pén-
zek. □ Egyes érmek és egész
gyűjtemények vétele. □ Ár-
jegyzékek kiadása.

Régipénz ár-
verések rende-
zése.

TRINKS VILMOS

WIEN, I., LUGECK 7.

Mindennemű régi pénzek és érmek vétele és
eladása úgy egyes darabokban, mint egész
gyűjteményekben. — Prehisztorikus és római
ásatások és régiségek. — Választékküldemé-
nyek a gyűjtők rendelkezésére állanak ::

Magyar levelezés. Magyar levelezés.

KÁLLAI DEZSŐ

ÉREMKERESKEDŐ

WIEN, I., LOBKOWITZPLATZ 3.

Ajánlja a gyűjtő uraknak minden kor-
szak régi pénzeiből álló nagy raktárát.
Prehisztorikus és római ásatásokból
:: eredő tárgyak is olcsón eladók. ::

A gyűjtési kör közlését kéri, hogy választékkül-
deményekkel szolgálhasson.

Dr. WALLA F.

ÉREMKERESKEDÉSE

BÉCS, I., MÖLKERBASTEI 12.

Regi pénzek és emlékérmek, va-
lamint régi pénz- és emlékérem-
gyűjtemények vétele és eladása.
Nagy választék antik, görög, ró-
mai, középkori és újkori érmek
és emlékérmekben.

HAMBURGER JÓZSEF

ÉREMKERESKEDÉSE

(ELŐBB UHLANDSTRASSE 56.)

TELENLEG

FRANKFURT AM MAIN
BAHNHOFSPLATZ 2. SZÁM ALÁ
(SZEMBEN A FŐPÁLYAUDVARRAL)
TÉTETETT ÁT.

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt alapítványi összegekről és tagsági díjakról.

Rendes tagok 10 koronás tagsági díja: 1907-re: Berán Lajos, Csillag István; — 1909-re: Nagy Mór, Szabó Elemér dr., Weisz Berthold; 1910-re: Gohl Ödön, Thallóczy Lajos, Versecz város múzeuma.

Rendes tagok 6 koronás tagsági díja: 1907-re: Schweng József; — 1908-ra: Schweng József; — 1909-re: Éles Géza, H. Fekete Péter, Győrik Márton, Munkácsi m. kir. állami főgimnázium, Schweng József, Sziklaváry Zoltán; — 1910-re: Győrik Márton, Nagy József, Nagyszombat városi közkönyvtár.

A társulat elnöksége felkéri az igen t. tagokat, hogy **tagsági díjaikat** s alapítványaik esedékes részletét és a hátralék utáni 5% kamatot a jelen füzethez mellékel **postautalványon** mielőbb küldjék be a pénztáros címére. Az alapszabályok 3. §-a értelmében azon tagok, kik tagsági díjaikat **április hó 1-éig** be nem fizetik, **postai megbízás** útján hivatnak fel a fizetésre, mely alkalommal azonban a tagsági díjon felül a postai beszedés költsége (61 fillér) is őket terheli. **A postai megbízásokat május hó 1-én küldjük szét.**

A tagsági díjak rendszerint csak a közlőny borítékán nyugtáztatnak. Aki ezenfelül tagsági díjáról **nyugtát** óhajt, a nyugta elküldésének **bélyegköltségét**, ha pedig bélyeges nyugtát kíván, a megfelelő okmánybélyeg költségeit is előzetesen beküldeni tartozik.

Felkérjük tagdíjhátralékos tagjainkat, hogy tagsági díjaikat társulatunk pénztárába befizetni sziveskedjenek.

FEJÉR JÓZSEF

— BUDAPEST, —

VIII., JÓZSEF-KÖRÚT 70. SZÁM.

Veszek és eladok régi pénzeket és föld-
ből kiásott régiségeket.

Megjelent 1908. évi 9-ik számú árjegyzékem, mely
1381 szám alatt felsorolt érmet tartalmaz. Álla-
lanos tartalmára való tekintettel német nyelven kell
megjelentetnem, miért is magyar vevőim elnézését
kérem.

Az árjegyzéket ingyen és bérmentve küldöm.

HELBING OTTÓ

— ÉREMKERESKEDŐ —

MÜNCHEN, Maximilianstr. 13/1.

Mindenféle régiségek és em-
lékérmekek vétele és eladása.

Egész gyűjteményeket a legmagasabb áron, készpénz-
fizetés mellett vesz vagy árverésen való értékesítésre mér-
sékelt provízió mellett átvész. — Évenként több nagy
éremárverés. — Régipénz-árjegyzékek, mellé jegyzett
árakkal. — Választékküldemények a gyűjtők szíves ren-
delkezésére állanak.

C. G. THIEME ÉREM- KERESKEDŐ

DRESDEN, A-AUGUSTUS-STR. 4.

ALAPITVA 1863-BAN.

ALAPITVA 1863-BAN.

Régi pénzek és emlékérmek vétele és eladása.

„Blätter für Münzfreunde“ című Numizmatikai folvó-
irat kiadója. Évenként 12 szám, 6 fénynyomatú táblával.
XLV. évfolyam. 1910. Előfizetési díja 6 márka.

„Numismatischer Verkehr“ eladó régi pénzek lajstroma.
Megjelenik negyedévenként. Évenként c. 12000 szám.
Díjtalan megküldés. Mutatványszám ingyen.

EGGER TESTVÉREK (BRÜDER EGGER).

régipénz-kereskedés

BÉCS, I., OPERNRING Nr. 7. MEZZANIN.

Ajánlja régi pénzek és emlék-
érmek minden fajából álló
nagy raktárát. Különlegessé-
gek: ókor, görög és római pén-
zek. □ Egyes érmek és egész
gyűjtemények vétele. □ Ár-
jegyzékek kiadása.

Régipénz ár-
verések rende-
zése.

TRINKS VILMOS

WIEN, I., LUGECK 7.

Mindenmű régi pénzek és érmek vétele és
eladása úgy egyes darabokban, mint egész
gyűjteményekben. — Prehisztorikus és római
ásatások és régiségek. — Választékküldemé-
nyek a gyűjtők rendelkezésére állanak ::
Magyar levelezés. Magyar levelezés.

KÁLLAI DEZSŐ

ÉREMKERESKEDŐ

WIEN, I., LOBKOWITZPLATZ 3.

Ajánlja a gyűjtő uraknak minden kor-
szak régi pénzeiből álló nagy raktárát.
Prehisztorikus és római ásatásokból
:: eredő tárgyak is olcsón eladók. ::

A gyűjtési kör közlését kéri, hogy választékkül-
deményekkel szolgálhasson.

Dr. WALLA F.

ÉREMKERESKEDÉSE

BÉCS, I., MÖLKERBASTEI 12.

❧ Régi pénzek és emlékérmek, va-
lamint régi pénz- és emlékérem-
gyűjtemények vétele és eladása. ❧
❧ Nagy választék antik, görög, ró-
mai, középkori és újkori érmek ❧
és emlékérmekben. ❧

HAMBURGER JÓZSEF

ÉREMKERESKEDÉSE

(ELŐBB UHLANDSTRASSE 56.)

JELEMLEG

FRANKFURT AM MAIN
BAHNHOFSPLATZ 2. SZÁM ALÁ
(SZEMBEN A FŐPÁLYAUDVARRAL)
TÉTETETT ÁT.